

YAYIN
No: 107

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 107

ÇANAKKALE HALK EZGİLERİ

ÇANAKKALE HALK EZGİLERİ

Alaattin Canbay
Ömer Can Satır

Alaattin Canbay
Ömer Can Satır

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayını

Çanakkale Halk Ezgileri

Doç. Dr. Alaattin CANBAY
Okt. Ömer Can SATIR

Çanakkale 2014

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları No: 107

ÇANAKKALE HALK EZGİLERİ

Doç. Dr. Alaattin CANBAY
Okt. Ömer Can SATIR

Bütün yayın hakları saklıdır. Telif sahibinin izni olmaksızın kısmen ya da tamamen yeniden basılamaz, herhangi bir kayıt sisteminde saklanamaz, hiçbir şekilde elektronik, mekanik ya da başka türlü bir araçla çoğaltılıp üretilemez.

1. Baskı: Ankara-Çanakkale 2014

ISBN: 978-605-85553-1-0

Tashih ve Redaksiyon
Doç. Dr. Abdullah Şahin

Notaları Yazan
Hüseyin Kaplan

KİTAP İSTEME ADRESİ:
Çanakkale Onsekiz Mart
Araştırma, Proje, Eğitim Kooperatifi
Cevatpaşa Mh. Veli Yaşın Cd. No: 41/2 Çanakkale
Tel: 0.286 213 62 83 - Faks: 0.286 213 55 67

Baskı:
Pozitif Matbaa
Çamlıca Mah. 145. Sk. No: 10/16, 06200 Yenimahalle / Ankara
Tel: 0312 397 00 31 - Faks: 0312 397 86 12
pozitif@pozitifmatbaa.com

Çanakkale Halk Ezgileri

Doç. Dr. Alaattin CANBAY

Okt. Ömer Can SATIR

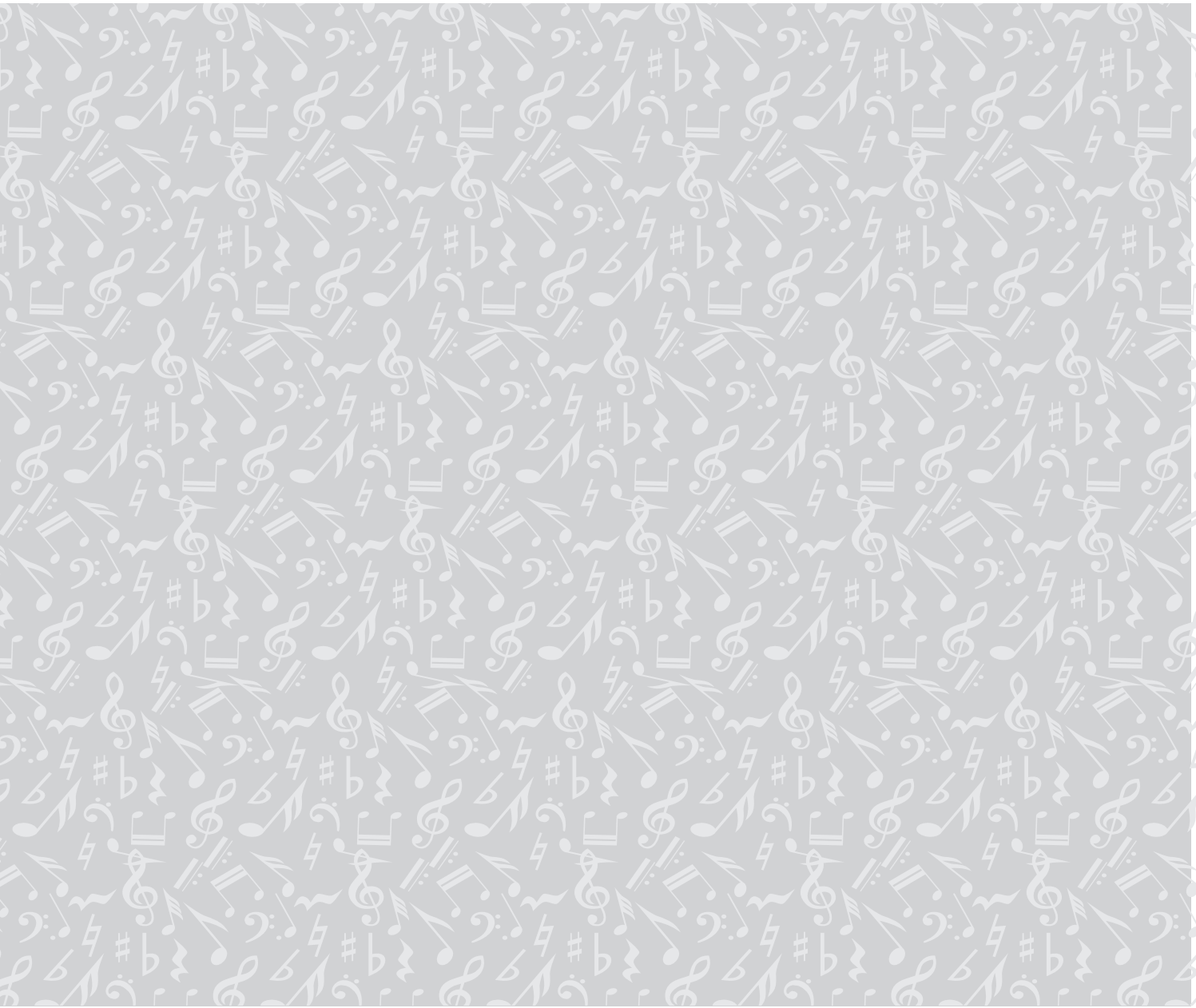
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

*Bu çalışma,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince desteklenmiştir. Proje No: 2010/114*

İçindekiler

SUNUŞ.....	7
ÖNSÖZ.....	9
GİRİŞ.....	11
ÇANAKKALE HALK KÜLTÜRÜ.....	12
ÇANAKKALE HALK OYUNLARI VE OYUN MÜZİKLERİ.....	5
HALK EZGİLERİ VE TÜRKÜLER.....	20
ÇANAKKALE MÜZİK KÜLTÜRÜ.....	23
ÇANAKKALE HALK MÜZİĞİ KÜLTÜRÜNÜ OLUŞTURAN TÜRLER.....	29
Zeybek.....	29
Karşılama.....	33
Türküler.....	34
ÇANAKKALE HALK MÜZİĞİNİN MAKAMSAL YAPISI.....	36
ÇANAKKALE HALK MÜZİĞİNİN RİTMİK YAPISI.....	37
ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ " ÇANAKKALE İÇİNDE AYNALI ÇARŞI".....	41
ÇANAKKALE HALK MÜZİĞİ KÜLTÜRÜNDE ÇALGILAR.....	47
TÜRKÜLER, KARŞILAMALAR VE SÖZLÜ EZGİLER.....	53
A BİR ALAY BİR ALAY.....	54
ADATEPE YOLUNDA (REFİKAM).....	56
AL GEYDİM ALSIN DİYE.....	58
AL KİREZİM.....	60
ALİ DUVARI DELDİ.....	62
ANNEM ENTARİ ALMIŞ.....	64
ARDA BOYLARINDA.....	66
ARKANDAKİ KAZAK MI.....	68
ASMADAN GEL ASMADAN(SİĞİRTME).....	70
AYAĞINDA TERLİKLER.....	72
AYNA ÇAKTIM YÜZÜNE (VERSİNLER).....	74
BAHÇELERDE GÜLLER AÇMIŞ.....	76
BAHÇEMİZDE GÜLLER AÇTI.....	78
BALIKESİR YOLUNDA.....	80
BİZİM EVİN ARKASI.....	82
BU EVİ YAPAN USTA.....	84
CEVİZ İDİM KOPARDILAR.....	86
ÇAYIRI BİÇER MİSİN.....	88
ÇEMBERİMDE GÜL OYA.....	90
ÇINARLARI ÇINLATALIM.....	92
DENİZİN KENARINDA.....	94
DERE BOYU TEKNELİ.....	96
DERE BOYU YEŞİLLİK.....	98
DÖMEKE YANDI GENE.....	100
EMİNEM EMİNEM DEMEKTEN.....	102
EMİNEM GİYMİŞ ALLARI.....	104
EVLERİNİN ÖNÜ ZELHAM.....	106
EVREŞE YOLLARI DAR.....	108
EYMELE KADİRİYEM.....	110
GİDİYOR MUSUN YARİM.....	112
GÖKTE UÇAN TAYYARE.....	114
HADİ GİNE BİNDALLI.....	116
HANİ BENİM CEYLAN YARİM.....	118
HASAN ORAK BİÇİYOR.....	120
İNDİM KUYU DİBİNE.....	120
İŞTE GELDİK KOŞA KOŞA.....	124
KARANFİLİM SARMAŞTI.....	126
KARANFİLİN MORUNA.....	128
KARŞIKI TARLADA TALİM VAR.....	130
KARYOLAMIN DEMİRİ (YANDIM AYŞEM).....	132

KAYADERE ÇAMLARI.....	134
KAYNAR KAZAN TAŞMAZ MI	136
KIZ PINAR BAŞINDA TESTİ DOLDURUR.....	138
LÂPSEKİ ÇEŞMESİ.....	140
MAVİ YAKA MOR YAKA	142
MAVİLİM	144
OĞLANIN ADI ERDEM	146
ONBİR AYIN BİR GÜLÜSÜN	148
PINAR BAŞTAN BULANIR (RİNNA YARİM)	150
SALLANSIN BİBER DALI (KARANFİL OYLUM).....	152
SEN BİR YEŞİL BÜBERSİN.....	154
SEYACI	156
SIRA SIRA SİNİLER	160
SİNEKÇİDİR KÖYÜMÜZ (AMAN ANNE TREN GELİYOR).....	162
SUYA GİDERİM SUYA (NİNNA).....	164
SÜR ŞOFÖR ARABAYI.....	166
ŞU BİĞANIN DÜZÜNE	168
URFA BEYAZ.....	170
UYUDUM UYANDIM AYVA DİBİNDE.....	172
UZUN UZUN BİRMANLAR.....	174
YAPRAK GAZELİ YARİM.....	176
YATMA YEŞİL ÇİMENE	178
YENİCE'YE GİDERKEN	180
YEŞİL SANDIK KİLİDİ.....	182
ZEBEKLER VE SÖZSÜZ EZGİLER	184
ADA ZEYBEĞİ	186
ALAY HAVASI ZEYBEĞİ	188
BAĞ ÖZÜ ZEYBEĞİ.....	190
BİGA ÇİFTETELLİSİ.....	191
ÇAN SEKMESİ.....	192
ÇANAKKALE ZEYBEĞİ.....	195
DENİZ GÖRÜNDÜ ZEYBEĞİ	197
EDREMİT ZEYBEĞİ	198
GOCA HAVA ZEYBEĞİ (DÜZ HAVA)	200
HARMANDALI	202
KABA GÜVENDE	204
KARANLIKDERE ZEYBEĞİ.....	206
KARŞILAMA.....	207
KOCAKULE	208
KOCAYAYLA SEKMESİ.....	209
KUSKÖY ZEYBEĞİ.....	210
LAPSEKİ ÇEŞMESİ.....	212
NİNNALAR(NEVRUZ)	213
RAZİYE (ERKEK KARŞILAMASI).....	214
SÜRMELİ ZEYBEĞİ	215
TABANCALI ZEYBEĞİ	216
YENİ HAVA ZEYBEĞİ	217
EKLER	219
FOTOĞRAFLAR	260
Tablolar Listesi	
Tablo 1: 1947 Yılında Çanakkale'de Yapılan Derleme Çalışmaları Kapsamında Kayıt Altına Alınan Halk Müzikleri	25
Tablo 2: TRT Türk Halk Müziği Repertuarında Yer Alan Çanakkale Türküleri.....	28
Tablo 3: TRT Türk Halk Müziği Repertuarında Yer Alan Çanakkale Oyun Müzikleri	29
Tablo 4: Çanakkale Zeybekleri	32
Tablo 5: Çanakkale Halk Ezgilerinin Genel Tablosu	48
Grafikler Listesi	
Grafik 1: Çanakkale Halk Ezgilerinin Makamsal Dağılımı	37
Grafik 2: Çanakkale Halk Ezgilerinin Ritmik Yapısı	37
Grafik 3: Dokuz Zamanlı Ezgilerin Ritmik Yapısı	38

Sunuş

Eğitimde ve bilimde mükemmeliyete adanmışlık ruhuyla çalışmalarını sürdüren Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ), sorumlu üniversite kavramı çerçevesinde, bulunduğu bölgeye ve ülkesine hizmeti de ana hedefleri arasında saymıştır.

Bu bağlamda Çanakkale’yi tarihiyle, çevresiyle, coğrafyasıyla, kültürüyle, sanatıyla, sporuyla, ekonomisiyle, turizmiyle, insan ilişkileriyle ve diğer tüm yönleriyle en kapsamlı şekilde çalışan kurum, ÇOMÜ’dür. Üniversite, bölgesini düzenli olarak düzenlediği toplantılar, seminerler, çalıştaylar, konferans ve kongreler ile hem incelemektedir hem de tanıtılmaktadır. Bu yöndeki çalışmalarımız, artarak devam edecektir.

ÇOMÜ, bilimsel ve popüler toplantıların yanısıra çok sayıda bilimsel araştırma ve yayın ile de bu konudaki sorumluluğunu yerine getirmektedir. Örneğin Kazdağları, Sarıçay ve Çanakkale Boğazı başta olmak üzere ilimizin çevre sorunları, Biyoloji Bölümü ve diğer bölümlerimizin en önemli araştırma konuları arasındadır. Bölgedeki bitki ve hayvan çeşitliliği de ilgilendiğimiz konular arasındadır.

Aynı şekilde Çanakkale insanının yaşam tarzı, gelenekleri, kültürü vs. Üniversitemiz birimlerince yıllardır ve yoğun bir şekilde inceleniyor; bulgular, düzenli olarak bilim dünyasıyla ve kamuoyu ile paylaşılıyor. ÇOMÜ, elinizdeki kitap ile Çanakkale kültürüne katkılarını sürdürmeye devam ediyor, bundan sonra da misyonumuzun ve sorumluluğumuzun farkında olarak bilimsel yayınlarımıza devam edeceğiz.

Değerli okurlar, elinizdeki eser, Çanakkale halk ezgileri konusunda çok uzun ve zahmetli bilimsel araştırmaların sonucu olarak ortaya çıktı ve bilim, sanat ve kültür dünyası için kıymetli bulguları bünyesinde taşıyor.

Halk ezgileri, yöresel ve ulusal kültürün ayakta kalmasında ve kendisini yeniden üretmesinde önemli dayanaklardan biri olagelmıştır. Ana kucağında uykumuza eşlik eden ninnilerden başlayıp, bir kahramanlık destanında bizi coşturan ezgiler, deli dolu bir aşk hikâyesini anlatan içli nağmeler veya dramatik bir yok oluşla acımızı birlikte paylaştığımız ağıtlarımızdan oluşan halk ezgilerimiz, yaşamımızın vazgeçilmez birer unsurudur. Binlerce yıllık müzik kültürümüz ve ezgilerimiz bu anlamda yöresel ve ulusal değerlerimizin yanında, halkımızın en incelikli duygusal yönünü de yansıtmaktadır. Orta Asya bozkırlarından Balkanların ötesine kadar geniş bir coğrafyada Türk kültür yaşamını ve kimliğini en güzel biçimiyle dile getiren türküler, Anadolu tarihinde içi insan sevgisiyle dolu, halkın deneyimleriyle derinlik kazanmış, otantik

yapıları korunarak gelecek nesillere yol gösteren çok önemli kültürel unsurlardır. Belli ki; türkülerin içi bizimle dolu olduğu kadar, bizim içimiz de türkülerle doludur.

Türkiye'mizin diğer yöreleri gibi Çanakkale ilimiz de, halk ezgileri bakımından önemli ölçüde zenginliklere sahip bir alandır. Dünya tarihi içinde birçok kültür ve uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Çanakkale; bu topraklarda yaşamış, herhangi bir nedenle yolu düşmüş veya bu topraklar için savaşmış her insandan, daha da ötesinde her canlıdan izler taşımaktadır. Sahip olduğu coğrafi konum nedeniyle aynı zamanda kültürel bir köprü niteliği de gösteren Çanakkale, günümüzde de açıkça görülebilecek olan birçok farklı kültür ve yaşam unsurunun birleştiği, kaynaştığı ve renkli bir biçimde birlikte yaşama olgunluğunun görülebildiği en özel yerlerden biri olma özelliğindedir.

Böylesine zengin bir kültürel çeşitliliğin önemli unsurlarından biri olan Çanakkale müziği üzerine yapılan bu çalışma, Çanakkale ilimizin müzik kültürü dokusunu ayrıntılı bir biçimde ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Bir kültür değer olan ezgilerin oluşmasına neden olan tarihî, coğrafi ve sosyolojik olguların da ele alınarak değerlendirilmesi, çalışmanın önemini daha da arttırmaktadır. Ayrıca; türkü derleme çalışmasında karşılaşılan zorluklar, kaynak kişilerin çoğu zaman hayatta olmaması, gelişen teknoloji ve küreselleşme ile birlikte geleneksel değerlerin hızla kaybolmaya başlaması gibi konular düşünüldüğünde, bu eserin daha da önemli bir nitelik kazandığı görülebilir. Bu nedenle, Çanakkale halk ezgilerinin devamlılığı ve gelecek nesillere aktarılması amacıyla hazırlanmış "Çanakkale Halk Ezgileri" adlı bu eseri, sizlerle paylaşmaktan büyük mutluluk duyuyoruz. Kültür tarihimize kazandırılmış bu eserin, yöresel kültürümüze olduğu kadar, ulusal müzik kültürümüze de yapılmış önemli bir katkı sağlayacağı inancıyla, başta Üniversitemizin değerli bilim insanı **Doç. Dr. Alaattin Canbay**'a ve çalışmada emeği geçen akademisyen, araştırmacı ve kaynak kişilerle birlikte bilgi ve kültürel deneyimlerini paylaşmayı esirgemeyen bütün herkese teşekkür eder, keyifli okumalar dilerim.

Saygılarımla,

Prof. Dr. Sedat LAÇİNER

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörü
ÇOMÜ Terzioğlu Yerleşkesi, Çanakkale

Ön söz

Halk türküleri toplumların yaşamları içinde var ettikleri bütün değerlerin, anlamını müzikal ve sözel bir ifadeyle bulduğu özün bir yansımasıdır. Gelenek, görenek, toplumsal mücadele, üretim, acılar, ayrılıklar, kahramanlıklar, mizah ve efsaneler gibi birçok unsur, insanların yüreğindeki ezgilerle birleşip söze ve dile dökülerek türküleri oluştururlar. Kulaktan kulağa yayılıp, dilden dile söylenen ezgiler, anlam bulduğu yer ve zamanlarda varlığını sürdürerek gelenek içinde önemli bir yer tutarlar. Toplumun dokusuna işlemiş olan halk türküleri ve ezgiler taşıdıkları anlam ve bilgiyle her zaman tarihsel bir hazine niteliği taşımaktadır. Halk, kendine ait hissettiği ve içselleştirdiği ezgileri kendi toplumsal belleğinde koruyarak değerlendirir ve sonraki kuşaklara aktarır. Zaman içindeki estetik anlayış hangi düzeyde olursa olsun türküler, müzik yaşamının en temel özünü oluşturarak bir yandan besteciye ilham kaynağı olurken diğer yandan kültürel yaşamın en kalıcı yapı taşlarını oluştururlar. Melodik sağlamlık, sözel ve ezgisel anlam bütünlüğü, binlerce yılın içinden süzülerek gelmiş halk ezgilerinin ve türkülerin aktarımındaki en temel dinamikler olup hepsi birlikte toplumsal hafızanın en temel unsurlarından biri olarak ortaya çıkar. “Çanakkale Halk Ezgileri” adı altında yapılan bu çalışma da dünya tarihi içerisinde önemli bir bölge olan doğal ve coğrafi güzellikler yanında, savaşlar ve acılarla dolu bir tarihe sahip bu yörenin ezgisel bir özeti gibidir. Tarih içinde Çanakkale’ye gelen ve kendilerine ait değerler bırakan bütün topluluklar, ilin müzikal kültürünü yoğun bir biçimde etkilemiştir. Halk Türküleri, Zeybekleri, Hora ve Karşılamaları ile Çanakkale zengin bir müzik kültürüne, çok çeşitli ve renkli ezgisel dokuya sahiptir.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Daire Başkanlığı tarafından desteklenen ve iki yılı aşkın bir süre boyunca devam eden bu çalışma ile Çanakkale’nin halk türküleri ve ezgileri araştırılıp derlenmeye, ezgisel özellikleri belirlenmeye, kayıt altına alınmaya çalışılmıştır. Çanakkale halk türküleri ve ezgilerinin süreç içerisinde oluşum ve gelişimine yönelik alan çalışmasında, ilgili literatür taraması ve daha önce yapılan derleme ve araştırma çalışmaları da değerlendirilmiştir. Halk Bilimi ve müzik uzmanları tarafından gerçekleştirilen çalışmalar yanında, alan taraması ile, ilgili kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgi ve belgeler nitel analiz teknikleri ile derinlemesine bir inceleme sürecine tabi tutularak daha önce ulaşılamamış ve kayıt altına alınamamış olan sözlü ve sözsüz halk ezgileri derlenerek belgelenmiştir. Bu bağlamda araştırmacı ve derlemecilerin elde ettiği ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Türk Halk Müziği Dairesi tarafından kayıt altına alınan halk ezgilerine de çalışma içerisinde yer verilmektedir. Çanakkale Halk Ezgileri adı altında derlenen sözlü ve sözsüz ezgiler, Anadolu tarihi ve coğrafyasında önemli bir yere sahip olan Kuzey Ege’nin kültür birikimini yerel olarak kendinde toplayan Çanakkale ilinin Geleneksel Halk

müziği yönüyle belirgin özelliklerini ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal ve sosyal dinamiklerin zaman içerisinde oluşturduğu kültürel çeşitlilik ilin müzik kültüründe de açıkça görülmektedir. “Çanakkale Halk Ezgileri” başlığıyla hazırlanan bu kitapta; Çanakkale ilinin kültürel dokusunu oluşturan müzikal değerler kapsamlı bir biçimde sunulmaktadır. Ön araştırma, derleme hazırlıkları, derlemeler, ezgi analizleri, notalama ve benzeri birçok çalışmanın ardından elde edilen veriler tekrar gözden geçirilerek büyük bir titizlikle hazırlanan bu çalışma, Çanakkale halk kültürüne gönül veren kaynak kişi ve uzmanların yıllardır sürdürdükleri, açık yüreklilikle paylaştıkları, emek ve özveriyle dolu çalışmalarının da bir derlemesi niteliğindedir.

Çalışma boyunca her aşamada, bilgi, belge ve derleme notlarının yanında, görüş, düşünce ve önerileri ile katkı sağlayan, çok değerli araştırmacı ve halk bilimi uzmanı Ömer Gözükızıl’a, samimi ve özverili desteği için içtenlikle teşekkür ederim. Çalışmanın her aşamasında desteğini esirgemeyen Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sedat Laçiner’e, Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Ramazan Gülendamlı ve yayın kuruluna, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı’ndaki meslektaşlarıma; ayrıca fikir, öneri ve destekleri için başta Prof. Dr. Ali Osman Öztürk olmak üzere, Doç. Dr. Ömer Çakır, Doç. Dr. Ulvi Keser, Hüseyin Armutoğlu ve Rıdvan Yüce’ye, bilgi ve belge paylaşımları için Ersin Günaslan, Şuayip Odabaşı, Cevat Can ve Ali Fuat Aydın’a, derleme aşamasındaki katkılarından dolayı Nafiye Ergun, Enise Sarı, Aysel Şen ve Çiğdem Ergun’a, müzisyenler Yalçın Kırıkkulak ve Emrullah Katırcı’ya, belge, görüş ve düşünceleri ile çalışmanın yönlendirilmesine katkı sağlayan Neriman Akansu ve folklor araştırmacısı Mümtaz Fırat’a, tashih aşamasında değerli zaman ve emeğiyle katkıları sunan Doç. Dr. Abdullah Şahin’e ve her zaman olduğu gibi çalışmanın başından sonuna kadar ilgi ve desteğinin yanında zamansız ve sınırsız emeğiyle katkı sağlayan değerli dostum müzik öğretmeni Hüseyin Kaplan’a ve bu kitabı birlikte hazırlamaktan onur duyduğum, çalışma arkadaşım Ömer Can Satır’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Doç. Dr. Alaattin Canbay

2014

Giriş

Kültürlerin yaşamlarını ve canlılıklarını sürdürebilmeleri için kendi içlerinde oluşturup geliştirdikleri değerleri sonraki nesillere aktarmaları gerekir. Sosyal yaşam içinde oluşup gelişen olguların bütünü, insanlar tarafından yeni koşullara göre yeniden düzenlenerek kültür kavramını oluşturur. Bireysel davranış ve düşüncelerin toplumsal yansımalarının yanında, değer yargıları, sosyal ve dinî normlar, birlikte oluşturulan ve eyleme dönüşen ritüeller gibi bütün öğeler kültür dokusunun yapısındaki birimlerdir.

Estetik beğenin, tasarım gücünün, algılama yorumlama biçiminin bir yansıması olan müzik, kültür olgusu içerisindeki en önemli alanlardan biridir. İç sesini duygusal bir ezgiye bürüyerek söyleyen insan, mutluluk ifadesinde coşkulu söyleyişle, acısını dillendirdiği ağıtlarıyla, bazen iş türküleri bazen de ninnileriyle müziği yaşamının vazgeçilmez bir unsuru kılar. Nihayet bunların tümü halkın ortak sesi olan halk ezgilerinde anlamını bulur. Kültürel kimliğin oluşması ve devamlılığında etkin bir işleve sahip olan halk ezgileri bu anlamda toplumların en karakteristik özelliklerini kendilerinde barındırırlar. Halk türküleri ise ezgi ile söylenen halk şiidir. Başgöz'ün deyişle;

“Türkü, gerçekte hayali, sağ düşünce ile rüyayı, sözün ve ona koşulan sazın dili ile birleştiren şiidir. Bu şiir ve müzik kucaklaşması, bir yanı ile size kanat takar, gökyüzünün mavi yüceliğine açar. Tatlı bir ses, güzel bir dil ve ince bir tel sizi kirden pastan arıtır, yunursunuz, acerlenirsiniz, yeğnilmiş hissedersiniz kendinizi, eğer türkü seviyorsanız. ...Türkünün bize sunduğu vatan coğrafyasıdır. Bu öyle bir coğrafyadır ki hem binlerce yüzyıldır insan eli değmemiş temizliği ve doğallığıyla Anadolu'yu hem de en az bin yıldır halkımızın alın teri ve göz nuru ile değiştire geldiği toprağımızı buluruz.¹

İnsanın yaşamı içindeki bütün doğal ve toplumsal olayların işlendiği türküler, yaşanan olaylara, olayların geçtiği coğrafyaya ve konularına göre değişiklik gösterebilirler. Bir başka ifadeyle türkülerin ritimleri (usulleri), ses genişlikleri, ezgi yapıları, konuları ve yörelere göre değişen söyleme (ağız) ve çalma özellikleri, bölgeden bölgeye, şehirden şehre, köyden köye değişebilmektedir. Genel olarak “tavır” olarak adlandırılan bu anlatım şekli aynı zamanda Türk halk müziğinin çeşitliliği ve zenginliğinin de bir göstergesidir.² Sosyal bir temele, yüklü bir duyguya, kalıcı bir müziğe dayanan türküler, asker ocağında, düğün dernek ve kır eğlencelerinde, okullarda; halk sanatçıları, öğretmenler, askerler, köçekler ve çalgıcılar aracılığıyla daha geniş çevrelere yayılırlar. Geniş iskân hadiseleri bir yörenin kültürünü başka bir yöreye taşıdığından türkülerin yayılmasına da katkıda bulunur. Çanakkale türküleri buna güzel bir örnektir. Başlangıçta bir olay, bir duygu coşkunluğu sonucunda halk arasında doğan türküler, zamanla geniş bir alana yayıldığında hem müzik, hem de şiir bakımından değişmeye, düzelmeye ve

1 İlhan Başgöz, *Türkü*, Pan Yay., İstanbul 2008, s. 22-35.

2 M. Can Pelikoğlu, *Geleneksel Türk Halk Müziği Eserlerinin Makamsal Açından Adlandırılması*, Mega Matb. Erzurum 2012, s. 19.

daha kolektif duygular taşımaya başlarlar.³ Bu nedenle türküler bir anlamda geleneğin gerçek taşıyıcısı gibidir. Gezici bir saz aşığının dilinde diyardan diyara dolaşan türküler, içlerinde kültürel ve tarihî birçok unsuru taşır. Hece ölçüsü ve ezgi kalıbına sarılmış türküler bu yolla hem akılda daha kolay kalır, hem de çabuk öğrenilerek yaygınlaşabilir. Yazılı ve sözlü geleneğin bozulma veya unutulma sorunu türkülerde daha az görülür. Halkın zihninde yer etmiş, gerçek bir öykü veya olayı anlatan türküyü değiştirmek veya yok etmek mümkün olmadığından, türküler; bu anlamda gelenek ve kültürü en özenli biçimde geleceğe aktarma işlevini üstlenirler.

Türküler veya daha geniş anlamda halk ezgileri, aynı zamanda toplumların kendilerini ifade ettikleri ortak bir anlatım biçimi olan kültürel unsurlardır. Üretim-tüketim ilişkilerinin oluşturduğu yaşam pratiği, coğrafi koşullara göre değiştiğinde halkın dilindeki ezginin yapısı da o oranda değişir. Aynı durum yaşanan sosyal olaylar sonucunda oluşturulan ezgiler için de geçerlidir. Aşklar, acılar, ayrılıklar, gurbet, sıla, özlem, savaşlar, kahramanlıklar, düğünler, eğlenceler; insana ve yaşama ait tüm değerler türkülerde dile gelir.

Birçok kültürün iç içe kaynaştığı, bütünleştiği, gerçek olayların destanlaştığı Çanakkale’de halk ezgileri ve türkülerinin de aynı zenginlikle geliştiği görülebilir. Birlikte söylenen türküler, maniler, atışmalar, dil ahenginin ve kültür dağarcığının zenginliğini alabildiğince sergiler. Kazdağ’ının eteklerinden süzülen Menderes Çayı’nın kıvrımları gibi,

“...Bayramiç’in Dağları’nu oynayan karşılıklı iki sıra halindeki köylü kızları, yedi düvelin karşısında, kurşun ve misket yağmurlarını umursamadan göğsünü siper eden zeybek torunlarının şiirsel hareketlerini Harmandalı’da sunan yağız delikanlılar, Çan Sekmesi’nde keklük sekişler, Karyolamın Demiri’nde iç çekişler, Evreşe Yolları’nda ayrılığı sezişler coğrafik yapıya uyum sağlamaya çalışan bir ruhun ifadeleridir.”⁴

Özellikle coğrafi konumu nedeniyle önemli bir geçiş bölgesi olan Çanakkale, tarihsel süreç içinde birçok kültürün kendine ait izlerini bıraktığı bir yerleşim alanı olarak bilinmektedir. Çeşitliliği yanında oldukça renkli bir kültürel yapıya sahip olan Çanakkale, bu anlamda ülkemizin en önemli yörelerinden biri olma özelliğine sahiptir. Bölgenin folklorik türdeki tüm müzikleri, oyunları, dansları, halk edebiyatına dair edebî ürünleri, gelenek, görenek, örf ve âdetleri ve bu bağlamda tüm kültürel değerleri, söz konusu bu çeşitliliğin etkisiyle şekillenmiş ve gelişmiştir.

Çanakkale Halk Kültürü

Çanakkale sahip olduğu tarihî, turistik, kültürel ve folklorik değerlerin yanı sıra eşsiz doğa güzellikleri olan bir kenttir. Dünya tarihinin en önemli olaylarından biri olan Çanakkale Savaşlarının geçtiği bu topraklar, insanlığın yarattığı en eski uygarlık merkezleri olan “Troya” uygarlığına ev sahipliği yapmış; nice önemli tarihî ve kültürel hazineye sahiptir.⁵

Çanakkale Türkiye’nin kuzeybatısında yer alan, Balkan Yarımadası’nın doğu Trakya topraklarına bağlantısı olan Gelibolu Yarımadası ile Anadolu’nun batı uzantısı olan Biga Yarımadası üzerine yayılan bir ildir. Sınırları içinde Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adası gibi adaları bulunan ilin büyük bölümü Güney Marmara bölgesinde ve Edremit Körfezi kıyısında bulunmaktadır. Ege denizi ile Marmara denizini birleştiren Çanakkale Boğazı, Asya ve Avrupa kıyılarına yayılmış toprakları ile coğrafi ve doğal olarak eşsiz güzelliklere sahiptir.

3 Mehmet Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz*, Ötüken Yay., İstanbul 1981, s. 64-65.

4 Cahit Evren Kaşıkçı, *Çanakkale Halk Oyunlarının Ritmik Yönden İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Bitirme Ödevi), İTÜ TMDK, İstanbul 1993, s. 35-48.

5 N.Bora Aydoğan, *Çanakkale*, TC. Çanakkale Valiliği Tanıtıcı Yayınlar Serisi, Çanakkale 1996, s. 7.

Kuruluşu Antik Çağ'a kadar uzanan Çanakkale, doğu ve batı kültürünü kendi değerleriyle birleştirerek tüm kültürel değerlerin yeniden şekillenmesine ve gelişmesine katkı sağlamıştır. Birçok kültürün kesişme ve kaynaşma yeri niteliğinde olan ilin, sosyal-yaşamsal tüm değerleri gibi türkü ve ezgileri de bu sürecin etkisi altında gelişerek şekillenmiştir. Eski çağlarda "Hellespontos" ve "Dardanel" olarak anılan Çanakkale, M.Ö. 3000 yılından itibaren yerleşim alanı niteliğini korumaktadır. Bir dönem "Kale-i Sultaniye" olarak anılan kentin günümüzdeki adının kalenin çanağı andırmasından ya da yöredeki çanak-çömlek yapıcılığından geldiği düşünülmektedir. Erken Bronz Dönemi'nden bu yana önemli bir yerleşim merkezi olan Çanakkale, boğazı sayesinde Anadolu-Avrupa ve Akdeniz-Karadeniz arasındaki bağlantıyı sağlayan iki geçit bölgesinden biridir. Coğrafi konumu nedeniyle doğal olarak bir geçiş-kalış bölgesi niteliği taşıyan il, bu özelliğinden dolayı oldukça zengin bir tarihî ve kültürel birikime sahiptir. Yörede yaşayan topluluklar ekonomik ve askeri üstünlüklerini daha da artırarak, uygarlık alanında kalıcı izler bırakmışlardır. Bu durum, yöreyi çeşitli göç ve istila hareketlerinin hedefi yaparak, savaşmak veya yerleşmek amacıyla bölgeye gelenlerin kültür etkileşim sürecini hızlandırmıştır. Tarihî süreç içerisinde çeşitli nedenlerle bölgeye gelen insan ve topluluklar kendi kültürlerini de beraberinde getirerek çok kültürlü-birleşik ve kaynaşık kültür katmanı oluşmasını sağlamışlardır. Bunda kuşkusuz ilin iklim koşulları ve verimli toprak yapısı önemli bir etkidir. Bu kültürel gelişim süreci, yüzyıllar boyu aralıklarla devam ederek, oldukça renkli bir kültür mozaiğini ortaya çıkarmıştır.⁶

Çoğu zaman zorunlu şartlar sonucu yapılan veya yaptırılan göçlerin Çanakkale kültür ve müzik yaşamına getirdiği çeşitlilik bakımından etkisi, ilin halk kültürü adına önemlidir.

Özellikle "93 Harbi" olarak bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı, ardından 1897 Türk-Yunan ve 1912 Balkan Savaşları olmak üzere, süreç içerisinde yaşanan göçlerle Çanakkale'nin nüfusu ve demografik yapısı da değişime uğramış, birçok yeni köy ve yerleşim biriminin kurulması ile birlikte sosyal, kültürel ve ekonomik hareketlilik de hızlanmıştır. Çanakkale ve çevresine Cumhuriyet döneminde ise 1952-68, 1979-88 ve 1990-2006 yılları dışında sürekli olarak dışarıdan göçler olmuştur. Tarihsel süreç dikkate alındığında bu bölgenin göçlere açık bir yer olduğu görülür.⁷ Kurulan yeni yerleşim birimlerinde yaşayan insanlar, göç ettikleri yerlerden getirdikleri gelenek, görenek ve alışkanlıklarını sürdürmüş, aynı zamanda yerleşik toplulukları etkilemiş ve onlardan etkilenmişlerdir.

20. Yüzyılın hemen başlarında meydana gelen nüfus yapısındaki bu yoğun hareketlilik sayesinde, istihdam ve yerleşim, büyük oranda toprağa bağlı bir yaşam tarzına göre şekillenmiş, kentin dışındaki halk başlıca uğraş alanı olarak tarıma dayalı bir yaşam sürdürmüş ve kendi toprağını işleyerek geçimini sağlamaya çalışmıştır. Şehir merkezindeki halkın dışında, kırsalda belirli bir merkezî otoritenin yanında ırgatlık yaparak veya başkasının toprağını işleyerek geçim sağlama geleneği burada yaygın olmadığı için, oluşan kültürel yapı ve ürünler de bu doğrultuda şekillenmiştir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindekinin aksine toprak dağılımının daha dengeli olması nedeniyle türkü ve halk edebiyatı ürünlerinde "ağa-maraba" türü anlatılar bu coğrafyada yoğunluklu olarak yer almaz. Çünkü topraktaki bölüşüm ve ekonomik dağılım doğrudan geleneğin biçim ve derinliği üzerinde etki eder.⁸ Osmanlı-Rus Harbi'nden sonra bölgeye gelen Balkan ve Kafkas menşeli toplulukların geniş arazilere sahip olamaması ve sermaye birikimi için gereken zamanın yetersiz oluşu geleneğe etki eden di-

6 <http://www.canakkale.gov.tr/134/canakkalenin-tarihi-2> (24.03.2012), <http://www.canakkale.bel.tr/> (24.03.2012).

7 Mithat Atabay, "Cumhuriyet Döneminde Çanakkale'ye Göçler", *Çanakkale Tarihi*, C.VI, Değişim Yay. İstanbul 2008, s. 3315-3332.

8 Ömer Gözükcül, *Kişisel Görüşme Notları*, 21.02.2012.

ğer bir unsurlardan biridir.⁹ Büyük toprak sahipleri ile orta ve küçük üretim potansiyeli olan gelir grubuna sahip çiftçi-üretici ayrışması bu bölgede fazlaca görülmez. Kendi toprağını, kendi üretim araçları ve koşullarına göre işleyen insanlar, beraberinde kendilerine göre bir yaşam pratiği ve kültürünü de oluştururlar. Köylü, ağanın toprağını işlemek yerine komşuları ile birlikte kendi toprağını işler; sonra da imece yapar. Makineleşmenin günümüzdeki gibi olmadığı o dönemlerde tarımsal bir işbölümü sonucunda ağır iş gücü gerektiren uğraşların tarlada erkekler tarafından birlikte gerçekleştirilmesi, kadınların ise evde toplanarak başkaca görevleri yerine getirmesi, bu toplulukların ortak beklenti ve kaygılar etrafında toplanarak yaşamlarını kolaylaştırmalarını sağlar. Tarlada biçilen ekin, evde ayıklanan mısır ve ipe dizilen tütünle birlikte maniler, atışmalar, türküler ve oyunlar da oluşur, gelişir ve renklenir, böylece insanlar ve kültürler kaynaşır. Herkesin toprağı, herkesin emeğiyle herkesin ürününe dönüşür. Bereketli topraklar ise mutlu türküler söyler. Gurbet acısına gerek yoktur, ağanın lütfuna gerek olmadığı gibi. Görüp alamamanın, sevdiğine kavuşamamanın acısı kalmıştır geriye. Bütün bunlar halk ezgileri ve türkülerde de yansımaları bulur.

Çanakkale halk kültüründe profesyonel anlatıcıların ortaya çıkışı ve merkezî otoriteler tarafından himaye edilmeleri pek mümkün olmadığı gibi aşık edebiyatı ürünlerine de fazlaca rastlanmadığı görülür. Ayrıca, büyük çoğunluğu göçer Yörük-Türkmen gruplarından oluşan demografik yapı, tekke-tasavvuf edebiyatının da gelişmesine olanak sağlayan şartları yeteri kadar oluşturamaz. İçinde buldukları coğrafi koşullar nedeniyle Yörüklerin 1950'li yıllara kadar muhafazakâr din anlayışının kısmen dışında yaşamaları, Türkmen/Alevî toplulukların ise benzer nedenlerle kendi mezhep ve inanç biçimlerini yaşamsal pratikleri içinde sistematize eden odaklardan uzakta bulunmalarının bunda etken olduğu düşünülmektedir. Türkmen geleneğindeki ibadet ve sosyal etkinliklerin bağlama ile yapılması, müzikal gelişim sürecine olumlu olarak yansımış, ancak gelenek ve "ocak" merkezlerinin bölgeye uzak oluşu bu etkileşimi kısmen de olsa zayıflatmıştır. Özellikle 19. yüzyılda sosyo-kültürel yaşam üzerinde önemli bir etkiye sahip kahvehaneler ve kahvehane kültürünün bölgede yaygınlaşmaması âşık edebiyatı ve gelişimindeki olumsuz diğer etkenlerden biri olarak gösterilebilir.¹⁰ Nitekim, Âşık Edebiyatı'nın tarihsel seyrine bakıldığında gerek köylerde, gerek şehirlerde temsilcilerinin yetiştiği görülür. Şehirlerde yetişen âşıklar, çeşitli kültürel ortamların ve kurumların etkisinde kalmış, bir kısmı köklü bir öğrenim görmemekle birlikte medrese çevreleri ile iletişimde bulunarak klasik edebiyata ve müziğe belirli oranda aşına olmuşlar, şehrin ileri gelenleri ve varlıklı insanların konaklarındaki sohbetlerde bulunmuşlardır. Bir kısmı tekkelerle biraz daha yakın temasa geçerek –tasavvuf kültürünü bütünüyle özümsememekle birlikte– teneffüs ettikleri havanın etkisiyle dinî ve tasavvufî konulara ağırlık vermişlerdir. Kimileri ise kahvehane eksenli bir sosyal çevre içinde yoğrularak halkla birebir ilişkiyi daha canlı tutmaya çalışmışlardır. Köylerde yetişen âşıklar ise şehir âşıklarının farklı etkiler altında gelişen dil ve üsluplarına karşılık, tümüyle içinde yetiştikleri halkın dilini kullanmaya özen göstermişlerdir. Bu anlamda âşıklar, çoğunlukla aşk ve tabiat konularını işleyerek, köylere kadar uzanan tekke kültürüne ait unsurların etkisiyle çok yüzeysel kalmakla birlikte dinî ve tasavvufî konularda da ürünler vermişlerdir.¹¹

Tarihî, coğrafi ve kültürel özellikleri ile kendi içinde özel bir sosyo-kültürel yapıya sahip olan Çanakkale, bu nedenlerle kendine özgü ve oldukça renkli sayılabilecek müzik, oyun ve eğlence kültürüne sahiptir. Herkesin geldiği yerden bir şeyler getirerek bu topraklar üzerinde

9 Ömer Gözükkızıl, *Çanakkale Halk Kültürü I-Halk Anlatıları*, Heyamola Yay. İstanbul 2006, s. 14.

10 Age., s. 18-20.

11 Dilaver Düzgün, "Âşık Edebiyatı", *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara 2004, s. 169-212.

kaynaştırdığı il, ülkenin adeta renkli bir çiçek demeti olma özelliğindedir. Çanakkale il merkezinin yanında birçok ilçe ve yerleşim merkezinde yaşayan ve müzisyenlik yaparak yaşamlarını sürdüren Romanlar da bu kültürel zenginlik içinde ilin müzik, eğlence ve halk kültüründe önemli bir yer tutarlar. Klarnet, Keman, Kanun, Ud ve Darbuka gibi çalgıları kendi müzikal anlayışlarına göre ustalıkla icra eden Roman müzisyenler, eğlence yaşamının vazgeçilmez parçasıdır. Özellikle erkeklerden davul-zurna çalarak geçimlerini sağlayanlar, babadan-oğula geçen mesleki deneyimlerini artırarak sürdürürler. Çanakkale merkezinde yaşayan müzisyen romanlar veya kendilerini tanımladıkları biçimiyle Roman müzisyenler, ilin zeybek müziği ve kültürünün gelişmesine de önemli bir katkı sağlamışlardır.

Kültür yaşamına oldukça güçlü bir biçimde etki eden diğer unsurlardan biri de hiç kuşkusuz 20. yüzyılın başlarından itibaren bütün Anadolu'yu etkisi altına alan savaşlar ve getirdiği acıların yurdun her yerinde olduğu gibi Çanakkale'de de derin izler bırakmasıdır. Her ulusun tarihine bakıldığında, yaptıkları savaşların edebî eserlerinde yansımaları görülebilir. Bu durum Türk edebiyatı için de geçerlidir. Konularının bir bölümünü de kahramanlık destan ve efsanelerinin oluşturduğu türkülerin, en duygulu örnekleri bu zamanlarda verilmiştir. Cepheden cepheye gözünü kırpmadan koşan Anadolu evlatları, anaları, bacıları ve sevdaları türkülerine konu olmuş, bu türküler bazen Yemen, bazen de Çanakkale'nin yolunu tutmuştur. Ulusumuzun tarihinde yaşanan ve dünya tarihindeki en büyük savaşlardan biri olan Çanakkale Savaşları da halkın dilinde müziğe yansımaları böyle bulur. Âşık, şair, besteci ve ozanların, yaşamı böylesine derinden etkileyen bu trajediye duyarsız kalmaları düşünülemez.

Günümüzde bir barış kenti olarak anılan ve tarihin her döneminde Asya ve Avrupa'da yaşayan neredeyse bütün toplulukların cazibe merkezi olan Çanakkale, bu özelliklerine giderek gelişen turizm değerlerini de katarak kültürel anlamda önemli bir il olma niteliğini sürdürmektedir.

Çanakkale Halk Oyunları ve Oyun Müzikleri

Çanakkale halk oyunları ve oyun müzikleri halk kültürü geleneğinin önemli bir boyutunu oluşturur. Oyun müziklerinin ezgisel ve ritmik yapısı ilin müzik kültürünün ana hatlarını oluşturması bakımından önemlidir. Bu anlamda, Çanakkale denildiğinde ilk akla gelen oyun türleri Zeybekler ve Karşılamalardır. Bu iki tür de Anadolu coğrafyası içindeki benzer örneklerinden tavır ve üslup bakımından ayrılarak Çanakkale'ye özgü bir oyun kültürü ve buna bağlı bir müzik karakterini temsil ederler.

Çeşitli nedenlerle Çanakkale'ye gelen topluluklar, yerleştikleri yerin kültürel dokusu ile belirli bir süre içinde etkileşime girmiş ve benzeşme göstermişlerdir. Bunun en somut örneği Hora türünde görülebilir. Birden fazla ezgiyle oynanabilen Horalar, Alay adıyla da adlandırılırken, bazen de Yeşillim, Kasap, Sirto gibi çalınan ezgi adıyla da anılmaktadırlar. Son yıllarda, iletişim araçlarının yaygınlığı ve isim benzerliğinden dolayı -Alay-, "Halay" adıyla anılır olduğu da gözlemlenmiştir. Erkek Horalarında müziğin, müzisyenler tarafından yapıldığı; erkek oyuncuların sözleriyle ezgiye katkı vermedikleri, fakat kadınlar tarafından oynanan Horalarda, sözlü olan ezgilere, kadınların katıldıkları görülmektedir. Müzisyenlerin olmadığı kimi toplantı ve eğlencelerde de kadınların ezgiyi kendileri söyleyerek hora teptikleri tespit edilmiştir.

Çanakkale'de, çeşitli toplulukların oynadıkları oyunlar incelendiğinde hem genel benzerliklerin hem de etnik yapıya bağlı farklılıkların olduğu gözlenmektedir. İl demografisinde Yerli / Manav, Yörük ve Türkmenler'in yer aldığı grupta Türkmenler'deki semahlar dışında,

oyun kültürünün aynı kaynaktan beslendiği söylenebilir. Bu topluluklar içinde, erkek oyunlarında zeybek, kadın oyunlarında ise yine zeybek ile karşılaşmalar ağırlıkla yer alır. Zeybek ve karşılaşmaların ana formu; “Daire”-“karşılıklı düz sıra”-“karşıya geçiş”-“daire” şeklindedir. Belirtilen her üç türdeki oyunlarda, var olan formların pek çok varyantının varlığı da bilinmektedir. Lapseki Çeşmesi, Bayramiç Dağları, Evreşe Yolları gibi karşılaşma türü ezgiler ve oyunlar yapı bakımından birbirlerine benzerlik gösterirler. Kadın oyunları kendilerine özgü esnek figürleri bakımından erkek oyunlarından kısmi farklılıklar gösterebilir. Kadınlar ve erkeklerin ayrı olarak oynadığı oyunlarda karşılaşmalar, özelliklerine uygun olarak daha hareketli olarak icra edilmektedir. Çiftetelli adıyla bilinen oyun ise, pek çok farklı ezginin genel adını oluşturmaktadır. İlin büyük bir bölümünde, erkekler arasında çiftetelli ezgileriyle oynanan ve bu adla bilinen oyunlar, aslında oyun formları yönünden karşılaşma yapısındadır. Zaman içerisinde karşılaşma ezgilerinin değişme göstererek, Çiftetelli olarak adlandırılan oyunlara dönüştüğü söylenebilir.

Eceabat ilçe merkezinin kuzeyinde yer alan köylerle Gelibolu ilçe merkezinin güneyinde kalan köylerde ağırlıklı olarak çalınan ve oynanan oyunlar erkeklerde zeybek, kadınlarda ise zeybek ve karşılaşma etkisi altında olup, ilin Anadolu yakasındaki oyun kültürü ile önemli oranda benzerlikler gösterir. Eceabat ilçe merkezinin güneyinde yer alan köylerle Gelibolu ilçe merkezinin kuzeyinde yer alan belde ve köylerde nüfus yoğunluğu değişik tarihlerde balkanlardan göç etmiş topluluklardan oluşmaktadır. “Muhacirler” ve “Pomaklar” adı geçen bölgenin demografisinde önemli yer tutarlar. Her iki topluluğun oyunları ise göçten önceki coğrafyalarının yakınlığı nedeniyle benzerlikler gösterir. Bundan dolayı bölgede, Balkan coğrafyasında yer alan çeşitli oyun havaları çalınıp oynanmaktadır.¹²

İlin özellikle Anadolu yakasında olmak üzere, kaşıkla ve bıçakla icra edilen oyunlara da rastlanır. Kaynak kişilerden alınan bilgilere göre, Ayvacık-Küçükçetmi, Ezine-Belen ve Ezine-Akköy’de yoğun olarak görülen bıçak oyunlarına Ayvacık-Küçükçetmi’de “Bıçak Havası / Kasap Havası”, Ezine-Belen’de “Pıçak Oyunu”, Ezine-Akköy’de “Akköy Çırpması / Dövünme” adları verilmiştir.

İl genelinde, kadın ve erkeğin birlikte icra ettiği “karma” oyun geleneği oluşmamıştır. İstisna olarak, düğün günü gelin ve damadın birlikte çiftetelli oynamaları ve bazı etnik toplulukların oyunları gösterilebilir. Her ne kadar birlikte oynanmasa bile, aynı ezgi ve benzer figürlerle oynanan oyunlar kentin oyun kültürü içinde yer alır. Örneğin Harmandalı hem kadınlar hem de erkekler tarafından oynanır. Ayrı ayrı oynanan horalarda ise figür farklılıkları hemen hemen yok gibidir.

Alevî-Bektaşî gelenek ve inançları gereği “Cem Ritüeli”nin bir bölümünü oluşturan “Semah”lar, ibadet kavramı açısından değerlendirildiğinde halk oyunları kapsamında ele alınmazken, çeşitli figürlerin bir arada ve art arda ezgi eşliğinde sunulması yönüyle teknik anlamda, halk oyunu alanı içinde değerlendirilebilir. Çanakkale’de semahlar, ilde Türkmen adıyla bilinen ve yoğun olarak Merkez İlçe, Ezine, Ayvacık, Bayramiç ilçelerinin bazı köylerinde yaşamakta olan Alevi topluluklarınca icra edilmektedir. Dinî nitelikli bir ritüel olan semahlar, Türkmen ibadetlerinin gerçekleştiği Cem’lerin ayrılmaz ve önemli bir bölümünü teşkil ederler. Çanakkale yöresinde dönülen semahlar, Orta ve Doğu Anadolu semahlarından daha ağır bir tempoda gerçekleşir.

İlin halk oyunları kültürü içinde değerlendirebileceğimiz, ancak halk oyunu niteliğinden çok, ezgili oyun özelliği gösteren oyunların varlığı da, unutulmamalıdır. Bu türden oyunlar bir

12 Ömer Gözükkızıl, Kişisel Görüşme Notları, 20.06.2012.

ezgi eşliğinde, kimi zaman diğer halk oyunu figürleriyle oluşturulmuş, ancak bir halk oyunu estetiğine pek de özen göstermeden, genellikle ezgi arası sözlerle varlık gösteren ve asıl amacı “güldürme” olan oyunlardır. Bu oyunlar içinde en yaygın olanı “Arabî / Samıt” adlı oyundur. Bu oyunda, iki erkek oyuncudan biri kadın rolünde, çeşitli figür, jest ve mimiklerle izleyicileri güldürmeye, eğlendirmeye çalışırlar. Bu tür seyirlik oyun özellikleri gösteren oyunlarda “eğlendirme” ana işlevdir. Arabî oyununun dışında, yine erkekler tarafından Bayramiç-Gedik Köyü’nde oynanan “Cing Gızı” adlı oyun ile kadınlar tarafından ilin pek çok yerleşiminde oynanan “Kaynanamın Donu” adlı oyun, seyirlik oyun karakteri gösteren ve bir ezgi eşliğinde sahnelenen oyunlardır.¹³

Bu oyunların dışında, Çanakkale’ye göç ederek gelen Çerkez, Pomak ve Boşnak topluluklarının, yöre oyunlarının yanında kendi oyunlarını da oynadıkları bilinmektedir.

Çanakkale’de bilinen halk oyunlarından bazıları şunlardır:

1. Erkek Oyunları

Alay Havası: Bu oyun Çanakkale’de ezgisel yapısı ve oyun icra biçimiyle diğer oyunlardan belirli oranda farklılık gösteren bir yapıya sahiptir. Müzisyenler Alay Havası’nı çalmaya başladıklarında, topluluğun oyuna kalkması beklenir. Düğünlerde topluluğun tamamı tarafından oynandığı için çökme hareketi uygulanmayabilir. Çanakkale’de Alay Havası olarak genellikle “Karanlıkdere” ezgisi çalınır. Nadiren de olsa “Harmandalı” ezgisi ile de Alay Havası oynanır. Bunun yanında yörede “Alay Havası Zeybeği” adıyla bir ezgi daha bulunmaktadır. Burada, Alay Havası ile ilgili ölçüt belirli bir ezgisel yapıdan ziyade topluluğun katılımıyla gerçekleşen ve muhtelif ezgilerle oynanan bir oyun olmasıdır. Bu anlamda Alay Havası’nın ana unsurunun ezgiden ziyade oyunun katılım biçimi olduğunu söylemek daha doğru olur. Oyun oynanırken Karanlıkdere veya Harmandalı ezgileri figür yapısında değişiklikler meydana getirmez. Bu nedenle her iki ezgi ile de Alay Havası dönmek mümkündür.¹⁴ Gazimihal’in Türk Halk Oyunları kataloğunda Alan Havası ve Alay Raksı olarak belirttiği iki tür daha bulunmaktadır. Alan Havası, Çanakkale’nin Bozcaada ilçesinde yalnız erkeklere mahsus olarak resmi günlerde davul zurna veya klarnet, keman ve def eşliğinde yürütülen, 20 ile 150 kişi tarafından oynanan toplu bir oyundur. Aynı yerin tek-çift ve dördü olarak diğer oyunları şunlardır; Bıçak Havası, Dört Güllü, Hora, Kaba Güvende, Karşılama, Sirto ve bilhassa Zeybek. Alay Raksı ise Çanakkale merkeze bağlı Özbek köyünde, ortalama 15-80 erkeğin davul zurna ile yürüttükleri bir halay çeşididir. “*Bu oyunu kadınlar da iyi giyimli şenlik günlerinde kendi meclislerinde oynarlar.*”¹⁵

Harmandalı: Ritmik ve karakteristik özellikleri ile Ege yöresine ait bir zeybek olup Çanakkale’de oynanan oyun tarzında yer yer farklılıklara rastlanabilir. Oyunun sergilenmesindeki gösteriş, heybet, azamet ve hareketler bunun gerçekten kahraman bir efeye ait olduğu izlenimini vermektedir. Diğer yörelerdekine oranla Çanakkale’de daha esnek figürlerle oynanan zeybek, çalınmış vücut hareketleri ile onurlu, kahraman, mert insanların kendine güvenini ifade eder. Bu oyun, Biga ve Çan ilçelerinin kimi köyleri ile merkeze bağlı Dere Kolu yerleşimlerinde “Koca Hava-Koca Oyun”; Eceabat köylerinde ise “Zebek” adlarıyla bilinmektedir.

Kaba Güvende (Kaba Güvengi): Zeybek türünde bir oyundur. Çanakkale’nin daha çok

13 Ömer Gözükızıl, Yayınlanmamış Derleme Notları ve Görüşmeler, Çanakkale 2013.

14 age.

15 M. Rağıp Gazimihal, *Türk Halk Oyunları Kataloğu*, www.e-kitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-2147h.html (12.06.2012).

göçebe Yörükleri ile Türkmen köylerinde oynanır. Kendine has figürleri olan *Kaba Güvengi*, *Harmandalı*'nın özelliklerini taşır. Diğer oyunlardan ayrılan özelliği, bölgedeki diğer hiçbir erkek oyununda yaş sınırlaması olmamasına rağmen bu oyunda yer alan oyuncuların nispeten yaşlı kişiler olmalarıdır. Oyun, Bayramiç'te "Kazak Havası", "Gaba Zeybek", "Ağır Hava", "Gaba Tulum"; Çan-Bahadırılı'da "Gabadan Bayramiç İşi"; Eceabat-Kumköy'de "Gaba Zeybek"; Gelibolu-Ilgardere'de "Gerçek Zebek"; Merkez İlçe-Akçeşme'de "Bayramiç Zeybeği"; Yenice-Haydaroba'da "Ağır Harmandalı" adlarıyla da bilinir.

Karanfilin Moruna (Çiftleme Zeybeği-Çan Çiftlemesi): Zeybek türünde bir oyundur, Çanakkale'nin Çan ilçesi ve köylerinde kendine has figürlerle oynanır. Oyunda karşılıklı eşleme ve eşler arasında ahenkli, güvenli geçişler vardır. Ezgisi sözlerle birlikte icra edilerek de oynanabilir.

Kusköy Zeybeği: Çanakkale merkeze bağlı Kusköy'de derlenen bu zeybek, Bayramiç, Ezine ve Ayvacılcık ilçelerinde ve köylerinde de oynanmaktadır. Erkekler tarafından düğünlerde en az iki kişi ile icra edilir.¹⁶

Süzme (Çan Sekmesi): İlin Anadolu yakasında Harmandalı kadar sık karşılaşılan bir oyundur. Bu oyun hareketli bir oyun olmakla birlikte figürel dizilimi zeybek oyunlarıyla benzerlik gösterir. Figürler dairede başlar, karşılıklı iki sıra halinde devam eder. Tekrar daire şekline geçilerek oyun tamamlanır.

2.Kadın Oyunları

Çan Sekmesi (Süzme): Bengi tarzında bir oyundur. Kadınlar arasında Çan Sekmesi, erkekler tarafından ise Süzme olarak bilinir. Kadınların oynadığı oyunda tempo hızlı bir şekilde icra edilirken, erkeklerin oyununda oyunun hızı ağırdan hızlıya doğru gider. Oyun hızlanırken tempoya ayak uydurmakta zorlanan oyuncular oyunu bırakabilirler, buna esnada ayak uyduran müzisyenler tempoyu daha da hızlandırarak oyunun neşesini artırmaya çalışırlar. Hızlı tempoda oyunu bitirmeyi başaran oyuncular ise performanslarından dolayı izleyiciler tarafından alkışlanırlar.

Evreşe Yolları: Karşılama türünde bir oyundur. Oyun daire formunda başlar. Karşılıklı iki sıra oluşturup geçişler yapıldıktan sonra tekrar daireye geçilir ve oyun tamamlanır. Ezgi aynı zamanda sözlerle birlikte de icra edilebilir.

Karyolamın Demiri: Çanakkale'nin kadın oyunları içinde oldukça yaygın olarak icra edilen sözlü bir kadın zeybeğidir. Yörede, Yandım Aşşem ve Çeyiz Altı isimleriyle de bilinir. Karşılama biçiminde eşli olarak oynanır ve performans sırasında oyuncular oyun müziğinin sözlerini icra ederler. Ayvacılcık İlçesi'nde, bu oyuna "Bayramiç İşi", "Bayramiç Harmandalısı"; Yenice-Seyvan'da ise "Oğlan Oyunu" denilmektedir. Eceabat köylerinde ise, hem erkek hem de kadın oyunları içinde "Lirilam" ve "Zebek Havası" adlarıyla bilinir.

Harmandalı: Müzik olarak erkeklerin icra ettiği Harmandalı'nın aynısı olmakla birlikte, kadınların oyun estetiğine uygun biçimde oynanır.

Bayramiç Karşılması: Karşılama türünde hareketli bir oyundur. Türküsü söylenerek ve eşli olarak oynanır.

16 Rıdvan Yüce, "Kusköy Zeybeği", MEB Halk Oyunları Yarışmaları Derlemesi, (Yayımlanmamış Araştırma Notları), Ömer Gözükcü, Yayımlanmamış Araştırma Notları, 20.06.2012.

Oyun kültürünün etkileşiminde olduğu gibi oyun müziklerinde de benzer özellikler görülebilir. Oyun müziklerine hakim ve oyunun icrasında ustalık gösteren müzisyenlerin bulunduğu topluluklarda oynanan oyunların ve bu oyun müziklerinin devamlılık ve aktarım süreci daha etkin bir biçimde gelişmektedir. Müzisyenlerin olmadığı veya yetersiz kaldığı durumlarda bu süreç yeteri kadar etkin değildir. Örneğin Çanakkale'nin Anadolu yakasında yer alan Muhacir yerleşimlerinde, kendi oyun havalarını-ezgilerini çalacak profesyonel erkek müzisyenlerin olmaması nedeniyle erkek oyunları zamanla kaybolmaya başlamıştır. Göçmen toplulukların göç ettikleri yerlerden getirdikleri oyunların süreç içinde kaybolmaya başlamasının, geleneksel aktarım sürecinde yaşanan bazı olumsuzluklardan dolayı olduğu düşünülmektedir. Oysa Gelibolu Yarımadası'na yerleşen Bulgaristan Muhacirleri ve Pomaklar, bu bölgede yaşayan profesyonel Roman müzisyenlerin de, kendileriyle aynı veya yakın coğrafyalardan göç etmiş olmaları nedeniyle geleneksel oyun ve müziklerini devam ettirebilmektedirler. Böylelikle oyun-ezgi ilişkisinin oyuncu ve müzisyenin benzer coğrafyalardan göç etmeleri nedeniyle, geleneksel yapısını koruyarak günümüze taşındığı görülebilmektedir.

İlde oynanan oyunlardan bazıları, ezgilerinin “taşınması” yöntemi ile, ilin oyun kültürü içinde yer almışlardır. Yapılan derleme çalışmalarında edinilen bilgilere göre, müzisyenler bazı oyun ezgilerinin, Ege Bölgesi yerleşimlerine düğün müzikleri yapmaya giden kendi akrabaları tarafından getirildiğini; bazı köylülerin de bu ezgilere, genellikle diğer oyunlardan aktardıkları figürleri ekleyerek, ezgiye göre oyunlar ortaya çıkardıklarını belirtmişlerdir. Özellikle Ezine ve Bayramiç yöresi müzisyenlerinin Edremit Körfezi ve Ege yerleşimlerine, geçici sürelerle çalışmak amacıyla gitmiş oldukları, genellikle hasat sonrası zamana isabet eden bu iş seyahatlerinden sonra müzisyenlerin kendileriyle beraber getirdikleri ezgileri bu bölgede de icra ettikleri, müzisyenlerin ifadeleriyle sabitlenmiştir. Radyodan duyulan veya müzisyenler tarafından taşınan ezgiler, bölgede kullanılan ya da bölge figür karakterine uygun bir biçimde yaratılan figürlerle harmanlanarak, ilin oyun kültürü zenginleştirilmiştir. Gözükızıl tarafından 2009 yılında Çan-Uzunalan köyünde yöre kadınlarından yapılan bir derleme çalışmasında Orta Anadolu yöresi olarak kayıt altına alınmış “Bombili” adlı oyuna rastlanmıştır. Kaynak kişiler bu durumu, duydukları ve hoşlarına giden ezgileri, var olan ya da yaratılan figürlerle oyun ezgilerine dönüştürdükleri ifadeleriyle açıklamışlardır. Edinilen bu bilgilere göre; Çanakkale ilindeki halk oyunlarını ve müziklerini, oyun ve ezgileri yaratanlar tarafından kendi oyun kültürünün beğenileri doğrultusunda biçimlendirdikleri, bazı durumlarda da üretildikleri yörelerde yalnızca ezgi halinde olan müzikleri bir adım öteye taşıyarak oyunlaştırdıkları görülmektedir.

Çanakkale halk oyunu kültüründe genel bir yaklaşımla, halk kültürünün diğer alanlarında olduğu gibi kadınların, halk oyunu ve müzikleri alanında da geleneksel yapıyı korumada, erkeklerden daha başarılı oldukları görülür. Bu bilinçli bir yönelimden veya tercihten çok, toplumsal konumlanış ile ilgilidir. Erkeklerin kendi dışındaki değer ve kültürlerle daha kolay iletişime geçmeleri, geleneksel ezgi ve oyun müziklerinin, içinde yaşadıkları kültürle daha çabuk kaynaşması, kadınların ise kendi içlerinde oyun ve müzik geleneklerini sürdürmeleri bunun başlıca nedeni olarak görülebilir. Özellikle köylerde kadınlar tarafından oynanan oyun ve müzik icrasının, kente göre daha geleneksel bir yapıda olması buna örnek olarak gösterilebilir. Bu nedenlerle, oyun türkülerinde olduğu gibi, kadınların ezgi repertuarının da erkeklerle nazaran daha fazla olduğu görülür. Örneğin karşılama oyunu, benzer yapıda birçok türkü eşliğinde oynanabilmektedir. Oysa erkeklerin oyun oynarken profesyonel müzisyenlerin de onlara eşlik etmesi nedeniyle bu durum erkeklerde söz konusu değildir. Bu nedenle erkeklerde ezgi yaratma ve çeşitli ezgi yapıları üzerinde değişiklikler yapma olasılığı düşüktür.

Kadın oyunlarında ezgi aktarıcıları, büyük çoğunlukla profesyonel müzisyen olmadıkları için, vurmali çalgı olarak, bendir, darbuka gibi çalgıların yanında, ses çıkarma özelliğine sahip

herhangi bir nesneyi de -tencere, bidon vs.- vurmali çalgı olarak kullanabilirler. Ezgi, vurmali çalgı görevindeki bir nesne ve genellikle sözün yardımıyla icra edilir. Erkek oyunlarında profesyonel müzisyenler, sözlü ezgileri kısmen daha az kullanırken, kadın oyunlarında ezgiler büyük oranda söze dayanırlar.

Oyun müziklerinde kullanılan temel çalgılar davul ve klarnettir. Tarihi kayıtlar ve yapılan derlemelerden görülebileceği gibi, kentleşme ve kültürel kaynaşmanın hızlanmaya başlamasıyla birlikte zurnanın, yerini klarnete bıraktığı görülebilir. Bunun başlıca nedeninin zurnanın sahip olduğu teknik nedenlerden dolayı düğünlerde oynanan oyunlar dışında kullanım alanının kısıtlı olması ve bölgeye sonradan gelip yerleşen müzisyenlerin, göç ettikleri coğrafyalardan getirdikleri müzik kültürü olduğu söylenebilir. Oyun müziklerinin ritmik karakterini oluşturan davulun ise tokmak ve çubuk ile çalınması esastır. Ancak bazı durumlar ve oyunların icrasında tokmak ve çubuğun bırakılarak davulun el vuruşlarıyla çalındığı görülebilir. Bu tip çalma tekniği için oyuncular, genellikle “kabadan çal” diyerek davulcuyla yönlendirirler.

Oyunlarda kullanılan çalgılar, oynanan oyunlara ve oynayan topluluklara göre farklılıklar gösterebilir. Geleneksel zeybek oyunlarında başta klarnet ve davul olmak üzere zurna, keman ve darbuka gibi çalgılar kullanılırken; semahlarda bağlama, Çerkez oyunlarında ise akordiyon, pşine ve phacic (paçiç) kullanılır.

Halk Ezgileri ve Türküler

Halk ezgileri veya halk şarkıları bireysel ya da ortak yaşamsal etkinlikleri dile getirmek için söylenen sözlü-ezgili halk edebiyatı ürünleridir. Halk şarkılarında, insanların yaşadıkları doğum, ölüm, aşk, ayrılık, doğa gibi konular işlenir. İçerdiği konu, ezgi yapısı ve etki gücü doğrultusunda genel olarak zamanla anonim bir özellik kazanan türküler, Geleneksel Türk Halk Müziği'nin en bilindik formu olup, “12. Yüzyıl Farsçasında Türk'e ait, Türk'e mahsus anlamına gelen ‘Türk-î’ den gelmiş, Türk sözcüğüne bir aidiyet eki olan (î) vokalinin eklenmesiyle Türkçe telaffuza uydurulmuştur.”¹⁷ Fuad Köprülü'ye göre; *Türki, Türk'e özgü tanımlarıyla, “Türklere mahsus bir besteyle söylenen halk şarkıları”* olarak da tanımlanırlar.¹⁸ Lomax ise, türkü biçimini “öteki insan faaliyetleri gibi, bir kültürün insanlarına özgü, öğrenilen bir davranış kalıbı” olarak nitelendirmektedir.¹⁹ Halk Türküsü genel bir ifadeyle, “başlangıçta bir kişinin, hafızasında var olan halk işi ezgi ve söz kalıplarından yararlanarak, bazen sözlü, bazen ezgiyi değiştirerek, bazen de yine halk işi olmak kaydıyla, özgün olarak ortaya koyduğu; dilden dile dolaşırken değişikliğe uğrayan, zaman içinde kişisel izlerin silinmesi sonucu ortak özellik taşıyan ezgili ve biçimli sözler”²⁰ olarak tanımlanabilir.

Türküler, genellikle gerçek hayatta yaşanan toplumsal olay ve beklentilerin yarattığı duygulanma sonucunda ortaya çıkan halk ürünleridir. “Halkın tüm yaratmaları somut bir gereksinimi karşılamaya yöneliktir. Bu yaratmalarda başta sanatsal (estetik) nitelik olup olmaması değil kullanışlılık esastır.”²¹

Türk halk müziğinin beslendiği en önemli iki kaynak, Âşıklar (Halk Ozanları) ve Türkü Yakıncıları'dır. Türkülerin biçim ve konu bakımından gelişmesinde, yakılmasında ve yayılmasında saz şairlerinin, halk ozanlarının, âşıkların ve türkü yakıncıların önemli katkıları bulunmaktadır.

17 Mustafa Hoşsu, *Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı*, Kombassan Yay. İzmir 1997, s.6.

18 Nihat Taydaş, “Ah Bu Türküler Köy Türküleri”, *Folklor/Edebiyat Dergisi*, C.11, S.42, 2005, s.103.

19 Alan Lomax, *Folk Song Style and Culture*, McCall. Washington DC 1968, akt. Başgöz. age, s. 23.

20 Mehmet Özbek, *Türkülerin Dili*, Ötüken Yay. Ankara 2009, s.19.

21 Ümit Kaynar, *Türk Halk Kültürü ve Halk Müziği*, Ege Yay. İstanbul 1996, s.24.

Türkünün ana biçimi dörtlüktür. Dörtlükler çoğu zaman birbirine eklenerek ve “Bağlantı (nakarat, kavuştak)” lar alarak daha uzun birimler halinde söylene de iki veya üç dizeden oluşan türküler de vardır. Türkülerin büyük bir bölümü manilerin yan yana gelmesinden oluşur. Mani dizeleri aralarına, başlarına, sonlarına veya dörtlüklerin ardından bağlantılar alarak türküye dönüşür. Böylece uzun mani kararları, ezgilere bağlanarak türkü halini alır.²² İcracının, türkünün bilinen dörtlüklerine ek olarak kendisinin daha önceden öğrendiği veya o anda irticalen söylediği uygun yapıdaki sözleri, ezgiye uygun ve türkünün devamı olarak söylemesi de sıkça görülen bir durumdur. Karşılıklı söylenen-atılan manilerin ezgi yapıları ile bütünleştirilerek türkü olarak söylenmesi, anonim bir halk yaratısı özelliği gösteren türküler için olağan bir süreçtir. Bu yapıya uygun “Çayırı Biçer misin” adlı Çanakkale türküsü örnek olarak gösterilebilir;

*Çayırı biçer misin
Çay versem içer misin
Çiçek olsam yoluna
Çeyneyip geçer misin
(Bağlantı) Çayırılık yana yana ayrılık
Yetmedi mi canına bu ayrılık*

*İn dereye dereye
Ben de ineyim yarım
Senin öldüğün yerde
Ben de öleyim yarım
(Bağlantı) Çayırılık yana yana ayrılık
Yetmedi mi canına bu ayrılık*

*İn dereye dereye de
Dere kayar ben kaymam
Demedim mi be yarım
Sen cayarsın ben caymam
(Bağlantı) Çayırılık yana yana ayrılık
Yetmedi mi canına bu ayrılık*

*Suya giderim suya
Elmayı soya soya
Kaldır yarım şapkayı
Göreyim doya doya
(Bağlantı) Çayırılık yana yana ayrılık
Yetmedi mi canına bu ayrılık²³*

Türküler; genellikle, Bağlama, Kemençe, Mey, Klarnet gibi sazlar eşliğinde söylenebildiği gibi çalgı eşliği olmaksızın da “yakılabilir” ve söylenebilir. Yörelere göre farklı halk çalgıları ile icra edilen türküler, çalgı eşliği olmaksızın kolaylıkla çalınan ve söylenen bir ezgisel karaktere sahiptir. Bununla birlikte ülkemizde her yörenin kendine ait türkülerini ile özdeşleşmiş çalgıları, türkünün icrasını yayılmasını daha etkin bir hâle getirir. Örneğin Karadeniz türkülerinde genellikle kullanılan kemençe veya Toroslarda çalınan kabak kemane türkülerinin icralarındaki heyecanı dile getirir. Kültürlerin kaynaşması ve iç içe geçmesi ile birlikte yörelerin geleneksel

22 İlhan Başgöz, age, s.137-138.

23 Ömer Gözükcül’ın Eceabat Alçıtepe Köyü’nde Ayşe Gezmez’den derlediği “Çayırı Biçer misin” adlı türkü 04.04.2003 tarihinde derlenmiştir.

kültürüne ait olmayan çalgılarla da icra edilebilen türküler, çalgı kullanımını bakımından halk kültürünün renkli bir formunu oluşturur.

Çeşitli nazım şekilleri ve ezgiler kullanılarak oluşturulan türküler, konu, ezgi ve şekil özelliklerine göre pek çok anonim manzumeyi içinde barındırırken, ezgisel yapı bakımından iki ana bölümde incelenebilir;

Ritimli-Usullü Türküler (Kırık Havalar): Belirli bir ölçüsü ve ritmi olan, belirli ezgi kalıbı ve kurallara göre “seyir” özellikleri gösteren ezgilerdir. Geleneksel Türk halk müziğinde bazı ezgiler, belirli bir “dizi” ve “seyir” özelliği gösterdikleri gibi, ritim ve usul bakımından da koşulludurlar. Yurdumuzun hemen hemen her bölgesinde görülen kırık havalar, konuları, ezgisel yapıları, çalgıları ve oynadığı oyuna göre çeşitli tür ve tiplerde karşımıza çıkarlar.²⁴ Kırık Havalar kendi içerisinde, oyunlu ve oyunsuz türler olmak üzere iki bölüme ayrılırlar. *Oyunlu türler*; “Halay”, “Bar”, “Zeybek”, “Semah (Samah)”, “Hora”, “Karşılama”, “Mengi (Bengi)”, “Kasap Havaları”, “Güvende”, “Kaşık Havaları”, “Horon”, “Teke Havaları”dır. *Oyunsuz türler ise*; “Ağıt”, “Divan”, “Nefes”, “İlahi”, “Güzelleme”, “Yiğitleme”, “Karşılıklı Türküler”, “Destan”, “Kına Türküleri”, “İş (meslek) Türküleri”, “Sohbet Türküleri”, “Kahramanlık (serhat) Türküleri”, “Ninni” ve “Varsağı”dır.²⁵

Serbest Ritimli-Usulsüz Türküler (Uzun Havalar): Belirli bir dizisi ve bu dizi içinde belirli bir seyri olan, serbest bir ağızla söylenen ezgilerdir.²⁶ Uzun havalar yöresel özellikleri ve söyleniş biçimlerine göre, “Ağıtlar”, “Arguvan Havaları”, “Barak Havaları”, “Bozlaklar”, “Divanlar”, “Gurbet Havaları”, “Hoyratlar”, “Mayalar”, “Müstezatlar”, “Tecnisler”, “Yol (yayla) Havaları” olarak çeşitlilik gösterirler. “Uzun Hava” terimine eşdeğer ifade olarak, “düz hava”, “hava yakmak”, “yakım yakmak”, “ozanname okumak”, “hava ekmek” terim ve tabirleri kullanılabilir.²⁷

Türkü yakanların, yaşadıkları topraklar üzerindeki yoğun duygusal dinamiklerini sesli olarak yansıtmaları türkülerin ezgisel karakterini oluşturur. Halkın ince zekasını duyguları ile harmanlayarak oluşturduğu türküler, dilden dile, kulaktan kulağa yayılarak halk kültürünün önemli bir boyutunu oluşturur. Bu yayılım sırasında türkülerin sözlerinde olduğu gibi, ezgisel yapılarında da bazı değişikliklerin olması kaçınılmazdır. Bu nedenle türkülerde, metne koşulan ezgide de değişkenlik önemli bir özelliktir. Hiçbir ezgi iki insan tarafından aynı şekilde söylenmez. Yani halk ezgilerinin donmuş, değişmez bir biçimi yoktur. Türküler insandan insana, bölgeden bölgeye geçerken değişirler.²⁸ Bu değişme bazen bilinçli olarak, zaman zaman da farkında olmaksızın gerçekleşir. Kişisel, sosyal, kültürel ve coğrafi bütün etkenler bu dönüşümde önemli rol oynarlar.

Halk türkülleri ele alınış biçimleri ile değişik yönlerden kümelenebilir. Pertev Naili Boratav, türkülerin söylendikleri yerleri ve konularını esas alarak şöyle bir kümeleme yapmıştır:²⁹

Lirik Türküler; ninniler, aşk türkülleri, gurbet türkülleri, askerlik türkülleri, hapishane türkülleri, ağıtlar gibi çeşitli başka konular üzerine türküler,

Taşlama, Yergi, Güldürü Türkülleri; eleştiri amacıyla söylenen türküler,

Anlatı Türkülleri; efsane konulu türküler, bölgelere veya bireylere özgü konuları olan türküler,

24 Mustafa Hoşsu, age, s.12.

25 M. Can Pelikoğu, age. s.23.

26 Armağan Coşkun Elçi, *Muzaffer Sarısözen-Hayatı Eserleri ve Çalışmaları*, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1997 age, s.83; Mehmet Özbek, *THM El Kitabı I, Terimler Sözlüğü*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1998, s.194.

27 Aylin Evin, *Uzun Havalalar*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s.5.

28 İlhan Başgöz, age., s.28.

29 Pertev N. Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yay., İstanbul 1999, s.163-164.

İş Türküleri; genellikle toplu olarak gerçekleştirilen işler sırasında söylenen türküler,

Tören Türküleri; bayram türküleri, düğün türküleri, inanç ve mezhep törenleri için oluşturulmuş türküler, ağıt törenlerinde söylenen türküler,

Oyun ve Dans Türküleri; çocuk oyunlarında söylenen türküler, büyüklerin oyunlarında söylenen türküler.

Genel kapsamı itibarıyla belirli konu başlıkları altında incelense de, türkülerin dinamik yapıları ve söz-konu zenginliği zaman zaman belirli bir kümeleme metodolojisini aşar. Ağıtlar aynı zamanda tören türküleri olabileceği gibi, oyun türkülerinde de lirik unsurlara sıklıkla rastlanabilir.

Çanakkale Müzik Kültürü

Çanakkale ilinin coğrafi konumu, müziğini ve geleneksel oyunlarını da etkilemiştir. Köklü tarihî ve kültürel zenginlikleriyle ilin müzik kültürü, Batı Anadolu ve Trakya-Rumeli ezgilerinin adeta bir kaynaşma yeri gibidir. Bu özellik türkülerde ve oyun müziklerinde de kendini açıkça gösterir. Kuzey Ege, Trakya ve Güney Marmara kültürel özelliklerinin bir kaynaşma noktası olarak değerlendirilebilecek olan Çanakkale ve yakın çevresi, yöresel oyunları ve müzik kültürü bakımından Karşılama ve Hora bölgesi olarak bilinir. Hora, etimolojik olarak dizi, sıralanış, halka kurma, çergeleniş anlamları ile kullanılan bir sözcüktür. Trakya bölgesinde genellikle 10-15 kişilik gruplar halinde el-ele veya kol-kola tutuşarak yürütülen bir halk oyunu türüdür. Hora, erkekler ve kadınlar tarafından ayrı ayrı oynanan bir oyundur. Her ne kadar Trakya bölgesi ile özdeşleşmiş bir oyun gibi görülse de Gazimihal'e göre Anadolu'nun çeşitli yörelerinde farklı oyun figürleri ve kullanılan çalgılarla oynanan bir türdür.³⁰ İstanbul'un Anadolu yakasından başlayıp, İzmit, Sakarya; aşağıya doğru Yalova, Bursa, Balıkesir ve nihayet Çanakkale, oyun ve müzik kültürü bakımından birbirlerinden kısmi farklılıklar gösterebilir de³¹, ayrıntılı bir inceleme yapılacak olursa Çanakkale'nin sosyo-kültürel yapısı ve bulunduğu coğrafi konum nedeniyle müzik kültürü anlamında bir kesişim bölgesi olduğu açıkça görülebilir.

Çanakkalede ilk resmî folklor derlemesi 1947 yılında yapılmıştır. Ankara Devlet Konservatuvarı arşivi için Muzaffer Sarısözen, Halil Bedî Yönetken ve teknisyen Rıza Yetişken'den oluşan ekip Çanakkalede 70 kadar türkü ve ezgiyi plağa kaydetmiştir.³² Tablo 1'de 1947 yılında yapılan folklor derlemesindeki Çanakkale halk türküleri ve ezgileri görülmektedir. Buradaki verilere göre, derleme ekibi 28.07.1947 ve 02.08.1947 tarihleri arasında merkez ilçe başta olmak üzere, Yenice, Ezine, Bayramiç ve Bigada birçok zeybek, karşılama ve türküyü kayıt altına almıştır. Daha sonraları, aralarında; Ahmet Yamacı, Nida Tüfekçi, Serbünt Yasun, Mehmet Özbek, Erkan Sürmen ve Saniye Can'ın da bulunduğu TRT Türk Halk Müziği derlemeci ve sanatçıları çeşitli zamanlarda derleme çalışmaları gerçekleştirmişlerdir. Tablo 2'de TRT Türk Halk Müziği repertuarında yer alan Çanakkale türküleri repertuar sıra numaraları, derlendikleri yöre, kaynak kişi ve notaya alan bilgilerine göre ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Tablo 3'te ise, zeybek, güvende ve karşılama olmak üzere TRT repertuarında yer alan Çanakkale oyun müziklerinin içerik bilgilerine yer verilmiştir. Ayrıca yöre araştırmacıları, Hasan Kalmaz, Kamil Nizam Bigalı ve Yaşar Şen gibi çalışmaları ile Çanakkale halk kültürüne değerli katkılar sağlayan isimler yörede derleme çalışmalarında bulunmuşlardır.

30 M.Ragıp Gazimihal, *age*.

31 Melih Duygulu, *Türkiye'de Çingene Müziği*, Pan Yay., İstanbul 2006, s.176.

32 Armağan Elçi, *Muzaffer Sarısözen:Hayatı, Eserleri ve Çalışmaları*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1997.

Çanakkale halk müziği kültürü, coğrafi ve kültürel koşullar göz önünde bulundurularak iki bölge içinde değerlendirilebilir. İl sınırları içerisinde kalan Gelibolu ve Biga yarımadasındaki halk müziği kültürü içinde birbirinden farklı yapılar görmek mümkündür. Bu durum Çanakkale'nin zengin bir müzik kültürüne sahip olduğunun en önemli göstergesidir. Avrupa yakasında kalan Gelibolu Yarımadası'nın geleneksel müzik kültürü, coğrafi konumunun da etkileri ile Balkanlar ve Trakya müzik kültürü ile etkileşim içindedir. Burada başta karşılama olmak üzere hora-horo gibi oyunlu müziklere ve Trakya bölgesinin müzik geleneğini yansıtan türkülere oldukça sık rastlanır. Bunun yanında özellikle Gelibolu ilçesinde yaşayan Roman topluluklarının kendilerine özgü müzik gelenekleri Çanakkale halk müziğinin önemli unsurları arasında gösterilebilir. Başta zeybek olmak üzere güvende, bengi, alay havası ve karşılama türlerinin görülebileceği Biga Yarımadası'ndaki halk müziği kültürünün Gelibolu Yarımadası'na oranla daha fazla çeşitlilik gösterdiği söylenebilir. Bengi, Ege bölgesinde özellikle Balıkesir ve Bursa yörelerinde karşılaşılan, zeybek karakterini andıran vokal-enstrumantal tarzdaki oyunlu ezgilerdir.³³ Güvende, 1,2,3 veya 4 kişinin "sekme"yi zil takarak oynadıkları, Bursa ve Balıkesir oyunları arasında yer alan bir oyundur.³⁴ Bölgenin müzik kültürüne esas teşkil eden bu türlerin yanında, yoğun olarak Bayramiç, Ezine ve merkez ilçe çevresinde yaşayan Türkmen Alevilerin Cem'lerde icra ettikleri Semahlar ile Çan, Biga ve Gelibolu çevresindeki Pomak, ayrıca Biga'da yerleşik Çerkez'lerin müzik kültürleri, Çanakkale halk müziğinin çok kültürlü yapısının renkli bir yansıması niteliğindedir. Bu renkli yapı içerisinde, Çanakkale müzik kültürünü zenginleştiren bir diğer etken de müzisyenlerin hareketliliğidir. Düğünlerin ve eğlence yaşamının vazgeçilmez unsurları olan Roman müzisyenler il içinde olduğu kadar, il dışına yaptıkları seyahat ve iş gezileri sırasında kültürel bir hareketlilik oluşturmuşlardır. Yakın bölgelere müzisyenlik amacıyla yapılan seyahatlerin yanında, mevsimsel olarak Ege bölgesinin farklı illerine çalışma amacıyla giden müzisyenler gittikleri yerlere Çanakkale ezgilerini götürürken, dönüşte farklı coğrafyalarda belleklerine kaydettikleri ezgileri Çanakkale'ye getirerek burada icra etmeye başlamışlardır. Kaynak kişilerle yapılan görüşmelere göre; 1950 ve 60'lı yıllarda başta Bayramiç ve Ezine olmak üzere Çanakkale kent merkezi ve ilçelerinde yaşayan müzisyenlerin çalışmak için Muğla, Aydın ve Ege bölgesinin çeşitli yörelerine giderek müzisyenlik yapmaları ve ezgilerin bu yolla çeşitli varyantlar halinde icra edilmesi söz konusu duruma örnek gösterilebilir. Ayrıca bu bölgede yapılan deve güreşlerinin de bu bağlamdaki repertuvar etkileşimi için uygun bir ortam hazırladığı bilinmektedir.

33 Süleyman Şenel, *Türk Halk Musikisi Bilgileri*, (Basılmamış Ders Notları), İTÜ TMDK, İstanbul 1998,

34 M.R. Gazimihal, *age*.

Tablo 1. 1947'de Çanakkale'de Yapılan Derleme Çalışmaları Kapsamında Kayıt Altına Alınan Halk Müzikleri³⁵

Ezgi Adı	Kaynak Kişi	Derleme Tarihi	Derlenen Yer	Düşünceler
Arabın Evleri	Memet Çalgıcı-Mehmet	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	Davul – Zurna
Akçakoyun	Ekici - Süleyman Çalgıcı	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	Davul – Zurna
Bursa Damları	Ekici - Süleyman Çalgıcı	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	Davul – Zurna
Tahtaköylü Fatma	Ekici - Süleyman Çalgıcı	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Edremit Güvencesi	Ekici - Süleyman Çalgıcı	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Alay Oyunu	Ekici - Süleyman Çalgıcı	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Esgi Güvende	Memet Çalgıcı-Mehmet	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Sabah Güvencesi	Ekici - Süleyman Çalgıcı	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Eski Bir Zeybek “Eskitek”	Ekici - Süleyman Çalgıcı	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Eminem	Mustafa Başol	28.07.1947	Çanakkale, Yenice , Bağlıköy	
Tavşan Gelir	Mustafa Başol	28.07.1947	Çanakkale, Yenice , Bağlıköy	
Sayalara Gidelim	Ali Karadeniz	28.07.1947	Çanakkale, Yenice , Bakten	
Yüce Dağ Başına	Ali Karadeniz	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Bakten	
Evlerinin Önü Yıldız Piyade	Ali Karadeniz	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Bakten	
Dağlar Seni Delik Delik Delerim (Akçadağ Havası)	Halil Rifat	28.07.1947	Çanakkale	
Hey Garınca	İbrahim Nenici	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Dömeke	İbrahim Nenici	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Tahta Köylü Fatma. Şu dere	Hüsni Konak	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Evlerinin Önü	Hasan Öz	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Yağmur Yağar	Hasan Öz	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Bir uzun hava: Gocadaylar	Hasan Öz	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Cemile	Hasan Öz	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	

35 Armağan Elçi, *Muzaffer Sarısözen:Hayatı, Eserleri ve Çalışmaları*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1997.

Ezgi Adı	Kaynak Kişi	Derleme Tarihi	Derlenen Yer	Düşünceler
Varın Söylen Giden	Hasan Öz	28.07.1947	Çanakkale, Yenice, Akçakoyun	
Alay Havası (Oyun Havası)	Rüştü Akkaş	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	Davul Zurna Klasik Enstrümantal
Kaba Güvende	Rüştü Akkaş	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	“
Alay (Toplu Zeybek)	Rüştü Akkaş	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	“
Çaparlı (Zeybek)	Rüştü Akkaş	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	“
Mavili	Rüştü Akkaş	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	“
Cengi Harbi	Rüştü Akkaş	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	“
Koca Kule Ateş Almış	Mustafa Şentürk	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	
İhsan Çavuş	Mustafa Şentürk	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	
A Benim Kırmızı Gülem	Remziye Gülay	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	Gelin ağlatma
Ben Bir Geyik Gezer Gördüm (Gelin Kınasını Çezerler)	Remziye Gülay	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	
İçerler İçerler	Remziye Gülay	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	Karşılama
Az Duralım	Remziye Gülay	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	Karşılama
Eşmen Ben	Remziye Gülay	30.07.1947	Çanakkale, Ezine	Karşılama
Yüksek Evler Yaptırdım	Hamza Beycan	30.07.1947	Çanakkale, Ezine, Firanlı köyü	
Bir Uzun Hava: Şu Uzun Hava Arasından	Hamza Beycan	30.07.1947	Çanakkale, Ezine, Firanlı köyü	
Yüksek Evler Yaptırdım	Hamza Beycan	30.07.1947	Çanakkale, Ezine, Firanlı köyü	
Kiremitten Su Damlar	Hamza Beycan	30.07.1947	Çanakkale, Ezine, Firanlı köyü	
Bir Uzun Hava:Şu Dağların	Hamza Beycan	30.07.1947	Çanakkale, Ezine, Firanlı köyü	
İndim Kuyu Dibine	Yaşko Gökkaya	31.07.1947	Çanakkale, Bayramiç	
Horozım	Yaşko Gökkaya	31.07.1947	Çanakkale, Bayramiç	
Bindallım	Yaşko Gökkaya	31.07.1947	Çanakkale, Bayramiç	
Gelin Oldum	Yaşko Gökkaya	31.07.1947	Çanakkale, Bayramiç	Kına havası
Ey Şişeler	Emin Karabulut	31.07.1947	Çanakkale, Bayramiç	

Ezgi Adı	Kaynak Kişi	Derleme Tarihi	Derlenen Yer	Düşünceler
Pancar Oyun Havası	Emin Karabulut	31.07.1947	Çanakkale, Bayramiç	
Ali Osman	Yaşko Gökkaya	31.07.1947	Çanakkale, Bayramiç	
Kaba Güvende	İzzet Adalı	31.07.1947	Çanakkale, Bayramiç	Davul-Zurna Klarinet
Can İşi Zeybek	İzzet Adalı	31.07.1947	Çanakkale, Bayramiç	Davul-Zurna Klarinet
Can İşi Kürek Havası	İzzet Adalı	31.07.1947	Çanakkale, Bayramiç	Davul-Zurna Klarinet
Bodrumun Gerisi	İzzet Adalı	31.07.1947	Çanakkale, Bayramiç	Davul-Zurna Klarinet
Gelibolu Karşılama	İbrahim Tokgöz	01.08.1947	Çanakkale, Merkez	Davul-Zurna Klarinet
Keşan Karşılması	İbrahim Tokgöz	01.08.1947	Çanakkale, Merkez	Davul-Zurna Klarinet
Eski Halay Havası	İbrahim Tokgöz	01.08.1947	Çanakkale, Merkez	Davul-Zurna Klarinet
Rumeli Karşılması	İbrahim Tokgöz	01.08.1947	Çanakkale, Merkez	Davul-Zurna Klarinet
Kaba Güvende	İbrahim Tokgöz	01.08.1947	Çanakkale, Merkez	Davul-Zurna Klarinet
Çanakkale Zeybeği	İbrahim Tokgöz	01.08.1947	Çanakkale, Merkez	Davul-Zurna Klarinet
Gelin Geldi	Jale Mavili	02.08.1947	Çanakkale, Biga	Gelin havası
Çift Oyun Havası:Kareler Giymezi	Jale Mavili	02.08.1947	Çanakkale, Biga	
Kardan Beyaz	Hasan Mavili	02.08.1947	Çanakkale, Biga	Davul- Zurna
Tabancalı (Zeybek)	Hasan Mavili	02.08.1947	Çanakkale, Biga	Davul- Zurna
Evciler	Hasan Mavili	02.08.1947	Çanakkale, Biga	Davul- Zurna
Süzme	Hasan Mavili	02.08.1947	Çanakkale, Biga	Davul- Zurna
Arzu Kamber	Hasan Mavili	02.08.1947	Çanakkale, Biga	Davul- Zurna ile kına havası
Küreş Havası	Hasan Mavili	02.08.1947	Çanakkale, Biga	Davul- Zurna
Cengene (Ceng-i Harbi)	Hasan Mavili	02.08.1947	Çanakkale, Biga	Davul- Zurna
İşte geldim. Güvey övmesi	Sıtkı Buralday	02.08.1947	Çanakkale, Biga	Davul- Zurna
Gemi Geldim	Sıtkı Buralday	02.08.1947	Çanakkale, Biga	
Destan: Dinleyin Kardeşler	Arif Dülger	02.08.1947	Çanakkale, Biga	

Tablo 2. TRT Türk Halk Müziği Repertuvarında Yer Alan Çanakkale Türküleri.

Pep. No.	Ezgi Adı	Yöre	Kaynak kişi	Derleyen	Notalayan
118	Pınar Baştan Bulanır (Rinna yarım)	Biga Sinekçi Köyü	Fehime Kutluer/ Fevziye Doğramacı	Mehmet Özbek	Nida Tüfekçi
186	Eminem Giymiş Alları	Biga	Kamil Nizam Bigalı	Ahmet yamacı	Ahmet Yamacı
516	Al Geydim Alsın Diye	Yenice Boy-nanlar Köyü	Serpil Kaya	Nihat Kaya	Nihat Kaya
560	Dömeke Yandı Gene	Yenice	İbrahim Yenice	M.Sarisözen	M.Sarisözen
649	Karanfilin Moruna	Merkez	Refia Beralp	Saniye Can	M.Sarisözen
1104	Al Geydim Alsın Deye (Hadi Gene Bindalıl)	Bayramiç	Yaşko Gökkaya	M.Sarisözen	M.Sarisözen
1268	Çemberimde Gül Oya	Biga	Kamil Nizam Bigalı	Ahmet Yamacı	Ahmet Yamacı
1357	Balıkesir Yolunda	Merkez	Saniye Can	M.Sarisözen	M.Sarisözen
1575	Evreşe Yolları Dar	Evreşe/ Gelibolu	Yöre kadın ekibi	Ümit Kaftancıoğlu	Nida Tüfekçi
1716	Karyolamın Demiri	Merkez	Saniye Can	Osman Özdenkçi/ Emin Aldemir	Osman Özdenkçi/ Emin Aldemir
1808	Gidiyor musun Yarım	Biga Sinekçi Köyü	Fehime Kutluer/ Fevziye Doğramacı	TRT Müzik Dairesi Başk.	Mehmet Özbek
1826	Arda Boylarında	Trakya	Çanakkale Boynan Köyü Kadınları	Serpil-Nihat Kaya	Nihat Kaya
1923	Kız Pınar Başında testi Doldurur	Merkez	Mine Oktar Sezgin	Ahmet Sezgin	Ahmet Sezgin
1959	Annem Entari Almış	Halilali Köyü	Saniye Can	Saniye Can	Nida Tüfekçi
2023	İndim Kuyu Dibine	Bayramiç	Yaşko Gökkaya	Ankara Devlet Kons.	Ateş Köyoğlu
2056	Yatma Yeşil Çimene	Merkez	Kamil Nizam Bigalı	Ahmet Yamacı	Ahmet Yamacı
2073	Şu Biga'nın Düzüne	Biga	Yöre Ekibi	Hasan Kalmaz	Yücel Paşmakçı
2299	Hasan Orak Biçiyor	Gelibolu	Mehmet Güngör	Ahmet Yamacı	Ahmet Yamacı
2336	Sıra Sıra Siniler	Merkez	Şeref Canku	Neriman Tüfekçi	Neriman Tüfekçi
2586	Uzun Uzun Birmanlar	Merkez	Fatma Bulut	TRT Müzik Dairesi Başk.	Erkan Sürmen
2596	Sinekçidir Köyümüz	Biga Sinekçi Köyü	Fehime Kutluer/ Fevziye Doğramacı	Mehmet Özbek	Mehmet Özbek
3352	Ayna Çaktım Yüzüne	Lapseki	İsmail Güney/ Nazife Ergin	Yaşar Şen	Altan Demirel
3527	Ali Duvarı Deldi	Gelibolu/ Kavak	Melihat Tandoğan	Melihat Tandoğan	Nida Tüfekçi
3574	Kaynar Kazan taşmaz mı	Ezine	Mine Oktar Sezgin	Ahmet Sezgin	Ahmet Sezgin
3672	Gökte Uçan Teyyare	Merkez	İrfan Binzat	Saniye Can	Altan Demirel
3865	Dere Boyu Tekneli	Merkez	Fatma Bulut	TRT İzmir Radyosu	Salih Urhan
4420	Eminem Eminem Demekten	Yenice Bağlıköy	Mustafa Başol	Ankara Devlet Kons.	Altan Demirel

Tablo 3. TRT Türk Halk Müziği Repertuarında Yer Alan Çanakkale Oyun Müzikleri.

Pep. No.	Ezgi Adı	Yöre	Kaynak kişi	Derleyen	Notalayan
112	Çanakkale Zeybeği	Merkez	İbrahim Tokgöz	M. Sarısözen	M.Sarısözen
458	Kusköy Zeybeği	Merkez	Yalçın Kırıkkulak	Uğur Top	Uğur Top
480	Çan Sekmesi	Çan	Yalçın Kırıkkulak	Ersin Mirze/ Coşkun Bağcıoğlu	Coşkun Bağcıoğlu
481	Ada Zeybeği	Çan	Yalçın Kırıkkulak	Coşkun Bsgcıoğlu	Coşkun Bağcıoğlu
483	Bağöz Zeybeği	Yenice	Yalçın Kırıkkulak	Ersin Mirze/ Coşkun Bağcıoğlu	Coşkun Bağcıoğlu
484	Karanlıkdere Zeybeği	Biga	Yalçın Kırıkkulak	Ersin Mirze/ Coşkun Bağcıoğlu	Coşkun Bağcıoğlu
485	Kaba Güvende	Bayramiç	Yalçın Kırıkkulak	Ersin Mirze/ Coşkun Bağcıoğlu	Coşkun Bağcıoğlu
593	Karşılama	Yenice	Necip Çağlar	Nihat Kaya	Nihat Kaya

Çanakkale Halk Müziği Kültürünü Oluşturan Türler

Zeybek

Çanakkale halk müziği kültürünü oluşturan en önemli türlerden biri zeybeklerdir. Zeybek, belirli bir oyun figürüne bağlı, çalgısal veya sözel biçimlerde icra edilen geleneksel bir müzik türüdür. Adını 17. Yüzyıl sonlarından 20. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar olan dönemde Batı Anadolu'da yaşamış eşkıya gruplarından almaktadır.³⁶ Gazimihal'e göre zeybek sözcüğü "salbak" ya da bunun diğer bir söylenişi olan "saybak (cesur)" sözcüklerinden türemiştir.³⁷ Saldırmak, hareket etmek ve bir yere gitmek anlamına gelir.³⁸ Geleneksel yapılarına bakıldığında zeybeklerden oluşan isyancı topluluğun içinde bulunan bireylere "zeybek", çetenin başında bulunan öncülüğünü ve sorumluluğunu üstlenen zeybeğe ise "efe" denildiği görülür.³⁹ Zeybek oyunları, açık havada, davul-zurna veya yöresine göre klarnet, bağlama, kadınlarda ise def, darbuka, leğen gibi "dımudan" sazlarla eşlik edilerek oynanır.⁴⁰ Anadolu'nun batı yarısının hemen her yerinde, doğuya gittikçe azalan bir şekilde çeşitli varyantlarıyla zeybek oyunları büyük bir yaygınlıkta oynanmaktadır. Batı Anadolu'da halk tarafından çalınan ve oynanan oyunlara da "Zeybek Havası" veya "Zeybek Oyunları" denilmektedir. Zeybeklere has oyun anlamında zeybek oyunu, oyun kelimesi katılmaksızın da zeybeğin, bu yörenin kendi oyun çeşitlerinin toplu adı olduğu söylenebilir.⁴¹

Zeybek müziği, ezgisel ve ritmik yapıları ile diğer türlerden ayrılır. Bu ritmik yapılar, davulun tokmağı, bağlamanın mızrabı ile doğal ve duygusal olarak, belirli zaman birimleriyle ölçüye vurulmuş ve oyunların hareketleri bu tempolarla aktararak devam etmiştir. Yaşanan her olayın konusu, oyuncuların kişisel özellikleri ve oyunla gösterdikleri uyum zeybek oyunu ve

36 Hamit Çine, *Zeybek Oyunlarımız*, Mey Yay., İzmir 1994, s.13.

37 M.Ragıp Gazimihal, *Musiki Sözlüğü*, MEB Yay., İstanbul 1961, s.274-275.

38 TDK, *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, C 12, TDK. Yay., Ankara 1982, s.4828

39 A.Haydar Avcı, *Zeybeklik ve Zeybekler, Bir Başkaldırı Geleneğinin Toplumsal ve Kültürel Boyutları*, Verlag Anadolu Yay., Hückelhoven 2001, s.18.

40 Hamit Çine, *age*, s.23

41 M.Öcal Özbilgin, *Zeybeklik Kurumu ve Zeybek Oyunları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) EÜ. Sos.Bil.Ens. Folklor Bilim Dalı, İzmir 2005, s.69.

müziğini etkileyen unsurlardır. Müzikal olarak türü belirleyen en önemli öge zeybeğin dokuz zamanlı usul yapısıdır. Bunun yanında kendine özgü tavır ve üslup barındıran köklü bir icra geleneğine sahiptir. Zeybek müziğini belirleyen diğer bir öge ise temposudur. Akdoğu'ya göre zeybekler *adagio* (ağırbaşlı, yavaş tempoda), *andante* (orta ağırlıkta), *moderato* (orta hızda) ya da *allegretto* (çabukça) tempolarının biriyle icra edilebilir.⁴² Öztürk ise, zeybekleri tempoları bakımından ağır, ağırca ve yürük-kıvrak-hareketli olmak üzere üç grupta toplamıştır.⁴³

Akdoğu, zeybekleri Kent, Kır ve Kadın zeybekleri olarak üç grupta sınıflamaktadır.⁴⁴ Kadın zeybeklerini belirleyen en önemli öge dokuz zamanın (3+2+2+2) şeklinde yapılanmasıdır. Bunun yanında bu zeybeklerin temposu *moderato* ve *allegretto* arasındadır. Kent zeybeklerinde ise dokuz zamanlı yapı (2+2+2+3) düzümsel biresimden oluşmakta, tempoları moderato-andante arasında olmaktadır. Kır zeybekleri diğer iki zeybeğe göre oldukça ağır bir müziksel nitelik gösterir. Andante- adagio arasında bir tempoya sahiptir. Kır zeybeklerinin düzümsel birleşimi Kadın veya Kent zeybeği düzümlerinden herhangi biriyle oluşabilir, ancak üçlü küme kolay anlaşılabilir. Bu nedenle işitme daha çok 5+4 ya da 4+5 biresimli olarak gerçekleşir.⁴⁵

Zeybeklik geleneği her ne kadar Ege ile özdeşleşse de sahip olduğu kültürel özelliklerle oldukça geniş bir alanda görülebilir. Ferruh Arsunar⁴⁶ zeybek kültürüne ait oyun ve müziklerin Anadolu coğrafyası üzerindeki yayılımını şu şekilde belirtmektedir:

I. Ana Bölge:

Aydın: a) Çine b) Söke c) Nazilli d) Karaağaç

İzmir: a) Ödemiş b) Menemen c) Çeşme d) Karşıyaka e) Tire f) Seferihisar
g) Bergama h) Bayındır

Manisa: a) Gördes b) Akhisar c) Soma d) Demirci e) Kula f) Turgutlu

Muğla: a) Milas b) Bozdoğan c) Bodrum d) Fethiye

Denizli: a) Tavas b) Demircili c) Acıpayam d) Sarayköy e) Buldan f) Dinar g) Çivril

II. Esasa Yakın Bölge:

Balıkesir: a) Pamukçuköy b) Yağcılar c) Balya d) Ayvalık e) Edremit f) Susurluk
g) Manyas

Çanakkale: a) Bayramiç b) Ezine

Isparta: a) Şarkikaraağaç b) Yalvaç

Burdur: a) Yeşilova b) Tefenni

III. Tesir Sahası

Antalya: a) Gündoğdu b) Elmalı c) Serik

Eskişehir: a) Sivrihisar b) Seyitgazi c) İnönü d) Mihallıçık

Bilecik: a) Söğüt

Kütahya: a) Emet b) Gediz c) Uşak

Afyon: a) Sandıklı b) Bolvadin c) Emirdağ

IV. Tesir Sahası

Bursa: a) Orhaneli b) İnegöl

Konya: a) Akşehir b) Bozkır c) Ermenek d) Seydişehir e) Karapınar f) Ilgın

42 Onur Akdoğu, *Türk Müziği'nde Türler ve Biçimler*, İzmir, 2003, s. 177.

43 O.Murat Öztürk, *Zeybek Kültürü ve Müziği*, Pan Yay., İstanbul 2006, s.136.

44 Onur Akdoğu, age., s.176-179.

45 age.

46 age., O.Murat Öztürk, age., s.78-79.

V. Tesir Sahası

Ankara

Bolu

Kastamonu

Çanakkale, bu tasnife göre, zeybek kültürü açısından ikincil bir konumda değerlendirilmekte olup, esasa yakın bulunan bölge başlığı altında sınıflanmıştır. Bölge, zeybeğin kaynak noktasına ulaşan geçiş yollarının üzerinde olması nedeniyle bu sınıflama içinde değerlendirilmektedir. Çanakkale zeybekleri ve zeybek müzikleri, yöre müzik kültürünün diğer örneklerinde görülebileceği gibi çevresel unsurlarla etkileşim içindedir. Zeybeklerde müzikal yapıyı oluşturan ritim-ezgi ve icra biçimi bu etkileşim sonucunda kendi karakterini ortaya koyar. Kuzey Ege'nin Çanakkale'den başlayarak İzmir ve Muğla'ya doğru giden coğrafi alan içinde birçok yönü ile ortak ve birbirine benzeşik bir müzik kültüründen söz edilebilir. Örneğin, bu bölgede icra edilen bir zeybeğin sahip olduğu yapısal özelliklere, İzmir Bergama'dan başlamak üzere, Edremit ve Balıkesir'in Çanakkale'ye yakın yerleşimlerinde de rastlanabilir. Bu anlamda Çanakkale zeybekleri ile bölgenin diğer zeybekleri arasında belirgin farklılık bulunmadığı söylenebilir. Kültürel anlamda yakın özellikler taşıyan bölgenin diğer zeybekleri, Çanakkale'de icra edilebilir ve oynanabilir.

Bu verilere göre, Kuzey Ege zeybek kültürünün önemli bir parçası olan Çanakkale il sınırları içinde yaygın olarak bilinen zeybekler şu şekilde sıralanabilir:

- Ada Zeybeği
- Alay Havası
- Bağözü Zeybeği
- Çan Sekmesi (Süzme)
- Çanakkale Zeybeği
- Çiftleme Zeybeği (Karanfilin Moruna)
- Deniz Göründü Zeybeği
- Edremit Zeybeği
- Goca Hava Zeybeği (Düz hava)
- Harmandalı (Madran Zeybeği)
- Kaba Güvende (Kaba Güvengi)
- Karanlıkdere (Çaparlı Zeybeği)
- Karyolamın Demiri (Yandım Ayşem)
- Kusköy Zeybeği
- Ninnalar (Nevruz)
- Sürmeli
- Tabancalı zeybeği

Tablo 4. Çanakkale Zeybekleri

Ezginin Adı	Yöresi	Türü	Makamı	Ritmik Yapısı	Notlar
Ada Zeybeği	Ezine ve Bozcada	Ağır Zeybek	Rast	9/4	Klarnet ve davul eşliğinde çalınmaktadır. Ezine ve çevresinde yaygındır. Adını Bozcaada'dan alan zeybeğin Rumlar tarafından da oynandığı ve aynı zamanda Bayramiç'in Çırpılar Köyü'nde de Ada Havası olarak nitelendirildiği bilinmektedir.
Alay Havası	Ayvacık, Bayramiç ve Ezine	Ağır Zeybek	Rast	9/4	Bu zeybeğin bir varyantı TRT repertuarında olup Alay Zeybeği adıyla Balıkesir/Edremit yöresinden derlenmiştir. Diğer adıyla "Türkmen Alay Havası" olarak nitelenen bu ezgi, Ayvacık ve Ezine'de genellikle düğünün sonunda oynanan oyundur. Oyun alanında bulunan herkes oyuna davet edilerek yaş farkına bakılmaksızın oynamaları beklenir. Oyun daire biçiminde oynanmakta, katılımcıların sayısının fazla olduğu durumlarda iç-içe daireler olduğu da görülmektedir.
Bağöz Zeybeği	Yenice	Ağır Zeybek	Uşşak-Hüseyni	9/4	Klarnet ve Davul eşliğinde çalınmaktadır. Yenice İlçesine ait olan bu zeybek ezgisi, aynı zamanda Bergama ve Ayvalık'ta da bilinir. Genellikle Bağbozumu sırasında icra edildiği için bu adı almıştır.
Çan Sekmesi	Çan	Yürük-kıvrak zeybek	Nikriz	9/8	Hem kadın hem de erkek zeybeğidir. Erkekler arasında Süzme ismiyle anılır. "Çan Sekmesi" kadınlar arasındaki isimdir. Kadınların oynadığı oyunda tempo hızlı bir şekilde icra edilirken, erkeklerin oyununda oyunun hızı ağırdan hızlıya doğru gitmektedir.
Çanakkale Zeybeği	Çanakkale	Ağır Zeybek	Nikriz	9/4	Bu zeybeğin yalnızca müziği günümüze kadar gelmiş olup, yapılan araştırmalar oyun biçiminin zamanla unutulmuş olduğunu ortaya koymaktadır.
Çiftleme Zeybeği (Karanfilin Moruna)	Çanakkale	Ağır Zeybek	Eviç	9/4	Çan Çiftlemesi olarak bilinir. Kentin az sayıdaki sözlü zeybeklerindedir. Çiftli oynanan bir oyun olduğundan Çiftleme ismini almıştır.
Denizgözü Zeybeği	Denizgözü Köyü	Ağır Zeybek	Saba	9/4	Bu ezgi Ahmet Yekta Madran tarafından derlenen Bergama Zeybeği'nin bir varyantı niteliğindedir. Ezginin başka bir varyantı Emin Cenkmén tarafından Ayvalık Zeybeği adıyla derlenmiştir.
Edremit Zeybeği	Edremit	Ağır Zeybek	Karcığar	9/4	Bu ezgi, Balıkesir-Edremit yöresine ait olmakla birlikte Yenice, Bayramiç, Ayvacık ve Ezine'de yaygındır. Ahmet Yekta Madran tarafından derlenen Bergama Güvendesisi ile Ruhi Su tarafından notalanan Edremit Güvendesisi'nin bir varyantı olduğu söylenebilir. Aynı zamanda bu zeybek Nida Tüfekçi tarafından derlenip Bengi adıyla TRT repertuarında yayınlanmıştır.
Goca Hava Zeybeği	Yenice	Ağır Zeybek	Hicaz	9/4	Yöredeki diğer ismi Düz Hava'dır.

Ezginin Adı	Yöresi	Türü	Makamı	Ritmik Yapısı	Notlar
Harmandalı	Çanakkale	Ağır Zeybek	Hicaz	9/4	Bu bölgedeki diğer ismi Madran zeybeğidir. Gazimihal'e göre, 1916 yılında Çanakkale'de Ahmet Yekta Madran tarafından yazılmıştır. Akdoğu'ya göre ise ilk kez Mildan Niyazi (Ayoymak) tarafından derlenmiştir. Zeybek repertuarı içinde Eski Harmandalı adıyla Manisa yöresine ait bir, Yeni Harmandalı adıyla yine Manisa ve Aydın yörelerine iki ezgi bulunmaktadır. Bu zeybekler müzikal yönden Çanakkale Harmandalısı ile bir benzerlik taşımamaktadır.
Kaba Güvende	Bayramiç	Ağır Zeybek	Hicazkâr	9/2	Bayramiç başta olmak üzere tüm yarımada yaygındır. Klarnetin pes perdelerinden icra edilir. Davul ise tokmağı bırakılarak elle çalınır.
Karanlıkdere Zeybeği	Biga	Ağır Zeybek	Nikriz	9/2	Bayramiç ilçesi başta olmak üzere tüm Biga yarımadasında yaygındır. Klarnetin özellikle pes perdelerinden çalınarak icra edilir. Davul ise, tokmak ve çırpı kullanılmaksızın elle çalınır. Kaba Güvende oyunu genellikle yaşlı erkekler tarafından icra edilir.
Kusköy Zeybeği	Kusköy	Ağır Zeybek	Saba	9/2	Çanakkale merkeze bağlı Kusköy'de derlenen bu zeybek, Bayramiç, Ezine ve Ayvacık ilçelerinde ve köylerinde de oynanmaktadır. Erkekler tarafından düğünlerde en az iki kişi ile icra edilir.
Karyolamın Demiri	Çanakkale	Ağır Zeybek	Segâh	9/4	Kadın oyunları içinde oldukça yaygın olarak icra edilen sözlü bir zeybeğdir. Yörede, Yandım Ayşem, Martinimin Demiri ve Çeyiz Altı isimleriyle de bilinir. Karşılama biçiminde eşli olarak oynanır ve performans sırasında oyuncular oyun müziğinin sözlerini icra ederler.
Ninnalar (Nevruz)	Yenice Nevruz Köyü	Ağır Zeybek	Rast	9/2	Bu zeybek, Yenice ilçesinin başta Nevruz köyünde olmak üzere diğer köylerinde oldukça yaygın olarak icra edilir. Kuzey Ege hattı boyunca bu ezgi yapısına benzeyen çeşitli zeybek ezgilerini işitmek mümkün olmakla birlikte, en yakın örnek olarak İzmir yöresine ait "Baylan Cemile" zeybeği ile bu zeybek arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.
Sürmeli Zeybeği	Ayvacık	Ağır Zeybek	Uşşak	9/4	Muğla yöresine ait Sürmelim Çaydan Geçmiş sözleriyle başlayan Sürmeli Zeybeği'nin bu yöredeki varyantıdır.
Tabancalı Zeybeği	Yenice	Ağır Zeybek	Karcıgar	9/4	Zeybeğin ezgisel yapısının kıyı bölgeler başta olmak üzere, Ege yöresinde icra edilen birçok müzikal yapıdan izler taşıdığı söylenebilir. Bunun en somut örneği, Aydın yöresine ait "Çaktım Çaktım Yanmadı" zeybeği ile İzmir "Bergama Zeybeği" üzerinde görülebilir. Her iki zeybek ezgisi de Tabancalı ile benzer özellikler taşımaktadır.
Yeni Hava Zeybeği	Çanakkale	Ağır Zeybek	Uşşak-Hüseyni	9/4	Bu zeybek, başta Kerimoğlu Zeybeği olmak üzere Ege bölgesinde icra edilen birçok zeybek ezgisinden izler taşımaktadır.

Karşılama

Karşılama türündeki ezgiler, Çanakkale'nin müzik ve oyun kültüründe ayrı bir yer tutar. Trakya bölgesinde yaygın olarak icra edilen bu tür, etki sahası bakımından Gelibolu yarımadasını da içine alan bu bölgede varlık göstermektedir. Aynı zamanda hareketli-yürük bir ezgisel seyir özelliği gösteren karşılama her ne kadar farklı coğrafyalarda değişik müzikal dinamiklere sahip olsalar da, bu türü belirleyen en önemli öge dokuz zamanlı usul yapısıdır. Karşılamalara Trakya dışında Anadolu'nun farklı bölgelerinde de rastlanabilir. Gazimihal, Türk Halk Oyunları kataloğunda Doğu Anadolu oymaklarında kadın ve erkeklerin karşılıklı yürüttükleri oyunlardan söz etmektedir. Buna göre, Muş'ta def eşliğinde kadın ve erkeklerin ayrı oynadığı, Erzincan'daki oturak toplantılarında da bir kadın - bir erkek yahut iki kadın tarafından oynanan karşılama olduğu bilinmektedir. Konya Seydişehir'de ise karşılama yalnızca kadın oyunudur. Giresun'da bu tür, kemençe, davul-zurna veya davul-klarnet eşliğinde ikili, üçlü ve daha kalabalık gruplar halinde icra edilmektedir. Genelde kadın ve erkeklerin ayrı oynadığı görülür. Ordu'da ise karşılama iki kişiyle, def, kemençe veya davul zurna eşliğinde oynanan bir erkek oyunudur.⁴⁷

Gazimihal, Batı Anadolu ve Trakya'da icra edilen karşılama şöyle ifade etmektedir⁴⁸:

“Batı Anadolu'dan mesela İzmir'in Foça ilçesinde dümbelek eşliğiyle karşılama yürütülür. Erkek veya kadınlar kendi meclislerinde çift çift oyuna girdikleri gibi, samimi aile toplantılarında bir erkekle bir kadının karşılıklı oynadıkları da olur. Trakya tarafından Tekirdağ'ın Şarköy ilçesine bağlı Mürefte köyünde iki erkekçe karşılıklı oynanır. Kadınlar kendi aralarında yürütürler. Aynı vilayet merkez ilçesinin İncir Köyü'nde «karşılama» oyunu erkeklerce ayrı ve kadınlarca ayrı meclislerde ikişer kişi tarafından oynanılır.”

Çanakkale'ye ait karşılama, Biga ve Gelibolu Yarımadasında görülmektedir. Bu oyun kadınlar tarafından eşli olarak iki, dört veya altı kişiyle oynanabilmektedir. Yaygın olarak icra edilen karşılamalardan bazıları şunlardır; “*Versinler*” (Gelibolu), “*Annem Entari Almış*” (Gelibolu), “*Sıra Sıra Siniler*” (Gelibolu), “*Evreşe Yolları Dar*” (Gelibolu), “*Çemberimde Gül Oya*” (Gelibolu), “*Bayramıç'ın Dağları*” (Bayramıç), “*Lapseki Çeşmesi*” (Lapseki), “*Sürtme*” (Çan).

Türküler

Çanakkale Türkülerindeki belirgin özelliklerin başında, ülkemizin diğer bölgelerinde olduğu gibi ezgili mâni söyleyiş biçimi gelir. Anonim halk edebiyatının en yaygın nazım şekli olan “*mâni*”, halk şiiri metinlerinin önemli bir kısmını ve diğer manzum ürünlerin çoğunu oluşturması bakımından önemlidir. Mâni, yalın bir ifadeyle genelde yedi heceli dört dizeden oluşan “*a-a-b-a*” şeklinde kafiyelenen bir nazım şeklidir. Genellikle ilk iki dize, asıl anlamı veren son dizelere bir hazırlık yapılmasını sağlayan doldurma dizelerdir. Mâniler genellikle 7 heceli olup, 1, 2 ve dördüncü mısraları kendi arasında kafiyeli, 3.sü ise serbest olan müstakil dörtlülüklerdir.⁴⁹ Dörtten artık dizeden oluşan manilere, dizeleri 4, 5, 8, 9, 11 heceden oluşan manilere, Karadeniz kıyılarında ve İstanbul semai kahvelerinde söylenen “*b-a-c-a*” biçiminde kafiyelenmiş manilere rastlamak da mümkündür.⁵⁰ Halk edebiyatımızın en yaygın türlerinden biri olan mâninin

47 Gazimihal, age.

48 Gazimihal, age.

49 Esma Şimşek, “Mani Şeklindeki Şiirlerle Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri Var mıdır?”, *Milli Folklor*, 5 (33), Bahar, Feryal Matb., Ankara 1997, s.33-37.

50 Nevzat Gözaydın, “Anonim Halk Şiiri Üzerine”, s.445-450, aktaran; B.Akarpınar, M.Arslan, “*Tekke-Tasavvuf Edebiyatı*”, M.Ö.Öğuz ve diğ., age.s.213-262.

özelliği, değişmez bir kural olmamakla birlikte bağımsız dörtlüklerden oluşması ve doğaçlama yaratılmasıdır.⁵¹ Çanakkale türkülerinin önemli bir kısmı, mâniler arasına serpiştirilen nakaratlar yardımıyla oluşmaktadır. Bilinen bir ezgiye (örneğin Evreşe Yolları) türkü icracılarının mâni eklemeleri ve böylece türkünün sözlerini uzatmaları veya değiştirmeleri de mümkündür.

Mânilerin erkek ağzı söyleyiş biçimlerinin zamanla giderek azaldığı ve topluluk içerisinde erkeklerin mâni söyleme geleneklerinin zayıfladığı görülmektedir. Halk Türkülerine de yansıyan gelenekteki bu değişimin sebebinin, topluluk hâlinde yapılan sosyal etkinliklerde erkeklerin kadınlar kadar yer almamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Erkekler için, kına götürülürken ve düğün evine varırken, mâni söylemek zorunluluğunun dışında, mâni söyleyecek bir alan kalmamasına karşın, kadınlarda geleneksel yapı eski canlılığıyla korunmasa bile devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Kadınların kendi aralarında daha sık bir araya gelmeleri, mısır öğütme, bulgur döğme gibi günlük eylem ve imece etkinlikleri esnasında mani, bilmece, fıkra söylemeleri geleneğin devamı için önemli bir etkidir. Sözlü kültürü ve halk ağzı söyleyiş biçiminin yanında hafızalarını da etkili bir şekilde kullanan kadınlar bu süreç içinde kolaylıkla mani atabilirler. Çünkü mani aynı zamanda ortak çalışmanın eğlenceli hâle getirilmesini sağlayan bir etkinliktir. Çalgı çalma ve çalgıyı kullanmanın da kadınlar arasında çok sık görülmediği dikkate alındığında, oyun oynamak için ezgisine eşlik edecek söz söyleme, kadınlar için daha da önemli bir hâle gelmektedir. Bilinen ezgiler veya doğaçlama yaratılan ezgiler işe koşularak, türkünün var olan nakaratı veya farklı bir dörtlük-nakarat kullanmak suretiyle türküler söylenir. Örneğin kadınlar karşılama oyununu sözlü oynamak istediklerinde söz ve ezgiyi bu anlayışa göre eklemeyerek kullanabilir veya doğaçlama olarak bir üretime girişebilirler.⁵² Bunda geleneksel kültürün diğer örneklerinde olduğu gibi, manilerin ortaya çıkış ve yaratım ortamlarının kaybolmaya başlaması, aktarımında karşılaşılan çeşitli sorunlar, derleyicilerin tutumları, geleneğin modernite karşısındaki konumu vb. gibi etkenlerin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar da örnek olarak sunulabilir.⁵³ Benzeri etkileri Çanakkale halk türkülerinde de görmek mümkündür. Türkünün doğal kültür çevresi olan, görece kapalı tarım toplumunun giderek kentlerde yoğunlaşması veya kırsalda yaşayanların “kentli bir yaşam” tercih etmesi türkülerin etki ve canlılıklarının önemli oranda azalmasına neden olmaktadır. Küresel kültürün uydu antenleri ile en ücra dağ köyünün toprak damlı evine sızması, kendine halk kültürünü ve geleneksel değerleri hedef almış bir Truva Atı'na benzetmek gerekir. Eğlencesi gibi, işini ve acısını mani ve türkülerini ile paylaşarak yoğuran, imece yapan köylü artık televizyonun kendisine sunduğu ezgileri dinlemekte, yaşamını kendine sunulan ölçütlere göre değiştirmeye çalışmaktadır. Aynı durum türküyü yakanlar için de geçerlidir. Televizyonda türkü söyleyen dinleyicisinin yüzünü göremez, heyecanını duyamaz, kendisini sözlü kültürün duygu ve heyecan esintisine bırakamaz, türküsüne dinleyiciden aldığı iyi kötü etkilere göre bezek vuramaz. Dinleyici; bir köy kahvesinin veya odasının küçük grubu olmaktan çok, eser karşısındaki tepkisini türkücüyeye gösteremeyen ve onu etkileyemeyen bir konumdadır. Hem okuyucu hem dinleyici toplumdan soyutlanmış, bir stüdyoda, bir ekran önüne kapatılmış, tümünden edilgen bir duruma düşmüştür.⁵⁴ Bu koşullar her ne kadar halk ezgileri ve türkülerinin yapısına olumsuz etkiler olarak görülse de, kültürün yaşayan ve değişen bir kavram olduğu gerçeği de unutulmamalıdır. Değişen yaşam koşulları kültür kavramını da yeniden şekillendirir, kültürün bir parçası olan halk, yeni anlam kalıpları ve ezgilerle türkülerini söylemeye devam eder.

51 İlhan Başgöz, age, s.103.

52 Ömer Gözükızıl Kişisel Görüşme Notları, 21.02.2012.

53 Ömer Gözükızıl, age, s.53.

54 İlhan Başgöz, age., s. 25.

Türküler; yaşanan olayların yanında aynı zamanda duygu ve düşünceleri de dile getirir. Genellikle ezgili maniler olarak nitelendirilebilecek Çanakkale türkülerinin konularına göre aşk-sevda, kız-oğlan-aile büyükleri arasındaki ilişkiler etrafında yoğunlaştığı görülür. Türkülerde, gurbet, kahramanlık, merkezî otoriteye başkaldırı gibi konulara pek rastlanmadığı gibi ağıt niteliği taşıyan halk ezgileri veya türküler de nadiren görülür.

Çanakkale Halk Müziğinin Makamsal Yapısı

Her müzikal yapı veya ezgi belirli kurallar ekseninde oluşturulmuş birtakım dinamiklerden oluşmaktadır. Bunlar ezgiyi oluşturan sesin veya aralıkların birbiri ile olan bütünsel ilişkisi sonucunda ortaya çıkan ve ezgi boyunca iç-içe geçmiş müzikal unsurlardır. Ezginin seyir yapısı, donanımı veya durağı eserin niteliğini değiştirebildiği gibi müzikal olarak tanımlanma biçimini de değiştirebilir. Bu anlamıyla bakıldığında; Türk müziğinde ezgisel yapının nasıl şekillendirileceğinin anahtarını veren yapıya “Makam” denilmektedir. Tanrıkorur⁵⁵ göre makam, Arapçada Kur’an okunurken ayakta durulan yer anlamına gelen “kame-yekuumu (ayakta durmak)” fiil kökünden gelmektedir. Can da⁵⁶ bu kavramın kelime anlamını ayağın bastığı yer, pozisyon, durum, rütbe olarak belirtmiştir. Makamın müzikteki anlamı üzerine şimdiye kadar birçok tanım yapılmakla birlikte, Yahya⁵⁷ ve Pelikoğlu’nun⁵⁸ aktardığı bilgiler ışığında, farklı dönem ve kişilere ait bazı makam tanımları şöyledir:

Bir durak ve güçlünün etrafında onlara bağlı toplanmış seslerin genel durumudur.⁵⁹

Bir dizide durak ve güçlünün önemi belirtilmek ve diğer kurallara da bağlı kalmak suretiyle nağmeler meydana getirerek gezinmektir.⁶⁰

Türk musikisinde belirli aralıklarla birbirine uyan mülayim seslerden kurulu bir gam içerisinde özel bir seyir kuralı olan musiki cümlelerinin meydan getirdiği çeşnilerdir.⁶¹

Bir durakla bir güçlünün etrafında bunlara bağlı olarak toplanmış seslerin umumi durumudur.⁶²

Kendine has perde ve aralıklardan meydana gelen müzik dizilerinin özel bir ezgi (seyir) dolaşımı içinde meydana getirdiği yapılarıdır.⁶³

Dizi, durak, güçlü, yeden, tiz durak, asma karar ve arıza işaretleri ile makamsal dizi aralıkları esas alınan kendine özgü seyir ve makamsal çeşni geçkileri ile oluşan özel melodik yapıdır.⁶⁴

Aynı kaynağın iki kolundan biri olan Türk Halk Müziği de Türk Sanat Müziği gibi makamsal bir niteliğe sahiptir ve burada belirtilen makam tanımlarının halk müziği için de geçerli olduğu söylenebilir. Bu anlamda, Çanakkale halk müziğine dair tüm ezgiler “makam” tanımlı bir yaklaşımla ele alınıp değerlendirilmektedir.

Çanakkale halk müziğinin makamsal olarak onbir ana makam ekseninde ezgisel seyir özelliği gösterdiği tespit edilmiştir. Bunlar, kullanım sıklığına göre, Uşşak-Hüseyni, Segah,

55 Cinuçen Tanrıkorur, *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*, Ötüken Yay., İstanbul 1998, s.69.

56 M. Cihat Can, "Türk Müziğinde Makam Üzerine Bir İnceleme," Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sos.Bil. Ens., Kayseri 1993, s.1.

57 Gülçin Y. Kaçar, *Türk Musikisi Rehberi*, Maya Akademi, Ankara, 2009, s.52-53.

58 M. Can Pelikoğlu, age., s.32

59 M. Can Pelikoğlu, age.

60 O. Murat Öztürk, age., s. 94.

61 M. Ekrem Karadeniz, *Türk Musikisinin Nazariye ve Esasları*, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul 1983, s. 64.

62 H. Sadettin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*, İleri Türk Musikisi Kons. Yay., İstanbul 1968, s. 44.

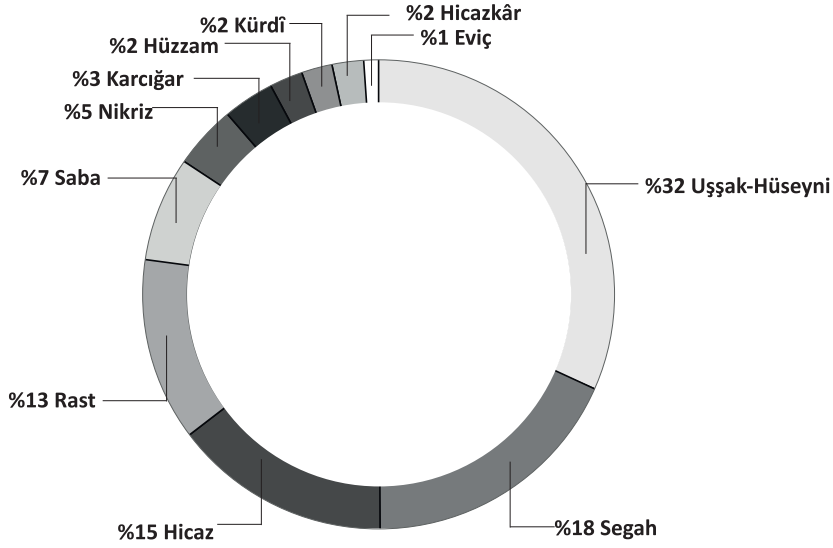
63 Gülçin Y. Kaçar, age., s.71.

64 Ş. Şeref Çakar, *Türk Müziği Teorisi ve Makamlar*, Ankara MEB Yay., 2004, s. 46.

Hicaz, Rast, Saba, Nikriz, Karcıgar, Hüzam, Kürdi, Hicazkar ve Eviç makamlarıdır. Bu çalışmada Hüseyini, Neva, Tahir, Muhayyer, Uşşak, Bayati gibi makamsal yapılar Uşşak-Hüseyini ailesi olarak tanımlanarak bir bütün olarak ele alınmıştır. Aynı durum Hicaz makamı için de geçerlidir. Hümayun, Uzzal ve Zirgüleli Hicaz gibi makamların seyir özelliğini gösteren ezgisel yapılar Hicaz makamı içinde genelleme yoluna gidilmiştir. Rast makamının da sınırları bu kapsamda genişletilmeye çalışılmış, Mahur makamına yakın olan bazı ezgiler Rast ailesi kapsamında değerlendirilmiştir.

Aşağıdaki grafik Çanakkale halk ezgilerinin makamsal dağılımlarını genel olarak ifade etmektedir:

Grafik 1. Çanakkale Halk Ezgilerinin Makamsal Dağılımı.

Grafik 1’de görüldüğü gibi, **Uşşak-Hüseyini** ailesine ait ezgilerin oranı %32, **Segâh** makam dizisine ait ezgi oranı %18, **Hicaz** ailesine ait ezgi oranı %15, **Rast** makamına ait ezgi oranı %13, **Saba** makamına ait ezgilerin oranı %7, **Nikriz** makamına ait ezgilerin oranı %5, **Karcıgar** makamına ait ezgilerin oranı %3, **Hüzam**, **Kürdi** ve **Hicazkar** makamlarına ait ezgilerin oranı ise %2, **Eviç** makamına ait ezgilerin oranı %1’dir. Bu verilere göre, Uşşak-Hüseyinî ailesine ait makamsal yapıların Çanakkale halk müziği içinde belirgin bir biçimde öne çıktığı görülmektedir. Bunun yanında Segah ve Hicaz niteliği taşıyan eserlerin de yoğunluğu dikkat çekicidir. Sonuç olarak Çanakkale’nin sahip olduğu kültürel çeşitlilik ve buna bağlı zenginlik, ezgilerin makamsal yapılarına da yansımaktadır. Birbirinden farklı onbir makamın türkü, zeybek ve karşılmalarda ezgisel olarak ifade edilmesi kültürel çeşitliliğin bir izdüşümü olarak değerlendirilebilir.

Çanakkale Halk Müziğinin Ritmik Yapısı

Çanakkale halk müziği ritmik yapı olarak ele alındığında dokuz zamanlı ritim kalıplarının belirgin biçimde öne çıktığı açıkça görülebilir. Aşağıdaki grafik Çanakkale halk ezgilerinin ritmik yapısını genel olarak belirtmektedir:

Grafik 2. Çanakkale Halk Ezgilerinin Ritmik Yapısı

Grafik 2’de görüldüğü gibi, dokuz zamanlı ezgilerin oranı %81, dört zamanlı ezgilerin oranı %12, iki zamanlı ezgilerin oranı %5 ve içinde birden çok ritmik değer bulunan multi-ritmik ezgilerin oranı %2’dir. Çanakkale halk müziği içinde sıklıkla kullanılan dokuz zamanlı ritmik yapılar ise 9/2, 9/4 ve 9/8 olmak üzere üç grupta sınıflandırılabilir.

Grafik 3. Dokuz Zamanlı Ezgilerin Ritmik Yapısı

Grafik 3’te görüldüğü gibi, dokuz zamanlı ezgilerin %65’i 9/8’lik, %27’si 9/4’lük, %8’i ise 9/2’lik yapıdadır. Karşılama ve türkülerde 9/8’lik yapı ön plana çıkarken, 9/4’lük ve 9/2’lik değerler ağırlıklı olarak zeybek ezgilerinde görülmektedir. Bu anlamda Çanakkale halk ezgilerinin ritmik yapılarını zeybek müziği üzerinden değerlendirmek daha belirleyici olacaktır.

Bir zeybek müziğini belirleyen en önemli öge ritmidir. Anadolu coğrafyasının belirli bölgelerinde icra edilen tüm zeybek ezgileri dokuz zamanlı bir karaktere sahiptir. Bir başka deyişle her zeybek dokuz zamanlıdır ve bunun dışında gelişen hiçbir ritmik yapı zeybek olarak nitelendirilemez. Ritmik yapı aynı kalmak koşuluyla zeybek ezgilerinin farklı hız kategorileri içinde geliştiği görülebilir. Zeybek müziği, sözlü ve çalgısal örnekleriyle tempoları bakımından “ağır” ve “yürük” olarak iki gruba ayrılrsa da, örnekler üzerinde yapılan incelemeler üç dereceli bir gruplamanın daha elverişli olacağını göstermektedir.⁶⁵

1. Ağır zeybekler (40 < \downarrow < 80 MM.)
2. Ağırca zeybekler (80 < \downarrow < 100 MM.)
3. Yürük (kıvrak/hareketli) zeybekler (\downarrow >100 MM.)

Zeybek müziğinin ritmik yapısı ancak usul kavramı üzerinden açıklanabilir. Genel bir tanımla usul, belirlenmiş sabit bir ritim kalıbıdır. Usul, aynı zamanda ölçü ve ritim kavramlarını da içinde barındırmaktadır. Bu anlamda ölçü, seçilen bir birim notadan, kaç adedin bir araya

65 Öztürk, age.,s. 136.

getirileceğini ifade eden, bir toplam ve eşit süre kavramı iken, usul, toplam süreden ziyade belirli bir ritim ilişkisi ve bunun tanımlandığı bir kalıpla belirginlik kazanmaktadır.⁶⁶

Akdoğu⁶⁷ zeybek müziğini açıklarken türü belirleyen zamansal yapıyı, Evfer ve Raks Ak-sağı dışında kalan herhangi bir dokuz zamanlı usulün, en az iki vuruşunda vurgu oluşturacak şekilde kullanılması olarak tanımlamaktadır. Ayrıca yazar, kadın zeybeklerini (3+2+2+2); kent zeybeklerini (2+2+2+3); kır zeybeklerini ise (4+5) veya (5+4) düzümsel bireşimde sınıflamaktadır. Akdoğu burada ana akım ağır zeybekleri, kır zeybekleri içinde değerlendirerek, kadın veya kent zeybeklerinde belirgin bir biçimde algılanan üçlü kümenin ağır zeybeklerde zor algılandığını bu nedenle de işitmenin daha çok 5+4 ya da 4+5 bireşimli olarak gerçekleştiğini belirtmektedir.

Öztürk'ün⁶⁸ kişisel gözlemlerine göre ağır zeybeklerin ölçü kesitlerinin en doğru ifadesi şu şekildedir;

$$[(4:4+2:4)+(4:4)+(4:4)+(4:4)]$$

Burada görüldüğü gibi ağır zeybekler toplamda dört kesitten oluşur. Öztürk⁶⁹, ağır zeybeklerin dokuzlu aksak usulünün Osmanlı musiki geleneğinde tanımlanmış usullerle tam olarak benzerlik taşımadığını belirtmektedir. Zeybek çalan davul icracıları ağırlıklı olarak sofyan ve düyek usullerinin farklı mertebelerini ve velveleli kalıplarını kullanmaktadırlar. Zeybeklerde karşılaşılan ritim kalıpları çoğunlukla düyek+düyek+tek, sofyan+sofyan+tek veya sofyan+düyek+tek biçimindedir. Söz konusu bu yapı zeybek usulü olarak adlandırılabilir. Semai+sofyan+nim sofyan oynak denilen yapı da oldukça dikkat çekicidir. Ölçü olarak ağır zeybekler (3+2+2+2) koduyla simgelenen aksak dokuzlulara sahiptir. Zaman organizasyonu bakımından asimetrik yapıyı oluşturan üçerli unsur ağır zeybeklerde mutlaka başta yer alır. Ağır zeybeklerin davulda çalınan ritim kalıplarına bakıldığında, birim sürelerin oldukça velveleli bir şekilde çalındığı görülmektedir. Velveleli çalış; büyük nota değerlerini daha küçük nota değerleriyle çalma anlamına gelmektedir. Bir ağır zeybek ezgisi ritmik anlamda dört kesitten oluşmaktadır. Bu kesitler ezgi kesitleriyle tam olarak örtüşmektedir. Aynı zamanda zeybeklerde usul, formu da belirlemektedir. Bu dört kesitten yalnızca başta olanı diğer kalıptan daha uzundur. Davulcuların farklı çaldığı kesit ilk kesittir. İkinci ve üçüncü kesitlerin ritim kalıbı hemen hemen aynıdır, çok az varyasyon içerir. Son kesit karar kesiti olduğundan sadeleşme görülür. Oyuncuya tabi olmaktan kaynaklanan kısa süreli gecikme ve ataklar davul ritimleriyle gerçekleşebilmektedir. Özellikle üçerli kesitlerde çubukla yapılan tremololar durgu karakterindedir.⁷⁰

Yine Öztürk'e göre, ağır zeybeklerde üçerli bölütün yer değiştirmesi hemen hiç görülmez ancak tempolar hızlandıkça üçerli kümenin sonda yer aldığı kalıba daha çok rastlanmaktadır (2+2+2+3). Ayrıca tempo faktörü usul kesitlerine doğrudan etki etmektedir. Buna göre hızlı zeybeklerde dört kesitten ziyade üçlü ya da çoğunlukla iki kesit söz konusudur; (3+4+2) veya (4+5). Bu faktör davul paternlerinde de kendini göstererek hız arttıkça velvele azalmaktadır. Kıvrak zeybeklerde ise aksak 4+5 ya da oynak 3+4+2 usule dönüşüm çok daha kesindir. Aksak dokuzlu iki kesit halinde çalınırken, dörderli kesitinde düyek kalıbı sekizli mertebeye kullanılır.⁷¹

66 Öztürk, age., s. 167.

67 Akdoğu, age., s. 176

68 Öztürk, age., s. 171.

69 Öztürk, age., s.171.

70 age., s. 171-174.

71 age., s.175.

Çanakkale zeybeklerinin ritmik yapısı da burada belirlenen genel zeybek müziği kuralları içinde değerlendirilebilir. Bu anlamda Çanakkale zeybekleri, dokuz zaman ekseninde olmak üzere farklı usul kesitlerinde sınıflanabilir. Metronom bakımından ağır zeybek özelliği gösteren eserler dört kesitli ve ölçü olarak (3+2+2+2) düzümsel bireşimden oluşan aksak dokuzlulara sahiptir. Örneğin Bağözü, Çanakkale, Karanlıkdere, Kusköy, Kaba Güvende, Harmandalı ve Yeni Hava gibi zeybekler aşağıda gösterilen usul karakterine sahiptirler:

Çanakkale zeybeklerinde görülen diğer ritmik yapı örneği iki kesitlidir ve ölçü olarak (4+5) düzümsel bireşime sahiptir. Bu niteliği taşıyan zeybeklerin tempo bakımından bir önceki yapıya göre biraz daha hızlı olduğu söylenebilir. Ada Zeybeği, Alay Havası, Denizgöründü Zeybeği ve Çan Sekmesi gibi ezgiler aşağıda gösterilen usul karakterine sahiptirler:

Çanakkale zeybeklerinde görülen bir başka ritmik yapı ise, üç kesitlidir ve ölçü olarak (3+4+2) bireşimi içindedir. Bu yapının en önemli özelliği Karyolamın Demiri, Karanfilin Moruna, Suya Giderim Suya gibi sözlü zeybeklerde görülmesidir. Bu yapıya bağlı usul karakteri şöyledir:

Burada ortaya konulan Çanakkale zeybeklerine ait karakteristik ritim kalıplarına ek olarak Kaba Güvende ezgisinin usul yapısı oldukça dikkat çekicidir. Tüm zeybek ezgileri içinde bu eseri özel kılan durum ise, davulcunun tokmak ve çubuğu bırakıp, elleriyle davulda ritim tutarak klarnete eşlik etmesidir. Bu tip bir icra biçiminin nedeni ise, yöresel tabirle “kabadan” yani bir oktav aşağıdan çalınan ezgiye davul eşliğinin uyum sağlamaya çalışmasıdır. Pes seslerde icra edilen ezginin şiddeti düşük olacağından, davulun durumu dengelemesi ve zaten doğası gereği şiddetli bir ses gürlüğüne sahip olan çalgının, bu eser için, bir bendir veya koltuk davulu gibi kullanılması gerekecektir. Kaba Güvende ezgisinde kullanılan yaygın ritim kalıbı şu şekilde gösterilebilir:

Ağır zeybeklerin davulla icrasında kullanılan karakteristik ritim kalıplarının Çanakkale zeybekleri için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz⁷².

Çanakkale halk müziğini oluşturan türlerden olan karşılama ve türkülerde ise, zeybeklerden farklı bir ritmik karakter söz konusudur. Karşılama türünün tümünde ve yöreye ait türkülerin önemli bir kısmında iki kesitli (4+5) düzümsel birleşime sahip ve dokuz zamanın içinde sekizlik birim değerinin ağır bastığı yapılar hâkimdir. Bölgenin popüler halk ezgilerinden Çemberimde Gül Oya, Balıkesir Yolunda, Lapseki Çeşmesi ve Sıra Sıra Siniler gibi ezgiler aşağıdaki ritmik yapı doğrultusunda şekillenir:

72 Öztürk, age., s. 172.

Çanakkale yöresinde icra edilen karşılama ezgilerine ait usul karakteri şu şekildedir:

Çanakkale Türküsü: "Çanakkale İçinde Aynalı Çarşı"

Sözleri, ezgisi ve taşıdığı anlam itibarıyla Türk insanının gönlünde ayrı bir yeri olan "Çanakkale Türküsü", tarihte acılarla dolu bir dönemin duygularının müzikal yansımasıdır. Türküde; savaşlardan bitap düşmüş Anadolu'nun da sesi duyulur. Bu türkü, vatani ve onuru için düşmana göğsünü korkusuzca siper eden kahraman askerin de türküsüdür aynı zamanda. Çanakkale Türküsü, taşıdığı anlam, ezgisel yapısı ve sevilerek icra edilmesinin yanında, TRT repertuarında kayıt bilgileri nedeniyle çeşitli zamanlarda üzerinde farklı yorumlar yapılan bir eser olma niteliğindedir. Elde edilen bilgi ve belgelere göre bu konuda çalışma yapmış olan tarihçi, halk bilimci ve müzikologların bulgu ve görüşlerini özetlemek konunun daha net bir biçimde anlaşılmasını sağlayacak olması bakımından önemlidir.

TRT Müzik Dairesi Yayınları'ndaki bilgilere göre "Çanakkale Türküsü", Muzaffer Sarısözen tarafından, Kastamonu yöresinden İhsan Ozanoğlu adlı kaynak kişiden derlenmiş, 22.11.1973 tarihinde incelenmiş ve 461 sıra numarası ile Türk Halk Müziği repertuarına alınmıştır.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO 461
İNCELEME TARİHİ 22.11.1973

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

YÖRESİ
KASTAMONU

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
İHSAN OZANOĞLU

ÇANAKKALE İÇİNDE

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

SÜRE

ÇA NAK KA LE İ ÇİN DE AY NA LI ÇAR ŞI
A NA BEN Gİ Dİ YOM DÜŞ MA NA KAR
ŞI OF GEN Ç Lİ Öİ MEY VAH

(1)
ÇANAKKALE İÇİNDE AYNALI ÇARŞI
ANA BEN GİDİYOM DÜŞMANA KARŞI

(2)
ÇANAKKALE İÇİNDE BİR UZUN SELVİ
KİMİZ NİŞANLI KİMİZ EVLİ

(3)
ÇANAKKALE ÜSTÜNÜ DUMAN BÜRÜDÜ
ON ÜÇÜNCÜ FIRKA HARBE YÜRÜDÜ

(4)
ÇANAKKALE İÇİNDE BİR DOLU TESTİ
ANALAR BABALAR MEKTUBU KESTİ

Muzaffer Sarısözen tarafından yapılan derlemede kaynak kişi olarak belirtilen İhsan Ozanoğlu'nun Ankara Radyosu repertuarında 85, Ankara Devlet Konservatuvarı'nda ise 135 türkü derlemesi bulunmaktadır ve Çanakkale Türküsü de bunlar arasındadır. Musiki Mecmuası'nda Ozanoğlu'na atfedilen bilgiye göre İhsan Ozanoğlu bu türküyü Kastamonu Yarencik Köyünden Rüveyde Kadından derlemiştir. Daha sonra ise Ozanoğlu, türkünün annesi Hafıza Emine Aşikoğlu tarafından bestelendiğini ifade etmiştir.⁷³

Çanakkale Türküsünün hangi yöreye ait olduğuna ilişkin farklı görüşler vardır. Aslında ;

*“...türkülerin nerede ve ne zaman ortaya çıktığını bilmek çok kere elden gelmez. Yurdun birçok yerinde söylenmekte olan bir türkü elbette bir tek yerde doğmuştur. Eğer varsa, türküdeki yer ve kişi adları da onun doğuş yerini her zaman göstermez. Çünkü, türkü gittiği yerlerde bazı değişikliklere uğrar. Bu yüzden kimi zaman bir türküye değişik yerlerin halkı sahip çıkar; bu türkü oranın değil bizimdir, derler”.*⁷⁴

Bununla beraber, özellikle tarihi olaylara dayanan türkülerin çıkış yeri daha kolaylıkla bilinebilir. Çanakkale Türküsü de buna güzel bir örnektir.⁷⁵

Türkünün doğuşunun Çanakkale Savaşları öncesine kadar uzandığına ilişkin çeşitli görüş ve araştırmalar bulunmaktadır.⁷⁶ Bazı belgelerde ise, savaşa hazırlanan askerlerin benzeri bir türküyü veya ezgiyi söyledikleri belirtilmektedir. Bunlardan birinde Emrullah Nutku'nun Çanakkale Sultanisi (Lisesi)'nde yatılı okuyan 1903 doğumlu kardeşi Seyfullah'ın savaş başlamadan İstanbul'daki annesine gönderdiği 29 Eylül 1914 tarihli aşağıdaki mektubu genel olarak esas alınır;

Sevgili Anneciğim,

Canımıza tak diyen iki yıllık gurbet hayatından artık kurtuluyoruz. Sana ve aileme kavuşacağım için seviniyorum. Mektubimizi alıyorlar, hastahane olacakmış, bizi de İstanbul'daki mekteplere dağıtacaklarmış. Hocalarımızın çoğu da askerlik hizmetine gidiyorlar, büyük sınıflar da gönüllü yazılacaklarmış. Bugün Türkçe hocamız sınıfa geldi, ama çok kalmadı, bize veda etti. Bize; “Zamanı gelince cepheye yapılacak vatan hizmetinin mektepte yapılan hizmetten kutsi olduğunu” söyledi. Birkaç günden beri Çanakkale sokaklarından askerler geçiyor. “Çanakkale içinde Aynaharşı, Anne ben gidiyorum düşmana karşı” şarkısını söylüyorlar...”⁷⁷

Bu mektuba yapılan atıflarla türkünün savaştan önce de bilindiği vurgulanmaktadır. Müzikolog Mahmut Ragıp Gazimihal de asıl türkünün bir ağıt olduğunu ifade ederek, Çanakkale savaşları sırasında yeniden hatırlandığını ve zamana uygun dizeler araya katılarak güncellendiğini belirtmektedir.⁷⁸ 1936 yılında Mahmut Ragıp Gazimihal Çanakkale Türküsünü “Türk Halk Türkülerinin Kökeni Meselesi” adlı çalışmasında notasıyla beraber şu sözlerle yayınladığı bilinmektedir;

73 *Musiki Mecmuası*, Yıl 35, Sayı 389, Mart 1982, s.11.

74 Cahit Öztelli, *Halk Türküleri/Evlerinin Önü*, Özgür Yay., İstanbul 1983, s.16.

75 Ömer Çakır, “Çanakkale Türküsünün Öyküsü”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Sayı 1, ÇOMÜ Atatürk ve Çanakkale Savaşları Arş. Merk. Çanakkale 2003, s.13-31.

76 Hadank 1919; Heffening 1923; Öztürk 1997-2004-2005; Çakır 2003; Keser 2009.

77 akt., Ali Osman Öztürk, “Çanakkale Türküsüne İlişkin”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Sayı 2, ÇOMÜ Atatürk ve Çanakkale Savaşları Arş. Merk. Çanakkale 2004 s.319-334.

78 Ali Osman Öztürk, “Çanakkale Türküsü Çanakkale'nindir”, *Aynalı Pazar Gazetesi*, Yıl 3, Sayı 109, Çanakkale 2005, s.18-19.

Çanakkale içinde vurdular beni
 Nişanlımın çevresine sardılar beni
 Of gençliğim eyvah!
 Çanakkale içinde aynalı çarşı
 Anne, ben gidiyorum düşmana karşı
 Of gençliğim eyvah!
 Çanakkale içinde kasap olur mu?
 Vurulan, şehitler hesap olur mu?
 Of gençliğim eyvah!
 Çanakkale içinde bir dolu testi
 Analar babalar umudu kesti
 Of gençliğim eyvah!

Bu sözler Kevser Hanım'ın bestelediği marşı hatırlatmakta ve her iki eserin sözlerinde önemli benzerlikler olduğu görülmektedir.

Çanakkale Marşı

(Kemani Kevser Hanım)

II.

چناق قلمه مارشی
 Čanaq qalā maršy.
 Das Dardanellenlied.

Ā dir nā dān ğy - yq dym ba šym sā - ā - ā la māt
 har bā da hyl o - o - ol ma da - an qo - op du - u bu - u ki - i - i ja
 māt o - of gā - ā - ānğle ji - i im ej wah

Çanakkale Marşı

1. Edirneden çıkdım başım selamet.
harbe dahil olmadan kopdu bu kiyamet,
of! gencliyim eyvah!
2. Çanak kale içinde bir dolu testi.
analar, babalar umudu kesdi.
öf! gencliyim eyvah!
3. Çanak kale içinde vurdular beni,
ölmeden mezarıma koydular beni.
of! gencliyim eyvah!
4. Çanak kale içinde bir uzun selvi.
kimimiz nişanlı, kimimiz evli?
of! gencliyim eyvah!
5. Arı burnu yayılırken yan başa başa [basa basa]
öli[y]orum din kardaşlar kan kusa kusa.
of! gencliyim eyvah!
6. Tabancam duvarda asılı kaldı.
cehizi sandıkda basılı kaldı.
of! gencliyim eyvah!
7. Çanak kale içinde sıra sıra söyüdler
altında yatarlar baba şehidler.
of! gencliyim eyvah!

Çanakkale Türküsü'nün bilinen en eski metni 1915 yılına aittir. "Risale-i Musikiye" adlı gazetede yer alan bu güfte, Kemani Kevser Hanım tarafından "Çanakkale Marşı" adıyla bestelenmiştir. Öztürk (2005) bu konuda Akdoğu (1991)'nin "*Kevser Hanım olasılıkla; askerlerden duyduğu bu türküyü "marş" sanısıyla notaya almıştır.*" ifadesine atıfta bulunmaktadır. Akdoğu⁷⁹, marşın zaman içinde türküleşmiş olabileceğini düşünmektedir. Aynı yıl içinde yayımlanan ve bugünkü Çanakkale Türküsü'nün sözlerine benzeyen başka bir metin Destancı Mustafa Şükrü'ye ait olup, türkünün kısmen farklı bir metnini 1936 yılında Mahmut Ragıp Gazimihal yayımlamıştır. Günümüzde bilinen Çanakkale Türküsü'nün sözleri bahsedilen bu üç esere dayanır.⁸⁰

Çanakkale Türküsü, ondokuzuncu yüzyılın başları ve özellikle Birinci Dünya Savaşı

79 Onur Akdoğu, Ünlü Nihavent Longa ve Çanakkale Türküsü Kimindir?: *Kevser Hanım*, Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı Yay. No:3 İzmir 1991, akt. A Osman Öztürk, age.,2005, s.9-23.

80 A. Osman Öztürk, 2004, age.

yıllarında başta askerî olmak üzere, çeşitli alanlarda işbirliği içinde olan Alman müzik araştırmacılarının ilgi ve araştırmalarına da konu olmuştur. Buradan, ezginin sözü edilen yıllarda kimi araştırmacıların dikkatini çekecek kadar yaygın ve sık söylenen bir türkü olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu türküyü ilgili olarak çalışanlardan biri Alman araştırmacı Willi Heffening'dir. 1923 yılında Berlin'de yayımlanan *Der Islam* dergisindeki⁸¹ "Türkische Volkslieder/Türk Halk Türküleri" başlıklı yazısında Çanakkale Türküsü olarak bilinen türküyü 1917/1918 yıllarında tek bir kaynak kişiden değil, aksine farklı kaynaklardan ve farklı yörelerden derlediğini belirtmektedir. Heffening; "Askerler ve çocuklar tarafından bu türkü kadar sık söylenen başka bir türkü duymadım. ...bu türkü içindeki hakim atmosfer gönlündeki tele dokunduğu için onu sarmalamıştır. Konuşma tarzını bu türkünün basit Türkçe'sinde bulmuştur. Ezgi de birçoklarının özellikle hoşuna gidiyor olmalı." ifadesiyle türkünün oldukça yaygın bir biçimde bilindiğini ve söylendiğini belirtmektedir. Farklı kaynak kişilerden derlediği sözleri bir araya getirmek suretiyle 22 beyitten oluşan türküyü ortaya çıkaran Heffening, konuyla ilgili 1923 tarihli söz konusu yazısında türkünün Plevne ve Sivastapol ile ilgili olabileceğini belirtmektedir. Bu durum Çanakkale Türküsü'nün Çanakkale Muharebelerinden çok daha öncesine tarihlenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Böylece türkü daha önceden yazılmış ve/veya biliniyor olmasına rağmen Çanakkale Muharebeleri döneminde yeni sözler ve anlamlar katılmak suretiyle genişletilmiş ve zenginleşmiş anlamına gelmektedir.

Willi Heffening'in 1917/ 18 Yıllarında Derleyip 1923'te Yayınladığı Nota⁸²

MELODIEN.

Lied Nr. I.

Ça-nak-ka-la i-çin-de wur-du-lar be-ni öl-me-den me-ze-
- - re koj-du-lar be-ni. of geng-li-jim he-wa.

Bir diğer Alman araştırmacı Dr.Karl Hadank ise, 1908-1918 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun son derece sıkıntılı ve baskılarla dolu bir dönem yaşadığını ve gerek içeriden gerekse dışarıdan gördüğü baskılar sonucunda çok farklı cephelere asker yetiştirebilmek amacıyla çırpınıp durduğunu belirttiği yazısında özellikle 1908-1918 döneminde yaşananların halk türkülerine de aynı şekilde yansımalarını belirtir.⁸³

"Çanakkale Türküsü" olarak bilinen türkü Türk insanının hafızasında derin izler bırakmış, büyük bir savaşın veya savaşların yoğun duygu atmosferini yansıtmaktadır. Bestelenen "Çanakkale Marşı", yazılan "Çanakkale Şarkısı" veya yakılan "Çanakkale Türküsü" kendinden

81 Willi Heffening, "Türkische Volkslieder", *Der Islam*, XIII (1923), s.236-237.

82 akt. A. O. Öztürk, "Çanakkale Türküsü 1917/18 Tarihli Bir Derleme", *Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı 11, Tömer, Ankara 1997, s.83-87.

83 Ulvi Keser, "Çanakkale'den Almanya'ya Çanakkale Türküsünün Hikayesi", I. Uluslararası Tarih ve Kültürel Yönleriyle Türk-Alman İlişkileri Semp., Beziheungen 2009, s.313-329.

önceki halk şiiri birikiminin adeta bir özeti gibidir. Bu türkü en klasik haliyle Anadolu insanının genel karakteristiğine uygun bir hüznün, özlem ve ağıt havası taşımaktadır. Bu durum bir eksiklik değil, halk şiirlerinin/türkülerinin meydana gelme sürecinde gelenekteki devamlılığın doğal bir sonucudur. Birinci Dünya Savaşı bittikten sonra bu türkü, askerlerin dilinde Osmanlı Coğrafyasının hemen her yerine yayılmış, hatta Anadolu sınırlarının da dışına çıkarak Balkanlarda da çok söylenen meşhur türküler arasına girmiştir. Bu konu ilgili olarak ulaşılan araştırma, yayın, haber ve makalelerin tam metinleri kitabın “Ekler” bölümünde yer almaktadır.

Çanakkale Halk Müziği Kültüründe Çalgılar

Çanakkale’de yaygın olarak görülen çalgıların başında Klarinet-Davul ikilisi gelmektedir. Dügün ve eğlencelerin yanında yöre müziğinin icrasında da kullanılan klarinetin özellikle 20.Yüzyılın başlarında zurnanın yerini aldığı bilinmektedir. Zurnadan klarnete geçişle ilgili kesin veriler mevcut olmamakla birlikte, özellikle mübadele ile Makedonya, Yugoslavya ve Bulgaristan’dan gelen grupların içindeki müzisyenlerin, geldikleri yerlerde icra ettikleri müzikler ve kullandıkları çalgılara yakınlık nedeniyle böyle bir geçişin yaşanmış olabileceği düşünülmektedir. Genellikle bölgede yaşayan Romanlar tarafından icra edilen, Davul-Zurna veya sonrasında Davul-Klarinet, Çanakkale müzik kültürünün genel karakteristiğini yansıtan çalgılar olarak bilinmektedir. “Trakya’da Marmara bölgesinin neredeyse tamamında kaba zurnayı yavaş yavaş terk eden romanlar, klarnete geçmekte hiçbir sakınca görmemişlerdir. Yine aynı şekilde Ege ve dolaylarında zurnanın yerini trompetin veya bazı yerlerde saksafonun alması romanlar için bir sakınca yaratmaz.”⁸⁴ Klarinetin ayrıca yerli müzik icrasına bandonun da etkisiyle ağırlıklı olarak kullanılmaya başlanması, zurnaya göre kapalı yerlerde ve fasıllarda daha çok tercih edilmesi de bunda etkindir. Günümüzde Çanakkale merkez, Bayramiç, Biga, Ezine, Yenice gibi yerlerde, klarinet çalan müzisyenlerden bir çoğunun babalarının aynı zamanda zurna çalıcısı da olduğu bilinmektedir. Örneğin Yenice’de 20-25 yıl öncesine kadar düğünlerin zurna ile yapıldığı ve çalıcılarının da büyük ölçüde Roman müzisyenlerden oluştuğu görülür. Zurnadan klarnete geçen Romanların dışında zurna veya klarinet çalıcısına az da olsa rastlanmaktadır.⁸⁵

Bağlama çalma ve Bağlama ile türkü söyleme geleneğinin, Çanakkale’de Türkmenlerin dışında fazlaca yaygın olmadığı bilinmektedir. Yörük ve Türkmenlerin çeşitli etnik gruplarla yeteri kadar iletişim ve kültürel işbirliği içinde olamamaları çalgısal anlamda da bir çeşitliliği engellemiş olabilir. Tekke geleneğinin burada yeteri kadar yaygın olmaması, Bağlama ile icra edilen Aşık Edebiyatı ürünlerinin sosyo kültürel nedenlerle yaygınlaşmaması ve devamında Aşık Kahvehanesi kültürü olmadığı için Bağlamanın yaygın kullanımına sık rastlanmamaktadır. Türkmen kültüründe “*Cem Aşığı*” olarak tanınan “*Sazandar*” lar, kendilerine özgü çalış biçimleriyle Alevi-Türkmen müzik kültürünü sürdürmektedirler.

Çanakkale’de Klarinet-Davul yanında, Kanun, Keman, Ud, Saksafon ve Darbuka, Def gibi ritim çalgıları da ağırlıklı olarak Çanakkale Romanlarının düğün ve eğlencelerde kullandıkları çalgılar arasındadır. Kırıldaki düğünlerde özellikle kadınların eğlenirken kullandıkları Def, 25-30 cm. çapında, 10-15 cm. eninde kasnağın tek veya her iki tarafına gerilen deriden oluşan bir ritim çalgısıdır. Çanakkale’deki kadınlar arasında zilli ve zilsiz olmak üzere her iki türü de çalınır ve Trakya’da olduğu gibi “*dömbelek*” veya “*dönbek*” olarak bilinir.⁸⁶

84 Melih Duygulu, *Türkiye’de Çingene Müziği*, Pan Yay. İstanbul 2006, s.154-155 akt. Berrak Taranç, *İki Kıyımın Müziği*, Ürün Yay. Ankara 2007, s.71.

85 Ömer Gözükızıl, *Kişisel Görüşme Notları*, 20.06.2012.

86 Melih Duygulu, age., s.123-124.

Özellikle Çerkezlerin kullandığı, düğünlerde ve müzikli eğlencelerde akordeona eşlik eden “Pheçiç” (peçiç) ise, bir ucundan birbirine tutturulmuş 6-7 adet ince tahtanın birbirine vurulmasıyla, el çırpma sesinin elde edildiği bir ritim çalgısıdır. Akordiyonun yanında yine Çerkezlerde “Pşine” çalgısı da kullanılmaktadır. Bunun yanında, özellikle Gökçeada’da “dilli damak” adı verilen ve genellikle çalıcısı tarafından yapılan, tiz sesli sipsiye benzer bir çalgı ve çok yaygın olmamakla birlikte kaval da bulunmaktadır.

Tablo 5. Çanakkale Halk Ezgilerinin Genel Tablosu.

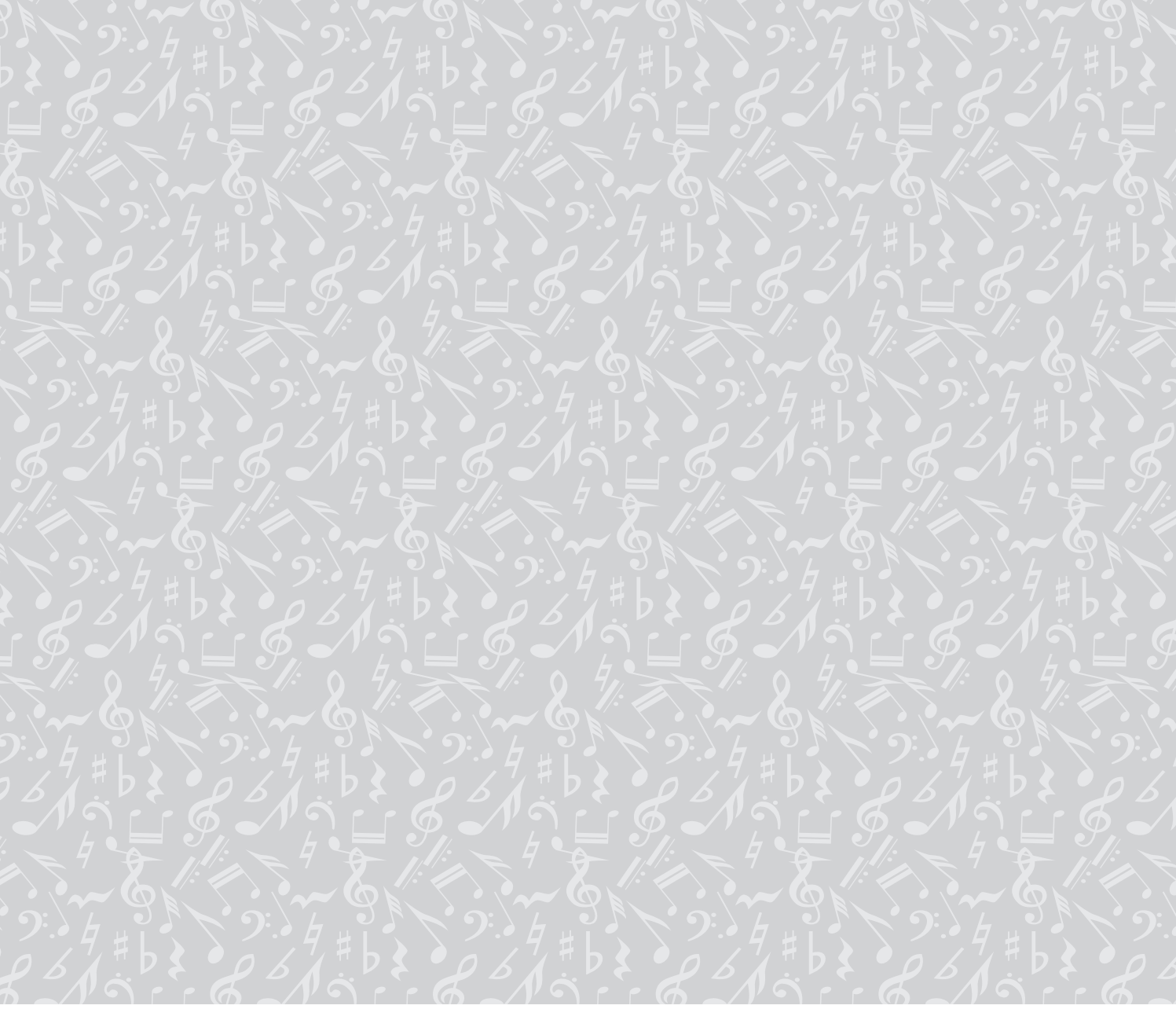
	Eser Adı	Türü	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Makamsal Yapısı	Ritmik Yapısı
1	A Bir Alay Bir Alay	Türkü	Çan Küçükpaşa Köyü	Resmiye Albay ve Şerife Albay	Ömer Gözükzıl	Segâh	9 zaman (9/4)
2	Ada Zeybeği	Zeybek	Ezine ve Bozcaada	Yalçın Kırıkkulak	Coşkun Bağcıoğlu	Rast	9 zaman (9/4)
3	Adatepe Yolunda (Refikam)	Türkü	Küçükkuuyu	Aysel Şen ve Hüseyin Armutoğlu	Ses Kaydından Alınmıştır	Saba	4 zaman (4/4)
4	Al Geydim Alsın Diye	Türkü	Yenice Boynanlar Köyü	Serpil kaya	Nihat Kaya	Uşşak-Hüseyini	9 zaman (9/4)
5	Al Kirezim	Türkü/ Karşılama	Biga Çeltik Köyü	Enise Sarı ve Nafiye Ergun	Alaattin Canbay	Saba	9 Zaman (9/8)
6	Alay Havası Zeybeği	Zeybek	Ayvacık, Bayramiç ve Ezine	Yalçın Kırıkkulak	Ses Kaydından Alınmıştır	Rast	9 zaman (9/2)
7	Ali Duvarı Deldi	Türkü	Gelibolu Kavak Köyü	Melahat Tandoğan	Melahat Tandoğan	Uşşak-Hüseyini	9 Zaman (9/8)
8	Annem Entari Almuş	Karşılama	Çanakkale Halileli Köyü	Refia Can	Saniye Can	Hicaz	9 zaman (9/8)
9	Arda Boylarında	Türkü	Trakya	Çanakkale Boynan Köyü Kadınları	Serpil Kaya ve Nihat Kaya	Segâh	9 zaman (9/4)
10	Arkandaki Kazak mı	Türkü	Yenice Kuzupınarı Köyü	Nesli Derelioğlu	Ömer Gözükzıl	Kürdi	4 zaman (4/4)
11	Asmadan Gel Asmadan (Şiğirtme)	Karşılama	Çan	Aysel Şen ve Hüseyin Armutoğlu	Ses Kaydından Alınmıştır	Uşşak-Hüseyini	9 zaman (9/8)
12	Ayağında Terlikler	Türkü	Yenice Hacıyusuflar Köyü	Aysel Sevim	Ömer Gözükzıl	Uşşak-Hüseyini	9 zaman (9/4)
13	Ayna Çaktım Yüzüne (Versinler)	Karşılama	Çanakkale Lapseki	İsmail Güney ve Nafize Ergin	Yaşar Şen	Hicaz	9 zaman (9/8)
14	Bağözü Zeybeği	Zeybek	Yenice	Yalçın Kırıkkulak	Coşkun Bağcıoğlu ve Ersin Mirze	Uşşak-Hüseyini	9 zaman (9/4)
15	Bahçelerde Güller Açmış	Türkü	Biga Harmanlı Köyü	Engin Gürsu	Ekrem Gürel	Kürdi	9 zaman (9/8)
16	Bahçemizde Güller Açtı	Türkü	Yenice	Şerife Aygören	Ömer Gözükzıl	Hüzzam	9 zaman (9/8)
17	Bahkesir Yolunda	Türkü	Çanakkale	Saniye Can	Muzaffer Sarısözen	Uşşak-Hüseyini	9 zaman (9/8)
18	Biga Çiftetellisi	Çiftetelli	Biga	Bilinmiyor	Ses Kaydından Alınmıştır	Uşşak-Hüseyini	4 Zaman (4/4)
19	Bizim Evin Arkası	Türkü	Çan Maltepe Köyü	Necmiye Kaçar	Ömer Gözükzıl	Uşşak-Hüseyini	9 zaman (9/8)
20	Bu Evi Yapan Usta	Türkü	Çan	Gülcan Can	Ersin Günaslan	Rast	9 zaman (9/8)
21	Ceviz İdim Kopardılar	Türkü	Gelibolu Kuruköy	Seyide Çakıroğlu	Ömer Gözükzıl	Uşşak-Hüseyini	9 zaman (9/8)

	Eser Adı	Türü	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Makamsal Yapısı	Ritmik Yapısı
22	Çan Sekmesi (Süzme)	Zeybek	Çan	Yalçın Kırıkkulak	Coşkun Bağcıoğlu ve Ersin Mirze	Nikriz	9 zaman (9/8)
23	Çanakkale Zeybeği	Zeybek	Çanakkale	İbrahim Tokgöz	Muzaffer Sarısözen	Nikriz	9 zaman (9/4)
24	Çanakkale Zeybeği (Hicazkâr)	Zeybek	Çanakkale	Selahattin Altınbaş	Bilinmiyor	Hicazkâr	9 zamanlı (9/8)
25	Çayırı Biçer misin	Türkü	Eceabat Alçitepe Köyü	Ayşe Gezmez	Ömer Gözükkızıl	Uşşak-Hüseyni	9 zaman (9/8)
26	Çemberimde Gül Oya	Karşılama	Biga	Kamil Nizam Bigalı	Ahmet Yamacı	Segâh	9 zaman (9/8)
27	Çınarları Çınlatalım	Karşılama	Bayramiç	Gülcan Can	Ersin Günaslan	Hicaz	9 zaman (9/8)
28	Denizgöründü Zeybeği	Zeybek	Denizgöründü Köyü	Yalçın Kırıkkulak	Ses Kaydından Alınmıştır	Saba	9 zamanlı (9/4)
29	Denizin Kenarında	Türkü	Yenice Gündoğdu Köyü	Fatma Erken	Ömer Gözükkızıl	Saba	4 zamanlı (4/4)
30	Dere Boyu Tekneli	Türkü	Çanakkale	Fatma Bulut	TRT İzmir Radyosu THM Müdürlüğü	Uşşak-Hüseyni	9 zaman (9/8)
31	Dere Boyu Yeşillik	Türkü	Eceabat Alçitepe Köyü	Fatma Adanır	Ömer Gözükkızıl	Segâh	7 ve 2 zamanlı (7/4, 2/4)
32	Dömeke Yandı Gene	Türkü	Yenice	İbrahim Yenici	Muzaffer Sarısözen	Karcıgar	9 zamanlı (9/4)
33	Edremit Zeybeği	Zeybek	Edremit	Yalçın Kırıkkulak	Ses Kaydından Alınmıştır	Karcıgar	9 zamanlı (9/4)
34	Eminem Eminem Demekten	Türkü	Yenice Bağlıköyü	Mustafa Başol	Ankara Devlet Konservatuvarı	Uşşak-Hüseyni	9 zaman (9/8)
35	Eminem Giymiş Alları	Türkü	Biga	Kamil Nizam Bigalı	Ahmet Yamacı	Segâh	9 zaman (9/8)
36	Evlerinin Önü Zelham	Türkü	Biga Çeltik Köyü	Enise Sarı ve Nafiye Ergun	Alaattin Canbay	Uşşak-Hüseyni	9 zaman (9/8)
37	Evreşe Yolları Dar	Karşılama	Gelibolu-Evreşe	—	Ümit Kaftancıoğlu	Rast	9 zaman (9/8)
38	Eymeli Kadiriye	Türkü	Lapseki Adatepe Köyü	Beyhan Gümüş	Ömer Gözükkızıl	Uşşak-Hüseyni	4 zaman (4/4)
39	Gidiyor musun Yarım	Türkü	Biga-Sinekçi	Fehime Kutluer-Fevziye Doğramacı	TRT	Uşşak-Hüseyni	4 zaman (4/4)
40	Goca Hava Zeybeği (Düz Hava)	Zeybek	Yenice	Talat Çağlar	Alaattin Canbay ve Ömer Can Satır	Hicaz	9 zamanlı (9/2)
41	Gökte Uçan Tayyare	Türkü	Çanakkale	İrfan Berkant	Saniye Can	Uşşak-Hüseyni	9 zamanlı (9/4)
42	Hadi Gine Bindalı	Karşılama	Bayramiç	Yaşko Gökkaya	Muzaffer Sarısözen	Rast	9 zamanlı (9/8)
43	Hani Benim Ceylan Yarım	Türkü	Ayvacı Süleyman Köyü	Şerife Dönmez	Ömer Gözükkızıl	Saba	9 zamanlı (9/8)
44	Harmandalı	Zeybek	Çanakkale	Yalçın Kırıkkulak	Ses Kaydından Alınmıştır	Hicaz	9 zamanlı (9/4)
45	Hasan Orak Biçiyor	Türkü	Gelibolu	Mehmet Büyükgüngör	Bilinmiyor	Rast	9 zamanlı (9/8)
46	İndim Kuyu Dibine	Türkü	Bayramiç	Taşko Gökkaya	Muzaffer Sarısözen	Segâh	9 zamanlı (9/8)
47	İşte Geldik Koşa Koşa	Türkü	Çan Küçükpaşa Köyü	Remiye Albay-Şerife Albay	Ömer Gözükkızıl	Uşşak-Hüseyni	9 zamanlı (9/8)

	Eser Adı	Türü	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Makamsal Yapısı	Ritmik Yapısı
48	Kaba Güvende	Zeybek (güvende)	Bayramiç	Yalçın Kırıkkulak	Coşkun Bağcıoğlu ve Ersin Mirze	Hicazkâr	9 zamanlı (9/2)
49	Karanfilim Sarmaştı	Türkü	Yenice Hacıyusuflar Köyü	Aysel Sevim	Ömer Gözükızıl	Uşşak-Hüseyni	2 zamanlı (2/4)
50	Karanfilin Moruna	Zeybek	Çanakkale	Rebia Berkalp	Saniye Can	Eviç	9 zamanlı (9/4)
51	Karanlıkdere Zeybeği	Zeybek	Biga	Yalçın Kırıkkulak	Coşkun Bağcıoğlu ve Ersin Mirze	Nikriz	9 zamanlı (9/2)
52	Karşiki Tarlada Talim Var	Türkü	Biga	Yöre Ekibi	Cemil Demirsipahi	Segâh	9 zamanlı (9/8)
53	Karşılama	Zeybek	Yenice	Necip Çağlar	Nihat Kaya	Nikriz	9 zamanlı (9/4)
54	Karyolamın Demiri (Yandım Ayşem)	Zeybek	Çanakkale	Saniye Can	–	Segâh	9 zamanlı (9/4)
55	Kayadere Çamları	Türkü	Kayadere Köyü	Mehmet Küçük ve Mustafa Kısa	Yücel Kökdere	Uşşak-Hüseyni	9 zamanlı (9/8)
56	Kaynar Kazan Taşmaz mı	Türkü	Ezine	Mine Sezgin	Ahmet Sezgin	Hicaz	2 zamanlı (2/4)
57	Kız Pınar Başında Testi Doldurur	Türkü	Çanakkale	Mine Sezgin	Ahmet Sezgin	Uşşak-Hüseyni	9 zamanlı (9/8)
58	Kocakule	Çalgısal Halk Ezgisi	Çanakkale	Yalçın Kırıkkulak	Ses Kaydından Alınmıştır	Segâh	4 ve 6 zamanlı (4/4, 6/4)
59	Kocayayla Sekmesi	Zeybek	Çan Kocayayla Köyü	Bilinmiyor	Ses Kaydından Alınmıştır	Uşşak-Hüseyni	9 zamanlı (9/8)
60	Kusköy Zeybeği	Zeybek	Çanakkale Kusköy	Yalçın Kırıkkulak	Uğur Top	Saba	9 zamanlı (9/2)
61	Lapseki Çeşmesi	Karşılama	Lapseki	Gülcan Can	Ersin Günaslan	Uşşak-Hüseyni	9 zamanlı (9/8)
62	Lapseki Çeşmesi (çalgısal)	Karşılama	Lapseki	Yalçın Kırıkkulak	Ses Kaydından Alınmıştır	Uşşak-Hüseyni	9 zamanlı (9/8)
63	Mavi Yaka Mor Yaka	Türkü	Biga Kalafat Köyü	Ziynet Yavuz-Gülten Yel	Ömer Gözükızıl	Uşşak-Hüseyni	4 zamanlı (4/4)
64	Mavilim	Türkü	Biga Harmanlı Köyü	Engin Gürsu	Ekrem Gürel	Hicaz	9 zamanlı (9/8)
65	Ninnalar (Nevruz)	Zeybek	Yenice Nevruz Köyü	Yalçın Kırıkkulak ve Emrullah Katircioğlu	Ses Kaydından Alınmıştır	Rast	9 zamanlı (9/2)
66	Oğlanın Adı Erdem	Türkü	Yenice Gündoğdu Köyü	Fatma Erken	Ömer Gözükızıl	Hicaz	9 zamanlı (9/8)
67	Onbir Ayın Gülüsün	Karşılama	Çanakkale	Gülcan Can	Ersin Günaslan	Hicaz	9 zamanlı (9/8)
68	Pınar Baştan Bulanır (Rinna Yarım)	Türkü	Biga Sinekçi Köyü	Yöre Ekibi	Mehmet Özbek	Segâh	2 zamanlı (2/4)
69	Raziye (Erkek Karşılması)	Karşılama	Çan Kocayayla Köyü	Bilinmiyor	Ses Kaydından Alınmıştır	Uşşak-Hüseyni	9 zamanlı (9/8)
70	Sallansın Biber Dalı (Karanfil Oylum)	Karşılama	Çanakkale	Gülcan Can	Ersin Günaslan	Segâh	9 zamanlı (9/8)
71	Sen Bir Yeşil Bübersin	Türkü	Eceabat Alçıtepe Köyü	Fatma Adanır-Şenzade Kabasakal	Ömer Gözükızıl	Segâh	9 zamanlı (9/8)
72	Seyacı	Ezgili Tekerleme	Biga	Ayhan Sarı	Bilinmiyor	Rast	2 zamanlı (2/4)

	Eser Adı	Türü	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Makamsal Yapısı	Ritmik Yapısı
73	Sıra Sıra Siniler	Türkü	Çanakkale	Şerif Canko	–	Rast	4 zamanlı (4/4)
74	Sinekçidir Köyümüz (Aman Anne Tren Geliyor)	Türkü	Biga Sinekçi Köyü	Fehime Kutluer	Mehmet Özbek	Hicaz	9 zamanlı (9/8)
75	Suya Giderim Suya (Ninna)	Zeybek	Çan	Aysel Şen ve Hüseyin Armutoğlu	Ses Kaydından Alınmıştır	Segâh	9 zamanlı (9/4)
76	Sür Şöför Arabanı	Türkü	Yenice Kuzupınarı Köyü	Nesli Derelioğlu-Gülizar Ünver	Ömer Gözükkızıl	Çargâhta Rast	4 zamanlı (4/4)
77	Sürmeli Zeybeği	Zeybek	Ayvacak	Yalçın Kırıkkulak	Ses Kaydından Alınmıştır	Uşşak-Hüseyini	9 zamanlı (9/4)
78	Şu Biga'nın Düzüne	Türkü	Biga	Sinekçi Köyü Biçki Dikiş Kursu Öğrencileri	Hasan Kalmaz	Segâh	9 zamanlı (9/8)
79	Tabancalı Zeybeği	Zeybek	Yenice	Bilinmiyor	Görüntülü Kayıttan Alınmıştır	Karcıgar	9 zamanlı (9/4)
80	Urfa Beyaz	Türkü	Gelibolu Koruköy	Mükerrem Ergül	Ömer Gözükkızıl	Uşşak-Hüseyini	9 zamanlı (9/8)
81	Uyudum Uyandım Ayva Dibinde	Karşılama	Bayramiç	Aysel Şen	Ses Kaydından Alınmıştır	Hüzzam	9 zamanlı (9/8)
82	Uzun Uzun Birmanlar	Türkü	Çanakkale	Fatma Bulut	TRT Müzik Dairesi	Segâh	9 zamanlı (9/8)
83	Yaprak Gazeli Yârim	Türkü	Lapseki Üvecik Köyü	Kaniye Arıkan	Ömer Gözükkızıl	Hicaz	4 zamanlı (4/4)
84	Yatma Yeşil Çimene	Türkü	Biga	Kamil Nazım Bigalı	Ahmet Yamacı	Rast	9 zamanlı (9/8)
85	Yeni Hava Zeybeği	Zeybek	Çanakkale	Yalçın Kırıkkulak	Ses Kaydından Alınmıştır	Uşşak-Hüseyini	9 zamanlı (9/4)
86	Yenice'ye Giderken	Türkü	Yenice Seyvan Köyü	Şerife Taban	Ömer Gözükkızıl	Hicaz	9 zamanlı (9/8)
87	Yeşil Sandık Kildi	Türkü	Lapseki Adatepe Köyü	Beyhan Gümüş	Ömer Gözükkızıl	Hicaz	4 zamanlı (4/4)

Türküler
Karşılamlalar ve
Sözlü Zeybekler

A BİR ALAY BİR ALAY

YÖRESİ: ÇAN/KÜÇÜKPAŞA KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: RESMİYE ALBAY-ŞERİFE ALBAY
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 04.07.2001
NOTAYA ALAN: ALAATTİN CANBAY

*TİRİ NİN NAM/ A BİR ALAY BİR ALAY
NİRİ NİN NAM/ ASKERİM VAR BİR ALAY
NİRİ NİN NAM/ KIZLARDAN ASKER OLSA
NİRİ NİN NAM/ BU ASKERLİK NE KOLAY*

(BAĞLANTI)

*NİRİ Nİ NAM Nİ NA NİNA Nİ Nİ NAM
NİRİ Nİ NAM Nİ NA NİNA Nİ Rİ NAM*

*NİRİ NİN NAM/ A KIZ SENİ ALAYLI
NİRİ NİN NAM/ İÇİ DOLU SARAYLI
NİRİ NİN NAM/ BU ALAYI SORARSA
NİRİ NİN NAM/ GELİNLERİN ALAYI*

(BAĞLANTI)

*NİRİ Nİ NAM Nİ NA NİNA Nİ Nİ NAM
NİRİ Nİ NAM Nİ NA NİNA Nİ Rİ NAM*

A BİR ALAY BİR ALAY

$\text{♩} = 95$

Saz...

Ti ri nin nam - a bir - a lay bir - a - lay

Ni ri ni - nam - as ke - rim var bir - a - lay

Ni ri ni - nam - as ke - rim var bir - a - lay

Ni ri ni - nam - kız lar - dan as ker - ol - sa

Ni ri ni - nam - Bu as ker lik ne ko - lay

The musical score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 9/4 time signature. It begins with a tempo marking of quarter note = 95. The first line is for the saz, followed by a vocal line. The lyrics are written below the vocal line, with hyphens indicating syllable placement. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

ADATEPE YOLUNDA (REFİKAM)

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: AYSEL ŞEN-HÜSEYİN ARMUTLUOĞLU
DERLEYEN: SES KAYDINDAN ALINMIŞTIR
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

ADATEPE YOLUNDA AMAN DA REFİKAM
ALTIN SAAT KOLUNDA
AY GİBİ DOĞDUN KARŞIMA
SÜRME Lİ GÖZ LÜ REFİKAM
MİRALAY KIZIMISIN

DERELER AŞMAK İSTER AMAN DA REFİKAM
AL YANAK YAŞMAK İSTER
BENİM DİVANE GÖNLÜM
SÜRME Lİ GÖZ LÜ REFİKAM
YÂRE KAVUŞMAK İSTER

DERELERİN UZUNU AMAN DA REFİKAM
KIRAMADIM BUZUNU
ALDIM ÇERKEZ KIZINI
SÜRME Lİ GÖZ LÜ REFİKAM
ÇEKEMEDİM NAZINI

Türkü, Ayvacık ve Küçükkuuyu yörelerinde bilinmekle birlikte, ezginin Muammer Tan ve Ömer Gözükızıl tarafından farklı zaman ve kişilerden derlenmiş iki versiyonu bulunmaktadır. Folklor araştırmacısı Gözükızıl'ın 2011 yılında Ayvacık Bademli köyünden derlediği Refikam ezgisinin transkripsiyonu mevcut değildir. Tan'ın derlediği Refikam türküsü ise, burada ortaya koyulan ezginin 9 zamanlı bir varyantıdır. Burada kaynak olarak alınan kişilerse halk oyunları eğitmeni olup, kaynak kişilerden derledikleri ezgiyi yeniden yorumlayarak aktaran icracılardır. Kaynak kişilerin yorumu ile yine yörenin önemli bir müzisyeni olan Yalçın Kırıkulak'ın klarnetiyle yorumladığı Refikam ezgisi birbiriyle örtüşmektedir.

ADATEPE YOLUNDA
(REFİKAM)

$\text{♩} = 53$

Saz...

1.

2.

A da te pe - yo lun -

da a man Re - fi - kam Al tın sa at - ko lun -

da Saz... Ay gi bi doğ - dun - yü zü me -

Sür me - göz - lü - Re - fi - kam Mi ra la - kı - zı - mı -

1. 2.

sin Saz... sin - Saz...

AL GEYDİM ALSIN DİYE

YÖRESİ: YENİCE/BOYANLAR KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: SERPİL KAYA
DERLEYEN: NİHAT KAYA
DERLEME TARİHİ: 21.06.1968
NOTAYA ALAN: NİHAT KAYA

*AL GEYDİM ALSIN DİYE
MOR GEYDİM SARSIN DİYE
İSTEYENE VARMADIM
SEVDİĞİM ALSIN DİYE*

*AYVA SARISI YÂRİM
LİMON YARISI YÂRİM
BEN SENDEN AYRILAMAM
LAFIN DOĞRUSU YÂRİM*

Türkü, 22.11.1973 tarihinde incelenerek 515 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuvarına kaydedilmiştir. Türkünün yöresinin Balıkesir ili olarak belirtilmesine rağmen, Yenice Boynanlar Köyü Çanakkale il sınırları içinde bulunmaktadır.

AL GEYDİM ALSIN DİYE

$\text{♩} = 60$

Al gey di - mal - sın di - ye

Al gey - di - mal - sın - di - - ye -

Mor - gey - dim - sar - sın - di ye ni - na - ni ni na -

Mor - gey - dim - sar - sın - di ye -

İs te - ye - ne - var ma - - dım

İs te - ye - ne - var - ma - dım -

Sev - di - ği - mal - sın - di ye ni - na - ni na na -

Sev - di - ği - mal - sın - di ye -

AL KİREZİM

YÖRESİ: BIGA/ÇELTİK KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: ENİSE SARI-NAFİYE ERGUN
DERLEYEN: ALAATTİN CANBAY
DERLEME TARİHİ: 20.01.2012
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

*AL KİREZİM AMAN AMAN DA MOR KİREZİM
ELİMDE ALTIN TERAZİM ÖF ÖF BEN YANDIM (2)
AL İSTERİM AMAN AMAN DA MOR İSTERİM
KENDİM GİBİ YAR İSTERİM ÖF ÖF BEN YANDIM (2)*

*EVLERİ VAR AMAN AMAN HANE HANE
BENLERİ VAR DANE DANE ÖF ÖF BEN YANDIM
SARAMADIM AMAN AMAN KÂNE KÂNE
YÂRİ SARMAYA UYANDIM ÖF ÖF BEN YANDIM*

AL KİREZİM

$\text{♩} = 180$

Al ki re - zim - a man a - man da
mor ki re - zim - E lim de - al -
tin - te ra - zim öf - öf ben - yan dım -
Al is te - rim - a man a - man da
mor is te - rim - Ken dim gi - bi -
yar - is te - rim öf - öf ben - yan dım -

ALİ DUVARI DELDİ

YÖRESİ: GELİBOLU/KAVAKLI KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: MELAHAT TANDOĞAN
DERLEYEN: MELAHAT TANDOĞAN
NOTAYA ALAN: NİDA TÜFEKÇİ

ALİ DUVARI DELDİ
KIZLAR PERDEYİ GERDİ ÖF
HAYDİ GİDİN OĞLANLAR
BİZİM UYKUMUZ GELDİ

NİNA NAY NİNA NAY
NİNA NAY NAY

GİT OĞLAN KÜPE YAPTIR
UCUNA ALTIN TAKTIR ÖF
İSTE BABAM VERMEZSE
HOCAYA BÜYÜ YAPTIR

NİNA NAY NİNA NAY
NİNA NAY NAY

DARILDIN MI ŞEKERİM
BARIŞALIM GÜZELİM ÖF
BU DÜNYANIN KAHRINI
BİR YAR İÇİN ÇEKERİM

NİNA NAY NİNA NAY
NİNA NAY NAY

ALİ DUVARI DELDİ

$\text{♩} = 120$

A li du va rı - del - di Kız lar per de yi - ger - di ö föz -

Hay di gi din oğ - lan - lar Bi zim uy ku muz - gel - di

Ni ni nay - ni ni nay - nay Ni ni nay - ni ni nay - nay nay -

ANNEM ENTARİ ALMIŞ

YÖRESİ: HALİLELİ KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: REFİA CAN
DERLEYEN: SANİYE CAN
NOTAYA ALAN: NİDA TÜFEKÇİ

ANNEM ENTARİ ALMIŞ
SİYAH DALLARI VARMIŞ
KEŞKE SEVMEZ OLAYDIM
YARİMİN YARİ VARMIŞ

(BAĞLANTI)
BEYİM AMAN DAĞLARDA DAĞLARDA
KOYU GÜDER OVALARDA

BEYAZ GİYME TANIRLAR
SENİ YOLCU SANIRLAR
SENİN FİDAN BOYUNU
NAZAR EDER YOLCULAR

(BAĞLANTI)

YATMA YEŞİL ÇİMENE
UYUR UYANAMAZSIN
VERME BENİ ELLERE
GÖRÜR DAYANAMAZSIN

(BAĞLANTI)

ANNEM ENTARİ ALMIŞ

♩=208

An nem en ta ri - al mış Si yah dal la rı - var
mış - - - - hey - -
Keş ke sev me zo - lay - dım- Ya ri - min ya - ri - var - mış
Be yi ma man - dağ - lar - da dağ - lar - da
Ko yun gü der - o va lar - da - -

ARDA BOYLARINDA

YÖRESİ: TRAKYA
KAYNAK KİŞİ: Ç. KALE BOYNAN KÖYÜ KADINLARI
DERLEYEN: SERPİL KAYA-NİHAT KAYA
DERLEME TARİHİ: 21.06.1968
NOTAYA ALAN: NİHAT KAYA

ARDA BOYLARINDA
KIRMIZI ERİK
HELİMENİN ARDINDA
ONYEDİ BELİK

(BAĞLANTI)
AH ANNECİĞİM AH ANNECİĞİM
YAKTIN YA BENİ
BU GENÇ YAŞTA DENİZLERE
YA BENİ

ALİVERİN FERACEMİ
ANNECİĞİM DİKSİN
O KIYMATLI İSMAİLE
KENDİSİ GİTSİN

(BAĞLANTI)
UYAN UYAN ERECEBİM
SENİN OLAYIM
ARDALAR ALDI YA
NERDE BULAYIM

ARDA BOYLARINA BEN
KENDİM GİTTİM
DALGALAR VURDUKÇA
CAN TESLİM ETTİM

(BAĞLANTI)
AH ANNECİĞİM AH ANNECİĞİM
YAKTIN YA BENİ
BU GENÇ YAŞTA DENİZLERE
ATTIN YA BENİ

Türkü, 08.02.1979 tarihinde incelenerek 1826 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuvarına kaydedilmiştir. Burada kaynak kişi bilgileri "Çanakkale Boynan Köyü Kadınları" şeklindedir. Doğrusu ise, Yenice ilçesine bağlı Boynanlar köyü olmalıdır.

ARDA BOYLARINDA

♩=76

Ar da boy la - rın- da- Kır - mı - zı - e - rik

He li - me - nin - ar - dın - da- On - ye - di - be - lik

He li - me - nin - ar - dın - da- On - ye - di - be - lik

A han ne ci ğim a - han - ne - ci ğim Yak - tın - ya - be - ni

Bu genç yaş - ta - de - niz - le - re At - tın - ya - be - ni

Bu genç yaş - ta - de - niz - le - re At - tın - ya - be - ni

ARKANDAKI KAZAK MI

YÖRESİ: YENİCE/KUZUPINARI KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: NESLİ DERELİOĞLU
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 10.04.2003
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

ARKANDAKI KAZAK MI
MADEN YOLU UZAK MI
YAZ DA GÖNDER BİR MEKTUP
MEKTUP YAZMAK YASAK MI

ARKANDAKI KAZAĞI
BEN ÖRMEDİM Mİ YARİM
SEN BİRİYLE KONUŞTUN
BEN GÖRMEDİM Mİ YÂRİM

ARKANDAKI KAZAĞI
YEŞİLE Mİ BOYADIN
GEÇ GELDİN A YARİM
UYKUDAN MI UYANDIN

YATMA YÂRİM ÇİMENE
UYUR UYANAMAZSIN
ALIR BENİ BAŞKASI
GÖRÜR DAYANAMAZSIN

ÇAYDIR BENİM GEÇTİĞİM
ÇAVDAR BENİM BİÇTİĞİM
ALACAĞSAN AL GAYLİ
YETER DALGA GEÇTİĞİN

ARKANDAKİ KAZAK MI

$\text{♩} = 90$

Ar kan da kı - ka zak mı - Ma den yo lu - u zak - mı

Yaz da gön der - bir mek tup - mek tup yaz mak - ya sak - mı

Ar kan da kı - ka za ğı - Ben ör me dim - mi ya - rim

Sen bi riy le - ko nuş tun - Ben gör me dim - mi ya - rim

**ASMADAN GEL ASMADAN
(SİĞİRTME)**

YÖRESİ: ÇAN
KAYNAK KİŞİ: AYSEL ŞEN-HÜSEYİN ARMUTOĞLU
DERLEYEN: SES KAYDINDAN ALINMIŞTIR
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

*ASMADAN GEL ASMADAN
FİSTAN GİYER BASMADAN
GEL SENİNLE KAÇALIM CİCİM
DEVİRİYELER BASMADAN*

*ASMADAN EVİM OLSA
İPEKTEN ŞALIM OLSA
YERİMDE DURAMAZDIM CİCİM
KARŞIMDA YARİM OLSA*

ASMADAN GEL ASMADAN
(SİĞİRTME)

♩=225

Saz...

As - ma dan gel -

as - - ma dan Fis tan gi yer -

bas - ma dan Gel se nin - le - ka ça - lım ci cim

Dev ri ye ler - bas - ma dan Saz...

Dev ri ye ler - bas - ma dan

AYAĞINDA TERLİKLER

YÖRESİ: YENİCE/HACIYUSUFLAR KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: AYSEL SEVİM
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 10.04.2003
NOTAYA ALAN: ALAATTİN CANBAY

(BAĞLANTI)

AMAN AMMAN NİNA NİNNA Nİ Nİ NA
NİNA NİNNA NİNA NİNNİ NİN Nİ NA

AMAN AMMAN/ AYAĞINDA TERLİKLER
NİNA NİNNA/ ÇİÇEK AÇTI ERİKLER
AMAN AMMAN/ OĞLAN SANA VARACAM
NİNA NİNNA/ HAZIR MI GELİNLİKLER

(BAĞLANTI)

AMAN AMMAN/ BOYNUMDAKİ KAFALI
NİNA NİNNA/ ÜÇ GÜN OLDU TAKALI
AMAN AMMAN/ YENİ Mİ DUYDUN YARİM
NİNA NİNNA/ HANİ BEN NİŞANLANALI

(BAĞLANTI)

AYAĞINDA TERLİKLER

$\text{♩} = 90$

A ma - a - man nin na nin na - ni - ni na
ni na - nin - na ni na nin ni nin - ni na
A man- a - man a ya - ğın da - ter - lik ler
Ni - na - nin - na - çi çek - aç ti - e - rik ler
A man- a - man oğ lan sa na va - ra cam
Ni na ni na ha zır - mı ge - lin - lik ler

AYNA ÇAKTIM YÜZÜNE (VERSİNLER)

YÖRESİ: LÂPSEKİ
KAYNAK KİŞİ: İSMAİL GÜNEY-NAFİZE ERGİN
DERLEYEN: YAŞAR ŞEN
NOTAYA ALAN: ALTAN DEMİREL

AYNA ÇAKTIM YÜZÜNE
ŞAVKI VURDU GÖZÜME
SANA SÖYLÜYORUM YÂR
KULAK VERSEN SÖZÜME

(BAĞLANTI)
VERSİNLER VERSİNLER
SEVENLERİ SEVDİĞİNE VERSİNLER

KOYUVER YÂRİM KEÇİLERİ
ZANGIRDASIN ZİLLERİ
KARA KARA KEÇİLER
DOLDURSUN DERELERİ

(BAĞLANTI)

YÂR MENDİLİN OYALADIM
BAŞ HARFİNİ KOYAMADIM
ELLER ALDI YARİNİ
BEN YÂRİME VARAMADIM

(BAĞLANTI)

KARŞIMIZDA GELİBOLU
GELİBOLUDA YATIR DOLU
BENİ SANA VERECEKLER
YÂR DUALARIM KABUL OLDU

(BAĞLANTI)

AYNA ÇAKTIM YÜZÜNE

(VERSİNLER)

$\text{♩} = 112$ ♩

Saz...

Ver - sin ler -

ver - sin ler - Se ven le ri sev di ği ne - ver - sin - ler -

Ay na çak - tım - yü zü - ne - Şav - kı vur - du -

gö zü - me - Sa na - söy - lü - yo rum - yar -

Ku lak - ver - sen - sö zü - me - Ver - sin ler -

Ver - sin ler - Se ven le ri sev di ği ne - Ver - sin - ler - Son

BAHÇELERDE GÜLLER AÇMIŞ

YÖRESİ: BİGA, HARMANLI KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: ENGİN GÜRSU
DERLEYEN: EKREM GÜREL
DERLEME TARİHİ: 03.05.1998
NOTAYA ALAN: EKREM GÜREL

*GİDENE BAK GİDENE
GÜL SARILMIŞ DİKENE
MEVLA SABIRLAR VERSİN
GİZLİ SEVDA ÇEKENE*

(BAĞLANTI)

*BAHÇELERDE GÜLLER AÇMIŞ BİR AYDA
KADERİMİZ AYRILIKMIŞ NE FAYDA
BAHÇELERDE GÜLLER AÇMIŞ TOZ PEMBE
ANLAŞILAN SENİN GÖNLÜN YOK BENDE*

Bu türkü, Ekrem Gürel'in Çanakkale Türküleri isimli repertuvar kitapçığında alınmıştır. Eser, burada tonal bir anlayışla Re sesi üzerinden yazılmış olup, bu çalışma kapsamında ezgisel yapı, Türk müziği ses sistemine uyarlanarak La (düğâh) perdesi üzerinden yeniden yazılmıştır.

BAHÇELERDE GÜLLER AÇMIŞ

♩=236

Saz...

Gi - de - ne - bak - gi - de - ne - -

Gül - sa - rıl - mış - di - ke - ne - -

Mev - la - sa - bir - lar - ver - sin - -

Giz - li - sev - da - çe - ke - ne - -

Bah çe - ler de gül ler aç - mış bir - ay - da - -

Ka de - ri miz ay rı lık - mış ne - fay - da -
An la - şı lan se nin gön - lün bak - ben - de -

BAHÇEMİZDE GÜLLER AÇTI

YÖRESİ: YENİCE
KAYNAK KİŞİ: ŞERİFE AYGÖREN
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 07.04.2003
NOTAYA ALAN: ALAATTİN CANBAY-ÖMER CAN SATIR

(BAĞLANTI)
BAHÇEMİZDE GÜLLER AÇTI
GEL GÜLE YÂR
BEN SENDEN AYRILAMAM
FİDAN BOYLU YÂR

*YENİCEYE GİDERKEN
SOL TARAFTA MANDIRA
YÂRİMİN BAKIŞLARI
KALDI BANA HATIRA*

(BAĞLANTI)

*SIRTINDAKİ KAZAĞI
BEN ÖRMEDİM Mİ YÂRİM
KIZLARLA KONUŞURKEN
BEN GÖRMEDİM Mİ YÂRİM*

(BAĞLANTI)

*İN DEREYE DEREYE
DERENİN NERESİNE
ÖĞRETMEN OLMAYANIN
KIRAVAT NERESİNE*

(BAĞLANTI)

*İNDİM DERE AKMIYOR
YÂR YÜZÜME BAKMIYOR
DOKUZ DALDAN GÜL ALDIM
YÂRİM GİBİ KOKMUYOR*

(BAĞLANTI)

*BAŞINDAKİ ÇEMBERİN
OYASI ÇENGEL MENGEL
YÂRİM SENİ GÖRÜRLER
GÖRÜNMEZ YOLLARDAN GEL*

(BAĞLANTI)

*BİSİKLETE BİNERSİN
BİZİM ORDA İNERSİN
EĞER ANNEN GÖRÜRSE
LASTİK PATLADI DERSİN*

(BAĞLANTI)

BAHÇEMİZDE GÜLLER AÇTI

$\text{♩} = 216$ ♩

Bah çe miz de gül ler aç - tı - Gel gü le yar -

Ben sen den ay rı - la mam - Fi dan boy lu - yar - Son

Ye ni - ce ye - gi - der ken -

Sol ta - raf ta - man - dı - ra -

Ya ri - min ba - kış - la - rı -

Kal dı - ba na - Ha - tı - ra -

BALIKESİR YOLUNDA

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: SANİYE CAN
DERLEYEN: MUZAFFER SARSÖZEN
DERLEME TARİHİ:
NOTAYA ALAN: MUZAFFER SARISÖZEN

*BALIKESİR YOLUNDA
SEPETİ VAR KOLUNDA
BEN YÂRİMİ KAYBETTİM
BALIKESİR YOLUNDA*

*(BAĞLANTI)
DEBREDE GÜZELİME DEBRELİ*

DEBREDE CİVANIMA DEBRELİ

*ENTARİSİ PEMBEDEN
YAKIŞIYOR GIYMEDEN
BEN YÂRİMİ TANIRIM
YÜZÜNDEKİ BENLERDEN*

(BAĞLANTI)

*ENTARİSİ FİLİZİ
KİM BİLİR HALİMİZİ
ESTİ BİR HAFİF RÜZGÂR
AYIRDI İKİMİZİ*

(BAĞLANTI)

BALIKESİR YOLUNDA

$\text{♩} = 120$

Ba lı ke sir - yo lun - da - Se - pe - ti - var -
ko lun - da - Ben ya ri mi - kay - bet tim -
Ba - lı - ke - sir - yo lun - da - Deb re de gü ze li me -
deb re - li - Deb re de ci va ni ma - deb - re li -

BİZİM EVİN ARKASI

YÖRESİ: ÇAN/MALTEPE KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: NECMİYE KAÇAR
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 06.07.2001
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

*BİZİM EVİN ARKASI/ Nİ NA Nİ NA
DOKUMA FABRİKASI/ NİN NİRİ Nİ NA
ALIR MI SANDIN YÂRİM/ NİN NA Nİ NA
SENİ BENDEN BAŞKASI/ Nİ NA Nİ NA*

(BAĞLANTI)

*Nİ Nİ NA Nİ Nİ NA NİNA Nİ NA
Nİ Nİ NA Nİ Nİ NA NİNA Nİ NA*

*BOYNUMDAKİ KOLYELER/ Nİ NA Nİ NA
GÜMÜŞTENDİR GÜMÜŞTEN/ Nİ NA Nİ NA
ANAN BENİ ALMIYOR/ Nİ NA Nİ NA
VAZGEÇ YÂRİM BU İŞTEN/ Nİ NA Nİ NA*

(BAĞLANTI)

*HARMAN YERİ DÜZ OLUR/ Nİ NA Nİ NA
YAZ BİTİNCE GÜZ OLUR/ Nİ NA Nİ NA
ARKAMDAN GEZME YARİM/ Nİ NA Nİ NA
ELLER DUYAR SÖZ OLUR/ Nİ NA Nİ NA*

(BAĞLANTI)

BİZİM EVİN ARKASI

$\text{♩} = 200$

Bi zim e vin er - ka - sı ni na ni - na

Do ku ma fab ri ka - sı nin ni ri ni - na

A lır mı san dın - ya - rim ni na ni - na

Se ni ben den baş ka - sı ni na - ni - na

Ni ni na ni - ni - na ni na ni - na

Ni ni na - ni - ni - na ni na ni - na

BU EVİ YAPAN USTA

YÖRESİ: ÇAN
KAYNAK KİŞİ: GÜLCAN CAN
DERLEYEN: ERSİN GÜNASLAN
DERLEME TARİHİ: 03.04.2012
NOTAYA ALAN: ERSİN GÜNASLAN

*BU EVİ YAPAN USTA
İNŞALLAH OLUR HASTA
PENCERE BIRAKMAMIŞ
NERDEN BAKAYIM DOSTA*

*(BAĞLANTI)
ELİ ELİNE SÜRMEDİM
KENDİ DİRDİME OY
DÖRT GÜZEL OYNUYOR
KENDİ HALİNDE*

*PENCERESİ PERDESİZ
BEN ONA ŞAŞIYORUM
SEVDİĞİNİ ALMAYAN
SANMASIN YAŞIYORUM*

(BAĞLANTI)

*YOLDA BULDUM ON KURUŞ
ON KURUŞU KİM KOYMUŞ
SENİN YÂRLA BENİM YÂR
İKİSİ SAĞDIÇ OLMUŞ*

(BAĞLANTI)

BU EVİ YAPAN USTA

♩=206

Bu e vi ya pan us ta İn şal lah o lur has ta

Pen ce re bı rak - ma mış - Ner den ba ka yım dos ta

E li e li ne - sür me dim Ken di der di me - oy

Dört - gü zel oy - nu yor - Ken di - ha lin - de -

CEVİZ İDİM KOPARDILAR

YÖRESİ: GELİBOLU/KURUKÖY
AYNAK KİŞİ: SEYİDE ÇAKIROĞLU
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 26.02.2003
NOTAYA ALAN: ALAATTİN CANBAY-ÖMER CAN SATIR

(BAĞLANTI)

CEVİZ İDİM KOPARDILAR DALIMDAN
CAHİL İDİM AYIRDILAR YARİMDEN

BİZİM EVİN ARKASI
DOKUMA FABRİKASI
ÇOK İSTEMEM BE OĞLAN
BİR DİKİŞ MAKİNASI

(BAĞLANTI)

AYA BAKTIM AY AYAZ
KIZA BAKTIM KIZ BEYAZ
CEBE BAKTIM PARA AZ
BU KIZ BİZE YARAMAZ

(BAĞLANTI)

YÂRİM KAHVE ÖNÜNDE
ANAHTARLAR ELİNDE
NE YAPSIN KÖMÜR GÖZLÜM
ASKERLİĞİ ÖNÜNDE

(BAĞLANTI)

CEVİZ İDİM KOPARDILAR

$\text{♩} = 180$ ♩

Ce viz i dim ko par dı lar - da - lım dan

Ca hil i dim a yır dı lar - ya - rim - den **Son**

Bi - zim e vin - ar - - ka sı

do - ku - ma - fab - ri - ka - sı

Çok - is - te - mem - be - oğ lan

Bir - di kiş - ma - ki - na - sı

ÇAYIRI BİÇER MİSİN

YÖRESİ: ECEABAT/ALÇİTEPE KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: AYŞE GEZMEZ
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 04.04.2003
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

*ÇAYIRI BİÇER MİSİN
ÇAY VERSEM İÇER MİSİN
ÇİÇEK OLSAM YOLUNA
ÇEYNEYİP GEÇER MİSİN*

(BAĞLANTI)

*ÇAYIRLIK YANA YANA AYRILIK
YETMEDİ Mİ CANINA BU AYRILIK*

*İN DEREYE DEREYE
BEN DE İNEYİM YÂRİM
SENİN ÖLDÜĞÜN YERDE
BEN DE ÖLEYİM YARİM*

(BAĞLANTI)

*İN DEREYE DEREYE DE
DERE KAYAR BEN KAYMAM
DEMEDİM Mİ BE YÂRİM
SEN CAYARSIN BEN CAYMAM*

(BAĞLANTI)

*SUYA GİDERİM SUYA
ELMAYI SOYA SOYA
KALDIR YARİM ŞAPKAYI
GÖREYİM DOYA DOYA*

(BAĞLANTI)

ÇAYIRI BİÇER MİSİN

♩=208

Ça y ır ı bi çer mi sin Çay ver sem i - çer mi sin -

Çi çek ol sam yo - lu - na Çey ne yip ge - çer mi sin -

Ça yır lık - ya na ya na ay - rı - lık -

Yet me di mi ca nı na bu - be - e kar - lık -

The image shows a musical score for the song 'ÇAYIRI BİÇER MİSİN'. It consists of four staves of music in 9/8 time, with a tempo marking of ♩=208. The key signature has one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes. The first staff ends with a double bar line and repeat dots. The second and third staves also end with double bar lines and repeat dots. The fourth staff ends with a double bar line and repeat dots.

ÇEMBERİMDE GÜL OYA

YÖRESİ: BİGA
KAYNAK KİŞİ: KAMİL NİZAM BİGALİ
DERLEYEN: AHMET YAMACI
NOTAYA ALAN: AHMET YAMACI

*ÇEMBERİMDE GÜL OYA
GÜLMEDİM DOYA DOYA
DERTLERE KARIYORUM
GÜNLERİ SAYA SAYA
AL BENİ KIYAMAM SENİ*

*PEMBE GÜL İDİM SOLDUM
AK GÜLE İBRET OLDUM
KARŞI KARŞI DURURKEN
YÜZÜNE HASRET KALDIM
AL BENİ KIYAMAM SENİ*

*AVLU DİBİ BEKLERİM
VAY BENİM EMEKLERİM
DÜMBEĞİ ÇALA ÇALA
YORULDU BİLEKLERİM
AL BENİ KIYAMAM SENİ*

ÇEMBERİMDE GÜL OYA

$\text{♩} = 200$

Çem be rim de - gü - lo - ya gül me dim do ya do - ya -

Dert le re ka rı yo rum - Gün le ri sa ya sa ya -

Al be ni kı ya mam - se - ni -

ÇINARLARI ÇINLATALIM

YÖRESİ: BAYRAMIÇ
KAYNAK KİŞİ: GÜLCAN KAYA
DERLEYEN: ERSİN GÜNASLAN
DERLEME TARİHİ: 03.04.2012
NOTAYA ALAN: ERSİN GÜNASLAN

(BAĞLANTI)
ÇINARLARI ÇINLATALIM ELA GÖZLÜM
ONBİRDE GEL ANLATALIM

GİDENE BAK GİDENE
GÜL SARILMIŞ DİKENE
MEVLAM SABIRLAR VERSİN
GİZLİ SEVDA ÇEKENE

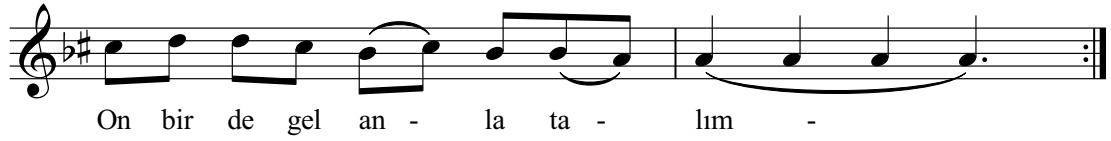
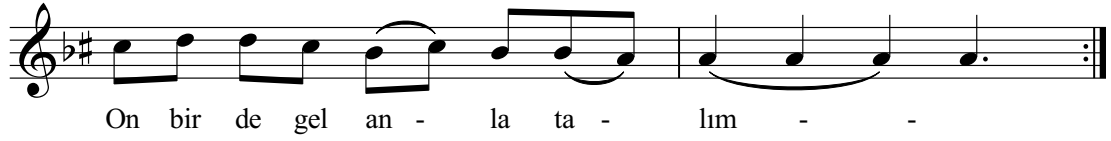
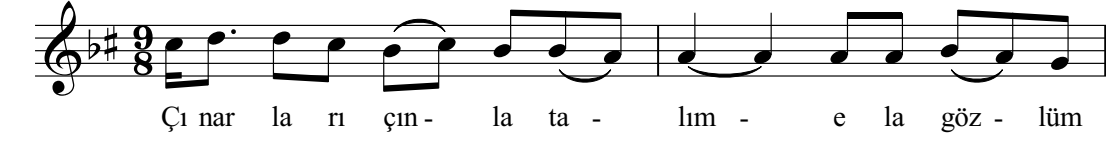
(BAĞLANTI)

GİDEN OĞLAN SEN MİSİN
SEN BENİ BİLİR MİSİN
CEBİNDEKİ RESMİNİ
İSTESEM VERİR MİSİN

(BAĞLANTI)

ÇINARLARI ÇINLATALIM

♩=216

DENİZİN KENARINDA

YÖRESİ: YENİCE/GÜNDOĞDU KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: FATMA ERKEN
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 11.04.2003
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

*DENİZİN KENARINDA
BAHRİYELİ ASKERİ
DÜNYA GÜZELİ OLSA
SEVERİM ESMERLERİ*

*BİZİM EVİN ÖNÜNDE
KİM ATMIŞ MAVİ BOYA
KİMDEN KORKUYON YARİM
BAKSANA DOYA DOYA*

*FASÜLYEYİ PİŞİRDİM
TOPRAK TENCERESİNDE
GEL YARİM KONUŞALIM
MUTFAK PENCERESİNDE*

*KUYUDAN SU ÇEKERİM
ÇİÇEKLERE DÖKERİM
BENİ KÜÇÜK SANMAYIN
BEN DE SEVDA ÇEKERİM*

*KARYOLANIN DEMİRİ
O YÂR BENİM DEĞİL Mİ
O YÂR BENİM OLMAZSA
ÖLDÜRÜRÜM KENDİMİ*

DENİZİN KENARINDA

♩=216

De - ni - zin ke na - rın da Bah ri - ye li as ke ri

Dün - ya - gü ze li - ol sa Se - ve - rim es mer le ri

Bi - zim - e vin ö - nün de Kim at - mış ma - vi bo - ya

Kim - den - kor ku yon - ya rim Bak sa na do - ya do - ya

DERE BOYU TEKNELİ

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: FATMA BULUT
DERLEYEN: TRT İZMİR RADYOSU THM MÜDÜRLÜĞÜ
NOTAYA ALAN: SALİH URHAN

*DERE BOYU TEKNELİ
GÜL KARANFİL EKMELİ ÖF ÖF
KOLAY DEĞİL YAR SEVMEK
BİRAZ ZAHMET ÇEKMELİ*

*(BAĞLANTI)
ESİYOR YELLER
AYRILMADIM YÂRİMDEN
AYIRDI ELLER*

*AY VURDU CAMDAN CAMA
BEN DURMUŞUM SEFAMA ÖF ÖF
GELECEĞİM DEMİŞSİN
BEKLİYORUM ODAMA*

(BAĞLANTI)

*MENDİLİMİN DÖRT UCU
TURUNCUDUR TURUNCU ÖF ÖF
YÂRİMDEN MEKTUP GELMİŞ
ALMAK BOYNUMUN BORCU*

(BAĞLANTI)

DERE BOYU TEKNELİ

♩=216
Saz...

De re - bo yu tek - ne li - Gül ka - ran fil ek - me li -

öf öf - Ko lay - de ği yar - sev mek -

Bi raz - zah met çek - me li - E si - yor yel ler -

Ay rıl ma dım ya - rim den - A yı r - dı el ler -

DERE BOYU YEŞİLLİK

YÖRESİ: ECEABAT/ALÇİTEPE KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: FATMA ADANIR
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 04.04.2003
NOTAYA ALAN: ALAATTİN CANBAY

*DERE BOYU YEŞİLLİK
BOYNUMDA BEŞİ BİRLİK
KAYNATAMA ZOR (AR) GELDİ
BEŞ TANE BEŞİ BİRLİK*

(BAĞLANTI)

*RAY LAY RAY LAY RAY LALA LAYLA LOM
RAY LAY RAY LAY RAY LALA LAYLA LOM*

*DERE BOYU DÜZ GİDER
PAYTON DOLU KIZ GİDER
KIZ YOLUNU ŞAŞIRMIŞ
İNŞALLAH BİZE GİDER*

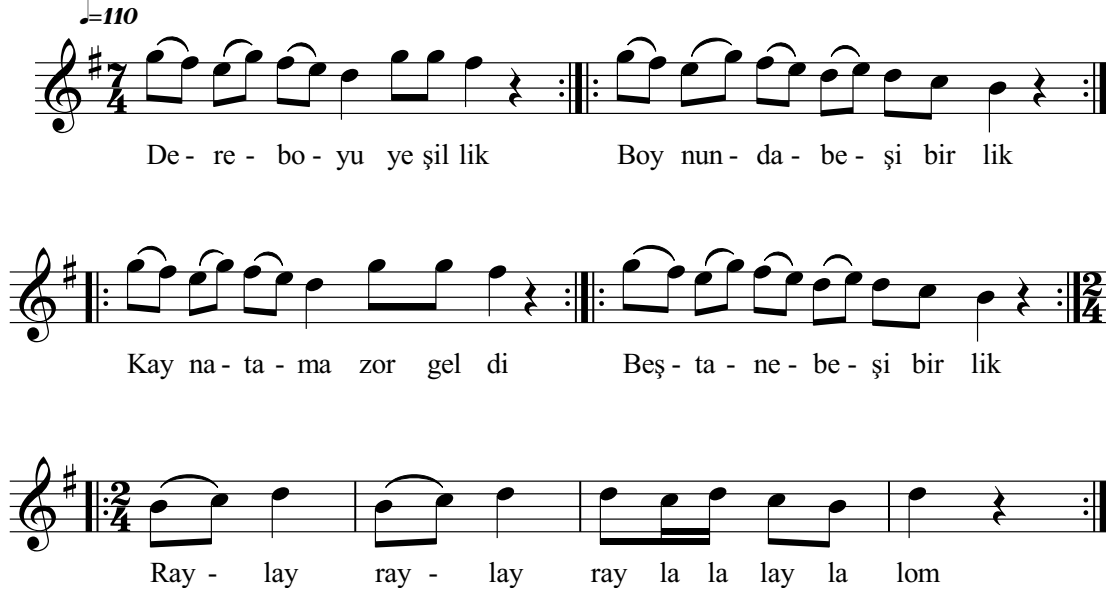
(BAĞLANTI)

*DERE BOYU ENGİNDİR
BALIKÇILAR ZENGİNDİR
VERİN BENİ YARİME
O YÂR BENİM DENGİMDİR*

(BAĞLANTI)

DERE BOYU YEŞİLLİK

$\text{♩} = 110$

De - re - bo - yu ye şil lik Boy nun - da - be - Ői bir lik

Kay na - ta - ma zor gel di Beş - ta - ne - be - Ői bir lik

Ray - lay ray - lay ray la la lay la lom

DÖMEKE YANDI GENE

YÖRESİ: YENİCE
KAYNAK KİŞİ: İBRAHİM YENİCE
DERLEYEN: MUZAFFER SARISÖZEN
NOTAYA ALAN: MUZAFFER SARISÖZEN

*DÖMEKE YANDI GENE
YOLUNU DÖNE DÖNE
ARKADAŞIM BEN VURULDUM
BİR YUDUM SU VER BANA*

*TELGRAFLAR VURULDU
HER DÜVELE DUYULDU
YETİŞİN ARKADAŞLAR
MUHAREBE KURULDU*

*TABURLARIM YÖRÜDÜ
ÇÖL OVAYI BÜRÜDÜ
EDİRNE OVASINDA
BEYAZ TENİM ÇÜRÜDÜ*

Dömeke: 1897 yılında Osmanlı-Yunan savaşının geçtiği yer. Türkü, 22.11.1973 tarihinde incelenerek 560 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuvarına kaydedilmiştir. Burada herhangi bir derleme tarihi verilmemesine karşın, Sarısözen ve ekibinin Çanakkale’de yaptığı derleme çalışmaları listesinde 28.07.1947 yılında kayda alınan “Dömeke” adlı bir eser bulunmaktadır. Bu listede yöre (Yenice) aynı olmakla birlikte kaynak kişi İbrahim Nenici olarak belirtilmiştir. Büyük olasılıkla, 1973 yılında repertuvara kazandırılan bu eser, o tarihte yapılan derleme çalışmalarının bir ürünü olabilir.

DÖMEKE YANDI GENE

$\text{♩} = 70$

Dö me - ke yan - dı - ge - ne

Yo lu - nu - dö - ne - dö ne

Ar ka da şım - ben vu - rul - dum

Bir yu - dum - su - ver - ba - na

EMİNEM EMİNEM DEMEKTEN

YÖRESİ: YENİCE/BAĞLIKÖY
KAYNAK KİŞİ: MUSTAFA BAŞOL
DERLEYEN: ANKARA DEVLET KONSERVATUVARI
DERLEME TARİHİ: 26.07.1947
NOTAYA ALAN: ALTAN DEMİREL

*EMİNEM EMİNEM DEMEKTEN
BEN KESİLDİM YEMEKTEN
DOKTOR GELSE KESMEZ
BENİM DİRDİM YÜREKTEN*

*AKTAŞ AKTAŞ ÜSTÜNE
İRİ FES BAŞ ÜSTÜNE
YÂRDAN SELAM GELMEZSE
PEKALA BAŞ ÜSTÜNE*

*TAVŞAN GELİR EKİNE
KULAKLARI DİKİNE
ANNEM BENİ VERİYOR
YÂRIM ŞİNİK EKİNE*

EMİNEM EMİNEM DEMEKTEN

$\text{♩} = 192$

E mi nem - e mi nem de mek ten - Ben - ke sil dim -

ye - mek - ten - E mi nem ben - ke sil - dim -

ye mek - ten - Dok tor gel se kes mez -

Be nim der dim - yü rek - ten - E mi nem

Be - nim der - dim - yü rek - ten -

EMİNEM GİYMİŞ ALLARI

YÖRESİ: BİGA
KAYNAK KİŞİ: KAMİL NİZAM BİGALİ
DERLEYEN: AHMET YAMACI
NOTAYA ALAN: AHMET YAMACI

*EMİNEM GİYMİŞ ALLARI
AL BENİ DİYE YALVARI
ELLER NE DERSE DESİN
EMİNEM ALTIN AYARI*

*(BAĞLANTI)
YANDIM EMİNE BEN YANDIM
ÇIKTIM MAHLEYİ DOLANDIM*

*KARŞIKI TARLADA TALİM VAR
BAHRİYELİ YÂRİM VAR
ODA GİTTİ GELMEDİ
AH NE TALİHSİZ BAŞIM VAR*

(BAĞLANTI)

Türkü, 01.04. 1973 tarihinde incelenerek 186 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuarına kaydedilmiştir. Bu türkünün bir benzeri Cemil Demirsipahi tarafından yine Bigadan “Karşiki Tarlada Talim Var” adıyla derlenmiştir.

EMİNEM GİYMİŞ ALLARI

♩=120

E mi nem giy miş - al - la - rı Al be ni - di - ye

yal va - rı Al - be - ni - di - ye yal va - rı

El ler ne der - se - de - sin E mi nem - al - tın

a ya - rı E mi nem - al - tın a ya - rı

Yan dım E mi ne me ben - yan - dım Çık tım - mah - le yi

do laş - dım Çık - tım - mah - le yi do laş - dım

EVLERİNİN ÖNÜ ZELHAM

YÖRESİ: BIGA/ÇELTİK KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: ENİSE SARI/NAFİYE ERGUN
DERLEYEN: ALAATTİN CANBAY
DERLEME TARİHİ: 20.01.2012
NOTAYA ALAN: ALAATTİN CANBAY-ÖMER CAN SATIR

*EVLERİNİN ÖNÜ ZELHAM
YABAN(KARA) ÜZÜM ASMASI
YARİMİN GİYDİĞİ ZELHAM
DEMOKIRAT BASMASI*

*(BAĞLANTI)
ALDIM AYŞEYİ
DOLDUR ŞİŞEYİ
İKİ KAŞIN ARASINA
YAZ MENEKŞEYİ*

*EVLERİM EVLERİM ZELHAM
HANAY EVLERİM
İÇİNDE OTURUR ZELHAM
GÖNÜL EĞLERİM*

(BAĞLANTI)

EVLERİNİN ÖNÜ ZELHAM

$\text{♩} = 200$

Ev le ri nin ö - nü Zel - ham Ya ban - ü züm as ma -
sı a ma na - man Ya ban ü züm as - ma - sı -
Ya ri min giy di - ği - zel - ham de mo kı rat - bas ma -
sı a ma na - man De mo kı rat bas - ma - sı -
Al - dım Ay - şe - yi a ma na - man
Dal - dır şi şe - yi - -

EVREŞE YOLLARI DAR

YÖRESİ: GELİBOLU/EVREŞE
DERLEYEN: ÜMİT KAFTANCIOĞLU
NOTAYA ALAN: NİDA TÜFEKÇİ

(BAĞLANTI)

EVREŞE YOLLARI DAR DAR
BANA BAKMA BENİM YÂRİM VAR

BİR FIRIN YAPTIRDIM DOLDURDUM EKMEKLERİ
GEL BERABER YİYELİM YAPTIDIM BÖREKLERİ

(BAĞLANTI)

ARKANDAKİ YELEĞİ BEN ÖRMEDİMMİ YÂRİM
KIZLARLA KONUŞURKEN BEN GÖRMEDİMMİ YÂRİM

(BAĞLANTI)

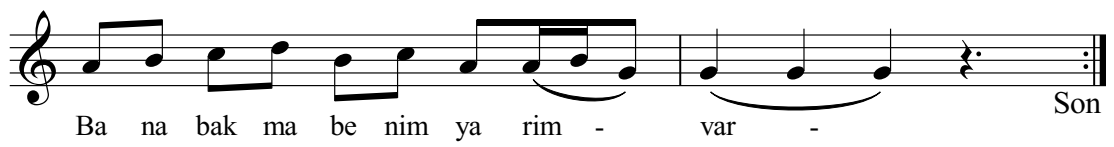
YELEĞEMİN İÇİNDE MAVİ BONCUK NAZARLIK
BENİM YÂRE HEDİYEM BİR UFACIK NAZARLIK

(BAĞLANTI)

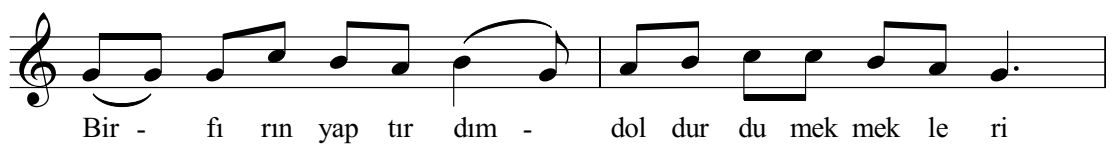
EVREŞE YOLLARI DAR

$\text{♩} = 130$

Ev re şe yol - la rı - dar dar - -

Ba na bak ma be nim ya rim - var - - Son

Bir - fi rın yap tır dım - dol dur du mek mek le ri

Gel be ra ber yi ye lim - yap tır dım bö rek le ri

EYMELİ KADİRİYEM

YÖRESİ: LÂPSEKİ/ADATEPE KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: BEYHAN GÜMÜŞ
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 27.04.2001
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

*EYMELİ KADİRİYEM EYMELİ AMAN
FİSTAN YERE DEĞMELİ
FİSTAN DA YERE MERE DEĞDİKÇE AMAN
AL YANAKTAN VERMELİ*

*GÜL DİBİNDE GÜL DİBİNDE KANDIRDIN BENİ AMAN AMAN
ÖLDÜRDÜN BENİ*

*DAMDAN DA ÇIKTI BİR KUZU AMAN
DAMDAN ÇIKTI BİR KUZU AMAN
KIVRIM KIVRIM BOYNUZU
YAKTI DA BENİ KÜL ETTİ AMAN
GİDİ ANADOL KIZI*

*YAVRUM SENİ KÜÇÜCÜKTEN SEVERDİM AMMAN
SEN DUYURDUN (KİM SÖYLEDİ) ANNENE
EYMELİ KADİRİYEM EĞMELİ AMAN
FİSTAN YERE DEĞMELİ*

EYMELİ KADİRİYEM

$\text{♩} = 120$

Ey - me li - Ka di ri yem ey me li a man -

Fis tan ye re değ - me - li - Fis tan ye re

değ - me - li Fis tan da - ye - re - me - re -

değ dik çe a man - Al ya nak tan - ver - me - li -

Al ya nak tan - ver - me - li Gül di bin de gül di bin de

kan dır dın be ni a man a man Öl dür dün be ni

GİDİYOR MUSUN YARİM

YÖRESİ: BİGA
KAYNAK KİŞİ: FEHİME KUTLUER-FEVZİYE DOĞRAMACI
DERLEYEN: TRT EKİBİ
DERLEME TARİHİ: 1970
NOTAYA ALAN: ÜMİT ÖZBEK

*GİDİYOR MUSUN YÂRİM DE
BİZİM VATANA KADAR
BEN SENDEN AYRILAMAM DA
ÖMRÜM BİTENE KADAR OĞLAN*

*BİGA BENİM PAZARIM DA
KENDİM OKUR YAZARIM
YÂRİM SANA GİTMEZSEM DE
ATEŞ OLSUN MEZARIM OĞLAN*

*SU GELİR LÜLE LÜLE DE
YÂR BENZER BEYAZ GÜLE
O GÜL BENİM HAYATIM DA
ÖLÜRÜM VERMEM ELE OĞLAN*

*OĞLANIN ADI METİN DE
ÇİNİ TABAKTA ZEYTİN
KİMSELERDE GÖZÜM YOK DA
YÂRE GİTMEK NİYETİM*

GİDİYOR MUSUN YARIM

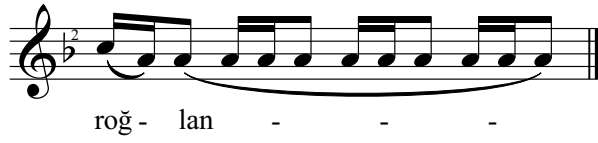
$\text{♩} = 80$

Gi di - yor mu sun - ya rim - de - Bi zim- va ta na - ka dar

Ben sen - de nay rı - la mam - da - Öm rüm- bi te ne - ka - da

roğ - lan - - -

GÖKTE UÇAN TAYYARE

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: İRFAN BERKANT
DERLEYEN: SANİYE CAN
NOTAYA ALAN: ALTAN DEMİREL

GÖKTE UÇAN TAYYARE
SELAM SÖYLEN O YÂRE
BEN KENDİME YÂR BULDUM (AMAN AMAN)
O DA BULSUN BİR ÇARE

TARLASI AYRIKLIYA
BEN VARMAM ÇARIKLIYA
ALLAH NASİP EYLESİN (AMAN AMAN)
BOYNU GIRAVATLIYA

GİTME GİDENLERİNEN
BOYU FİDANLARINAN
N'OLUR BİR SELAM GÖNDER (AMAN AMAN)
GELİP GİDENLERİNEN

GÖKTE UÇAN TAYYARE

♩=65

Saz...

Gök te - u çan - tay ya re - Saz...

Se lam - söy - len - o - ya - re - a ma nam - man - Saz...

Se - la - me din - o - ya re - Saz...

Ben ken di - me - yar - bul - du - ma ma ma - man - Saz...

O - da - bul sun bir - ça re - Saz...

Ben ken di - me - yar - bul - du - ma ma na - man - saz...

O - da - bul sun bir - ça - re -

HADİ GİNE BİNDALLI

YÖRESİ: BAYRAMIÇ
KAYNAK KİŞİ: YAŞKO GÖKKAYA
DERLEYEN: MUZAFFER SARISÖZEN
DERLEME TARİHİ: 19.11.1954
NOTAYA ALAN: MUZAFFER SARISÖZEN

AL GEYDİM ALSIN DEYE
MOR GEYDİM SARSIN DEYE
İSTEYENE VARMADIM
SEVDİĞİM ALSIN DEYE

HADİ GİNE HADİ GİNE BİNDALLI
O DA SENİN ŞANSINA DELİKANLI

UMURBEYİN DAĞLARI
ÜZÜM YAPMAZ BAĞLARI
ÜZÜM YAPSA BAĞLARI
EVLENİR OĞLANLARI

HADİ GİNE HADİ GİNE BİNDALLI
O DA SENİN ŞANSINA DELİKANLI

HADİ GİNE BİNDALLI

$\text{♩} = 216$

Ha di gi ne ha di gi ne - bin dal - lı - -

O da se nin şan - sı na - de li kan - lı -

Al gey - di - mal - sın de - ye - Mor gey - dim - sar -

sın de - ye - İs te - ye - ne - var ma - dım -

Sev di - ğim - al - sın de - ye -

Ha di gi ne ha di gi ne - bin dal - lı -

o da se nin şan - sı na - de li kan - lı -

Saz..

HANİ BENİM CEYLAN YARİM

YÖRESİ: AYVACIK/SÜLEYMANKÖY
KAYNAK KİŞİ: ŞERİFE DÖNMEZ
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 11.05.2001
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

(BAĞLANTI)

HANİ BENİM CEYLAN YÂRİM GELEMEZ OLDU
AŞTI YÜCE DAĞLARI ELLERİN OLDU

PARMAMDAKİ YÜZÜĞÜN
İKİ TANE TAŞI VAR
KARA GÖZLÜ YÂRİMİN
İKİ KIZ KARDEŞİ VAR

(BAĞLANTI)

KOCA KAPI AÇILDI
İNCİLERİM SAÇILDI
OĞLAN BANA BAKARKEN
MOTORUNU KAÇIRDI

(BAĞLANTI)

AYAĞIMDAKİ TERLİKLER
ÇİÇEK AÇTI ERİKLER
OĞLAN SANA VARACAM
HAZIR MI GELİNLİKLER

(BAĞLANTI)

İMENDİL ALDIM BİR DESTE
BENİ BABAMDAN İSTE
EĞER BABAM VERMEZSE
BENİ BU DERTTEN İSTE

(BAĞLANTI)

PULLU ÇEMBER BAĞLADIM
PULU PARLASIN DİYE
GÜLDÜM DE GEÇİVERDİM
SEVDA BAĞLANSIN DİYE

(BAĞLANTI)

ARMUT DALDA BİR İKİ
SAYDIM SAYDIM ONİKİ
ON İKİNİN İÇİNDE
FİDAN BOYLU BENİMKİ

(BAĞLANTI)

SIRTINDAKİ YELEĞİ
BEN ÖRMEDİM Mİ YÂRİM
ELLERE GÖZ KIRPARKEN
BEN GÖRMEDİM Mİ YÂRİM

(BAĞLANTI)

Bu türkü ezgisel olarak Denizli yöresine ait “Ben Bir Yeşil Fenerim” adlı türkünün bir varyantı niteliğindedir.

HANI BENİM CEYLAN YARIM

♩=216

Ha ni be nim cey lan ya - rim ge le - mez ol - du

Aş tı yü ce dağ la rı - el le - rin - ol - du **Son**

Par mam da ki yü zü ğün - İ ki ta ne ta şı var

Ka ra göz lü ya ri min - İ ki kız kar de şı var

HASAN ORAK BİÇİYOR

YÖRESİ: GELİBOLU
KAYNAK KİŞİ: MEHMET BÜYÜKGÜNGÖR

*HASAN ORAK BİÇİYOR
SUYU NERDEN İÇİYOR
İKİNDİNİN GÜNEŞİ HASAN
DAL FESİNDEN GEÇİYOR*

(BAĞLANTI)

*BEŞ ONDUR HASAN BEŞ ONDUR
SAT ÖKÜZLERİ DÜŞÜN DUR
DALGADIR HASAN DALGADIR
KIZLAR OĞLANLARI ALDATIR*

*YANINA GELEYİM Mİ HASAN
ÇAYIRI BÖLEYİM Mİ
ORAK BİÇMESİ ÇOKSA HASAN
YARDIMA GELEYİM Mİ*

(BAĞLANTI)

Türkü, 2299 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuvarına kaydedilmiştir. Kayıtlarda derleyici, derleme tarihi ve notaya alan bilgileri bulunmadığından burada yer verilememiştir.

HASAN ORAK BİÇİYOR

$\text{♩} = 120$

Ha san o rak bi çi yor Ha san Su yu - ner - den -
i çi - yor - İ kin di nin gü ne ş i ha san
Dal - fe - sin - den - ge çi - yor -
- Be - ş on - dur - Ha san be ş on - dur -
Sa - tö küz le - ri - dü ş ün - dur - Dal - ga dır Ha - san -
dal ga - dır - Kız - la roğ lan - la rı al da - dır -

İNDİM KUYU DİBİNE

YÖRESİ: BAYRAMIÇ
KAYNAK KİŞİ: TAŞKO GÖKKAYA
DERLEYEN: MUZAFFER SARISÖZEN
DERLEME TARİHİ: 31.07.1947
NOTAYA ALAN: ATEŞ KÖYOĞLU

*İNDİM KUYU DİBİNE
BAKTIM SUYUN RENGİNE
YÜZBİN LİRALIK KIZIDIM
DÜŞEMEDİM DENGİME*

*A YÂRİM NEREDESİN
GÖZLERİME PERDESİN
ÇOK ARADIM ÇOK SORDUM
VARMADIĞIM YERDESİN*

*EL EDERSEM CAMA GEL
GÖZ EDERSEM DAMA GEL
HİÇ BİR ŞEYLER BİLMEZSEN
DESTİ AL DA SUYA GEL*

İNDİM KUYU DİBİNE

♩=116

İn dim - ku - yu di - bi - ne - Bak tım - su yun ren gi - ne

Yüz bin - li ra lık - kı - zı - dim - Dü - şe me - dim - den - gi - me

İŞTE GELDİK KOŞA KOŞA

YÖRESİ: ÇAN/KÜÇÜKPAŞA KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: RESMİYE ALBAY-ŞERİFE ALBAY
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 04.07.2001
NOTAYA ALAN: ALAATTİN CANBAY-ÖMER CAN SATIR

*İŞTE GELDİK KOŞA KOŞA
AYAĞIMI VURDUM TAŞA
İKİ GÖZÜM FATMA ABLA
SEN HANENDE BİNLER YAŞA*

*İŞTE GELDİM EVİNİZE
SELAM VERDİK HEPİNİZE
BU SELAMI ALMAZSANIZ
KIRAN GİRSİN KÖKÜNÜZE*

*EVLERİNİN ÖNÜ BAKLA
GÜVERCİNLER ATAR TAKLA
BENİM AĞAM HANIM ABLA
KESENİN DİBİNİ YOKLA*

*İŞTE GELDİK BÜKÜM BÜKÜM
DAVULUM SIRTIMDA YÜKÜM
İKİ GÖZÜM HANE SAHİBİ
BİZE DE SELAM ALEYKÜM*

Komşular arasında eve geldiklerini söylemek için haber niteliği taşıyan maninin türkü formunda seslendirilmesidir. Ramazan manileri ile aynı yapıdadır.

İŞTE GELDİK KOŞA KOŞA

$\text{♩} = 120$

İş te gel dik - ko - şa - ko - şa A ya ğı - mı -
vur - dum- ta - şa İ ki gö züm - Fat ma - ab - la
Sen ha nen - de - bin - ler - ya - şa

KARANFİLİM SARMAŞTI

YÖRESİ: YENİCE/HACIYUSUFLAR KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: AYSEL SEVİM
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 10.04.2003
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

*KARANFİLİM SARMAŞTI DA
SAKSI BANA DOLAŞTI
ALACAKSAN AL BENİ DE
DÜNÜRLERİM SIKLAŞTI DA OĞLAN*

*İN DEREYE DEREYE DE
İNEMEM BEN DEREYE
BABAMIN PARASI YOK DA
BENİ EVLENDİRMEYE OĞLAN*

KARANFİLİM SARMAŞTI

$\text{♩} = 90$

Ka ran fi lim sar maş tı da Sak sı ba na do laş tı

A la cak san al be ni de - Dü nür le rim sık laş - tı oğ - lan

KARANFİLİN MORUNA

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: REBİA BERKALP
DERLEYEN: SANİYE CAN
NOTAYA ALAN: MUZAFFER SARISÖZEN

KARANFİLİN MORUNA / AMAN AMAN
ÖLÜYORUM YOLUNA
ÇİFTE KURBAN ADADIM / AMAN AMAN
SEVDİĞİMİN YOLUNA

KARANFİLSİN TARÇINSIN / AMAN AMAN
NEDEN BÖYLE HIRÇINSIN
NE KÜÇÜKSÜN NE BÜYÜK / AMAN AMAN
TAMAM BENİM HARCIMSIN

Bu eser Çanakkale'nin ender sözlü zeybeklerindedir. Yöredeki bilinen diğer ismi Çiftleme Zeybeği'dir. Çiftli oynanan bir oyundur. Çan ilçesine bağlı köylerde Çan Çiftlemesi olarakda bilinir. Bu zeybek, 15.03.1974 tarihinde incelenerek 649 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuvarına kaydedilmiştir.

KARANFİLİN MORUNA

$\text{♩} = 56$

Saz...

Ka ran - fi lin mo - ru - na - a man na man

Saz... Ö lü - yo rum - yo - lu - na

Saz... Çif te - kur ba na - da - dı - ma ma nam man

Saz... Sev di - ği min - yo - lu - na

KARŞIKI TARLADA TALİM VAR

YÖRESİ: BİGA
KAYNAK KİŞİ: YÖRE EKİBİ
DERLEYEN: CEMİL DEMİRSİPAHİ
NOTAYA ALAN: CEMİL DEMİRSİPAHİ

KARŞIKI TARLADA TALİM VAR
BAHRİYELİ YÂRİM VAR
O DA GİTTİ GELMEDİ
NE TALİHSİZ BAŞIM VAR

(BAĞLANTI)
YANDIM BAHRİYELİ BEN YANDIM
ÇIKTIM BAHÇEYİ DOLANDIM

DERE BOYU ENGİNDİR
BAHRİYELİ ZENGİNDİR
ELLER NE DERSE DESİN
O TAM BENİM DENGİMDİR

(BAĞLANTI)

Türkü, Cemil Demirsipahi'nin Türk Halk Oyunları katalogunda yer almaktadır. Eserin orijinal metni La (dügâh) perdesi üzerinden yazılmıştır. Ancak burada notasyon, ezginin bağlı olduğu makamsal yapının kuralları gereği Si (buselik) perdesine aktarılarak yeniden düzenlenmiştir.

KARŞIKI TARLADA TALİM VAR

$\text{♩} = 120$

Yan dım bah ri ye - li ben - yan - dım -

Çık tım - bah - çe yi do - lan - dım -

Çık tım - bah - çe yi do - lan - dım -

Kar şı ki tar la da ta - lim - var -

Bah ri - ye - li - ya - rim - var -

Bah ri - ye - li - ya - rim - var -

KARYOLAMIN DEMİRİ (YANDIM AYŞEM)

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: SANİYE CAN
NOTAYA ALAN: MUZAFFER SARISÖZEN

OF KARYOLAMIN DEMİRİ
YANDIM AYŞEM O YÂR BENİM DEĞİL Mİ
OF O YÂR BENİM OLMAZSA
YANDIM AYŞEM ÖLDÜRÜRÜM KENDİMİ

OF BAHÇELERDE PİRPİRİM
YANDIM AYŞEM HASTA OLDUM YATIRIN
OF HEKİM DOKTOR İSTEMEM
YANDIM AYŞEM SEVDİĞİMİ GETİRİN

Çanakkale'nin kadın oyunları içinde oldukça yaygın olarak icra edilen sözlü bir zeybehtir. Yörede Yandım Ayşem, Martinimin Demiri ve Çeyiz Altı isimleriyle de bilinir. Karşılama biçiminde eşli olarak oynanır ve performans sırasında oyuncular oyun müziğinin sözlerini icra ederler. Bu zeybek, 08.03.1978 tarihinde incelenerek 1716 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuarına kaydedilmiştir. Bu kayıta derleyen ve derleme tarihi bilgileri mevcut değildir.

KARYOLAMIN DEMİRİ (YANDIM AYŞEM)

$\text{♩} = 63$

Of - kar yo la - mın de - mi - ri

Yan dı may - şem - O - yar - be - nim de - ğil - mi -

Yan dı may - şem - O - yar - be - nim de - ğil - mi

Of - O yar be - ni mol - maz - sa

Yan dı may - şem - Öl - dü - rü - rüm ken - di - mi -

Yan dı may - şem - Öl - dü - rü - rüm ken - di - mi

KAYADERE ÇAMLARI

YÖRESİ: KAYADERE KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: MEHMET KÜÇÜK-MUSTAFA KISA
DERLEYEN: YÜCEL KÖKDERE
DERLEME TARİHİ: 17.01.2001
NOTAYA ALAN: YÜCEL KÖKDERE

*KAYADERE ÇAMLARI
YERE DÜŞER DALLARI
BİZİM İÇİN YAPILMIŞ
ÇANAKKALE YOLLARI*

*KAYADERE KÖYÜMÜZ
ZEMZEM AKAR SUYUMUZ
SEVİP SEVİP AYRILMAK
YOKTUR ÖYLE HUYUMUZ*

KAYADERE ÇAMLARI

$\text{♩} = 216$

Ka ya - de re - çam la - rı - Ye re - dü şer -
dal la - rı - Bi zim - i çin - ya pıl - mış -
Ça nak - ka le - yol la - rı -

KAYNAR KAZAN TAŞMAZ MI

YÖRESİ: EZİNE
KAYNAK KİŞİ: MİNE SEZGİN
DERLEYEN: AHMET SEZGİN
NOTAYA ALAN: AHMET SEZGİN

*KAYNAR KAZAN TAŞMAZ MI
YOL BURADAN AŞMAZ MI
SİL GÖZÜNÜN YAŞINI
AYRILAN KAVUŞMAZ MI*

*(BAĞLANTI)
ASMA DA ÜZÜMÜN SUYU SIKILIR
YÂRİ ASKER OLANIN CANI SIKILIR*

*SEVDİĞİM SEN AĞLAMA
KARA YAZMA BAĞLAMA
GİDERİM TEZ GELİRİM
ELLE BEL BAĞLAMA*

(BAĞLANTI)

*UZA KAVAĞIM UZA
FINDIK ÇUBUĞU GİBİ
KIZ BENİ OYALIYON
BEŞİK ÇOCUĞU GİBİ*

(BAĞLANTI)

KAYNAR KAZAN TAŞMAZ MI

♩=120

Kay - nar - ka - zan - taş - maz - mı - Yol - su -
ra - dan - aş - maz - mı - Sil - gö - zü - nün - ya - şı
nı - Ay rı lan ka vuş - maz mı - Saz... As - ma da
ü zü mün su yu sı k1 lır - -
Ya ri as ker o la nın - ca nı sı k1 lır

KIZ PINAR BAŞINDA TESTİ DOLDURUR

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: MİNE OKTAR SEZGİN
DERLEYEN: AHMET SEZGİN
DERLEME TARİHİ: 1960
NOTAYA ALAN: AHMET SEZGİN

*KIZ PINAR BAŞINDA TESTİ DOLDURUR
TESTİNİN KULPUNA EY YÂR ŞAHİN KONDURUR
YÂR SENİN BAKIŞIN BENİ ÖLDÜRÜR*

*(BAĞLANTI) YANDIM YANDIM YÂR YOLUNA BEN YANIYORUM
YÂR SENİN YOLUNA EY YÂR CAN KOYUYORUM*

*YÂRİM KUCAĞINDA GERGEFİN İŞLER
GERGEFİN ÜSTÜNE EY YÂR DÖKÜLÜR SAÇLAR
YAR BENİ GÖRÜNCE KAÇMAYA BAŞLAR*

(BAĞLANTI)

*YÂRİM KUCAĞINI GÜLLE DOLDURUR
GÜLÜN DİKENİNE EY YÂR BÜLBÜL KONDURUR
YÂR SENİN BAKIŞIN EY YÂR BENİ DE ÖLDÜRÜR*

(BAĞLANTI)

Türkü, 19.04.1990 tarihinde incelenerek 1923 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuvarına kaydedilmiştir.

KIZ PINAR BAŞINDA TESTİ DOLDURUR

$\text{♩} = 120$

Kız pı - nar ba - şın - da - tes ti dol du -

ru - - Tes - ti nin - kul pu - na ey - yar -

şa - hin - kon - du ru - - Tes ti - nin - kul

pu - na ey - yar - şa - hin - kon - du ru -

Yar se - nin ba - kı - şın - be ni öl dü -

rür - - Yan - dım yan - dım yar - yo lu - na -

ben - ya - nı - yo rum - Yar se - nin - yo

lu - na ey - yar - can - ko - yu - yo rum -

LÂPSEKİ ÇEŞMESİ

YÖRESİ: LAPSEKİ
KAYNAK KİŞİ: GÜLCAN CAN
DERLEYEN: ERSİN GÜNASLAN
DERLEME TARİHİ: 03.04.2012
NOTAYA ALAN: ERSİN GÜNASLAN

LAPSEKİ ÇEŞMESİ BURMALI BURMALI
HEM BURMALI HEM ALTI KURNALI
YÂR ÜSTÜNE YÂR SEVENLERİ
VURMALI AGUŞUM VURMALI VURMALI

HAYDİ AMAN AMAN BEN YANDIM
AGUŞUMU KENDİME YÂR SANDIM
CAHİLMİŞİM ALDANDIM
YÂR SENİ GELECEK SANDIM

LAPSEKİ ÇEŞMESİ KURNALI KURNALI
AGUŞUMUN BIYIKLARI BURMALI BURMALI
HEM BURMALI HEM KURNALI
AMAN AMAN CİLVELİ AGUŞ

HAYDİ AMAN AMAN AMAN CİLVELİ AGUŞ
İKİ KADIN ALAMAMIŞ BAKAMAMIŞ BERDUŞ
AMAN AMAN CİLVELİ AGUŞ
İKİ KADIN ALMIŞ BAKAMAMIŞ BERDUŞ

Bir karşılama türü olan bu eserin yöredeki diğer adı "Aguş"tur. Çanakkale folkloru içinde sözlü olduğu kadar çalgısal versiyonu da yaygın olarak icra edilir.

LÂPSEKİ ÇEŞMESİ

♩=120

Lap se ki çeş - me si bur ma lı bur - ma lı

Hem - bur - ma - lı - hem - al - tı kur - na lı

Yar - üs - tü - ne - yar - se ven - le - ri

Vur ma lı - a - gu - şum vur - ma lı vur ma lı

Hay di am man am man a man ben yan - dım -

A gu şu - mu ken - di - me yar - san - dım -

Ca - hil - mi - şim - al - dan dım -

Yar se ni - ge - le cek - san - dım -

MAVİ YAKA MOR YAKA

YÖRESİ: BİGA/KALAFAT KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: ZİYMET YAVUZ-GÜLTEN YEL
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 04.05.2005
NOTAYA ALAN: ALAATTİN CANBAY-ÖMER CAN SATIR

MAVİ YAKA MOR YAKA
BAYILDIM BAKA BAKA
KALAFATTA USTA ÇOK
YENİDEN YAPTIRALIM

KALAFATTIR KÖYÜMÜZ
ZEM ZEM AKAR SUYUMUZ
SEVİP SEVİP AYRILMAK
YOKTUR ÖYLE HUYUMUZ

MAVİ YAKA MOR YAKA
BAYILDIM BAKA BAKA
KALKIN KIZLAR GİDELİM
DELİKANLILAR KÜSTÜ

ÇEMBERİMDE GÜL OYA
GÜLMEDİM DOYA DOYA
DERTLERE KARIYORUM BEN
GÜNLERİ SAYA SAYA

NAY NİRİ NAY NOM
NAY NİRİ NAY NOM

MAVİ YAKA MOR YAKA

$\text{♩} = 110$

Ma vi ya ka mor - ya ka Ma vi ya ka mor - ya ka

Ba yıl dım ba ka - ba ka Ba yıl dım ba ka ba ka

MAVİLİM

YÖRESİ: BİGA-HARMANLI KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: ENGİN GÜRSU
DERLEYEN: EKREM GÜREL
DERLEME TARİHİ: 03.08.1998
NOTAYA ALAN: EKREM GÜREL

MAVİ GİYME TANIRLAR
SENİ YOLCU SANIRLAR
O FİDANCIK BOYUNU
NAZAR EDER YOLCULAR

(BAĞLANTI)

MAVİLİM MAVİLİM
MAVİLENDİRDİN BENİ
ONBEŞİME GİRMEDEN
SEVDALANDIRDIN BENİ

MAVİ BONCUK TAKARSIN
SEN ÇOK CANLAR YAKARSIN
SENİ KİMSE SEVMESİN
SEN BENİM OLACAKSIN

(BAĞLANTI)

MAVİ BONCUK BOYNUNDA
SEPETİ VAR KOLUNDA
BEN YARİMİ KAYBETTİM
ŞU BİGA YOLUNDA

(BAĞLANTI)

Bu türkü, Ekrem Gürel'in Çanakkale Türküleri isimli repertuvar kitapçığında alınmıştır. Eser, burada tonal bir anlayışla Re sesi üzerinden yazılmış olup, bu çalışma kapsamında ezgisel yapı, Türk müziği ses sistemine uyarlanarak La (düğâh) perdesi üzerinden yeniden yazılmıştır.

MAVİLİM

$\text{♩} = 200$

Saz...

Ma vi - giy me - ta nır - lar - Se ni - yol cu - sa nır - lar -

O fi - dan cık - bo yu - nu - Na zar - e der - yol cu - lar -

Ma vi - lim - ma vi - lim - Ma vi - len dir - din be - ni -

On be - ši me - gir me - den - Sev da - lan dır - dın be - ni -

OĞLANIN ADI ERDEM

YÖRESİ: YENİCE/GÜNDOĞDU KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: FATMA ERKEN
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 11.04.2003
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

*OĞLANIN ADI ERDEM
NERDEN GELİYON NERDEN EY
İLK SEVGİLİM SEN OLDUN
ONDAN AYRILMAM SENDEN*

*OY DAĞLAR
HELAL OLSUN DALGALAR OY*

*ARMUDUNU DİŞLEDİM
SAPINI GÜMÜŞLEDİM OY
SEVGİLİMİN İSMİNİ
MENDİLİME İŞLEDİM OY*

*OY DAĞLAR
BEN GÜLERİM YAR AĞLAR OY*

*OĞLANIN ADI ADEM
CEPLERİ DOLU BADEM OY
İLK SEVGİLİM SEN OLDUN
ONDAN AYRILMAM SENDEN OY*

*OY DENİZ
KEDERLİ GÜNLERİMİZ OY*

*OĞLANIN ADI ERDEM
NERDEN GELİYON NERDEN OY
ANNESİ ALMAM DERMİŞ
OĞLU SEVMİŞ BEN N'ABEM OY*

*OY DAĞLAR
BEN GÜLERİM YAR AĞLAR OY*

OĞLANIN ADI ERDEM

♩=200

Oğ la nın a dı - Er - dem - Ner den ge - li yon - ner - den
ey - ey - İlk sev gi lim - sen - ol dun -
On dan ay rıl mam - sen den - Oy - oy dağ lar
He lal ol sun dal ga lar - oy -

ONBİR AYIN BİR GÜLÜSÜN

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: GÜLCAN CAN
DERLEYEN: ERSİN GÜNASLAN
DERLEME TARİHİ: 03.04.2012
NOTAYA ALAN: ERSİN GÜNASLAN

*ONBİR AYIN BİR GÜLÜSÜN
KURUTTUN BENİ ANAM
GURBET ELE YOLLAYIP
UNUTTUN BENİ ANAM*

*İNDİM DERE AKMIYOR
YÂR YÜZÜME BAKMIYOR
TÜRLÜ ÇİÇEKLER AÇMIŞ
YÂRİM GİBİ KOKMUYOR*

*İN DEREYE DEREYE
NE İNEYİM DEREYE
BABANIN PARASI YOK
SENİ EVLENDİRMEYE*

ONBİR AYIN BİR GÜLÜSÜN

$\text{♩} = 214$

On bir a yin bir gü lü sün - Ku rut tun be ni - a nam

Gur bet e le yol - la yıp - U nut tun be ni -

İN dim der re ak - mı yor - Yar yü zü me bak - mı yor

Tür lü çi çek ler - aç mış - Ya rim gi bi kok mu yor

**PINAR BAŞTAN BULANIR
(RİNNA YARİM)**

YÖRESİ: BİGA/SİNEKÇİ KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: FOLKLOR EKİBİ
DERLEYEN: MEHMET ÖZBEK
NOTAYA ALAN: NİDA TÜFEKÇİ

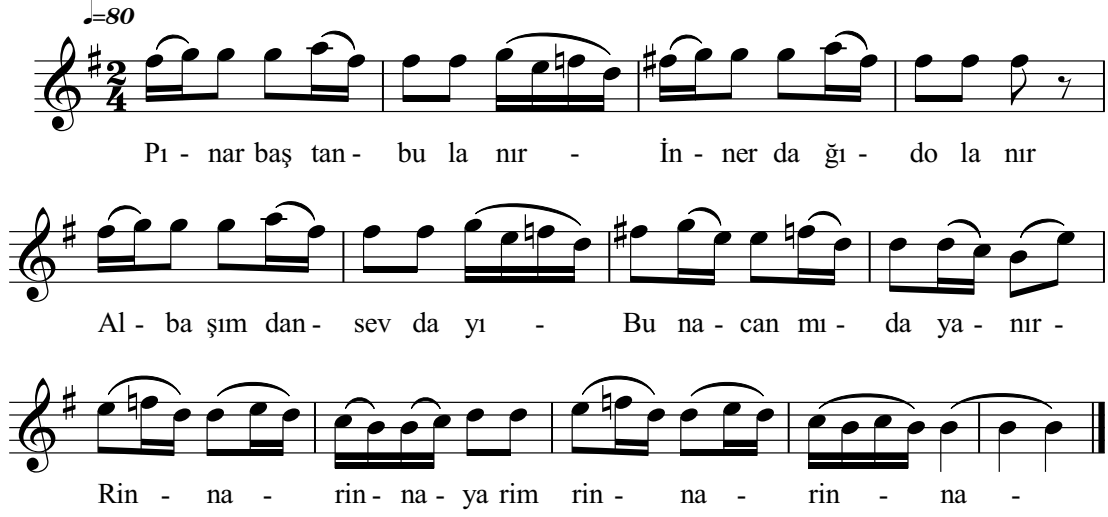
*PINAR BAŞTAN BULANIR
İNER DAĞI DOLANIR
AL BAŞIMDAN SEVDAYI
BUNA CAN MI DAYANIR
RİNNA RİNNA YÂRİM RİNNA RİNNA*

*ŞU DAĞLAR OLMASAYDI
ÇİÇEĞİ SOLMASAYDI
ÖLÜM ALLAHIN EMRİ
AYRILIK OLMASAYDI
RİNNA RİNNA YÂRİM RİNNA RİNNA*

*AL ENTARİM ASILSIN
ETEKLERİ BASILSIN
BEN SEVDA YOLLARINDA
SÖYLE YAR SEN NASILSIN
RİNNA RİNNA YÂRİM RİNNA RİNNA*

*ÇEŞMEYE VARMADIN MI
GÜL KOYDUM ALMADIN MI
BEN SEVDADAN ÖLÜYOM
SEN SEVDALANMADIN MI
RİNNA RİNNA YÂRİM RİNNA RİNNA*

PINAR BAŞTAN BULANIR
(RİNNA YARİM)

♩=80

Pı - nar baş tan - bu la nır - İn - ner da ğı - do la nır

Al - ba şım dan - sev da yı - Bu na - can mı - da ya - nır -

Rin - na - rin - na - ya rim rin - na - rin - na -

SALLANSIN BİBER DALI
(KARANFİL OYLUM)

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: GÜLCAN CAN
DERLEYEN: ERSİN GÜNASLAN
DERLEME TARİHİ: 03.04.2012
NOTAYA ALAN: ERSİN GÜNASLAN

*KARANFİL OYLUM
GELİYOR SELVİ BOYLUM
SENİ GELECEK DİYE
SOL YANIMI BOŞ KOYDUM*

*KARANFİLİM BUDAMA
SEFA GELDİN ODAMA
HAKİKATLİ YAR İSEN
DÜNÜR GÖNDER BABAMA*

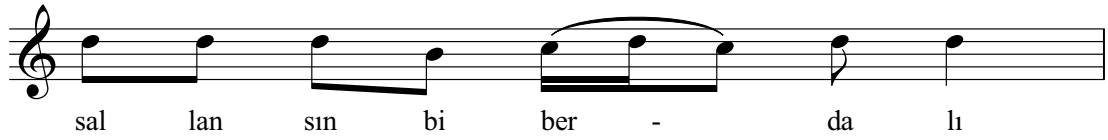
(BAĞLANTI)
*SALLANSIN SALLANSIN SALLANSIN BİBER DALI
YENİ DE BİR YAR SEVDİM O DA BANA SEVDALI*

*KARANFİLİM ÜÇ BUDAK
ÜÇÜ DE PEMBE BUDAK
UYKUN GELDİYSE YARİM
İŞTE KOL İŞTE YATAK*

(BAĞLANTI)

SALLANSIN BİBER DALI
(KARANFİL OYLUM)

♩=205

SEN BİR YEŞİL BÜBERSİN

YÖRESİ: ECEBAT/ALÇİTEPE KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: FATMA ADANIR-ŞENZADE KABASAKAL
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 04.04.2003
NOTAYA ALAN: ALAATTİN CANBAY-ÖMER CAN SATIR

*SEN BİR YEŞİL BÜBERSİN / O YÂRİM OY
HER BAHÇEDEN BİTERSİN
NASIL GÖNÜL VEREYİM / O YÂRİM OY
YABANCISIN GİDERSİN*

*KARA ÇALI DİKMEM BEN / AMAN ÇAKIR OĞLAN
AŞRI KÖYE GİTMEM BEN
SENDEN BAŞKA OLMAZSA ÇAKIRIM
YEMİN ETTİM GİTMEM BEN*

*AMAN ÇAKIR OĞLAN / YANDIM ÇAKIR OĞLAN
BEN GELİN OLMAM
YEDİ SENE PEŞİME DE DÜŞSEN
YİNE SANA YÂR OLMAM*

*KARA ÇALI KÖKLERİM / AMAN ÇAKIR OĞLAN
SEVDİĞİMİ BEKLERİM
SEVDİĞİMİN AŞKINA ÇAKIRIM
DİKTİĞİMİ SÖKERİM*

*AL ALMA PEMBE ALMA / O YÂRİM OY
GÖYNÜNÜ BENDEN ALMA
GÖYNÜNÜ BENDEN ALIR İSEN / O YÂRİM OF
GENÇLİĞİNE HİÇ DOYMA*

*KOLUNDAKİ SAATI
CEYRANLA YÜRÜTÜRÜM
DİKKATLE BAKMA OĞLAN / O YÂRİM OY
KALBİNİ ÇÜRÜTÜRÜM*

*KARA KARA KAZANLAR
KARA YAZI YAZANLAR
CENNET YÜZÜ GÖRMESİN / O YÂRİM OY
ARAMIZI BOZANLAR*

SEN BİR YEŞİL BÜBERSİN

$\text{♩} = 175$

Sen bir ye şil - bü - ber - sin - o ya - rim -
oy Her bah çe den - bi ter - sin - Na sıl gö nül -
ve re - yim - o ya - rim - oy Ya ban cı sın - gi der - sin -
Ka ra ça lı dik mem - a man ça kır oğ lan -
Aş rı kö ye - git - mem - ben - -
Sen den baş ka - ol - ma sa ça kı rım -
Ye min et tim git mem - ben - -

SEYACI

YÖRESİ: BİGA
KAYNAK KİŞİ: AYHAN SARI
ERLEME TARİHİ: 15.11.1985
NOTAYA ALAN: AYHAN SARI

SEYACI GELDI DUYDUN MU?
SELAM VERDIM ALDIN MI?
HÜTLEMEHÜT BİR KAŞIK SÜT

HANE TAŞI NE TAŞI
BENİM BABAM SUBAŞI

SUBAŞININ ATLARI
KEŞİR KEŞİR KEŞLERİ

ŞAKIRATTAN ALALIM
ŞAKIRATTAN VERELİM

ÜÇ BÜLBÜL ÜÇ BÜLBÜL
BİRİ YERDE BİRİ GÖKTE

GÖKTE GÜVERCİN UÇAR
KANATLARI KEMER BIÇER

ÜŞÜDÜM ÜŞÜDÜM
DALDAN ELMA DÜŞÜRDÜM

ELMACIĞIMI YEDİLER
BANA CÜCE DEDİLER

CÜCELİKTEN ÇIKTIM
KAPI KAPI GEZDIM

ELMALI BOSTAN
ÇIKMALI POSTTAN

GEGEME GEGEME
DÜŞTÜM ÇAKIR DİKENE
ÇAKIR DİKEN BOYNUMDA
SULTAN KIZI KOYNUMDA

HANIM TEYZE MERDIVENDEN İNİYOR
BAHŞIŞIMIZI GETİRİYOR

KAPI ALTINDA TENCERELER
İŞTE GELDI ÇINGENELER

YA VERİRSİN HAKKIMI
YA KIRARIM KAPINI

ÇINAR YAPRAĞI KAT KAT
S..... BAŞINA PAT PAT

Saya: Özellikle Ramazan ayında sürdürülen bir gelenektir. Sayı sınırlaması olmamakla birlikte, çocuk ve gençlerin oluşturduğu 5-7 kişilik grup seyacı veya sayacı olarak bilinen bu ezgili tekerlemeyi söyleyerek mahalledeki evleri gezerler. Genellikle iftar veya teravih sonrasında saya/seya okumaya çıkan çocuklar evin önüne geldiğinde sayacı başı olarak belirlenen kişi saya/seya söylemeye başlar. Bu sırada kesinlikle kapı çalınmaz.

Bu ezgili tekerleme Engin Gürsu'nun Biga kitabından alınmıştır.

SEYACI

♩=100

Se ya cı gel di duy dun mu duy dun mu Hüt le ma hüt
Se lam ver dim al dın mı

bir ka şık süt Ha ne ta şı ne ta şı Be nim ba bam su ba - şı Su ba şı nın

at la rı Ke şir ke şir keş le ri Şa kir at dan al la lım Şa kir at dan

ve re - lim Üç bül bül üç bül bül Bi ri yer de bi ri gök de

Gök de gü ver cin u - çar Ka nat la rı ke mer - bi çer

Ü şü düm ü şü düm Dal dan el ma dü şür - düm

SEYACI

El ma cı mı ye di ler Ba na cü ce de di - ler Cü ce lik ten çık tım

Ka pı ka pı gez -dim El - ma lı bos tan Çık -ma lı post tan Ge ge me

ge ge me Düş tüm ça kır di ke - ne Ça kır di ken boy num da Sul tan kı zı

koy num - da Ha nım tay ze mer di ven den i ni yor i ni yor

Bah şı şı mi zi ge ti ri yor ge ti ri yor Ka pı al tın da

ten ce re ler İş te gel di çin ge ne ler Ya ve rir sin hak kı mı

Ya kı ra rım ka pı - nı Çı nar yap ra ğı

kat kat S..... ba şı na pat pat

SIRA SIRA SİNİLER

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: ŞERİF CANKO

*SIRA SIRA SİNİLER
HASTA OLAN İNİLER
ALDI GİTTİ YARİMİ
DENİZDEKİ GEMİLER*

*(BAĞLANTI)
SANA HIÇ KIYAMAM
YAR SENİ SEVİYOM CANDAN
BAKIŞLARIN PEK YAMAN
BENİM DE CİLVELİ KANARYAM*

*SUYA GİDERİM SUYA
ELMAYI SOYA SOYA
KALDIR YARİM PEÇENİ
GÖREYİM DOYA DOYA*

(BAĞLANTI)

*KARANFİLİM BUDAMA
SAFA GELDİN ODAMA
HAKİKATLİ YAR İSEN
DÜNÜR GÖNDER BABAMA*

(BAĞLANTI)

Türkü, 2336 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuarına kaydedilmiştir. Kayıtlarda derleyici, derleme tarihi ve notaya alan bilgileri bulunmadığından burada yer verilememiştir.

SIRA SIRA SİNİLER

$\text{♩} = 90$

Sı ra sı ra si ni ler Has ta - o lan i - ni - ler -

Al dı git ti - ya ri - mi De niz - de - ki - ge mi - ler

Sa na hiç kı ya - mam Yar se ni se vi yom - can - dan -

Ba kış la rın - pek ya - man Be nim de cil - ve li ka nar - yam

SİNEKÇİDİR KÖYÜMÜZ
(AMAN ANNE TREN GELİYOR)

YÖRESİ: BİGA-SİNEKÇİ KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: FEHİME KUTLUER
DERLEYEN: MEHMET ÖZBEK
DERLEME TARİHİ: 1970

*SİNEKÇİDİR KÖYÜMÜZ
ZEMZEM AKAR SUYUMUZ
SEVİP SEVİP AYRILMAK
YOKTUR ÖYLE HUYUMUZ*

(BAĞLANTI)
*AMAN ANNE TREN GELİYOR
AŞKIN BENİ SERHOŞ EDİYOR*

*KOLUMDAKİ SAATİN
ALATI BEN OLAYIM
ŞİMDEN SONRA SEVDİĞİM
HAYATIN BEN OLAYIM*

(BAĞLANTI)

*OĞLANIN ADI EKREM
BAHÇEYE BİBER EKMEM
SEVER İSEN CİDDİ SEV
BEN BÖYLE SEVDA ÇEKMEM*

(BAĞLANTI)

*BENİM SEVDİĞİM OĞLAN
ŞU BİGADA ÖĞRETMEN
SEN ELE BAKMAYINCA
BEN DE SENİ TERKETMEM*

(BAĞLANTI)

SİNEKÇİDİR KÖYÜMÜZ
(AMAN ANNE TREN GELİYOR)

$\text{♩} = 108$

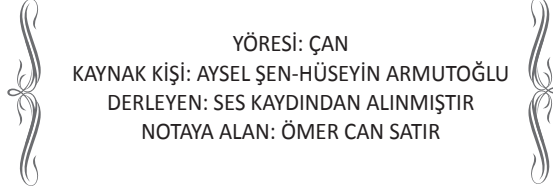
Si - nek çi dir kö yü müz - Zem zem - a - kar su yu muz

Se - vip - se vip ay rıl mak - Yok tur - öy - le hu yu muz -

A man - an - ne ti ren - ge - li - yor - ge li - yor -

Aş kın - be - ni ser ho - şe - di - yor - - -

SUYA GİDERİM SUYA (NİNNA)

*Nİ NİN Nİ NA / SUYA GİDERİM SUYA
Nİ NİN Nİ Nİ NA / ELMAYI SOYA SOYA
Nİ NİN Nİ NA / KALDIR YÂRİM DE GÖREYİM
Nİ Nİ Nİ Nİ NA / YÜZÜNÜ DOYA DOYA*

*Nİ NİN Nİ NA / ÇOK GEZME DE ÜŞÜRSÜN
Nİ NİN Nİ Nİ NA / YAR DIYE DÜŞÜNÜRSÜN
Nİ NİN Nİ NA / OTUR YALVAR ALLAHA
Nİ Nİ Nİ Nİ NA / BENİ SANA DÜŞÜRSÜN*

SUYA GİDERİM SUYA (NİNNA)

$\text{♩} = 75$

Saz...

Ni - nin ni - na su ya gi de - rim - su - ya

Ni - nin ni - ni - na el ma - yı so - ya - so - ya

Ni - nin ni - ni - na el ma - yı so - ya - so - ya

Ni - nin ni - na kal dır - ya rim - de gö - re - yim

Ni - ni - ni - ni - na yü zü - nü do - ya - do - ya

Ni - ni - ni - ni - na yü zü - nü do - ya - do - ya

SÜR ŞOFÖR ARABANI

YÖRESİ: YENİCE/KUZUPINARI KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: NESLİ DERELİOĞLU-GÜLİZAR ÜNVER
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

(BAĞLANTI)

SÜR ŞOFÖR ARABANI UÇURAMAZSIN
KIZIN GÖNLÜ OLMAYINCA KAÇIRAMAZSIN

GİDEN MOTOR GELİYO
ŞOFÖR BİZİM OLAYDI
ŞOFÖRÜN HANIMI DA
YANIMIZA YOLDAŞ OLAYDI

(BAĞLANTI)

GİDEN OĞLAN DÖN BERİ
ELİNDEDİR MENDİLİ
KALDIM SOKAK BAŞINDA
CANIM OĞLAN AL BENİ

(BAĞLANTI)

PAMIK TOPLEYOZ PAMIK
DALDAN MI YAPRAKTAN MI
YARİM BİZİM AYRILIK
KULDAN MI ALLAHTAN MI

(BAĞLANTI)

Toplu söyleme geleneğinin örneklerinden olan bu türküyü söyleyen ilk kişiden sonra çevresindekiler türküye eşlik ederler.

SÜR ŞOFÖR ARABANI

$\text{♩} = 108$

Sür - şö för - a ra - ba nı - u çu - ra maz sını -

Kı - zın gön lü - ol ma - yın ca - ka çı - ra maz - sını Son Gi - den - mo - tor -

ge - li - yor - Şö - för - bi - zi - o lay - dı Şö - fö - rü - ha -

nı - mı - da - Ya nı mı za yol - daş - o lay - dı

ŞU BİGA'NIN DÜZÜNE

YÖRESİ: BİGA
KAYNAK KİŞİ: SİNEKÇİ BİÇKİ DİKİŞ YURDU ÖĞRENCİLERİ
DERLEYEN: HASAN KALMAZ
DERLEME TARİHİ: 29.02.1980
NOTAYA ALAN: YÜCEL PAŞMAKÇI

ŞU BİGANIN DÜZÜNE
HARMAN OLUR MU YÂRİM
BU AYRILIK DİRDİNE
DERMAN OLUR MU YÂRİM

(BAĞLANTI)
BACADA LEYLEK (ESMERİM)
SEVDİĞİM GERÇEK

SIRTINDAKİ KAZAK MI
BALIKESİR UZAK MI
MEKTUP YAZ KARA GÖZLÜM
MEKTUP YAZMAK YASAK MI

(BAĞLANTI)

SUSADIM SU İSTERİM
MAVİ BOYALI TASTAN
İNSAN VAZGEÇMİYOR
ÖNCE SEVDİĞİ DOSTTAN

(BAĞLANTI)

ŞU BİGA'NIN DÜZÜNE

♩=192

Şu bi ga nın - dü - zü - ne Har ma no lur mu ya rim

Bu ay rı lık-der di - ne Der ma no lur - mu - ya -rim Bu ay rı lık-der di - ne

Der ma no lur - mu - ya - rim -

Ba ca da - ley - lek es me - rim Sev di ğim - ger - çek -

URFA BEYAZ

YÖRESİ: GELİBOLU/KORUKÖY
KAYNAK KİŞİ: MÜKERREM ERGÜL
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 26.02.2003
NOTAYA ALAN: ALAATTİN CANBAY-ÖMER CAN SATIR

(BAĞLANTI)

URFA BEYAZ

ALÇAKLARA KAR YAĞMIŞ GECELER AYAZ

ENTARİMİ BEN BİÇTİM
BÖYLE BİÇİM OLUR MU
ANNEM VERMİYOR AMMA
KAÇSAM GEÇİM OLUR MU

(BAĞLANTI)

DÜKKANLARDAN TIĞ ALDIM
DANTEL ÖREYİM DİYE
KÖY İÇİNDEN YÂR SEVDİM
HERGÜN GÖREYİM DİYE

(BAĞLANTI)

KAVAK KAVAKTAN UZUN
KAVAKTA OLAN ÜZÜM
ONBEŞ NİŞANLIM OLSA
YİNE SENDEDİR GÖZÜM

(BAĞLANTI)

PENCEREDE KÜPELİ
DİBİNİ SÜPÜRMELİ
YARİME BAKAN KIZIN
YÜZÜNE TÜKÜRMELİ

(BAĞLANTI)

GEL YARİM BİZİM CAMA
BAK NE SÖYLİYCEM SANA
YENİ BİR KIZ SEVMİŞİN
HIÇ BENZİYOR MU BANA

(BAĞLANTI)

BEYAZ GIYME ÜŞÜRSÜN
YARİM NE DÜŞÜNÜRSÜN
ALLAHINA DUA ET
BENİ SANA DÜŞÜRSÜN

(BAĞLANTI)

URFA BEYAZ

$\text{♩} = 210$

Ur - fa be yaz - Al çak la ra kar - yağ - mış

ge ce - ler a - yaz - En ta ri mi ben - biç tim -

Böy le - biçim o lur - mu An nem ver mi yor a ma

Kaç sam ge çim o lur mu - Ur - fa be yaz -

Al çak la ra kar - yağ - mış ge ce - ler a - yaz -

UYUDUM UYANDIM AYVA DİBİNDE

YÖRESİ: BAYRAMIÇ
KAYNAK KİŞİ: AYSEL ŞEN
DERLEYEN: ÖMER CAN SATIR
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

(BAĞLANTI)

UYUDUM UYANDIM AYVA DİBİNDE
ÖLÜM VAR AYRILIK YOK
BENİM KALBİMDE

SU GELİR GÜLDÜR GÜLDÜR
SU TÜLBENTİ GÖTÜRÜR
YAŞIM KÜÇÜKTÜR AMMA
SEVDAM SENİ ÖLDÜRÜR

(BAĞLANTI)

SU GELİR ULAM ULAM
İÇİNDE KARAYILAN
NE ZAMANSA BENİMDİR
KREM KAZAKLI OĞLAN

UYUDUM UYANDIM AYVA DİBİNDE

♩=206

U yu dum u yan dım - ay va di bin de - Ö lüm var ay rı lık yok -

be nim kal - bim de ^{Son} Su ge - lir gül - dür - gül - dür -

Su tül - ben di - gö - tü - rür - Ya şım - kü çük -

tür - am - ma - Sev dam se ni - öl - dü - rür -

UZUN UZUN BİRMANLAR

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: FATMA BULUT
DERLEYEN: TRT MÜZİK DAİRESİ
NOTAYA ALAN: ERKAN SÜRME

UZUN UZUN BİRMANLAR / O YÂRİM OY
ONU GİYER ŞİŞMANLAR
BEN SEVDİM ELLER ALMIŞ / O YÂRİM OY
ÇEKEMİYOR DÜŞMANLAR

DERE BOYU AKMAZ OLDU / O YÂRİM OY
YAR BANA BAKMAZ OLDU
YARE GÖNDERDİĞİM GÜLLER / O YÂRİM OY
KURUDU KOKMAZ OLDU

DERE BOYU KESTANE / O YÂRİM OY
TOPLARIM TANE TANE
O YAR BENİ ALMAZSA / O YÂRİM OY
HAZIR OLSUN HASTANE

UZUN UZUN BİRMANLAR

$\text{♩} = 100$

Saz...

U zu nu - zun - bir - man - lar o - ya ri

noy O nu gi - yer - şiş - man - lar - -

Ben sev dim - el - ler - ral - mış - o - ya ri

moy - Çe ke mi - yor - düş - man - lar - -

The musical score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 9/8 time signature. It begins with a tempo marking of quarter note = 100. The first line is a saz introduction, marked with a double bar line and a fermata. The second line is the start of the vocal melody. The third and fourth lines continue the vocal melody. The fifth line is the first line of lyrics: 'U zu nu - zun - bir - man - lar o - ya ri'. The sixth line is the second line of lyrics: 'noy O nu gi - yer - şiş - man - lar - -'. The seventh line is the third line of lyrics: 'Ben sev dim - el - ler - ral - mış - o - ya ri'. The eighth line is the fourth line of lyrics: 'moy - Çe ke mi - yor - düş - man - lar - -'. The score ends with a double bar line and a fermata.

YAPRAK GAZELİ YARİM

YÖRESİ: LAPSEKİ/ÜVECİK KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: KANIYE ARIKAN
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 05.03.2003
NOTAYA ALAN: ALAATTİN CANBAY

OVALARIN DÜZ OLSUN
KOYUNLARIN YÜZ OLSUN
KOYUNLARI GÜDERKEN
ARKADAŞIN KIZ OLSUN

(BAĞLANTI)
YAPRAK GAZELİ YÂRİM
DÜNYA GÜZELİ YÂRİM
EL DUYDU ALEM DUYDU
HAYDİ KAÇALIM YÂRİM

KOLLARINDA BİLİZİK
KOLLARIM OYNAMIYOR
YÂR SENDEN BAŞKASINA
HİÇ KANIM KAYNAMIYOR

(BAĞLANTI)

KIZIN ADI MİNEVER
MERDİVENDEN İNİVER
AKŞAM DÜNÜR GELİNCE
YAŞIM KÜÇÜK DEYİVER

(BAĞLANTI)

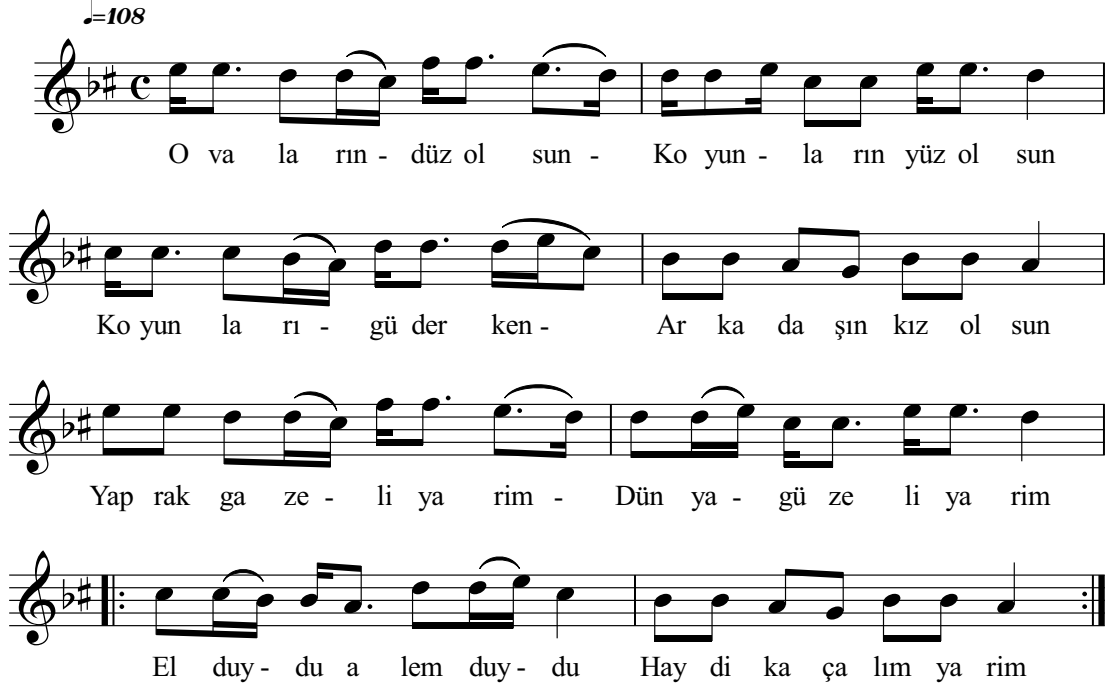
KIZIN ADI GÜLFATMA
GÜLÜN DİBİNDE YATMA
RİCA EDERİM YÂRİM
YOLDA BANA LAF ATMA

(BAĞLANTI)

Bu türkü, ezgi yapısı bakımından Kastamonu yöresine ait "Gökçe Ağacın Kilimi" adlı türkünün bir varyantı niteliğindedir

YAPRAK GAZELİ YARİM

$\text{♩} = 108$

O va la rın - düz ol sun - Ko yun - la rın yüz ol sun

Ko yun la rı - gü der ken - Ar ka da şın kız ol sun

Yap rak ga ze - li ya rim - Dün ya - gü ze li ya rim

El duy - du a lem duy - du Hay di ka ça lım ya rim

YATMA YEŞİL ÇİMENE

YÖRESİ: BİGA
KAYNAK KİŞİ: KAMİL NAZIM BİGALİ
DERLEYEN: AHMET YAMACI
NOTAYA ALAN: AHMET YAMACI

YATMA YEŞİL ÇİMENE
UYUR UYANAMAZSIN
YÂRİM BENİM SEVDAMA
NİÇİN İNANAMAZSIN

(BAĞLANTI)
YOL VERİN DUMANLI DAĞLAR DAĞLAR
SÖYLE CANIM AYRILIK MI VAR

ÇEŞMELERİN TAŞINA
ÇIKMA ÖYLE KARŞIMA
SENİ SEVDİM SEVELİ
NELER GELDİ BAŞIMA

(BAĞLANTI)

YEŞİL GİYME YEŞERİR
YEŞİL YERE DÖŞENİR
SENİN GİBİ GÜZELİ
SEVMEYE KİM ÜŞENİR

(BAĞLANTI)

YATMA YEŞİL ÇİMENE

$\text{♩} = 100$

Yat - ma ye şil çi - me - ne

U yur - u ya na - maz - sın - -

Ya rim be nim sev - da - ma Ni çin - i na na - maz - sın

Yol - ve rin du man lı dağ - lar - dağ lar -

Söy le - ca nım - ay rı lık - mı - var - -

YENİCE'YE GİDERKEN

YÖRESİ: YENİCE/SEYVAN KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: ŞERİFE TABAN
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 17.07.2001
NOTAYA ALAN: ALAATTİN CANBAY-ÖMER CAN SATIR

YENİCEYE GİDERKEN
İNCE RÜZGAR ESTİ YÂR
O DALGALI SAÇINI
HANGİ BERBER KESTİ YÂR

(BAĞLANTI)
AMAN AMAN HALİM
NEREDE BENİM YÂRİM
DUYDUM NİŞANLANMIŞSIN
TEBRİK EDERİM YÂRİM

İN DEREYE DEREYE
İNEMEYENLER DE VAR
İKİMİZİN KAHRINI
ÇEKEMİYENLER DE VAR

(BAĞLANTI)

BOYNUNDAKİ ERMALİ
KIYILARI SIRMALİ
BENİM VARACAM OĞLAN
BENİM DENGİM OLMALİ

(BAĞLANTI)

YENİCE'YE GİDERKEN

♩=200

Ye ni ce ye gi der - ken - İn ce rüz gar es ti yar

O dal - ga lı - sa çı nı - Han gi - ber ber kes ti yar

İn de - re ye de re ye - İ ne me yen ler de var

İ ki mi zin - kah rı nı - Çe ke me yen ler de var

A man a man - ha - lim - Ne re de be nim ya rim

Duy dum ni şan lan mış sın - Teb rik e de rim ya rim

YEŞİL SANDIK KİLİDİ

YÖRESİ: LAPSEKİ/ADAATEPE KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: BEYHAN GÜMÜŞ
DERLEYEN: ÖMER GÖZÜKIZIL
DERLEME TARİHİ: 27.04.2001
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

YEŞİL SANDIK KİLİDİ / HOY HOY
ÜSTÜ GÜLLER BÜRÜDÜ / HOY HOY
GEÇME KAPI ÖNÜNDEN SÜLEYMAN AMAN
CİVAN ÖMRÜM ÇÜRÜDÜ

YEŞİL SANDIK KİLİDİ / HOY HOY
ÜSTÜ GÜLLER BÜRÜDÜ / HOY HOY
GEÇME KAPI ÖNÜNDEN MELİHAT HANIM
CANIM ÖMRÜM ÇÜRÜDÜ

KARA KARA KAZANLAR / HOY HOY
KARA YAZMIŞ YAZANLAR / HOY HOY
CENNET YÜZÜ GÖRMESİN MELİHAT HANIM
ARAMIZI BOZANLAR

YEŞİL SANDIK KİLİDİ

$\text{♩} = 100$

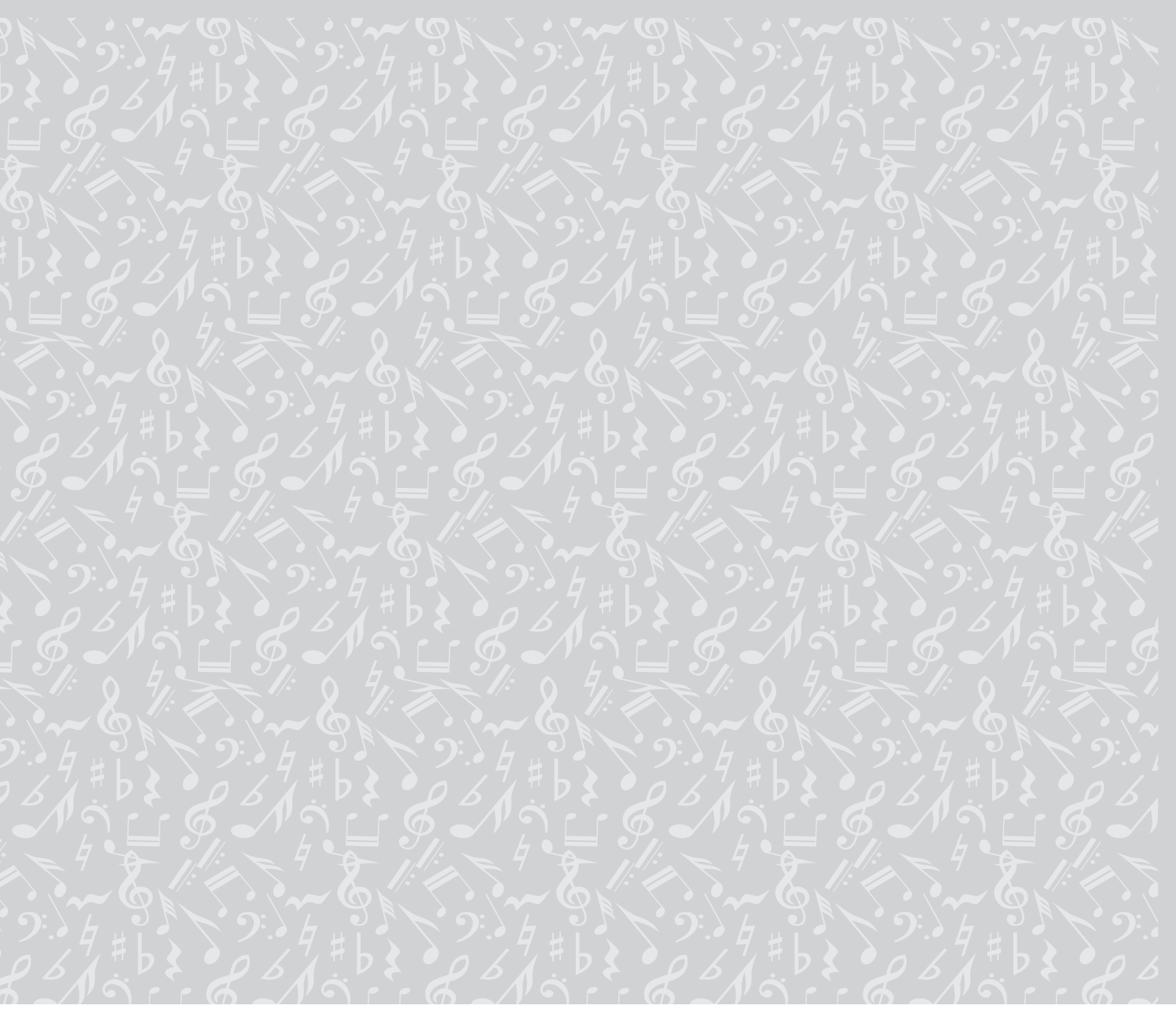
Ye şil san - dık ki - li di hoy hoy

Üs tü gül ler bü - rü dü hoy hoy

Geç me - ka³ - pı ö - nün den Sü ley - man a -

man Ci van öm - rüm çü rü dü -

Zeybekler ve Sözsüz Ezgiler

ADA ZEYBEĞİ

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK
DERLEYEN: COŞKUN BAĞCIOĞLU
DERLEME TARİHİ: 15.01.1993
NOTAYA ALAN: COŞKUN BAĞCIOĞLU

♩ = 42

The musical score for 'Ada Zeybeği' is written in 9/4 time and consists of seven staves of music. The first staff begins with a treble clef and a 9/4 time signature. The tempo is marked as ♩ = 42. The music is composed of eighth and sixteenth notes, with some rests and accidentals. The key signature is one sharp (F#). The score is presented in a single system with seven staves.

Bu zeybek, Ezine ve çevresinde yaygındır. Adını Bozcaada'dan alan zeybeğin Rumlar tarafından da oynandığı ve aynı zamanda Bayramiç'in Çırpılar Köyü'nde de Ada Havası olarak nitelendirildiği bilinmektedir. Bu zeybek 481 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuarına kaydedilmiştir.

ALAY HAVASI ZEYBEĞİ

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK
DERLEYEN: SES KAYDINDAN ALINMIŞTIR
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

$\text{♩} = 76$

The musical score is written in a single system with six staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 9/2 time signature. The tempo is marked as quarter note = 76. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some triplet markings. The key signature changes to one flat (Bb) in the fifth staff. The piece concludes with a final cadence.

Alay Havası, Ayvacık, Bayramiç ve Ezine ilçelerinde yaygın olarak icra edilmekte ve oynanmaktadır. Bu eserin bir varyantı TRT repertuarında olup Alay Zeybeği adıyla Balıkesir/ Edremit yöresinden derlenmiştir. Diğer adıyla “Türkmen Alay Havası” olarak nitelenen bu ezgi, Ayvacık ve Ezine’de genellikle düğünün sonunda oynanan oyundur. Oyun alanında bulunan herkes oyuna davet edilerek yaş farkına bakılmaksızın oynamaları beklenir. Oyun daire biçiminde oynanmakta, katılımcıların sayısının fazla olduğu durumlarda iç-içe daireler oluştuğu da görülür.

BAĞ ÖZÜ ZEYBEĞİ

YÖRESİ: YENİCE
KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK
DERLEYEN: COŞKUN BAĞCIOĞLU-ERSİN MİRZE
DERLEME TARİHİ: 19.01.1993
NOTAYA ALAN: COŞKUN MİRZE

♩=42

3

3

3

3

3

3

3

3

Yenice İlçesine ait olan bu zeybek ezgisi, aynı zamanda Bergama ve Ayvalık'ta da bilinir. Genellikle Bağbozumu sırasında icra edildiği için bu adı almıştır.

Bu zeybek, 483 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuarına kaydedilmiştir.

BİGA ÇİFTTELLİSİ

YÖRESİ: BİGA
DERLEYEN: SES KAYDINDAN ALINMIŞTIR
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

♩=65

The musical score for Biga Çifttellişi is written in a single system with six staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 4/4 time signature. The tempo is marked as ♩=65. The music consists of a series of eighth and sixteenth notes, with some rests and repeat signs. The second staff continues the melody with similar rhythmic patterns. The third staff shows a continuation of the melody with some rests. The fourth staff introduces a more complex rhythmic pattern with sixteenth notes and rests. The fifth staff continues the melody with similar rhythmic patterns. The sixth staff concludes the piece with a double bar line and repeat signs.

Bu Çifttelli, Biga ve yakın çevresinde yaygın olarak icra edilen bir ezgidir.

ÇAN SEKMESİ

YÖRESİ: ÇAN
KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK
DERLEYEN: ERSİN MİRZE-COŞKUN BAĞCIOĞLU
NOTAYA ALAN: COŞKUN BAĞCOOĞLU

♩=80

The musical score for "ÇAN SEKMESİ" is presented on seven staves. It begins with a tempo marking of ♩=80. The time signature is 9/8, and the key signature is one flat and one sharp (B major/D minor). The melody is written in treble clef and features a mix of eighth and sixteenth notes, often beamed together. There are several instances of grace notes and slurs throughout the piece. The score concludes with a fermata over the final note of the seventh staff.

The image displays six staves of musical notation in G major (one sharp, F#). The notation is written in a single melodic line on a treble clef staff. The music consists of various rhythmic patterns and melodic lines, typical of Zeybek or Sözsüz Ezgiler. The first staff begins with a quarter note G4, followed by quarter notes A4, B4, C5, and D5. The second staff features a series of eighth notes and quarter notes, including a triplet of eighth notes. The third staff continues with a similar rhythmic pattern, incorporating a quarter note G4. The fourth staff shows a sequence of eighth notes and quarter notes, with a quarter note G4. The fifth staff features a series of eighth notes and quarter notes, including a quarter note G4. The sixth staff concludes with a series of eighth notes and quarter notes, ending with a quarter note G4.

Çan Sekmesi yörenin hızlı tempolu ender zeybeklerinden biridir. Bengi tarzında bir oyundur. Kadınlar arasında Çan Sekmesi, erkekler tarafından ise Süzme olarak bilinir. Kadınlar oynarken oyunun temposu hızlı bir şekilde icra edilirken erkeklerin oyununda metronom ağırdan hızlıya doğru gider. Oyun hızlanırken tempoya ayak uydurmakta zorlanan oyuncular oyunu bırakabilirler, buna ayak uyduran müzisyenler de müziği daha da hızlandırarak oyunun neşesini arttırmaya çalışırlar. Hızlı tempoda oyunu bitirmeyi başaran oyuncular ise performanslarından dolayı izleyiciler tarafından alkışlanırlar.

Bu eser, 480 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuarına kaydedilmiştir.

ÇANAKKALE ZEYBEĞİ

YÖRESİ: ÇANAKKALE
 KAYNAK KİŞİ: İBRAHİM TOKGÖZ
 DERLEYEN: MUZAFFER SARISÖZEN
 DERLEME TARİHİ: 01.08.1947
 NOTAYA ALAN: MUZAFFER SARISÖZEN

$\text{♩} = 40$

The musical score for Çanakkale Zeybeği is written in 9/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of six staves of music. The first staff begins with a tempo marking of quarter note = 40. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some measures containing triplets. The score concludes with a double bar line and a repeat sign.

Bu zeybek, 27.09.1977 tarihinde incelenerek 112 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuvarına kaydedilmiştir. Son zamanlarda folklor araştırmacılarımızın Çanakkale ve çevresinde yaptığı derleme çalışmalarında, bu müziğe özgü bir oyun bulunamamıştır. Bu zeybeğin yalnızca müzikal yapısının 1947 yılında derlendiği göz önünde alındığında, mevcut oyun biçiminin zamanla unutulmuş olma ihtimali yüksektir. Ancak günümüzde halk oyunları eğitmenlerince bu zeybek ezgisine, Aydın Kocaarap Zeybeği oyunundan esinlenerek yeni bir koreografi yazılmıştır.

ÇANAKKALE ZEYBEĞİ

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: SELAHATTİN ALTINBAŞ

♩=120

Son

Bu zeybek Klasik Türk Müziği repertuarından alınmıştır. Görüldüğü üzere yalnızca kaynak kişi bilgileri mevcut olup derleyen ve notaya alan kişi ve kişiler bilgisi verilmemiştir. Ancak güçlü bir olasılıkla bu zeybeğin derleyeni ve notaya alanı aynı zamanda kaynak kişi olan Selahattin Altınbaş'tır. Zira Altınbaş Balıkesirli olduğundan Çanakkale folkloruyla ilişkili olması kaçınılmazdır. Burada belirtilmesi gereken diğer bir durum ise, zeybeğin orijinal metninde yer alan Hicazkâr makamı donanım yapısının Arel-Ezgi-Uzdilek sistemine göre yazılmış olduğudur. Ancak bu çalışma kapsamında eserin donanım yapısı Türk Halk Müziği ses sistemine göre uyarlanmıştır.

DENİZGÖRÜNDÜ ZEYBEĞİ

YÖRESİ: DENİZGÖRÜNDÜ KÖYÜ
 KAYNAK KİŞİ: YAŁÇIN KIRIKKULAK
 DERLEYEN: SES KAYDINDAN
 NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

$\text{♩} = 65$ S

Son

Çanakkale'nin merkez ilçesine bağlı Denizgöründü köyünde icra edilen bir ezgidir. Ahmet Yekta Madran tarafından derlenen Bergama Zeybeği'nin bir varyantı niteliğindedir. Yine bu ezginin başka bir varyantı Emin Cenkmn tarafından Ayvalık Zeybeği adıyla derlenmiştir.*

* Onur Akdoğu, *Bir Başkaldırı Öyküsü Zeybekler: Tarihi-Ezgileri-Dansları*, İzmir, 2004, s.965.

EDREMİT ZEYBEĞİ

YÖRESİ: EDREMİT
KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK
DERLEYEN: SES KAYDINDAN
NOTAYA ALAN: ERSİN GÜNASLAN

♩=40

9/4

The image displays a musical score for a Zeybek piece, consisting of six staves of music. The key signature is one flat and one sharp (B-flat and F-sharp). The first staff features a series of eighth-note triplets. The subsequent staves show a mix of eighth and sixteenth notes, with some rests and a final double bar line at the end of the sixth staff.

Bu zeybek, Çanakkale'nin kıyı Ege boyunca yer alan yerleşimlerinde yaygındır. Zeybeğin ezgisel yapısı Bergama, Edremit ve Çanakkale hattında farklı icra biçimleriyle işitilebilir. Yalçın Kırıkkulak'ın icra ettiği bu zeybek ezgisinin Ahmet Yekta Madran tarafından derlenen "Bergama Güvendesı" ile Ruhi Su tarafından notalanan "Edremit Güvendesı"nin bir varyantı olduğu söylenebilir. Aynı zamanda bu zeybek Nida Tüfekçi tarafından derlenip TRT repertuarına kazandırılmıştır. Burada yöre olarak Ege gösterilmiştir.

GOCA HAVA ZEYBEĞİ (DÜZ HAVA)

YÖRESİ: YENİCE
KAYNAK KİŞİ: TALAT ÇAĞLAR
DERLEYEN: ALAATİN CANBAY- ÖMER CAN SATIR
DERLEME TARİHİ: 03.05.2012
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

The musical score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 9/8 time signature. The tempo is marked as ♩=60. The score consists of six staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp, and a 9/8 time signature. It features a tempo marking of ♩=60 and a common time signature. The music starts with a quarter note G4, followed by a quarter note A4, and then a quarter note B4. A triplet of eighth notes (C5, D5, E5) is marked with a '3' above it. The second staff continues with a quarter note F#5, a quarter note G5, and a quarter note A5. The third staff features a quarter note B5, a quarter note C6, and a quarter note D6. The fourth staff has a quarter note E6, a quarter note F#6, and a quarter note G6. The fifth staff contains a quarter note A6, a quarter note B6, and a quarter note C7. The sixth staff concludes with a quarter note D7, a quarter note E7, and a quarter note F#7. The score includes various rhythmic patterns, including triplets and sixteenth notes, and is decorated with ornate flourishes on the left and right sides.

Son

HARMANDALI

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK
DERLEYEN: SES KAYDINDAN ALINMIŞTIR
NOTAYA ALAN: ERSİN GÜNASLAN

$\text{♩} = 40$

3 3 3

The image displays a musical score for a Zeybek piece in G major (one sharp). The score is written on a single treble clef staff and consists of eight lines of music. The first line begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody starts with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5. The second line contains two triplet markings over eighth notes. The third line continues the melody with quarter and eighth notes. The fourth line features a series of eighth notes with a fermata over the final note. The fifth line shows a similar pattern of eighth notes. The sixth line is the first ending, marked with a '1.' and a repeat sign. The seventh line is the second ending, marked with a '2.' and a repeat sign. The eighth line concludes the piece with a final cadence. The score includes various rhythmic values such as quarter, eighth, and triplet notes, as well as rests and fermatas.

Harmandalı, Ege bölgesinde olduğu gibi Çanakkale’de de yaygın olarak icra edilen bir zeybeğdir. Gazimihalâ göre, 1916 yılında Çanakkale’de Ahmet Yekta Madran tarafından yazılmıştır. Akdoğru’ya göre ise ilk kez Mildan Niyazi (Ayoyamak) tarafından derlenmiştir. Ahmet Yekta Madran’dan dolayı Madran zeybeği olarak da bilinmektedir. Zeybek repertuarı içinde Eski Harmandalı adıyla Manisa yöresine ait bir ezgi, Yeni Harmandalı adıyla yine Manisa ve Aydın yörelerine iki ezgi bulunmaktadır. Bu zeybekler müzikal yönden Çanakkale Harmandalısı ile bir benzerlik taşımamaktadırlar. Bu zeybek, Ege Bölgesinde olduğu gibi Çanakkale’nin bütün ilçelerinde de yaygın olarak bilinmektedir.

KABA GÜVENDE

YÖRESİ: BAYRAMIÇ
KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK
DERLEYEN: COŞKUN BAĞCIOĞLU-ERSİN MİRZE
NOTAYA ALAN: COŞKUN BAĞCIOĞLU

The musical score for "KABA GÜVENDE" is written in a single system with seven staves. The key signature is one flat (B-flat) and the time signature is 9/8. The tempo is marked as 72. The melody is characterized by a mix of eighth and sixteenth notes, with several triplet markings. The score begins with a treble clef and a key signature of one flat. The first staff starts with a tempo marking of 72 and a triplet of eighth notes. The second staff continues the melody with a triplet of eighth notes. The third staff features a series of eighth notes. The fourth staff has a triplet of eighth notes. The fifth staff continues with eighth notes and a triplet. The sixth staff has a triplet of eighth notes. The seventh staff concludes the piece with a triplet of eighth notes and a final cadence.

Çanakkale'nin Bayramiç ilçesi başta olmak üzere tüm Biga yarımadasında yaygındır. Klarnetin özellikle pes perdelerinden çalınarak icra edilir. Davul ise, tokmak ve çırpı kullanılmaksızın elle çalınır. Kaba Güvende oyunu genellikle yaşlı erkekler tarafından icra edilir.

Bu zeybek, 485 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuarına kaydedilmiştir. Aynı repertuar içinde Manisa'nın Soma ilçesinden derlenmiş bir Kaba Güvende zeybeği daha mevcuttur; ancak her iki Güvende de birbirinden farklı müzikal söyleme sahiptir.

KARANLIKDERE ZEYBEĞİ

YÖRESİ: BİGA
 KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK
 DERLEYEN: COŞKUN BAĞCIOĞLU- ERSİN MİRZE
 NOTAYA ALAN: COŞKUN BAĞCIOĞLU

$\text{♩} = 72$ S

Son

Biga başta olmak üzere Ezine ve Bayramiç'te yaygın olarak icra edilmektedir. Aynı zamanda bu ezgi, ilin güney bölgelerinde "Alay Havası" olarak da çalınmaktadır. Bu zeybek, 10.08.1994 tarihinde incelenerek 484 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuarına kaydedilmiştir.

KARŞILAMA

YÖRESİ: YENİCE
 KAYNAK KİŞİ: NECİP ÇAĞLAR
 DERLEYEN: NİHAT KAYA
 DERLEME TARİHİ: 1987
 NOTAYA ALAN: NİHAT KAYA

$\text{♩} = 116$

KOCAKULE

YÖRESİ: ÇANAKKALE
KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK-EMRULLAH KATIRCI
DERLEYEN: SES KAYDINDAN ALINMIŞTIR
NOTAYA ALAN: ERSİN GÜNASLAN

♩=45

The musical score for 'Kocakule' is written in G major (one sharp) and 6/4 time. It begins with a treble clef and a common time signature (C). The tempo is marked as quarter note = 45. The score consists of four staves of music. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The second staff continues the melody. The third staff shows a change in time signature to 6/4. The fourth staff concludes the piece with a double bar line.

KOCAYAYLA SEKMESİ

YÖRESİ: ÇAN-KOCAYAYLA KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: YÖRE EKİBİ
DERLEYEN: SES KAYDINDAN ALINMIŞTIR
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

$\text{♩} = 140$

The musical score consists of five staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a time signature of 9/8. The tempo is marked as quarter note = 140. The music is written in a single melodic line. The first staff contains two measures. The second staff contains two measures. The third staff contains two measures. The fourth staff contains two measures. The fifth staff contains two measures and ends with a double bar line.

Çan Kocayayla köyüne ait, bengi tarzı bir oyundur. Genellikle kavalla çalınarak icra edilir. Biga, Yenice ve Çan ilçelerinde yapılan derleme çalışmalarında bu ezginin “Seksenbir” adıyla bilindiği tespit edilmiştir.

KUSKÖY ZEYBEĞİ

YÖRESİ: KUSKÖY
KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK
DERLEYEN: UĞUR TOP
NOTAYA ALAN: UĞUR TOP
DERLEME TARİHİ: 11.10.1990

♩=60

The musical score for Kusköy Zeybeği is written in 9/2 time with a tempo of 60. It consists of seven staves of music. The key signature is two flats (B-flat and E-flat). The score features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. There are several triplets (marked with '3') and trills (marked with 'tr'). The piece concludes with a double bar line and a repeat sign.

The image shows a musical score for Kusköy Zeybeği, consisting of three staves of music. The key signature is two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 2/4. The first staff begins with a treble clef and a key signature of two flats. It contains a series of eighth and sixteenth notes, followed by a triplet of eighth notes marked with a '3' and a trill (tr) above the final note. The second staff starts with a repeat sign and contains a series of eighth and sixteenth notes. The third staff continues the melody, ending with a triplet of eighth notes marked with a '3' and a trill (tr) above the final note, followed by a double bar line and a fermata symbol.

Kusköy Zeybeği, kalabalık bir grupta daire formunda oynanan bir oyundur. Çanakkale'de merkeze bağlı bir köy olan Kusköy'de derlendiği için bu isimle anılmaktadır. Kent merkezi ve Ezine başta olmak üzere Ayvacık ilçesinin bazı köylerinde de bilinen bir zeybektir. Bu zeybek, 11.12.1991 tarihinde incelenerek 458 sıra no ile TRT Müzik Dairesi Yayınları tarafından Türk Halk Müziği repertuarına kaydedilmiştir.

LAPSEKİ ÇEŞMESİ

YÖRESİ: LAPSEKİ
KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK-EMRULLAH KATIRCIOĞLU
DERLEYEN: SES KAYDINDAN ALINMIŞTIR
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

♩=200

3

Son

NİNNALAR (NEVRUZ)

YÖRESİ: YENİCE NEVRUZ KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK-EMRULLAH KATIRCIOĞLU
DERLEYEN: SES KAYDINDAN ALINMIŞTIR
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

$\text{♩} = 50$

The musical score is written on six staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 9/2 time signature. A tempo marking of quarter note = 50 is placed above the first staff. The melody is a single line of music with a complex, rhythmic pattern. The second staff continues the melody. The third staff has a double bar line and a repeat sign. The fourth staff continues the melody. The fifth staff continues the melody. The sixth staff ends with a double bar line and a repeat sign.

Bu zeybek, Yenice ilçesinin başta Nevruz köyünde olmak üzere diğer köylerinde oldukça yaygın olarak icra edilir. Kuzey Ege hattı boyunca bu ezgi yapısına benzeyen çeşitli zeybek ezgilerini işitmek mümkün olmakla birlikte, en yakın örnek olarak İzmir yöresine ait “Baylan Cemile” zeybeği ile “Ninnalar” arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

RAZİYE
(ERKEK KARŞILAMASI)

YÖRESİ: ÇAN-KOCAYAYLA KÖYÜ
KAYNAK KİŞİ: YÖRE EKİBİ
DERLEYEN: SES KAYDINDAN ALINMIŞTIR
NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

$\text{♩} = 200$

The musical score is written in a single melodic line on a treble clef staff. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 9/8. The tempo is marked as quarter note = 200. The score consists of three staves of music. The first staff starts with a treble clef, a key signature of two flats, and a 9/8 time signature. The music is written in a single melodic line. The second staff continues the melody. The third staff concludes the piece with a double bar line and repeat dots.

SÜRME Lİ ZEYBE Ğİ

YÖRESİ: AYVACIK
 KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK-EMRULLAH KATIRCIO ĞLU
 DERLEYEN: SES KAYDINDAN ALINMIŞTIR
 NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

♩=45

Son

Bu zeybek, Mu Ğla yöresine ait "Sürmelim Çaydan Geçmiş" sözleriyle başlayan Sürmeli Zeybe Ği'nin bu yöredeki varyantıdır.

TABANCALI ZEYBEĞİ

YÖRESİ: YENİCE
 KAYNAK KİŞİ: YÖRE EKİBİ
 DERLEYEN: GÖRÜNTÜLÜ KAYITTAN ALINMIŞTIR
 NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

♩=48

The musical score consists of ten staves of music. The first staff begins with a tempo marking of ♩=48. The music is written in a key with two flats (B-flat and E-flat) and a 9/4 time signature. The notation includes treble clef, various note values, rests, and repeat signs. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

Bu zeybek, Yenice'nin Bekten köyünde Süha Artam ve Taşkın Meral tarafından çekilen görüntüden notaya alınmıştır. Zeybeğin ezgisel yapısının kıyı bölgeler başta olmak üzere, Ege yöresinde icra edilen birçok müzikal yapıdan izler taşıdığı söylenebilir. Bunun en somut örneği, Aydın yöresine ait "Çaktım Çaktım Yanmadı" zeybeği ile İzmir "Bergama Zeybeği" üzerinde görülebilir. Her iki zeybek ezgisi de "Tabancalı" ile benzer özellikler taşımaktadır.

YENİ HAVA ZEYBEĞİ

YÖRESİ: ÇANAKKALE
 KAYNAK KİŞİ: YALÇIN KIRIKKULAK-EMRULLAH KATIRCIOĞLU
 DERLEYEN: SES KAYDINDAN ALINMIŞTIR
 NOTAYA ALAN: ÖMER CAN SATIR

$\text{♩} = 42$

The musical score is written on a single treble clef staff with a key signature of one flat (B-flat) and a 9/4 time signature. The tempo is marked as quarter note = 42. The score consists of eight staves of music, each containing a single melodic line. The music is characterized by a mix of eighth and sixteenth notes, often beamed together, and includes various rhythmic patterns and ornaments typical of Zeybek music. The piece concludes with a double bar line.

Bu zeybek, başta "Kerimoğlu Zeybeği" olmak üzere Ege bölgesinde icra edilen birçok zeybek ezgisinden izler taşımaktadır.

EKLER |

EK 1

Das Erste Internationale Symposium
Zu Den Deutsche-Türkischen Historischen und Kulturellen Beziehungen
8-10 Oktober 2009

**ÇANAKKALE'DEN ALMANYA'YA
ÇANAKKALE TÜRKÜSÜNÜN HİKAYESİ**

Doç. Dr. Ulvi KESER

**“ÇANAKKALE’DEN ALMANYA’YA
ÇANAKKALE TÜRKÜSÜNÜN HİKAYESİ”
ULVI KESER¹**

Abstract

Gallipoli Battles named as “The Introduction of The National Struggle” causing 57.084 martyrs from Turkish territories have turned, starting from 1915 up to day, to be one of the golden pages of a good many ballads, stories, courage, bravery, sacrifice and martyrdom for the country. These battles all necessitate subtle attention and focus not only due to its historical importance and the aspects but also due to the sociological, cultural, humanistic, political reasons and the results, having importance even today. Taking all these aspects into consideration, the topic and the core of this scientific study is the historic ballad starting with the lines as follows; “Çanakkale İçinde Aynalı Çarşı”, namely is the ballad with its mostly-known name “Çanakkale Türküsü”. Despite the fact that the ballad is actually known a ballad from Kastamonu but due to the globalization and border-free characteristics of the music, it is second to none and during the WWI, and then it is focused by German musicians as well. This scientific study, in addition to focusing on and paying attention to Çanakkale ballad and its history, will give information about German musicians named Karl Hadank, and Willi Heffening.

Key Words: Gallipoli, German, National Struggle, Karl Hadank, Willi Heffening.

Birinci Dünya Savaşı süreci Anadolu insanı için Trablusgarp ve Balkan hezimetleri ve yıkımının ardından gelen en büyük darbe olmuştur. Yokluk, açlık ve sefalet içindeki Anadolu insanı “bizim olmayan topraklarda” ne için olduğunu bilemediği ve anlayamadığı bir savaşın içinde bulur kendini. Böylece 1914-18 süreci Osmanlı İmparatorluğunun da sonunu hazırlar. Galiçya’dan Filistin çöllerine çok geniş bir coğrafyada savaşa katılan Türk insanı bu cephelelerden sadece birinde başı dik, gururlu ve muzaffer olarak savaş meydanından ayrılacaktır. Dünya siyaset ve savaş sahnesine Mustafa Kemal isimli bir Yarbay’ın varlığını ilk defa duyuran Çanakkale Muharebeleri hemen ardından 19 Mayıs 1919 günü başlayacak olan Milli Mücadele’nin de ilk işareti olur. Bu çalışma Çanakkale’nin farklı bir cephesine bakmak ve Çanakkale Türküsü olarak bilinen türkünün Kastamonu’dan Almanya’ya kadar uzanan hikâyesini mercek altına almak amacıyla hazırlanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı’nın yoğun olarak yaşandığı günlerde istihbarat açısından teknolojinin bütün imkânlarından istifade eden ve Alman konsolosunun İstanbul’dan gönderdiği bütün şifreli mesajlara kadar dinleyip önceden tedbir alan İngiliz istihbaratı bu konudaki en büyük hatasını Çanakkale’de yapar². Winston Churchill, Çanakkale’ye yapılacak hareket

öncesi kendinden çok emindir; ancak özellikle İngilizlerin “Tommy Atkinsleri” “Mehmetçikler’in³ savaşın en yoğun olduğu günlerde ölümüne kahramanlıklar gösterdiğini, Teğmen Abdürrahim’in 1 takım askerle düşman alayına karşı koyduğunu, tüfek mekanizmasının çalışmaması üzerine düşmana taşla saldıran Mehmet Çavuş’u, 24’lük top vincinin çalışmaması üzerine 215 kiloluk top mermilerini sırtında taşıyan Edremitli Seyyit gibi kahramanların yiğitliklerini duydukça “Biz ne kadar ölümden kaçırıyorsak, onlar da Ölüme o kadar koşuyorlardı.” diyerek Türk askerinin cesaretini övecektir⁴. Çanakkale cephesinde hareketin istendiği ve tahmin edildiği gibi bitmemesi üzerine özellikle İngiltere ve Fransa, Türkleri arkadan vurmak için başka bir yol denemeye karar verir ve 25 Nisan 1915 tarihinde kara hareketıyla beraber Ermeni ayaklanması da başlar. Liman Von Sanders’in “...Bizse pek çok insan ve az cephaneye feda ediyoruz. Feda edebildiğimiz cephaneyse, düşmanınki gibi donanma ve obüs cephanesi değildir⁵.” diye ifade ettiği Mehmetçik karşısında aşağı yukarı altı ay boyunca Çanakkale’de ummadık-kan bir direnişle karşılaşan İtilaf Kuvvetleri, bazen sadece 50 saat ve 10 günlük bir askeri eğitimden geçirip cepheye sürdükleri⁶ askerlerinden geride 43.000 ölü, 72.000 yaralı ve 30.000 kayıp olmak üzere toplam 145.000 zayıf verdikten sonra 19 Aralık 1915 gecesi Anafartalar ve Arıburnu cephelelerinden, 8-9 Ocak 1916 gecesi de Seddülbahir cephesinden bütün birliklerini geri çeker. 5. Ordu Komutanı Liman Von Sanders’in 9 Ocak 1916 günü saat 08.45’te Alçıtepe’den çektiği telgrafla Başkomutanlık Vekâleti’ne verdiği müjdeli haberle savaş biter⁷.

**I- Çanakkale Türküsünün Hikâyesi ve
İhsan Ozanoğlu**

15 Nisan 1907 Kastamonu doğumlu olan ve ilköğrenimini Nasrullah mektebi, orta öğrenimini Darülhilafe Medresesi’nde tamamlayan, 21 yaşındayken İstanbul Öğretmen Okulu’nu bitiren İhsan Ozanoğlu (1907-1981) 1928-1938 döneminde çeşitli köylerde öğretmen olarak göre yapar. 1938 yılından itibaren Kastamonu merkeze gelen ve başta edebiyat, müzik ve din bilgisi olmak üzere farklı alanlarda eğitimciliğe devam eden Ozanoğlu bir yandan da kendisini yetiştir menin yollarını aramağa başlar ve dönemin tanınmış eğitimcileri ve âlimlerinden başta Arapça ve Farsça olmak, üzere dersler almış, ayrıca Fethullah Efendi ile Fransızca, Ord. Prof. Dr. Agop Dilaçar’dan Ermenice dersleri almış ve İslami bilimler alanında kendisini yetiştirmeğe gayret göstermiş ve gazeteci, öğretmen, bilim insanı, din âlimi, âşik ve saz sanatçısı unvanlarını hakkıyla kazanmıştır. Ayrıca Serkiz

1 Doç. Dr., Atılım Üniversitesi İşletme Fakültesi. Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, ulvi.keser@gmail.com

2 The Cyprus Gazette, Lefkoşa, 19 Nisan 1917, Karar No. 490. (ATAŞE). Klasör (K) 1129, Dosya (D) 27, Fihrist(F)2.

3 Alan Palmer, Osmanlı İmparatorluğu: Bir Çöküşün Yeni Tarihi. İstanbul. 1992, s. 253

4 ATAŞE, K.3441, D.38, F.3-15

5 ATAŞE, K.3474, D.H-10, F.1-42

6 ATAŞE, K.3650, D.215, F.1-56

7 ATAŞE, K.3474, D.H-56, F.1-9

Usta'dan keman, Necmettin Rifat'tan ud dersleri almış, uzun yıllar tambur çalmış, keman ve mandolin dersleri vermiştir. İhsan Ozanoğlu'nun bu alandaki ustaları ise Neyzen Emin Dede, Karakadioğlu Rifat Bey ve Kompozitör Kemal İlerici'dir.

Bugün Kastamonu'da âşıklık geleneğinin son temsilcisi olarak bilinen Ozanoğlu, 1946 yılından itibaren Kastamonu İl Halk Kütüphanesi müdürlüğü görevine getirilmiş ve 15 yıl bu görevi yapmıştır. Şabaniye dergâhının zakirbaşı ve olağanüstü ses güzelliği ile yaşadığı dönemde ünlü bir mevlithan ve âşık olarak bilinen babası Ahmet ve dedesi de kendisi gibi şair olan İhsan Ozanoğlu'nun yetişmesinde ilk akla gelen Erzurumlu Emrah olmaktadır⁸. 1837 Kastamonu'ya gelen ve uzun yıllar Kastamonu'da kalan 19. yüzyılın en büyük saz şairlerinden Emrah, İlgaz'a bağlı Koçhisar'da yaşamakta olan Kastamonu eşrafından Mehmet Bey'in kızı Adile Hanım'la da burada evlenir. Emrah'ın şiir etkisi daha sonraki dönemde Kemali gibi Kastamonulu şairler ve âşıklar üzerinde kendisini gösterirken, Kemali de oğlu Hasan'ın yetişmesinde etkili olur. Aşık Hasan'ın bu noktada önemi ise İhsan Ozanoğlu'nun yetişmesinde büyük pay sahibi olmasıdır ve bu durum Emrah-Aşık Kemali-Aşık Hasan ve İhsan Ozanoğlu silsilesinde Emrah kolunun usta-çırak bağıyla dört kuşak birbirlerine bağlanması anlamına da gelmektedir. 1975 yılında Konya'da yapılan bir yarışmada en kültürlü halk ozanı ve Aşıklar Babası unvanını da kazanmıştır. Öğretmenin yanında öğrenmenin de bir fazilet olduğuna inanan İhsan Ozanoğlu doğup büyüdüğü şehrin karakteristik özelliklerini ele alan halkbilim çalışmalarına da ağırlık vermiş, yayımlanmayan çalışmaları yanında halk kültürü, halkbilim, İslami bilimler ve şiirlerinden oluşan toplam 115 eserinin⁹ yayımlanmasını sağlayarak, ayrıca Doğrusöz, Yenises, Yeni Kastamonu, Hürsöz ve Birlik gazetelerinde yazılar ve şiirler yazarak bu alanda bir rekora da imza atmıştır.

Doğup büyüdüğü toprakların zengin kültüründen

- 8 Neslihan Yücel, *Kastamonu'da Aşıklık Geleneği ve Kastamonu'da Yetişen Aşıklar*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. 1991, s. 88-93.
- 9 Bu eserler arasında *Aile Türküleri, Asker Türküleri, Araç Kültür ve Folkloru. Aşık Tarzı, Aşık Edebiyatı, Bahar Türküleri, Azdavay Kültür ve Folkloru. Dini ve Tasavvufi Edebiyat Bibliyografyası, Cide Kültür ve Folkloru. Ramazan Manileri, Türk Etnografya Sözlüğü. Göklere Doğru, 19 Mayıs, Atatürk Devrimi, Zafer den Zattere, Milli Destanlar, Kızılay. Çocuk Destanı, Ete Yüreği (Milli Piyes), İhsan Ozanoğlu'nun "Halkevi ile yaşadığım İlhan Ozanoğlu için"* diyerek ithafta bulunduğu Halkevi şiirinin de bulunduğu *Halkevi Destanı, İnebolu Kültür ve Folklorü. Daday Kültür ve Folklorü. Milli Şef Kastamonu'da, Abana Kültür ve Folklorü, Bozkurt Folklorü* gibi pek çok eseri bulunmakta olan İhsan Ozanoğlu'nun bu eserleri Ankara Etnografya Müzesi, Milli Eğitim Bakanlığı, Gazetecilik Enstitüsü, Türk Dil Kurumu, Kastamonu Müzesi. Kültür Bakanlığı ve Kastamonu İl Halk Kütüphanesi gibi farklı yerlerde bulunmakta olup bu eserlerin tamamının tek bir merkezde muhafaza edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bu bağlamda bu eserler için en uygun yer İzmir'de bulunan Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi'yle birlikte Türkiye'nin ikinci kent arşivi ve müzesi olan Kastamonu Kent Arşivi olacaktır.

etkilenen, sosyal ve kültürel zenginliklerini ortaya çıkartıp daha geniş kitlelerle paylaşmak ve unutulmalarının önüne geçmek düşüncesindeki Ozanoğlu doğaldır ki Milli Mücadele'nin en önemli nirengi noktalarından birisi olan Kastamonu'nun bu mücadeledeki yeri ve genç Türkiye Cumhuriyeti devletinin kazanmalarından da büyük ölçüde etkilenmiş ve bunları şiirlerine yansıtmıştır. Bu noktada İhsan Ozanoğlu'nun şiirlerinde ön plana çıkarttığı en büyük şahsiyet ise Mustafa Kemal Atatürk olur¹⁰. İhsan Ozanoğlu'nun şiirlerine yansıyan bir başka önemli tarih ise Anadolu topraklarının Yunan işgal güçlerinden kurtarılması için girişilen ve 26 Ağustos günü başlayıp Yunan askerlerinin ülkeyi terk ettikleri 9 Eylül 1922 gününe kadar geçen süreçle ilgili olarak Büyük Taarruz olur ve onun şiirlerine 30 Ağustos olarak yansır¹¹". Şiirlerinde her zaman Türk insanının güzel hasletlerini ön plana çıkartmağa gayret gösteren İhsan Ozanoğlu ülkenin savaş döneminde var olma-yok olma mücadelesi verdiği süreç ve sonrasında da cesareti, özgüven duygusu, yardımlaşması, vatan sevgisi ve vatan aşkı ile kederde ve tasada bir olma-birlik olma erdemlerini ön plana çıkarır ve Türk milletini temsilen Türk ordusunu farklı bir yere koymayı da ihmal etmez. İhsan Ozanoğlu için mısralara dökülmesi ve unutulmaması gereken önemli bir gün ise Ozanoğlu'nun "Nuh'un tufanıdır 19 Mayıs" dediği ve Mustafa Kemal Atatürk'ün 18 arkadaşıyla birlikte Milli Mücadele'yi başlatmak üzere Samsun'a çıktığı tarih olan 19 Mayıs 1919 olur¹²".

10 İhsan Ozanoğlu. *Atatürk'e Ağıt*, Kral Matbaası. Kastamonu, 1952, s. 1-5.

11 Büyük Taarruzu neredeyse an be an yaşayan ve yaşatan, okuyucuları adeta alıp Kocatepe'ye götüren bu dizeler daha 12 yaşında yaşadığı ülkesi işgale uğramış küçük bir çocuğun hatırasına kazınanların acı, ölüm, hürriyetten mahrum kalma, yabancı boyunduruğu altında yaşama korkusu ve esaret kavramlarının olumsuzluklarıyla yüksek tarih bilgisi, altyapı ve tecrübenin ilhamla bütünleşmesi sonrasında Ozanoğlu'nun dizeleri ortaya çıkar. Şair bir yandan Anadolu insanının mahrumiyet içerisinde verdiği mücadeleye değinirken bir yandan da bu topraklar üzerinde hak iddia edenlerin yanlıklarına değinir ve Mustafa Kemal Atatürk'ün savaşlar yorgunu, aç biilaç Anadolu insanını nasıl gayrete getirdiğini "Ata'nın buyruğuyla her Türk bir ateş oldu, şaha kalktı ulus da güç bir küheylan gibi" mısralarıyla betimler. İhsan Ozanoğlu aynı şekilde 29 Ekim 1923 günü ilan edilen Cumhuriyet ve 29 Ekim için yazdığı şiirinde de aynı duygulara yer verir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışını ve ardından Mondros ve Sevr ile parçalanarak darmadağın edilen Anadolu coğrafyasında kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşunu gören İhsan Ozanoğlu ülkenin ve ülke insanının hangi mahrumiyetlerden, hangi esaret, acı ve zulümden sonra neler kazandığını yakından takip eden aydın bir kişi olarak hem cumhuriyet kazanımlarının hem de Mustafa Kemal Atatürk'ün ülke için ne kadar önemli ve vazgeçilmez değerler olduğunu da dizelerine yansıtır ve 29 Ekim'i "ulu bir gün" olarak nitelendirirken Mustafa Kemal için de "Kurtardım seni bizi yok olmaktan" der. İhsan Ozanoğlu, *30 Ağustos*, Kral Matbaası, Kastamonu, 1952, s. 1-5; İhsan Ozanoğlu, *29 Ekim*, Kral Matbaası, Kastamonu, 1952, s. 1-5; İhsan Ozanoğlu, *Zaferden Zafere*, Açıköz Matbaası, Kastamonu, 1958, s. 6.

12 Mustafa Kemal Atatürk'le bir araya gelmemiş, onun la tanışma imkânı bulamamış, beraber çalışmamış bir kimse olmakla beraber İhsan Ozanoğlu gerek yazı kurma yansıyan duy-

İhsan Ozanoğlu'nun vatan şiirlerinde kahramanlıkları betimleyen, genç Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluş aşamasında ve Milli Mücadele evresinde birer mihenk taşı olan 23 Nisan, 29 Ekim, 30 Ağustos, 19 Mayıs gibi günler; ayrıca Türk askeri ve Mustafa Kemal Atatürk dizelerde çok farklı tasvirler ve yorumlarla yer bulur. Örneğin İhsan Ozanoğlu için Cumhuriyet "Başımıza zaferle taç yapılan hürriyet, ulu bir gün, gurur ve sevinçle dolu bir gün, Türk milletinin erginleştiği gün, Türk ulusunun erkinleştiği, Türk devriminin enginleştiği gün, Türk'ün ebediyetinin tanındığı gün, yücelerin yücesi ve özü, kutsal cumhuriyet büyük devrimin erginleştiği gün, sevinç ve kıvancımızın sonsuz olduğu gün, Türk milletinin en şerefli ve en büyük günü, Türk'ün göğe değen başından güneşin tutulduğu gün, Türk'ün kalkınma günü, acunun Türk'e mahkûm olduğu gün, Türk'ün ezeli amacı" ifadelerinde kendini bulurken Türk insanı ise "şaha kalkan güç bir küheylan, ateş topu, kükreyen volkanlara eş, cephelere dökülen sonsuz bir tufan, bir yıldırım kaynağı, kudurmuş volkandan farksız, çelikten bir duvar, her biri bir aslan, koca Türk, tarihi şanlı şerefle dolu Türk, bin beladan arta kalan koca

Türk, cihanın şahit olduğu yaman Türk, acunun temeli, güçlü Türk ordusu, her ulusun üstünde yanan güneş, ulu Türk ordusu, namusu için, zafer için, hür yaşamak için şehit düşen Türk evladı, yüce Türk milleti, beş bin yıllık tarihe sığmayan Türk ulusu, alev gibi kükreyen Türk insanı, dağlar gibi yürüyen, yıldırımlar yaratan, seylâplar aşan" gibi betimlemelerle ifade edilir. Mustafa Kemal Atatürk ise Ozanoğlu'nun şiirlerinde çok özel bir yere sahiptir ve şair onu "Türk yurdunu kurtaran ulu Ata, başımızdaki aslan, bütün bir acuna doğmuş bir güneş, yoktan var çıkarmakta eşsiz olanlara eş, yere göğe sığdıramadığımız ve yüreğimizde sakladığımız,

gularında gerekse sosyal hayatta Atatürk prensiplerinin ve ideallerinin çağdaş bir temsilcisi olur. Bu tutum ve davranışıyla kendisinden sadece bir yıl önce Kosova'nın Osmanlıca nahiyesinde doğmuş olan Türk bilim dünyasının ve özellikle de Türk tarihçiliğinin en önemli şahsiyetlerinden birisi olan Ordinaryüs Profesör Dr. Enver Ziya Karal'la fikir boyutunda çok büyük benzerlikler ve paralel likler taşır. "...Bizim Atatürk'e karşı millet olarak, bir Türk olarak bir vefa borcumuz var, minnet borcumuz var. Bu vatani o kurtardı, bu ulusu o kurtardı ve günün gençleri olarak bize emanet etti. O yüzden Atatürk'ü anlatmak, Atatürk'ü öğretmek, Türk tarihini öğretmek için köyden bile çağırsalar, küçücük bir kahveyi bile açsalar gider orada Atatürk'ü anlatırım. Bu bizim borcumuzdur." diyen Ord. Prof. Dr. Enver Ziya Karal gibi o da Anadolu ihtilalini ve Milli Mücadele'yi anlamak ve anlatabilmek için büyük gayret gösterir. Bu durum biraz da her iki dönemi görmüş, mukayese yapabile imkânına sahip herkes için geçerli bir durumdur. İhsan Ozanoğlu tarafından şiir dizelerine yansıtılan bir başka gün ise Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış günü olan 23 Nisan'dır. Vatan sevgisini, kahramanlıkları, Türk insanının cesaretini, zor günde birleşip kaynaşmasını ve Mustafa Kemal Atatürk'ün askeri dehasını ve devlet adamlığını hep ön plana çıkartmak ve genç nesillere aktarmak düşüncesindeki İhsan Ozanoğlu bu bağlamda "Atama Dua", "Zafer Nağmeleri", "Sakarya", "İnönü", "Dumlupınar", "29 Ağustos", Montrö Zaferi" gibi şiirlere de imza atar. Ozanoğlu tarafından kaleme alınan bir başka şiir ise "29 Teşrin" başlığını taşımaktadır. Prof. Dr. Ergün Aybars'la 6 Aralık 2007 tarihinde İzmir'de yapılan görüşme. İhsan Ozanoğlu. a. g. e., s. 21

hasretiyle bizleri içimizden yakan mavi gözlü, tunç yüzlü kahraman, güneş kadar nurlu ve inanlı bir kahraman, başkomutan, cumhuriyet başkanı" gibi ifadelerle dizelerine yansıtır. Ozanoğlu'nun Atatürk Destanı isimli eseri ise Balkan Savaşları'ndan Trablusgarp'a, Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte ve "bizim olmayan topraklarda" Anadolu insanının nasıl perişan olduğunu, bu memleket evlatlarının boşu boşuna nasıl heba edildiğinin ve Milli Mücadele ile kendi ülkesini, kendi vatanını savunmaktan ve özgür yaşamaktan başka bir düşüncesi olmayan Türk insanının nasıl bütün dünyaya ve işgalci güçlere kafa tuttuğunun ve direndiğinin hikâyesidir esasında¹³.

Ozanoğlu tarafından kaleme alınan eserlerden birisi ise 5 perde ve 1 tablo olduğu belirtilen "Milli Piyes" Efe Destanı isimli oyundur¹⁴. İhsan Ozanoğlu piyesin öncesinde oyunla ilgili bilgi vermeyi ve bu topraklarda geriye kalanlar hür yaşayabilsinler diye hayatlarını seve seve verenleri saygıyla yâd etmeyi de ihmal etmez¹⁵. İhsan Ozanoğlu'nun da belirttiği üzere

13 İhsan Ozanoğlu. Atatürk Destanı, Kastamonu Halkevi Neşriyatı No. 5 Kastamonu 1938

14 İhsan Ozanoğlu, Efe Destanı (Milli Piyes), Kral Matbaası, Kastamonu, 1942.

15 "Kahraman ve asil milletimizin İstiklal Harbi'nde gösterdiği emsalsiz feragat ve hamaseti tebarüz ettirmek maksadıyla hazırlanan bu küçük piyes sadece muhayyile mahsulü olmayıp tarihi vesikalarla ispatı her zaman mümkün olabilen hadiselerin halk görüşü ve halk diliyle tespit ve işlenmiş bir şekilde ifade edilmesinden ibarettir. Her yerde sahneye konulması imkânı göz önüne tutularak vücuda getirilen bu eserin nasıl hazırlandığını arz edecek olursak mevzumuzu teşkil eden vakaların tarihi hakikatlerden başka bir şey olmadığında şüphe kalmayacaktır. İstiklal Harbi'nde milli kuvvetlerin mesaisini sekteye uğratmak maksadıyla sarayın hazırladığı bir takım şakilerin Batı'dan Şimali Anadolu istikametince serpildikleri bir sırada henüz silah altına alınmayan Kastamonu gençlerinden yüzlerce kişi şubeye müracaatla gönüllü yazılmışlar, kendi silahları ve atlarıyla biri Kuvayı Milliyeci Binbaşı Şevket Bey merhumun kumandasında Daday, diğeri Akdelioğlu Salim Ağa kumandasında Araç istikametinde olmak üzere iki köldan harekete geçmişlerdir.

O zaman Kastamonu'da Kalem Reisi bulunan Miralay Osman Bey'in hiç bir veçhile talepte bulunmasına lüzum hissetmeden bu fedakârlığı gösteren zevattan bir kaçının olsun adlarını zikretmeden geçemeyeceğiz. ÖLENLER: Akdelioğlu Salim Ağa, Eflanlıoğlu Hacı Bey, Boyacı Hafız oğlu Murat Bey, Ali Koç oğlu Ahmet Ağa, Nazlı oğlu Tefvik Ağa, Gazeteci Hüsnü Açıköz YAŞAYANLAR: Akdelioğlu Hacı Mehmet Bey, Horoz oğlu Mahir Ağa. Hızır oğlu Abidin Bey, İzbeli oğlu Mehmet Bey, Yarveranlı Hilmi Bey, Kaykanacı oğlu Hüseyin Ağa, İlacı Hidayet Ağa, Komiser Muharrem Hadi Bey. Türk tarihinde Dayıoğlu Vakası diye geçecek olan bu hadise 200 piyade ve 40 süvariden mürekkep Kastamonu gönüllüleri tarafından sağda solda türeyen bir takım çapulcuları tenkidlen sonra Safranbolu'da baş gösteren Dayıoğlu avanesinin dahi bertaraf edilmesi ve daha sonra Çerkeş ve havalisinde mevcut şakilerin dahi birer birer tedibi ve bütün bu işleri temizlemeyi müteakip orduya iltihaktan ibarettir. Bu işyanları bastırmak ve orduya iltihak hadisesini Hüsnü Açıköz merhumdan ve Kastamonu'da İnhisarlar Müdürü Muharrem Hadi'den aldığım notlar üzerine Akdelioğlu Hacı Mehmet Bey, Horoz oğlu Mahir Ağa ve Yarveranlı Hilmi Beylerden ayrı ayrı dinledim ve olduğu gibi yazdım. Teyit ve tevsik için birçok kimselere daha müracaattan başka Açıköz gazetesi

Milli Mücadele sürecinde Kastamonulu gençlerin hiçbir baskı ve etki altında kalmadan ve tamamen gönüllü olarak mücadeleye atılmalarını konu alan piyes Ozanoğlu'nun halkbilim ve folklor konusundakiengin tecrübelerinin, altyapı ve birikiminin de gözler önüne serilmesine yol açan bir fırsat durumundadır. Örneğin daha perdenin açılması ve oyunun başlamasının ardından Efe aşağıdaki türküyü söylemektedir¹⁶.

**“Eğil dağlar eğil üstünden aşam
Yeni talim çıkmış gidem alışam
Ölmeden bir dahi arzuma kavuşam
Aldılar vatani elden uyanısın âlem
Buna taştan yürek ister dayansın annem
Çalınan davulu düğün mü sandın
Al beyaz bayrağı gelin mi sandın
Askere gideni ölür mü sandın
Aldılar vatani elden.”**

Bu sahneyle ilgili bir not düşen İhsan Ozanoğlu “Efe rolünü alan mahalli sazlardan birini çalabiliyorsa türküyü sazın refakatinde okur. Çalamıyorsa sazi başkası idare eder. Bu türkü yerine mevzuu ile ilgili başka bir türkü okunabilir. Diğer türküler için de aynı vasıfta birer melodi okunup çalmak mümkündür.”¹⁷ der. Aynı durum âşık tarafından Köroğlu türküsü söylenirken de geçerlidir ve Ozanoğlu bu sahneyle ilgili olarak da “Kalkan oyunu ile Köroğlu türküsünü bilen bulunmazsa bunların yerine halay, zeybek ve emsali oyunlardan mümkün meretebe yiğitçe olanlar konulabilir. Çalgıyı sadece âşık çalmayıp mümkün ise sahnedekilerden birkaçı da iştirak edebilir. Saz yerine davul, zurna çalmak mümkündür. Aşığı dediğimiz şekilde giyinmesi şart değildir.

Yalnız o devrin giyimine uymak gerekir.” notunu düşer. Daha sonraki sahnelerde de Ozanoğlu güreş havalan yerine Karadeniz oyun havaları, halay veya zeybek oynanabileceğini belirten ve bol bol mahalli oyunlardan istifade eden Ozanoğlu ayrıca “Piyesimiz Kurtuluş Savaşı destanından bir parçadır. Bu savaşa bütün Anadolu iştirak ettiğinden içinde geçen bazı mahalli adların ve kumandan isimlerinin değiştirilmesiyle her halkevinde temsil edilebilir.”¹⁸ der. İlginç olan nokta ise oyunun bir sahnesinde baba en küçük oğluna, annesi ve evdeki misafirlerin yanında “Oğlum, çoktan beri benden saklı hazırlıklar yapıyorsunuz. Hepsini biliyorum, fakat benden çekinmeye aklım ermedi. 76 ay askerlik etmiş bir adamım. Girmedığım harp kalmadı, vücudum delik

deşik. Böyle bir adamdan sır saklamakta mana yok. Açık konuşmak lazımsa beni dinle. Biliyorsun senden başka iki oğlum daha vardı. Dağ gibi birer delikanlı idi ikisi de. Seferberlik patladı, yollandık birini. Aradan iki yıl geçti, harp bitmedi. Dayanamadım, ben de gideyim dedim. Ah neyleyim? İhtiyar oldum. Ortanca oğluma ‘Git vatan imdadına, git.’ dedim. Meğerki dönmeyesiye yollamışım ikisini de. Helal olsun, vatan, millet yoluna şehit oldular. Bir sen kaldın elimde oğlum, sen de git vatan evladına. Seni de bugünler için besledim oğlum. Düşman elinde yaşamaktansa bin kere iyidir ölmek. Yiğit olana toprağın altı da bir, üstü de. Anlıyorum siz de oğlumla beraber gideceksiniz, dövüşeceksiniz, kaçmayacaksınız. Kim bilir belki de şehit olacaksınız. Zaten er geç ölüm bizim için değil mi? Yılmayın oğullarım, siz şehit olursanız millet yaşayacak. Korkmayın, ben müteessir değilim.”¹⁹ dedikten sonra “Hanginiz biliyorsunuz Çanakkale türküsünü çaliverin bana.” diye ekler ve âşık başlar çalmaya²⁰;

**“Çanakkale içinde sıra söğütler
Binbaşı, yüzbaşı asker öğütler
Çanakkale içinde bir dolu desti
Analar babalar ümidi kesti
Çanakkale içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliğim eyvah Eyvah nişanım eyvah.”**

1942 yılında basılan bu çalışmada İhsan Ozanoğlu tarafından Çanakkale türküsünün âşık vasıtasıyla söylenmesi; ancak piyeste seslendirilen türkünün daha sonraki yıllarda ortaya çıktığı belirtilen türküden farklı olması ayrı bir tartışma konusudur. Öte yandan İhsan Ozanoğlu'nun Ankara Radyosu repertuarında 85, Ankara Devlet Konservatuarında ise 135 türkü derlemesi bulunmaktadır ve Çanakkale türküsü de bunlar arasındadır. Musiki Mecmuası'nda²¹ ‘Ozanoğlu’na atfen verilen bilgiye göre İhsan Ozanoğlu “Kastamonu Yarencik köyünden Rüveyde Kadın’dan notaya alınan bu türkü enine boyuna Kastamonu türkülerindedir. Rahmetli (Muzaffer) Sarısözen²², Çanakkale Zaferi yıldönümünde günün önemini belirtecek türkü ararken nereye başvurduysa Çanakkale konusu üzerine türkü bulamamış. Telefonla bana müracaat etti. Hemen notalarını yazıp Kastamonu’dan postaladım. Ankara’ya gittiğimde ‘Çanakkale türküsünün hiçbir yerde malum olmadığına göre muhakkak ki Kastamonu’da yapılmış olmak lazımdır. Şimdi de

koleksiyonlarını ve Hüsnü Açıksoz’un ‘İstiklal Harbinde Kastamonu’ kitabını gözden geçirdim. Neticede toplanılan malumat sıralanıp işlenmek, canlı ve hareketli bir hale getirilmek suretiyle bu kitap meydana gelmiş oldu. Tarihi bir hakikati ihtiva etmesi bakımından kendi dimağımın eseri olmaktan ziyade Kastamonu halkının eseri demek olan bu kitap memleket ve millet davası uğrunda hiçbir nüfuz altında kalmadan şahsi arzularıyla canımı dahi vermekten asla çekinmeyenlere karşı bir saygı vesilesi olabilirse benim için ne mutlu.” İhsan Ozanoğlu, a.g.e., s. 1-3.

16 İhsan Ozanoğlu, a. g. e., s. 4

17 İhsan Ozanoğlu, a. g. e., s. 4

18 İhsan Ozanoğlu, a. g. e., s. 19.

19 İhsan Ozanoğlu, a. g. e., s. 16-17

20 İhsan Ozanoğlu, a. g. e., s. 17.

21 Musiki Mecmuası, Yıl:35, Sayı 389, Mart 1982, s. 11.

22 Burada bahsedilmesi gereken bir nokta ise 1898 Sivas doğumlu olan Muzaffer Sarısözen’in ağabeyi Fehmi Sarısözen ile birlikte Tokat’ın “Hey Onbeşli Onbeşli” türküsüne de konu olan 1315’lilerin arasında Çanakkale cephesinde savaşa katılmış olmasıdır. Muzaffer Sarısözen’in Çanakkale konusunda nispeten daha duyarlı ve daha hassas davranmasının sebebi belki de o cephede muharebelere katılmış olmasıdır. İbrahim Aslanoğlu. *Sivas Meşhurları II*, Sivas, 2006, s. 358. Alparslan Ayrıl, *Muzaffer Sarısözen*, Ocak 1995, Sivas, s. 13-14.

bestekârını tespit etmenizi rica ediyorum.’ dedi. Sarısözen’den ikinci bir vazife aldım ise de türküyü kesin olarak tespit etmek mümkün olmamıştır.” der. Böylece İhsan Ozanoğlu’nun ifadesiyle türkünün kaynak kişisi ve yakımcısı Rüveyde Kadın’dan başkası değildir. Ancak daha sonraki süreçte İhsan Ozanoğlu türküyü ilgili olarak türküyü besteleyen kişinin annesi Hafza Emine Aşıkoğlu olduğunu belirtir. Musiki Mecmuası ise Etem Ruhi Üngör vasıtasıyla türküyü ilgili olarak “Bizim tespitimize göre bu türkü (veya marş) Kastamonu’ya ait bir halk türküsü (veya marş) değildir ve Destancı Mustafa’ya aittir.²³” der²⁴. Muzaffer Sarısözen de 1952 yılında yayımladığı “Yurttan Sesler” isimli çalışmasında Çanakkale isimli türküyü derleme ve bestecisini belirtmeden vermeyi tercih eder²⁵. Öte yandan İhsan Ozanoğlu’dan alındığı belirtilen türkü daha sonraki süreçte TRT tarafından TRT Müzik Dairesi Nota Yayınları arasında 461 sıra numarasıyla ve 22 Kasım 1973 tarihli inceleme sonrasında “Derleyen Muzaffer Sarısözen, Kaynak Kişi İhsan Ozanoğlu ve Yöresi Kastamonu” olarak kayıtlara geçirilir²⁶. Yurt Ansiklopedisi’nde ise bu türküyü ilgili olarak “Çanakkale içinde Aynalı Çarşı” sözleriyle başlayan ezgi Kastamonu ve Tuna üzerindeki Adakale’den derlenmiştir. Türkünün yalnız sözleri yöreyle (Çanakkale) ilgilidir.²⁷” denilmektedir²⁸. M. Ragıp Kösemihal ise “İşte

23 A. g m . s 11.

24 Üngör sözkonusu bu türküyü “Çanakkale içinde aynalı çarşı. Anne ben gidiyorum düşmana karşı. Çanakkale içinde sıra sıra selviler. Binbaşılar oturmuş asker öğütler. Çanakkale içinde bir kırık testi. Anneler ve babalar ümidi kesti. Anbur-nu’ndan çıktık yan basa basa. Hep düşmanlar kaçıyor kan kusa kusa.” dizeleriyle verir. Etem Ruhi Üngör, *Türk Marşları*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara, 1965, s. 183.

25 Bu durum Muzaffer Sarısözen’in söz konusu derlemeyi çok daha önceki bir tarihte İhsan Ozanoğlu’dan almış olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Muzaffer Sarısözen’le ilgili olarak burada belirtilmesi gereken bir başka önemli husus ise Muzaffer Sarısözen tarafından aynı şekilde Çanakkale isimli bir başka türküyü 4 Temmuz 1939 tarihinde Çorum’un Sungurlu ilçesine bağlı Yalman köyünde Mustafa Kopuk isimli kaynak kişiden derlemiştir. Bu noktada sorulması gereken bir başka soru ise Muzaffer Sarısözen tarafından Çorum ve Kastamonu’da yapılan derleme faaliyetleri sırasında Çanakkale isimli birer türkünün ortaya çıkartılmış olmasına rağmen Çanakkale’de yapılan derleme çalışmalarında böyle bir türküyü neden rastgelemediğidir. Refik Ünal tarafından kaleme alınan Atatürk’ün Sevdiği Türküler isimli eserde de derlemeyi yapan belirtilmezken Mahmut Ragıp Gazimihal, Çanakkale türküsünün bestecisi olarak belirtilmektedir. Muzaffer Sarısözen, *Yurttan Sesler*, Akın Matbaacılık, Ankara, 1952, s. 13. Refik Ünal, *Atatürk’ün Sevdiği Türküler*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, Ankara, 1973, s. 64.

26 Bugün de pek çok kaynakta kaynak kişi ve derleyen olarak İhsan Ozanoğlu ve Muzaffer Sarısözen ismi zikredilirken türkü Kastamonu türküsü olarak belirtilmektedir. Abdullah Şevki Öztekin, Atatürk’ün Sevdiği Şarkılar. Türküler, Zeybekler ve Marşlar. Turhan Kitabevi, Mayıs 2008. Ayrıca bkz. TRT Müzik Dairesi, Türk Halk Müziğinden Seçmeler I, TRT, II. Baskı, Ankara, 1998, s. 147.

27 Yurt Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık, Ankara, 1982, s.1909

28 Aynı şekilde Rodop Türklerinden alınan bir seferberlik türküsü de Çanakkale türküsüyle çok büyük benzerlikler göstermektedir;

Çanakkale’de yeniden canlanmış eski bir türkü” diyerek bir başka Çanakkale türküsünü ortaya atar²⁹.

*“Çanakkale içinde vurdular beni.
Nişanlımın çevresi ile sardılar beni
Of, gençliğim eyvah.
Çanakkale içinde aynalı çarşı
Anne ben gidiyorum düşmana karşı
Of, gençliğim eyvah
Çanakkale içinde kasap olur mu?
Vurulan şehitler hesap olur mu?
Of, gençliğim eyvah
Çanakkale bir dolu desti
Analar, babalar umudu kesti
Of, gençliğim eyvah.”*

II-Çanakkale Türküsü ve Nereye Ait Olduğu Meselesi

Anadolu coğrafyasında halk tarafından benimsenmiş olan halk türkülleri ya doğrudan belli bir kişinin eseri olarak ortaya çıkar veya türkü yakıncıları tarafından üretilen ve derhal halka mal olan eserlerdir. Saz şairleri tarafından çalınıp söylenen ve her zaman halkın içerisinde olduklarından halkın ister istemez öğrenmek zorunda kaldığı veya en azından duyup kulak aşinalığı yaşadığı eserler ise genellikle bir saz eşliğinde söylendiğinden türküllere benzemekte ve halk tarafından çok çabuk kabul görmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkan bu eserler ilk zamanlarda şairin dillendirdiği gibi söylenmekle beraber zamanla aslından uzaklaşmakta ve ağızdan ağza geçerken bazen ilk söyleyeni de ortadan kalkmaktadır.

*“İstihkâmın içinde aynalı çarşı
Anne ben gidiyorum düşmana karşı
Of gençliğim eyvah Eyvah, yandı ya dünya
İstihkâmın içinde bir uzun selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli
Of gençliğim eyvah Eyvah, yandı ya dünya
İstihkâmın içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliğim eyvah Eyvah, yandı ya dünya
İstihkâmdan çıktım yan basa basa
Çiğerlerim çürüdü kan kusa kusa
Of gençliğim eyvah Eyvah, yandı ya dünya
İstihkâmdan çıktım başım selamet
Selanikê ermeyince koptu kıyamet
Of gençliğim eyvah Eyvah, yandı ya dünya”*

Mehmet Özbek, *Eolklor ve Türkülerimiz*, Ötüken Yay., İstanbul, 1981, s. 369. Abdurrahman Güzel, a.g.e., s. 86.

29 Kösemihal bu türküyü ilgili olarak ayrıca “Bu kıtaların son iki üçerlisi Çanakkale Savaşında uydurulmuş mısralar olmakla beraber asıl türkü ondan daha eskidir, ilk kıtadan anlaşıldığı gibi, sevgi macerasında Çanakkale’de öldürülen bir delikanlı ağzından yakılmış bir ağıttır. Bay Vahit Lütfi, bu türkünün gençliğinde (yani Genel Savaştan çok önce) söylendiğini ve hatta bizzat söylediği yerleri hatırlayıp anlatıyor. Bir ara unutulduktan sonra Çanakkale Savaşı sıralarında mevzuu yakınlığına binaen yeniden hatırlanarak çok moda olmuş, zamana uygun mısraları araya katılmıştır.” diyerek türküyü ilgili yeni bir sayfa açmaktadır. M. Ragıp Kösemihal, “Türk Halk Müziklerinin Kökeni Meselesi-10”. Musiki Mecmuası. Sayı 407, Mayıs 1984, s. 24-25. M. Ragıp Kösemihal, *Türk Halk Müziklerinin Kökeni Meselesi*. Akşam Matbaası, İstanbul. 1936.

Mehmet Özbek ise türkülerin nasıl yayıldıkları konusunda aşk, gurbet, ölüm, seferberlik, tabii afetler, eşkıyalık, oymak kavgaları, memleketin bir tarafının işgale uğraması gibi daha geniş kitleleri ilgilendiren sosyal vakalar yanında aşk, evlilik, özlem, sevdâ ve şans gibi nedenlerle de türküyakılabileceğini belirten Özbek "Türküler halkın malı, sevilmiş, beğenilmiş ve ağızdan ağza dolaşan kültür öğeleri olduklarına göre yayılmaları pek tabiidir. Sosyal bir temele, yüklü bir duyguya, kuvvetli bir müziğe dayanan türküler asker ocağında, düğün, dernek, kır eğlencelerinde ve okullarda; halk sanatçıları, öğretmenler, askerler, köçekler ve çalgıcılar aracılığıyla daha geniş çevrelere yayılırlar. Geniş iskân hadiseleri bir yörenin kültürünü başka bir yöreye taşıdığından türkülerin yayılmasına da sebep olur. Bu yüzdendir ki ara sıra Elazığ'da Zeybek havası; Burdur, Denizli taraflarında Doğu Anadolu türkülerinin izlerini görürüz. Değişik çevrelerde, değişik duygular içerisinde söylenen duygular bir takım katma söz ve ezgilerle eski havalarını kaybederler. Ezgisi oyun havası olmaya yatkın bir türküy başlangıçta bir yiğitlik türküsü, hatta bir ağıt bile olsa zamanla oyun havası olabiliyor..."³⁰ der. Çanakkale türküsüyle ilgili olarak akla gelebilecek ihtimallerden birisi de budur ve zamanla söz konusu türkünün farklı mısraları söz dizeleri olarak yakımcılar, türküy okuyucular, âşıklar ve doğrudan halk tarafından değiştirilmek, kısmen alınmak ve uyarlanmak suretiyle Anadolu coğrafyasının farklı noktalarında, Türk insanının yaşadığı hemen bütün coğrafyalarda kullanılmıştır. Bununla ilgili tipik bir örnek Türk-Yunan savaşıyla ilgili olarak söylenen aşağıdaki türküdür³¹;

**"... Yunan'ın içinde bir sıra selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli.
Sılada bıraktım saçları telli."**

Falih Rıfki Atay da Çanakkale muharebelerinin Türk insanı için neler ifade ettiğini açıklarken bölgede araştırmalar yapan ediplere de çatmadan duramaz³²;

"Çanakkale için bu kadar şiir yazıldı, hiç biri hatırimızda yok... Belki yazarların bile! Çanakkale harbini yapan neferler silaya dönerken bir türküy tutturdular. Bu türküy İstanbul sokaklarından ta Anadolu içlerine kadar yayıldı; '...Çanakkale içinde vurdular beni, ölmeden mezara koydular beni...' Güftesi şu basit mısralar olan bu türkünün yanık sesi önünde şairlerimizin yazdığı Çanakkale şiirlerinin sahteliğini hissettik, onlar kâğıttan yapılmış çiçeklere benziyordu. Çünkü bu türküde orada harp edenlerin acıları vardı, memleket hasretleri duyuluyordu."

57.084 şehit³³ verilen Çanakkale Cephesi Türk

- 30 Mehmet Özbek de Çanakkale türküsünü Kastamonu türküsü olarak belirtirken İhsan Ozanoğlu'nun da usmini verir. M. Özbek, Folklor ve Türkülerimiz, Ötüken Yay., İstanbul. 1981. s. 64 ve 375.
- 31 Erdoğan Gökçe, "1897 Türk-Yunan Savaşlarında Yakalan Türküler", Folklor Araştırmaları. No. 303, Ekim 1974, s.7119-7121
- 32 Falih Rıfki Atay, "Harp Edebiyatı". Dergâh, Yıl: 1. Cilt: II. Nu. 23, 20 Mart 1338 (1918), s. 174
- 33 Ulvi Keser - Gürsel Akıngüç, 57. Alay Güzergâhından Çanakkale Esirlerine Üç Bilinmeyenli Denklem, Çanakkale

insanının 1821 Yunan isyanı sonrasında başı dik olarak çıktığı ilk ve tek muharebe olarak Türk tarihinde yerini almıştır. Bu durum Türk insanının hemen 4 yıl sonra başlayacak Milli Mücadele sürecinde kendisine olan gurur ve güven duygusunun yenilenmesine de büyük destek sağlamıştır. Sadece tarihi olaylar bağlamında değil, sosyolojik ve insani boyutta da bilimsel olarak çok iyi irdelenmesi gereken Çanakkale pek çok şiir, yanlısı bilinen ve özellikle son dönemde oyun havası haline getirilen Tokat yöresine ait "Hey Onbeşli Onbeşli"³⁴ gibi türküy edebiyat eserine de ilham kaynağı olmuştur³⁵. Bu bağlamda TRT repertuarında Kastamonu'ya ait 54 türküy arasında Çanakkale türküsü üzerinde en çok tartışma yapılan türküler arasındadır;

**"Çanakkale içinde aynalı çarşı
Ana ben gidiyom düşmana karşı
Çanakkale içinde bir uzun selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli
Çanakkale üstünü duman bürüdü
Onüçüncü fırka harbe yürüdü
Çanakkale içinde bir dolu testi
Analar babalar mektubu kesti."**

Çanakkale türküsünün yurt çapında yaygınlaşması 1970'li yıllardan itibaren başlamasına rağmen Çanakkaleliler tarafından benimsenip sahiplenilmesi 1967 yılında basılan Çanakkale il Yıllığı sonrasında olur. Çanakkale türküsü konusunda bir başka iddia ise söz konusu türkünün Kevser Hanım'a³⁶ ait olduğu yönündedir ve yazar tarafından "müzik tarihi içinde yer alması olası bir yanlışlık" olarak nitelendirilmektedir³⁷. Şanlı Selim tarafından 1915-1916 tarihinde yayımlanan Risale-i Musikiyye içerisinde yer alan "Çanakkale Kahramanlarının Hatırası" başlıklı yaprak notaların on üçüncüsü bu türkünün Kevser Hanım'a ait olduğu yönündeki iddianın en önemli belgesi konumundadır³⁸;

1915, KTKD Yay., Ankara. 2008.

- 34 Söz konusu bu türküy Makedonya Türkleri tarafından "Hey onbeşlik onbeşlik, sokak yolları taşlık, onbeşliler gidiyor kızların gözü yaşlı." sözleriyle aşk türküsü olarak söylenmektedir. Hamdi Hasan. Makedonya Türk lerinde Söylenen Türküler, Atatürk Kültür Merkezi, Yay. Ankara, 2008, s. 153
- 35 Sadi Karakoyunlu, Türk Askeri için Savaş Şiirlerinden Seçmeler (1914-1918), Ankara, 1991; Abdurrahman Güzel, Türk Edebiyatında Çanakkale Zaferi, Onsekiz Mart Üniversitesi Yay., Çanakkale 1996.
- 36 1915-1924 döneminde Sultanahmet'te Alemdar Caddesi üzerinde bulunan bir müzik dershanesinde özel dersler verip öğrenciler yetiştiren Kevser Hanım ayrıca Darülelhan'ın da kurucuları arasında yer almakta ve ayrıca keman dersleri de vermekte ve keman çalmaktadır. Kevser Hanım'a ait olduğu ileri sürülen Çanakkale Marşı dışında Nihavend Longa, Tercüman olsun rebab-ı sineme pen karda ve İçin dostlar cabadan, hovardayım babadan isimli eserleri bulunmaktadır.
- 37 Onur Akdoğan, Ünlü Nihavend Longa ve Çanakkale Türküsü Kimindir? Kevser Hanım, Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Yay.. İzmir, 1991.
- 38 Nazmi Özalp, Türk Musikisi Tarihi, Milli Eğitim Bakanlığı

*“Atar çavuş atar vururlar seni,
Ölmeden mezara koyarlar seni
Of gençliğim eyvah
Çanakkale içini duman bürür,
Kırk altıncı fırkanın namı yürür
Of gençliğim eyvah
Çanakkale içinde dolu bir testi,
Analar babalar ümidin kesti
Of gençliğim eyvah
Çanakkale içinde sıra selviler,
Altında yatıyor aslan şehitler
Of gençliğim eyvah
Çanakkale Boğazi dardır geçilmez,
Kan olmuş suları, bir tas içilmez
Of gençliğim eyvah
Çanakkale içinde sarı yılan,
Osmanlının tayyaresi durdurur divan
Of gençliğim eyvah
Çanakkale sende vurdular beni,
Nişanlının mendiline sardılar beni
Of gençliğim eyvah
Çanakkale sende yatar bir selvi,
Kimimiz nişanlı, kimimiz evli
Of gençliğim eyvah
Atar İngiliz atar pişman olursun,
Kan akıcı fırkaya kurban olursun
Of gençliğim eyvah
İstanbul’dan çıktım başım selamet,
Çanakkale’ye varmadan koptu kıyamet
Of gençliğim eyvah
Çanakkale seni duman bürüdü,
Ali kemal Bey Bey’in namı yürüdü
Of gençliğim eyvah
Tayyare ile uçarız, dağlar aşarız,
Bize tayyareci derler, düşmanları yakarız
Of gençliğim eyvah”*

Akdoğu bu çalışmasında Ragıp Mahmut Gazimihal’in tezini çürütmeye yönelik bilgiler vermekte ve Kevser Hanım’ın marş olarak bestelediği eserin ezgisinin genişletilmesi sonucu “eserin iç dinamiği bozulmuş” diyerek “ağır akışlı bir ezgi” haline sokulduğunu ileri sürmektedir³⁹. Ayrıca 57.084 şehit verilen Çanakkale Muharebeleri sırasında Kastamonulu 2.527 kişi şehit olurken “Çanakkale türküsü olarak bilinen, ‘Çanakkale içinde vurdular beni’ diye başlayan türkünün Kastamonu kaynaklı olması şehit sayısının fazlalığının diğer göstergesidir⁴⁰ yaklaşımının doğruluğu tam manasıyla

bilimsel boyutta tartışmaya açıktır. Bu dönemde yazılan bir başka şiir ise Destancı Mustafa olarak bilinen Eyüplü Mustafa Şükrü’ye ait olan tek sayfalık yaprak destanıdır ve 30 kuruş karşılığında şatılan bir şiirdir⁴¹;

*“Çanakkale’sine indim selamet
Anafartalar’da koptu kıyamet
Anafartalarda oldu kıyamet
Çanakkale’sinde bir büyük çarşı
İşte ben gidiyorum düşmana karşı
Borular çalıyor ileri marşı
Çanakkale’sinde bir uzun servi
Kimimiz taşralı kimimiz yerli
Askerde rahatla geçirdik devri
Çanakkale’sinde bir yeşil direk
Ölen düşmanlara sevinmek gerek
Harbin dehşetine dayanmaz yürek
Çanakkale’sinde yapılır testi
Düşmanlar çekilip ümidi kesti
Kahraman asker’in yorulmaz desti
Çanakkale’sinde sıra serviler
Sanki yağmur gibi iner mermiler
Düşmanın üstüne düşer mermiler
Çanakkale’sinde elektrikler
Kumanda ediyor liva ferikler
Düşman cesediyle doldu tarikler
Çanakkale’sinde bir büyük çınar
Duymasın anam ölürsem yanar
Sağ kalır isem her daim anar
Çanakkale’sinde sıra söğütler
Zabitler bir yandan asker öğütler
Vadesi gelerek ölen yiğitler
Çanakkale’sinde akıyor dere
Hesapsız düşmanlar döküldü yere
Bomba yarasıyla açıldı bere
Çanakkale’sinin çöktür turunu
Osmanlı askeri arslau torunu
Asla unutulmaz Arıburunu
Çanakkale’sinde toplar inliyor
Topların sesini herkes dinliyor
Topçular düşmanı görüp mimliyor
Çanakkale’sinde yanar löküsler
Kahraman askerler durmaz göğüsler
Çanakkale’sinde kurulur pazar
Arştan askerlere değmesin nazar
Ecel geldi ise kismetimde yazar”*

Yay., Cilt I, Ankara, 2000, s. 213, ayrıca bkz. aynı eser. Cilt II, s.118,171 ve 341 ve Onur Akdoğu, a. g. e., s. 9-20.

39 Onur Akdoğu, a. g. e. s. 13.

40 Kocaeli Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. İbrahim Güran Yumuşak’ın Çanakkale’de verilen şehitlerle ilgili olarak yaptığı

araştırmadan aktaran www.seloris.php.net/us/2007/03/ca-nakkalede-hangi-il-ne-kadar-sehit-verdi.html

41 Destancı Eyüplü Mustafa Şükrü Efendi, Çanakkale Şarkısı, Necmi İstikbal Matbaası, İst., 1331, s.1.

Çanakkale türküsünün kime ait olduğu ve tarihlendirilmesi konusundaki bir başka iddia ise Emrullah Nutku'nun Çanakkale Sultanisi birinci sınıf öğrencisi olan 1903 doğumlu kardeşi (Emekli Tabip Albay) Seyfullah tarafından annesine yazılan 29 Eylül 1914 tarihli mektupla ortaya çıkar⁴²

"...Canımıza tak diyen İki yıllık gurbet hayatından artık kurtuluyoruz. Sana ve aileme kavuşacağımı için seviniyorum. Mektebimizi alıyorlar, hastane olacakmış, bizi de İstanbul'daki mekteplere dağıtacaklarını. Hocalarımızın çoğu da askerlik hizmetine gidiyorlar, büyük sınıflar da gönüllü yazılacaklarmış. Bugün Türkçe hocamız sınıfa geldi, ama çok kalmadı, bize veda etti. Bize 'Zamanı gelince cepheye yapılacak vatan hizmetinin mektepte yapılan hizmetten kutsi olduğunu' söyledi. Birkaç günden beri Çanakkale sokaklarından askerler geçiyor, 'Çanakkale İçinde Aynalı Çarşı, Anne ben gidiyorum düşmana karşı.' şarkısını söylüyorlar. At üstünde zabıtlar, top arabaları, mekkâre ve deve kervanları sokağımızı doldurdu. Harp olacakmış. İngiliz ve Fransız harp filoları boğazın dışında dolaşıyor. Buraları bombardıman edeceklermiş. Bu bombardımanı görmek isterdim, ama yakında Çanakkale'den ayrılacağız..." Bu mektuptan anlaşılacağı üzere daha harp başlamadan çok önce Çanakkale bölgesinde de askeri bir takım gelişmeler söz konusudur ve askerlerin mırıldandıkları türküyü ilgili sözler muharebeler başlamadan önce söylenilmiş sözlerdir.

III-Çanakkale Muharebeleri, Çanakkale Türküsü Ve Kosovalılar

Birinci Dünya savaşı sürecinde "bizim olmayan topraklarda"⁴³ cepheye sürülen ve binlerce Anadolu insanının hayatına mal olan savaşlarda bugün Misak-ı Milli sınırları dışında kalan Kerkük, Kıbrıs, Kosova gibi pek çok farklı yerden insanlar da yedi düvele karşı Anadolu insanıyla birlikte mücadele etmiştir. Kosova'nın Gora bölgesinden 460 civarında Kosovalının da Çanakkale'de savaşa katıldığı bilinmektedir⁴⁴. Çanakkale türküsünün bugün özellikle Kosova, Makedonya ve Arnavutluk'ta da söylendiği, bilindiği ve dilden dile dolaştığı herkesin malumudur⁴⁵. Çanakkale Muharebeleri Anadolu halkbilimini olduğu kadar bugün Türkiye sınırları dışında kalmış olan topraklarda yaşayan Türklerin kültürel hayatını son derece ve yakından etkilemiştir. Ninnilerden ağıtlara, yakımlardan destanlardan şiirlere ve türkülere çok geniş bir yelpazede karşımıza çıkan edebiyat örnekleri içerisinde en etkileyici olanları ise zaman zaman zlem, hasret, hüznün ve ayrılık koku, zaman zaman kahramanlıkları betimleyen Çanakkale cephesidir ve bu bölgedeki muharebeler bu insanlar tarafından da çok yakından takip edilmiştir. Örneğin Makedonya Türkleri tarafından söylenen

türküler konusunda yapılan bir çalışmada "Çanakkale Türküsü" ve "Çanakkale İçinde Aynalı Çarşı" türküleri de betimlenmektedir⁴⁶; Çanakkale muharebelerine katılan Arnavutlar nedeniyle bu topraklarda da Çanakkale üzerine bir halkbilim ve edebiyat olduğunu da belirtmek gerekmektedir.

*"Çanakkale içinde ilk top patladı.
İlk top patladı. Güllesi denize düştü
Of gençliğim vay aman
Çanakkale içinde ikinci top patladı,
ikinci top patladı
Güllesi denize düştü.
Deniz dalgalandı. Çıkmız görünüz.
Deniz şapka ile doldu
Of gençliğe vay aman
Çanakkale içinde bir derin pınar.
Uğraştılar yoruldu
Su çekemediler.
Of gençliğe vay aman.
Çanakkale içinde bir derin pınar
İçmeyin be evlatlar zehirli sular.
Of gençliğe vay aman.
Çanakkale içinde bir yeşil çadır.
Türk zabıtları gül kokar.
Of gençliğe vay aman.
Çanakkale içinde bir sarı çadır Türk zabıtları bir
araya toplanır.
Of gençliğe vay aman.
Çanakkale boyunda geçiyor iki kadın.
Gayret edin evlatlar.
Fransızlar yok artık.
Of gençliğe vay aman
Çanakkale boyunda Geçiyor iki kadın.
Gayret edin evlatlar İngilizler yok artık.
Of gençliğe vay aman"*

Öte yandan Kosova'da Çanakkale konusunda karşımıza çıkan pek çok farklı türküden birisi de aşağıdaki gibidir⁴⁷

*"Çanakkale düşmanları, topçumuz verdi şanları,
Süngülerle aslan asker, telef etti hep onları.
Düşmanlar belayı buldu, sürünüp denize doldu,
Şükür olsun insanlara, duaları kabul oldu.
Ölür isek böyle ölelim, kalır isek gazi olalım,
Bin yaşasın vatanımız, yoluna kurban olalım.
İngilizler, Fransızlar, yürekleri şimdi sızlar.
Bu dünyayı yutmak için, birleştiler bu dinsizler"*

42 Emrullah Nutku, Çanakkale Şanlı Tarihine Bir Bakış, Çanakkale Savaşlarının 60. Yılı, İstanbul, 1975, s. 8.

43 Kansu Şarman, Kumandanım Galiçya Ne Yana Düşer; Mehmetçik Avrupada, İstanbul, 2006.

44 Ulvi Keser-Gürsel Akingüç, age., s. 49-97.

45 Kosovalı Türk Şair Osman Baymak ile 21-25 Ekim 2008 tarihinde KKTC'de yapılan görüşme.

46 Hamdi Hasan, Makedonya Türklerinde Söylenen Türküler, Ankara, 2008, s. 291.

47 Nimetullah Hafız ve Tacida Zubçeviç Hafız'dan aktaran KTGK Komutanlığı, a.g.e., s.21-22, Prizren, 2008

*Koşalım haydi koşalım, Kabatepe'yi aşalım,
Sahildeki düşmanlarla, süngülerle vuruşalım.
Osmanlılar birleşiyor, her bir yere yerleşiyor,
Askerlerin süngüsünü, gören düşman titreyiyor.
Arıburun, Kabatepe, düşmanlara olsun küpe,
Osmanlı'ya teslim etsin, tüfeğini öpe öpe."*

Çanakkale cephesine bugün en fazla destek veren bölge olarak haklı bir gurur yaşayan Gora bölgesinde ise Goralılar Çanakkale türküsünü şu şekilde de dillendirmektedirler⁴⁸

*"Çanakkale içinde aynalı çarşı
U Canakkale, ogedala carsija
Ana ben gidiyom düşmana karşı
Majko, odoh protiv dusmana
Oy gençliğim eyvah
Oh, mladosti moja"*

Bu türkünün sözlerinde ayrıca "Çanakkale içinde sıra sıra söğütler, söğütler altında yatır baba yiğitler" eklemesi de söz konusudur. "Çanakkale içinde zincirli bunar, içmanın be arkadaşlar zehirli sular" dizelerinin sıkça işitildiği Kosova'da Çanakkale cephesinde savaşanlarla ilgili söylenen bir başka türkü ise Kosovalı Türkler tarafından dile getirilen aşağıdaki gibidir⁴⁹;

*"Türklerin gemisi kırmızı delikli
İçindeki askerler aslan yürekli
Düşmanların gemisi yeşil direkli
İçindeki askerler tavşan yürekli
Kaçma düşman kaçma tutuklanırsın
Çanakkale boğazında teslim olursun"*

Bu türkü en klasik haliyle Anadolu insanının genel karakteristiğine uygun bir hüznün, özlem ve ağıt havası taşımaktadır. "Güle oynaya ve düğüne gider gibi" savaşa katılan Türk insanı neredeyse bütün özellikleriyle bu türküde kendisini bulmaktadır. Askerden, cepheden gelen evlatların karşılanması tıpkı askere gönderilen evlatların uğurlanması kadar sevinçli ve coşkulu olduğundan türküde memleketine haber gönderen asker de arkadaşlarını uyarmakta ve annesinin üzülmelerini istemediğinden ona evladının savaş meydanlarında evlendiğini söylemelerini istemektedir.

IV. Çanakkale Türküsü ve Alman Müzik Adamları

Birinci Dünya savaşı'na Almanya ile birlikte giren

48 Kosova Türk Tabur Görev Komutanlığı tarafından "Kosovadan Çanakkale'ye Makalelerle, Anılarla, Şiirlerle. Törenlerle ve Belgelerle Çanakkale Savaşı" isimli 2008 yılı içerisinde bir çalışma yayımlanmış ve Osmanlı Muharebe Marşı, Çanakkale Şarkısı, Gaziler Şarkısı, Çanakkale İçinde Türküsü gibi pek çok türkü de bu çalışmada yer almıştır. KFOR Türk Gücü personeline ve Özellikle Erol Ünsal'a teşekkür ederim.

49 Ebubekir Sofuoğlu, a.g.e, s. 94.

Osmanlı İmparatorluğu dönem içerisinde Almanya ile çok sıkı işbirliği içine girmiştir. Durum böyle olunca farklı cephelerde Alman askerleriyle ve özellikle de Alman subaylarıyla birlikte görev yapmak alışılmış bir durum konumundadır. Binbaşı Serno'nun Hava Okulu açma gayretlerinin yanı sıra Alman askeri personeli Akdeniz'den Galiçya'ya kadar Türk askerleriyle birlikte savaşa dâhil olur. Doğal olarak bu dönem Alman kültür ve sanat insanlarının da Anadolu coğrafyasını tanıma ve mercek altına alma bağlamında son derece uygun bir dönemdir. İşte bu noktada çalışmanın konusuyla ilgili olarak karşımıza iki farklı Alman derlemeci ve müzik adamı çıkar. Bu arada belirtilmesi gereken bir başka husus ise Alman Asker Heyeti tarafından İstanbul'da yayımlanmakta olan "am Bosphorus" isimli asker gazetesinin 10 Mart 1918 tarihli 11. sayısında ve 4. sayfasında İzmir'de görev yapmakta olan Sıhhiye Astsubayı Krüger tarafından Almancaya çevrilmiş 18 beyitlik "Das Lied Von Tschanakkale" isimli bir türkü yayımlandığıdır.

*"DAS UED VON TSCHANAKKALE
Ein Krug steht in Tschanakkale,
Gefüllt bis an den Rand,
Den Eltern tut das Herz so weh,
Ihr Hoffnung ganz entschwand.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale! Gleich gelber Schlang'
Ob dir ein Flieger schwebt.
Uns allen wird zu mute bang,
Das Herz uns allen bebt.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, auf dem Basar
Gab ich den Abschiedsgruß
Der Mutter mein im grauen Haar.
Zum Kampf ich ziehen muss.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, in deiner Schanz
Behutsam ich da schlich. –
Wind', England, einen Totenkranz,
Manch Held, der hier erblich.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, ein Meer von Blut
Um deine Mauern floss.
Alt Englands Sohn, sein höchstes Gut,
Sein Blut um dich vergoss.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, an deinem Strand
Gelandet war der Feind.
Sein Aug' warf er auf unser Land,
Zu nehmen er's gemeint.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, von dem Gestad
Des Meeres blickt er ins Land.
Wohl sinnt er Tücke und Verrat,*

Jedoch er hält nicht stand.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, mit Löwenmut
Durchbohrt der Feinde Brust
Der Türk, der für sein teures Gut
Sein Blut vergießt mit Lust.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, den Pulverdampf
Aus deinem grob Geschütz,
Ihn flieht der Feind ohne großen Kampf,
Wenn aufzuckt Blitz auf Blitz.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, du Feste hehr,
Du hemmst die Feinde keck,
Von deinen Mauern starker Wehr,
Wir fegen sie hinweg.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, du drohst dem Feind:
Laß nur dein Schießen sein.
Gar bald um dich zu Hause weint,
Weib, Kind und Mutter dein.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, aus deinem Tor
Die zwölfte Furka bricht.
Ein Regiment der Feind verlor.
Aufgeht der Freiheit Licht.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, der Feinde Flott'
Ins Meer versank sie hin.
Uns schütze unser starker Gott
Und unsre Artillerie.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, die Fahne weht
Und flattert stolz im Wind.
In alle Welt der Ruf ergeht:
Wir Türken Sieger sind.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, das Auge lacht.
Dank unserm Padischa.
Wir hielten stand auf schwerer wacht.
Nun ist der Friede nah.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, das Schwert es ruht.
Der wind fegt übers Feld.
Jedoch der Türke nimmer ruht,
Die Still' ihm nicht gefällt.
O Unglück meiner Jugend.
Tschanakkale, leb wohl mein Ort.
Bin heil noch und gesund.
Ich ziehe heut' nach Anafort'
Noch jetzt in dieser Stund.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, der Totenbaum
Ragt traurig in die Luft.
Es lebt der Helden Hälfte kaum.
Die Hälfte' sank in die Gruft.
O Unglück meiner Jugend."

Bu türküyü⁵⁰ ilgili olarak çalışan bir başka Alman müzik adamı ise Willi Heffening'dir ve 1923 yılında Berlin'de yayımlanan Der İslam dergisinde "Türkische Volkslieder/Türk Halk Türküleri" başlıklı yazısında Çakıcı ve Köroğlu ile ilgili olarak yazılan türküler yanında Çanakkale Türküsü'ne de yer verir ve varyant karşılaştırması yoluyla türkülerin genetik ilişkilerini ortaya çıkarmaya çalışır⁵¹. Bu türküyü ilgili olarak Heffening "1915 yılında ortaya çıkan Çanakkale şarkısı çok ilginçtir.." der ve bu türkünün eski savaş, eşkiya ve aşk türkülerini de içine aldığı, Plevne (1877/78) türkülerinden Kırım Savaşı'na kadar uzanan bir çizgi takip edilebileceğini ve böylece 60 yılı aşkın bir zaman dilimin söz konusu olduğunu belirtir.

Alman Willi Heffening Çanakkale Türküsü olarak bilinen türküyü 1917/1918 döneminde tek bir kaynak kişiden değil aksine farklı kaynaklardan ve farklı yörelerden derlediğini belirtmektedir. Heffening bu kaynak kişilerini (Devlet) Demiryolları'nda ustabaşı olarak çalışan, babası Çerkez ve son derece nükteli bir kişi olarak betimlediği Eskişehirli Ahmet oğlu Cemaleddin, memleketini bilemediği Mehmed isimli bir kaynak kişi, Konya Beyşehir'den Yusuf oğlu Mehmed ve Erzurumlu Mustafa Onbaşı olarak vermektedir. Öte yandan Heffening kaynak kişilerle nerede görüştüğünü ve bu derlemeyi nerede yaptığını ise belirtmez. Bununla beraber Heffening'in kaynak kişilerinden Beyşehirli Mehmed Çanakkale Muharebelerine de katılmış bir kişidir. Heffening'in derleme yaptığı üç kaynak kişi türküyü ilgili olarak sözleri yazılı şekilde kendisine verirken Eskişehirli Ahmet oğlu Cemaleddin ise türküyü hem söylemiş hem de yazdırmıştır⁵². Böylece Willi Heffening farklı kaynak kişilerden derlediği sözleri bir araya getirmek suretiyle 22 beyitten oluşan türküyü ortaya çıkarır. Heffening bu türküyü⁵³ ilk 7 beyiti Türkçe ve Almanca tercümeleriyle yayımlarken 8. beyitten sonraki kısmı ise Osmanlıca harflerle yayımlamıştır.

"ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ

Çanakkala içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliyim heva (nakarat her iki mısradan
sonra tekrarlanmaktadır)
Çanakkala içinde bir dolu desti
Analar babalar umudu kesti

50 Ayrıntılı bilgi için Yetkin İseñe ait www.gallipoli-1915.org/turku.htm isimli Çanakkale konulu web sayfasına müracaat edilmelidir.

51 Willi Heffening, "Türkische Volkslieder", Der İslam, XIII (1923), s. 236-267.

52 Willi Heffening, a.g.e. s. 246

53 Willi Heffening, a.g.e. s. 246

Çanakkala içinde bir dal kestane
 Vurulan gazilere çalı dibi hastane
 Çanakkala içinde bir uzun çarşı
 Göksüm aşdım gidiyorum düşmana karşı
 Çanakkala içinde sıra sıra söğütler
 Altında yatıyor aslan şehitler
 Çanakkala içinde bir uzun selvi
 Kimimiz nişanlı kimimiz evli
 İstanbul'dan çıktım başım selamet
 Çanakkala varmadan koptuda kıyamet
 Sevgilim validem Allah'a emanet
 Çanakkala içinde bir sarı yılan
 İngiliz gemisi duruyor civan
 Çanakkala içinde bir dolu desti
 Destiler üstüne sam yeli esti
 Çanakkala içinde toylar atıldı.
 Fransız askeri denize döküldü
 Çanakkala içinde geçemez oldum
 İngilizli Fransızı sevemez oldum
 Martinimi asdım zeytin dalına
 Fişengimi doladım ince belime
 Çanakkala Boğazı dardır geçilmez
 Soğuktur suları kardır içilmez
 Çanakkala topları deniz de yakıyor
 Onbirinci fırka hücumla kalkıyor
 Çanakkala içinde bir yeşil çadır
 Çadırın içinde şehitler yatır
 Yüksek siperlerden atlayamadım
 Fişengim döküldü toplayamadım
 Atma çavuş atma kanım akıyor
 Nişanım var Silada yolunda bakıyor
 Çanakkaladan (çıkıdım) yan basa basa
 İngilizler kaçıyor kan kusa kusa
 Çanakkala içinde bir uzun çayır
 Ana ben gidiyorum başını kayır
 Çanakkala içinde düşman yürüdü
 Önbirinci fırkanın namı yürüdü
 Çanakkala içinde harman olur mu
 Kara bomba yarasına derman olur mu
 Çanakkala içinde sıra sıra kazanlar
 Oturmuş zabitler künyeye yazarlar”

Alman derlemeci Willi Heffening konuyla ilgili 1923 tarihli söz konusu yazısında türkünün Plevne ve Sivastopol ile ilintilenebileceğini belirtmektedir. Bu durum Çanakkale Türküsü'nün Çanakkale Muharebelerinden çok daha öncesine tarihlenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Böylece türkü daha önceden yazılmış ve/veya biliniyor olmasına rağmen Çanakkale Muharebeleri döneminde yeni sözler ve anlamlar katılmak suretiyle genişletilmiş ve zenginleşmiştir. W. Heffening aynı yazısında Karl Hadank isimli bir araştırmacının 1919 yılında MSOSA kısaltmasıyla ismi geçen bir derginin 68. sayısında

yayımladığı “Jungtürkische Soldaten -und Volkslieder (Jöntürklerin Asker ve Halk Türküleri) isimi yazıda Çanakkale Türküsü'nden de bahsedildiğini ve türkünün Marmara Denizi'nin güney kıyısında derlendiğini ifade eder.

Willi Heffening 1917/1918 yıllarında derleyip 1923'de yayımladığı nota⁵⁴

Öte yandan Çanakkale Türküsü konusunda Dr. Karl Hadank tarafından 1917/1918 yıllarında Marmara Denizi'nin güney kıyılarında bulunan küçük bir sahil kasabasında derlendiği belirtilen bir türkü daha söz konusudur⁵⁵. 1917/18 döneminde V. Ordu Komutanlığı'nda görevli olduğu dönemde kendi ifadesiyle “pek çok sıkıntı ve zaman kaybı neticesinde” bölgede yaşayan çocukları ve karargâhta görevli askerleri halk türküleri bulmak ve derlemek amacıyla seferber eden Hadank işte bu gayretlerinin sonucunda Çanakkale Marşı olarak adlandırılan türküyü de derlemeyi başarır. Türkülerin genellikle sıradan halk tabakaları tarafından sevildiğini ve okumuşlar tarafından pek de itibar edilmediğini belirten Hadank bu nedenle türkülerin herkesin ortak malı durumunda olmadığını ve özellikle son 10 yılda türkülerle serbestlik tanındığını belirtir. Hadank'ın son derece yerinde gözlemleri esasında dönemin aydınlarıyla sıradan halk tabakaları arasındaki uçurumları ve bakış açıları açısından farklılıkları göstermesi bağlamında da son derece yerinde tespitlerdir. Hadank'a göre son derece neşeli yazılmış, ince ve duygu yüklü türküler olabildiği gibi son derece kaba türküler de söz konusudur ve türkülerde şiirsellik aramak pek de mümkün değildir. Özellikle savaş dönemlerinde yazılan türkülerde fikrîsel bir derinlik ve duygu yoğunluğu aramanın gereksiz olduğunu belirten Hadank savaşların nefret, kin ve intikam görüntüsü içinde türkülerde bütün bunları aramamak gerektiğini de belirtir. Halk türkülerini “mütevazı halk temsilcileri” olarak niteleyen Karl Hadank özellikle 1908-1918 arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun son derece sıkıntılı ve baskılarla dolu bir dönem yaşadığını ve gerek içeriden gerekse dışarıdan gördüğü baskılar sonucunda çok farklı cephelelere asker yetiştirebilmek amacıyla çırpınıp durduğunu belirttiği yazısında özellikle 1908-1918 döneminde yaşananların halk türkülerine de aynı şekilde yansıdığını belirtir. Dr. Karl Hadank daha önceleri tamamen askerler için yazıldığını belirttiği türkülerin daha sonraki süreçte değişkenlik göstererek insanların milliyetçi duygularını beslemeye yönelik olarak ortaya çıktıklarını belirtir. Karl Hadank özellikle dönemin aydınları ve nispeten eğitim görmüş

54 Willi Heffening, a.g.e. s. 236-267

kesimleri tarafından bu halk türkülerinin son derece komik ve önemsiz görüldüklerini belirtmekle beraber özellikle gençlerin halk edebiyatının bir unsuru olan bu türkülerini sevip benimsediklerini de ifade eder. Hadank ayrıca dönemin Anadolu coğrafyasında halkın ne kadar eğitimsiz olduğunun da farkındadır ve eğitimden yoksun bu insanların duygularını, düşüncelerini, fikirlerini, sevinç ve hüznelerini ifade edebilmek amacıyla türkülerle müracaat ettiklerini ve bu durumun da böyle bir toplum için bundan daha normal bir durum olamayacağını da belirtir.

Dr. Karl Hadank ayrıca son derece yerinde bir değerlendirme yaparak yaşanan olayların halkın bakış açısını nasıl değiştirebildiğini ve güncelin türkülerine nasıl yansıdığını da ortaya koyar. Özellikle Balkan Harbi sırasında ortaya çıkan nefret ve intikam türkülerinin daha sonraki süreçte yerini farklı türkülerle bıraktığını, aynı durumun Birinci Dünya Harbi sırasında da söz konusu olduğunu belirtir. Savaşın kendi edebiyatını da yarattığını; ancak farklı cephelerde Osmanlı'nın uğradığı yenilgilerin edebiyatçılar ve şairler açısından hiç de ele alınacak kadar güzel sonuçlar çıkarmadığını belirten Hadank bu noktada tek istisnanın Çanakkale olduğunu da belirtir.

ÇANAKKALE MARŞI

Edirneden çıktım başım selamet.
Harbe dahil olmadan kopdu bu kıyamet,
Of! gençliyim eyvah!
Çanakkale içinde bir dolu testi.
Analar, babalar umudu kesdi.
Of! gençliyim eyvah!
Çanakkale içinde vurdular beni,
Ölmeden mezarıma koydular beni.
Of! gençliyim eyvah!
Çanakkale içinde bir uzun selvi.
Kimimiz nişanlı, kimimiz evli
Of! gençliyim eyvah!
Arı burnu yayılırken yan basa basa
Öli(y)orum din kardaşlar kan kusa kusa.
Of! gençliyim eyvah!
Tabancam duvarda asılı kaldı.
Cehizi sandıkda basılı kaldı.
Of! gençliyim eyvah!
Çanakkale içinde sıra sıra söyüdler
Altında yatarlar baba şehidler.
Of! gençliyim eyvah!

Sonuç

Çanakkale Muharebeleri Türk insanının neredeyse 1500'lü yıllardan sonra ve yaklaşık 400 yıl sonra ilk defa savaş meydanlarından başı dik olarak çıktığı, özellikle Balkan Harbi ve Türk-İtalyan Harbi ile Birinci Dünya Savaşı sürecinde farklı cephelerde yaşanan bozgunlar ve felaketlere karşın savunmadan taarruza geçildiği ve Anadolu'da yeni Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşu öncesinde ona temel oluşturan destanlarla dolu bir süreçtir. Türk insanının imkânsız başardığı, savaş ve siyaset tarihine altın harflerle geçen bu dönem aynı zamanda dünden bugüne Türk edebiyatı ve halkbilimi açısından da unutulmaz ve son derece zengin kaynaklarla doludur. Bu bağlamda üzerinde en çok konuşulan, tartışmalar yapılan ve nesilden nesile aktarılan ise Çanakkale Türküsü olur. Bugün Türkiye sınırlarında Yunanistan'dan Kosova'ya kadar son derece geniş bir coğrafi yelpazede çalınıp söylenen bu türkü esasında Türk insanının duygu dünyasının güzelliklerini, sırlarını, saflığını, içtenliğini yansıtmaktadır. Osmanlı-Rus Harbi'nden Türk-Yunan Harbi'ne kadar farklı coğrafyalardan ve savaşlardan etkilenen, ayrıca İzmir türküleriyile de harman olan söz konusu türkü esasında Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde ortaya çıkmıştır. "Ölmeden mezara anam koydular beni" gibi farklı Anadolu türkülerinde görülebilen mısralarla da desteklenen türkü Çanakkale, Kastamonu, Çorum, Yozgat, Kerkük, Rodop Türkleri ve Adakale'den Makedonya, Bosna-Hersek- Arnavutluk ve Büyük Mübadele sonrası Anadolu'dan Yunanistan'a göç eden Yunanlar vasıtasıyla Yunanistan'dan Kosova Prizren ve Kerkük'e farklı ve çok geniş bir coğrafyada kendisini gösterir.

Türkische Text.

چناق قله مارشی

1. ایزدن چینگم اتم سلامت
حره داخل اواندن فودنی بر قیامت
اوف! کنجکم ایوان!
2. چناق قله ایچنده بر طولو دنی
آئر یار اییدی کندی
اوف! کنجکم ایوان!
3. چناق قله ایچنده اوردور بی
أردمن مراره فویدور بی
اوف! کنجکم ایوان!
4. چناق قله ایچنده بر اوزون سوا
کیسز تناق کینز اولی!
اوف! کنجکم ایوان!
5. آری بورق ایچرکن یان باشه بات
اولورم دین فرماشز قان قومه قوما
اوف! کنجکم ایوان!
6. طایفیم دیوانه آسیل قادی
جهازی سنوقمه باییل قادی
اوف! کنجکم ایوان!
7. چناق قله ایچنده مره مره سکو
آکنه یازار یا شوبدل
اوف! کنجکم ایوان!

Umzeichnung.

Ünag qalı marış.

1. Ailivadın içgöyün bulgen adlandı,
barba dıloyı olvadın qaydu ku qıjandı,
of! gänçijim ejnab!
2. Ünag qalı içindä bir dolu zıvı.
amalar, bekalär unadı kütü.
of! gänçijim ejnab!
3. Ünag qalı içindä evrülür bänı.
ilüvüdü ulıyayın qaydalar bänı.
of! gänçijim ejnab!
4. Ünag qalı içindä bir unu adlı.
kimüdü atıxıy, kimüdü dölü?
of! gänçijim ejnab!
5. Ary buru jaylayırhın jın baba kütü
büvünün ün qardalıar qaz qaza qanı.
of! gänçijim ejnab!
6. Tabanjanı duvarda uny qadıy.
jübünı sevıyısın keryy qadıy.
of! gänçijim ejnab!
7. Ünag qalı içindä yre yre sıjıdılar
alıyadı jatarlar haka şahıdılar.
of! gänçijim ejnab!

EK 2

ÇANAKKALE TÜRKÜSÜNÜN BİLİNMEYEN BİR VARYANTI

Yazan

Dr. Karl Hadank

Çeviren

Prof. Dr. Ali Osman Öztürk-Selçuk Üniversitesi

EK 2:

“ÇANAKKALE TÜRKÜSÜNÜN
BİLİNMEYEN BİR VARYANTI⁵⁶”

Yazan: **Dr. Karl Hadank**Çeviren: **Ali Osman Öztürk-Selçuk Üniversitesi**

[Sunuş: Aşağıda yayımlanacak olan çeviri makale, Çanakkale Türküsü'nün beste mi anonim mi, Kastamonulu mu Çanakkaleli mi olduğu tartışmalarına yeni bir getirecek önemdedir. Buradan anlaşılacağı üzere ağızdan 1917/18 yıllarında yapılan (şimdilik) ilk derleme budur ve açıkça belirtildiği gibi Marmara'nın güneyinde bir liman kasabasında yapılmıştır. Yazının diğer bir önemi ise hem şehrisi Willi Heffening'de de olduğu gibi türkünün notasının da yayımlanmış olmasıdır. Ç.N.]

Jön Türklerin 1908-1918 yılları arasındaki ilk on yılı, Osmanlı İmparatorluğu için birbiri ardına gelen bir dolu ciddi ve sonuçları itibarıyla ağır olayları kapsamaktadır. Osmanlı Türkleri hem içeriden hem dışarıdan her defasında yeni baskılarla sarsılmış ve bir bu cepheye bir o cepheye gönderebilmek için güçlerini toplamak zorunda bırakılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Temmuz 1908 devriminden 1. Dünya Savaşı'na kadar yaşadığı büyük değişiklikler, Türk edebiyatında yerini almıştır, hem de en son ve mütevazı temsilcilerine kadar. Bu mütevazı temsilci nitelemesi ile halk türkülerini kast ediyoruz, ki bunlar ilke olarak öncelikle askerler için yazılmış iken, daha sonra tamamen genel anlamda halkın milliyetçilik eğitimi için yararlı oldukları ortaya çıkmıştır. Kuşkusuz bu alanda yönetimin yönlendirici ve düzenleyici faaliyetinden ziyade bireyin özel güdüsü etkili olmuştur. Özellikle gençlik, çoğunlukla hiçbir yönlendirme olmaksızın, doğal taklit yeteneği sayesinde türküler yaratmış ve onları yaygınlaştırmıştır. Milliyetçi coşku ile yaratılmış bu ürünlerde halk edebiyatının bir kolu ile karşı karşıyayız ve bunlar genellikle eğitimi ve entelektüeller tarafından değersiz görülmekte ve hatta gülünç bulunmaktadır, halbuki halkın düşünsel yaşamında hiç de önemsiz değillerdir. Okuma becerisinin sadece küçük bir kesimin tekelinde olduğu bir ülkede halk türkülerini, başka herhangi bir yerdekine göre halkın politik ve sanatsal eğitiminin çok önemli bir unsurudur. Bu yolla belirli düşünceler ve duygular, hatta ihtiraslar geniş kitleye aktarılır ve yayılır. Halkın özel yaşamına nüfuz etmek isteyen kişi, onun türkülerini de dikkate almalıdır.

Jön Türk türkülerinde halkı heyecanlandıran aynı savaşçı ruhu görmekteyiz. Türkülerde ayrıca II. Abdülhamit idaresinde zorla baskı altında tutulan ve bir çok açıdan itidali elden kaçırıp çığıırından çıkmış milliyetçi düşüncenin hakimiyetini görmekteyiz. Milliyetçi türkülerin padişah, ordu ve vatan gibi doğal konuları dışında Osmanlı-Türk tarihinin büyük olayları da metinlerde yüceltilir; bu arada eski devirler de

unutulmaz.

Jön Türk türkülerinin kaderinde, Jön Türk döneminin değişen siyasi şartların halkın zevkine ve tercihlerine başka bir yön vermek zorunda kalışı da yansımaktadır. Türküler bu nedenle kısa bir zaman içinde hızla değişmiştir. Bulgarlar üzerine söylenen ve Balkan Savaşı'nın meyvesi olan kin türkülerini bir süre diğer tüm türkülerini gölgede bırakacak gibi görünüyordu, fakat daha üç yıl sonra olaylar sayesinde tamamen geri plana düşüp unutuldu. Diğer türkülerde de aynı çabuk eskime akıbetine uğradılar. Ancak 1918 yılı, yeniden alevlenen Bulgar-Türk çatışması ile yeni bir hareketlenmeye sahne oldu. Büyük savaş kendisi adına edebi açıdan ele alınacak yeteri kadar malzeme veriyordu, ama Türk tarafındaki gidişatı, şairleri yeni eserlere özendirecek denli hiç de iyi değildi. Sadece bir yerde, Çanakkale Boğazı'nda düşmanın püskürtülmesi başarılmış, buna karşın kuzeydoğuda, güneydoğuda ve güneybatıda olmak üzere diğer üç savaş cephesinde yenilgiler yaşanmıştı. Buradan anlaşılacağı gibi diğer halk türkülerini, dünya savaşının özel olaylarına bağlanmaktansa genel tutulmak zorundaydılar. “Halk türküsü” sözünde vurguyu ilk heceye yapıyor ve böylece bu küçük derlemenin toplanması esnasındaki tuttuğum yolu belirtmek istiyorum. Yazılı Türk edebiyatında rasgele, belki de hiç önemsiz ve unutulmuş milliyetçi şiirleri aramaktansa, halkın yaşattığı türkülerini tespit etmeyi tercih ettim. Tabi ki burada yayımlanan parçalar, bu haliyle önemli ölçüde tesadüfen gerçekleşen bir seçimin sonucudur. Bizzat V. Osmanlı Ordusu'nun ana karargahında görevli olduğum 1917 ve 1918 yıllarında Marmara Denizi'nin güney kıyısında bulunan küçük bir liman kasabasında birçok zahmet ve zaman kaybı ile Türk askerlerini ve çocuklarını türkü tespiti için heveslendirmeyi başardım. Milliyetçi türküler bizde olduğu gibi herkesin ortak malı değil. Özellikle okumuşlar arasında bunlara yabancı olan kişilere rastlanıyor. Osmanlı İmparatorluğu'nda bildiğimiz anlamda milliyetçi türküler ancak son on yılda izin verildiği gerçeğini göz önünde tutmak gerekiyor. Buna ilaveten Türkiye'de az gelişmiş eğitim sistemi kapsamında müzik dersi bizde olduğu gibi yapılmıyor.

Burada yer verilen türküler şiir sanatı açısından eşdeğerde değiller. Çok başarılı ve etkili yazılmış, canlı ve neşeli bir türkünün yanında kaba, fikirce zayıf ve karamsar örnekler de var. Çok farklı kaynaklardan geldiklerini hemen ele veriyorlar. Genel olarak harcı alem özellikler ağır basıyor. Böyle bir saptama şaşılacak bir şey değil. En azından asker türkülerinde fikir zenginliği ve duygu derinliği aramak gerekir. Savaş sanatının gaddarlığı ve kaba tavrı, zarif ve ince şairane duygularla çok büyük bir tezat oluşturuyor. Türkülerin tanınmışlığı ve yaygınlığı biri birine hiç de eşit değil. Sevimleri ise her halükarda edebi mükemmelliklerine göre değil, aksine başka nedenlerden. Türkünün bir yandan konusu, diğer yandan ezgisi etkili olmuş olabilir.

Müzik açısından tartışılmaz, güvenilir kaynak kişiler bulmak çok zor olduğundan, bu makalenin dil ile ilgili bölümü müzik bölümünden daha önemli⁵⁷.

56 Makale aslında “Jungtürkische Soldaten- und Volkslieder” [Jön Türklerin Asker ve Halk Türküleri] başlığıyla Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen 19, (Berlin), 1919, s. 63 - 92'de Almanca yayımlanmıştır. Nota ve metinlerin taranmasındaki yardımı için sayın Ayhan Monuşa çok teşekkür ederim.

57 Aynı tarihte yapılan diğer bir Çanakkale Türküsü tespiti için bkz. Heffening, W.: “Türkische Volkslieder”, Der Islam, XIII (1923), s. 236-267. Özeti için bkz. Öztürk, A. O.: “Çanakkale

Jön Türk türkülerinin ezgileri bir çok Avrupalının beklediği gibi asla oryantal (İslami) değildir. Müziğin karakterinde de Jön Türklerin başlattığı güçlü bir Avrupalılaşıma kendini göstermektedir. Bu Jön Türk türküleri derlemesi bu nedenle özellikle eski Türk halk türküleri ile tamamlanmaya muhtaçtır. O zaman iki grubun karşılaştırılmasıyla, biri birinden içerik ve müzik bakımından ne çok farklılaştığı hususunda kanaat oluşacaktır. Ayrıca, Avrupalı biçimde müzik terbiyesi olmayan Türklerin türkülerini nasıl (genizden) tonla söylemeleri dikkate alınmalıdır.

Türkçe'nin elverdiği ölçüde filolojik (dilsel) açıdan tam bir çeviri vermeye çabaladığım için, akıcı bir Almanca yerine şiir diline çevriden vazgeçmek zorunda kaldım. Aksi halde her iki dilin bir birinden çok farklı olması nedeniyle belkide sadece türkünün içeriğini vermek söz konusu olacak ve bu durumda çeviri ortaya çıkmayacaktı. Çeviri, diğer serbest anlam aktarma çabasından farklı olarak, okuyucuyu özgün metne yaklaştırmayı ön plana alır.

OSMANLICA METİN

Türkischer Text.

چناق قلمه مارشی

1. Adirnedän içqıdım başım salâmât.
Harbâ dahıl olmadan qoıdı bu qıamât,
of! gänğlijim ejvah!

2. Çanaq qalâ içindä bir dolu tästi.
Analar babalar umıdu käsüi,
of! gänğlijim ejvah!

3. Çanaq qalâ içindä vurdular bâni.
Ölmädän mazarıma qojdular bâni,
of! gänğlijim ejvah!

4. Çanaq qalâ içindä bir uzun sälvî.
Kimiz nişanlı kimiz avli?
of! gänğlijim ejvah!

5. Ary burnu jayılyrkän jan başa başa
Ölıorum din qardaşlar qan qusa qusa,
of! gänğlijim ejvah!

6. Tabanjam duvarıa asyly qaldy.
ähizi sandyqda basyly qaldy,
of! gänğlijim ejvah!

7. Çanaq qalâ içindä syra syra söjüdlär
Utynda jatarlar baba şahıdlär,
of! gänğlijim ejvah!

Türkçe metinlerin transliterasyonunda (Osmanlı harflerinden Latin harflere aktarılmasında), ayrıntılı uzmanlık açıklamalarına gerek duyulmaksızın, Türkçe'nin ses varlığını olabildiğince sadık biçimde yansıtmaya sistemini tercih ettim. Başka bir fırsatta Batı Türkçesi'nin telaffuzu (sesletimi) üzerine yazmayı düşündüğüm bir yazıda bu sorunları ele almayı umuyorum.(...)⁵⁸

II.

چناق قلمه مارشی

Çanaq qalâ marşy.

Das Dardanellenlied.

TRANSLITERASYON

Umschreibung.

Çanaq qalâ marşy.

1. Ädirnädän çyqđym başım sälamät.
Harbâ dahıl olmadan qoğdu bu qıamät,
of! gänğlijim ejvah!

2. Çanaq qalâ içindä bir dolu tästi.
analar, babalar umudu käsüi.
of! gänğlijim ejvah!

3. Çanaq qalâ içindä vurdular bâni.
ölmädän mazarıma qojdular bâni,
of! gänğlijim ejvah!

4. Çanaq qalâ içindä bir uzun sälvî.
kimimiz nişanlı, kimimiz ävli?
of! gänğlijim ejvah!

5. Ary burnu jayılyrkän jan başa başa
Ölıorum din qardaşlar qan qusa qusa,
of! gänğlijim ejvah!

6. Tabanjam duvarıa asyly qaldy.
ähizi sandyqda basyly qaldy,
of! gänğlijim ejvah!

7. Çanaq qalâ içindä syra syra söjüdlär
Utynda jatarlar baba şahıdlär,
of! gänğlijim ejvah!

Türküsü 1917/18 Tarihli Bir Derleme. Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi, Sayı 11, Şubat 1997, s. 83-87. Willi Heffening'in yayımladığı ve "Çanakkale Türküsü Çanakkale'nindir". Aynalı Pazar, Yıl: 3, Sayı: 109, 5.6.2005, s. 18-19'da Türkiye'de ilk kez yayımlanan notaya ekte yer veriyoruz (bkz. Ek).

58 Özgün metindeki diğer tespitler alınmamış, yalnızca Çanakkale Türküsü'ne ve ilgili bölümlere yer verilmiştir. Ç.N.

Çanak kale Marşı

- 1 *Edirnededen* çıktım başım selamet.
harbe dahil olmadan kopdu bu kiyamet,
of! gencliyim eyvah!
- 2 Çanak kale içinde bir dolu testi.
analar, babalar umudu kesdi.
öf! gencliyim eyvah!
- 3 Çanak kale içinde vurdular beni,
ölmeden mezarıma koydular beni.
of! gencliyim eyvah!
- 4 Çanak kale içinde bir uzun selvi.
kimimiz nişanlı, kimimiz evli?
of! gencliyim eyvah!
- 5 Arı burnu yayılırken yan başa başa
[basa basa]
öli[y]orum din kardaşlar kan kusa kusa.
of! gencliyim eyvah!
- 6 Tabancam duvarda asılı kaldı.
çehizi sandıkda basılı kaldı.
of! gencliyim eyvah!
- 7 Çanak kale içinde sıra sıra söyüdler
altında yatarlar baba şehidler.
of! gencliyim eyvah!

Açıklamalar

Dil Özellikleri: Farklı okuma biçimlerinden aşağıdaki tespitleri yapabilirim: “harbe dahil olmadan” yerine “Çanak kale varmadan” da denilebiliyor ki, bu gramer açısından yanlıştır, çünkü yön eki yoktur. İkinci kıtada bazıları *testi* yerine *deste* (demet) demekteler. İki durumda da anlam aynı kalmaktadır. *Doluluk*, *tıka basalık* ifade ediliyor. Testi kafiyeye daha uygundur. Belki *testi* ile çanağa gönderme yapılmaktadır, ki geniş anlamıyla eş anlamlı sayılabilirler. Bu durumda aslında karamsar bir metinde mizah da yerini bulmuş olur.

Fonetik açıdan öncelikle ikinci kıtada bir yer var. “Umudum var”, halktan kişilerin “ümid ederim” karşılığında söylediği bir söz. Sadece ifade biçiminde değil, sesletimde de halk Türkçesi’nin okumalarının dilinden ayrıldığı dikkat çekmektedir. – 6. kıtanın bir dizesine de dikkat etmek gerekiyor: Türkçe söylenişyle *çehiz*, yada *çehiz* (Arapça *cihaz*’dan), Arapça kelimelerin Türkçe’de çok çeşitli sesletim özellikleri kapsamındadır.

Söz dizim açısından da şiirimizde iyelik ekiyle kullanılan *çehiz* kelimesi bir açıklama gerektiriyor: Doğal olarak *çehiz* bir adamı değil, kadını ilgilendirmekte olduğundan, “kadının *çehizi*” biçiminde çevirmek gerekir. Ama bu açıklamayla başka gramer sorunlarına gireceğimiz için, normal sırayı bozmamak için ilk kıtaya dönelim. *Başım selamet* dizesinde, Türkçe’nin soyut kavramları aynı zamanda sıfat ve zarf olarak kullanma özelliğine rastlıyoruz. Bu Moğol kökenli dillerin kendine has bir özelliğidir: Söz öğeleri arasındaki sınırın belirsizleştirilmesi Çin dili uzmanlarıncı bilinen bir şeydir ve bu, sözcük sınıflarının kendi aralarındaki kararsız durumunu bu günkü Osmanlı Türkçesi’nde de etkisini muhafaza ettiğini gösterir.

İlk kıtanın ikinci dizesinin cümle yapısı büyük bir kısaltma sonucu oluşmuştur. *Olmadan* fiilinin mantıklı öznesi, birinci dizede konuşan asker olarak tamamlanmalı. Ayrıca tümlecin anlamı belirsizleşmeksizin ya da kaymaksızın *evvel* sözcüğünü

de burada düşünmek gerekiyor. Türkçe’de oldukça çok kullanılan tümleçler çok çeşitli anlamlarda kullanılmakta ve bu nedenle çok farklı biçimlerde çevrilebilmektedir. Çoğunlukla kısaltılmış mastar cümlesinin tümlecinin “ohne zu” (...sızın, ...dan) ile verebiliriz. Burada ise “bevor” (önce) lu bir zaman cümlesi daha iyi uyar (...madan önce). Almanca’da biz bir de “noch” (henüz) ekliyorken, Türkçe’de bunun karşılığı *daha*, *henüz* sözcüklerinin kullanılmasında tasarruflu davranılmaktadır.

Üçüncü kıtada mantıksal-gramatik bir sertlik söz konusu. Ölmeden, tam karşılığıyla “ölmeden önce” demek. Bu çeviriyi muhafaza edip ona mantıklı bir anlam yüklersek, bu ifadenin mecazi anlaşılması gerektiği düşünülebilir: Asker Çanak kale’ye getirilmekle, sanki canlı canlı mezara gömülmüş oluyor.

Metin bağlam(ı) bu dizinin yorumuna mani oluyor; çünkü bir önceki dizede, askerin kurşunla vurulduğu anlatılıyor ve bir sonraki kıtada ise mezarlık ağacı *selvinin* anılmasıyla askerin mezarına işaret ediliyor. Belki de şair, Türklerin zaman zaman (karanlık bir yere girince) kullanmayı adet edindikleri bir cümleyi düşünmüştür. Ölmeden mezara girdim; şu da var ki, bu söz anılan dizinin anlamına uygun düşmüyor, çünkü belirttiğimiz gibi metin bağlamı bu yorumu müsaade etmiyor. Ölmeden cümlesini “ölmeksizin” diye de anlasak, daha fazla bir anlam çıkmazdı. Almanca metin için “öldükten sonra”, mümkün olan yegane çeviri seçeneğidir.

İkinci kıtada, çoğul yerine tekil fiil çekimi vardır: *kesdi*. Rahat konuşmalar esnasında da bazen bu uyumsuzluk gözlenebilir.

İçerik Hakkında: Kafiye’nin iddiasız kullanımı ve ritmin daha da zayıf görünümü gibi, türküde maharetsiz yapı ve tutarlılıktaki eksiklik dikkat çekmekte ve kaba dil ile biraz aşağı düzeyde fikir bağlantısızlığı bütünün şiirsel değerini düşük göstermektedir. Askerin ölümü, üçüncü ve beşinci kıtalarda olmak üzere iki kez anlatılmıştır. Bu bir ölçüde mazur görülebilir, önce genel olarak askerin ölümünden, ikinci kez ise ilgili koşullardan söz edilmiştir. Mezardan ya da mezarlıktan ise üçüncü, dördüncü ve yedinci olmak üzere üç kez söz edilmekte olup, dördüncüsünde yalnız ima yoluyla anılmıştır; mezarlık ağacı olarak *selvi* mezarlık düşüncesini uyandırmaktadır; nişanlı ve evlilere bunu hatırlatmak özellikle hoş olmasa gerek. Özellikle bu türkünün şairinin gözünün önüne yedinci kıtada Osmanlı tarihinden bir kesit gelmiş midir sorusunu bir tarafa koyuyorum. *Söğüt ağacında* ve *baba şehitler* de, rahatlıkla Osmanlı hanedanının Anadolu ocağı ve aynı zamanda aile türbesi söğüt düşünülebilir⁵⁹. Bu türkünün düşünce kapsamı diğerlerinde olduğu gibi aynı şekilde basit ve dar çizilmiştir: memlekette kalan sevdiklerini anne baba ya da sevgiliyi/ nişanlıyı anımsama (geriye bakış), ileriye doğru ölüm tehdidi/ tehlikesi ve mezar. Ayrılık acısı, ölüm kâbusu ve mezar haleti ruhiyesi hakim duygular.

Hüzünlü ve karamsar atmosfer ana duygu ve kara mizah bu türküyü bir çok Avrupa şiiiryle kardeş yapmaktadır. Askerler ve çocuklar tarafından bu

⁵⁹ Bkz. Necip Asım ve Mehemed Arif: *حسانى تاريخى*, Cilt 1 (İstanbul 1335), s. 570,577,578,580,630, dipnot 1.

türkü kadar sık söylenen başka bir türkü duymadım. Sade yurttaş, şairane incelikleri takdir edecek ve tutarsızlıkları üzüterek hissedecek yetenekte değildir ki, seçimini buna göre yapsın. Bu türkü içindeki hakim atmosfer gönlündeki tele dokunduğu için onu sarmalamıştır. Konuşma tarzını bu türkünün basit Türkçe'sinde bulmuştur. Ezgi de bir çoklarının özellikle hoşuna gidiyor olmalı.

EK 3

Willi Heffening'in 1917/18 Yıllarında Derleyip, 1923 Yılında Yayımladığı Nota

Lied Nr. I. MELODIEN.

Ča-nak-ka-la i-čin-de wur-du-lar be-ni öl-me-den me-ze-

- re koj-du-lar be-ni. of geng-li-jim he-wa.

EK 3. Willi Heffening'in 1917/18 Yıllarında Derleyip, 1923 Yılında Yayımladığı Nota

EK 4

“ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ ÇANAKKALE'NİNDİR”

Prof.Dr. Ali Osman ÖZTÜRK

Selçuk Üniversitesi Öğretim Üyesi

Çanakkale Aynalı Pazar Gazetesi, 05.Haziran.2005

Yıl: 3 Sayı:109 Sayfa 18-19

EK 4: "ÇANAKKALE TÜRKÜSÜNÜN HİKAYESİ"⁶⁰

Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK

Selçuk Üniversitesi Konya,

Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ) Çanakkale Çanakkale Türküsü Kimin?

Dünya savaş tarihinde Çanakkale Geçilmez söyleyle yerini alan Çanakkale Zaferi, müzik literatüründe de Çanakkale Türküsü ile tanınıyor.

Çanakkale içinde Aynalı Çarşı/ Ana ben gidiyorum düşmana karşı dizeleri ile hala dillerden düşmeyen türkü hakkında, Türkiye'de müzikolog Onur Akdoğan ve Ömer Çakırın önemli çalışmaları bulunurken, Çanakkale'nin ve Çanakkale Savaşlarının simgesi haline gelen türkünün notaları, TRT kayıtlarından 30 yıl önceki haliyle Alman bilim kaynaklarında da yer alıyor.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ) Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ali Osman Öztürk, AA muhabirine yaptığı açıklamada, Çanakkale Türküsünün, halen nereye ve kime ait olduğunun merak edilen konular arasında yer aldığını söyledi.

Türkünün bazı kaynaklarda Kastamonu Türküsü

60 http://www.zeybekoloji.com/canakkale-yoresi/canakkale-turkusunun-hikayesi-t2423.html, erişim: 08.08.2012

olarak kabul ördüğünü, bunun tek nedenin de TRT kayıtlarındaki ilk derlemenin buradan yapılmasından kaynaklandığını anlatan Prof. Dr. Öztürk Bu konuda pek çok sav vardır. Ancak bunlardan en gerçekçisi ve gerekçisi türkünün Çanakkale Savaşlarında yeniden canlanmış anonim bir (ağıt) türkü olduğudur. Bu konuda pek çok kaynak mevcuttur. Yani bir türkü derlendigi yöreye ait olmak zorunda değildir dedi.

Türkünün Çanakkale'de söylendiğini ve söylendiğini gösteren pek çok kaynak bulunduğunu, Alman Willi Heffening ile Karl Hadank adlı araştırmacıların 1917 ve 1918 yıllarında, Marmara Denizinin güney kıyısındaki küçük bir liman kasabasında Türk askerleri ile çocuklarının türküyü söylediğini anlattığını belirten Prof. Dr. Öztürk, şunları kaydetti:

Alman Araştırmacı Hadank askerler ve çocuklar tarafından bu türkü kadar sık söylenen bir başka türkü duymadım demmiştir. Yine 29 Eylül 1914 tarihli Emrullah Nutku'nun kaleminden çıktığı anlaşılın merkebtu göre; birkaç günden beri Çanakkale sokaklarından askerler geçiyor. Çanakkale içinde Aynalı Çarşı/Ana ben gidiyorum düşmana karşı şarkısını söylüyorlar. Bu iki önemli otantik bilgi, türkünün birçok açıdan Çanakkale yöresine ait olduğunu kanıtlıyor. Sonuç olarak türkü, yalnızca Çanakkale Savaşları ile ilgili olduğu için değil her yönüyle Çanakkale'ye aittir.

18
AYNALI PAZAR
ARAŞTIRMA 19

Çanakkale Türküsü Çanakkale'nindir

Lied Nr. 1

MELODİEN

Çanakkale İ-i-de vur-da-ır be-ri ül-meden me-zo-

• • re kuj-dü-lir be-ni ol-göz-i-jm be-wa.

(Musical notation and lyrics for the first part of the song)

18

Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK
Onsekiz Mart Üniversitesi
Onsekiz Mart Üniversitesi
Onsekiz Mart Üniversitesi

19

ARAŞTIRMA

Çanakkale Türküsü'nün Hikayesi

1917 yılında derlenen ve 1921 yılında Almanya'da yayınlanan "Die Türkei und ihre Volkslieder" adlı kitabın içinde yer alan türküyü, Prof. Dr. Öztürk, "Çanakkale Türküsü" olarak tanımlıyor. Bu türküyü, "Çanakkale Türküsü" olarak tanımlıyor. Bu türküyü, "Çanakkale Türküsü" olarak tanımlıyor.

19

ARAŞTIRMA

1917 yılında derlenen ve 1921 yılında Almanya'da yayınlanan "Die Türkei und ihre Volkslieder" adlı kitabın içinde yer alan türküyü, Prof. Dr. Öztürk, "Çanakkale Türküsü" olarak tanımlıyor. Bu türküyü, "Çanakkale Türküsü" olarak tanımlıyor. Bu türküyü, "Çanakkale Türküsü" olarak tanımlıyor.

EK 5

ÇANAKKALE TÜRKÜSÜNÜN ÖYKÜSÜ

Arş. Gör. Ömer ÇAKIR
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

(2012-Doç.Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi)

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Atatürk ve Çanakkale Savaşları Araştırma Merkezi
Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı
Mart 2003, Sayı 1, syf. 13-36

EK 5
“ÇANAKKALE TÜRKÜSÜNÜN ÖYKÜSÜ”

Arş. Gör. Ömer ÇAKIR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
(2012-Doç.Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi)

Giriş

Sanatı “yansıtma kuramı” açısından yorumlayanlara göre edebiyat, dünyaya tutulmuş bir aynadır.¹ Bu anlayışa bazı itirazlar yapılabilir; ancak “ayııklamasız ve billurlaştırmasız bir yansıtma manasına almamak kaydıyla” edebiyatı hayatın bir gölgesi, aynası² olarak kabul edebiliriz.

Edebiyat aynasına akseden konular arasında hiç şüphesiz insanı derinden etkileyen, onun duygu, düşünce ve hayal dünyasında büyük yankılar uyandıran olaylar başta gelir. Bu bağlamda; büyük depremler, göçler, yangınlar ve savaşlar ilk sıralarda yer alır. Harplerin bunlar arasında ayrı bir yeri vardır. Çünkü savaşlar, edebiyatta diğerlerine göre daha geniş ve kalıcı bir yer işgal eder.

Bütün ulusların başlangıçtan itibaren edebî eserlerine bakıldığında yaptıkları savaşların akisleri görülebilir. Bu durum Türk edebiyatı için de geçerlidir. Zira, “*Savaşlarda kahramanlık olaylarını, başarıları, toplumun ortak duygularını şiirle ifade etme geleneği eski Türk topluluklarına kadar uzanır.*”³ Dolayısıyla, yazılı ilk edebî metinlerimiz olan Göktürk Kitâbeleri’nden bugüne zengin Türk edebiyatı bünyesinde üç kıtada at koşturun Türk ulusunun yaptığı savaşları işleyen eserleri bulmak mümkündür. Örnek olarak; “gazavatnâmeler”,⁴ “zafernâmeler”,⁵ “savaş destanları”, “asker türküleri” gösterilebilir. Ağırıklı olarak “savaş konu edinen” bu tür eserleri “Türk harp edebiyatı”⁶ içinde değerlendirmek mümkündür.

Türk edebiyatında “harp edebiyatı” vadisine dahil edebileceğimiz eserlerin sayısında özellikle 1860’lı yıllardan itibaren büyük artış olmuştur. Bunda bu tarihten sonra Osmanlı devletinde gazete ve derginin yaygınlaşmasının büyük etkisi vardır. 1860 sonrası Türk basınına bakıldığında; 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi⁷, 1897 Os-

manlı-Yunan Harbi⁸, 1911’de İtalya’nın Trablus’u işgali,⁹ arkasından Girit’in elden çıkması, Balkan Muharebeleri¹⁰ ve nihayet Birinci Dünya Harbi¹¹ ile ilgili başta şiir olmak üzere değişik türlerde kaleme alınmış pek çok eser bulunabilir. Bunlara müstakil kitap halinde basılan ürünler de dahil edildiğinde sayı daha da artar.

İsmi verdiğimiz bu savaşlar serisi içinde edebiyatımızı en çok etkileyen Birinci Dünya Harbi olmuştur. Birinci Dünya Savaşı’nın hem uzun (1914-1918)sürmesi hem de etkisinin derin ve geniş olması bunun en önemli nedenidir. Tabii bu savaşta Çanakkale Cephesi’nde meydana gelen muharebelerin ayrı bir yeri ve önemi vardır. “İstanbul’un kapısının kilidi” olarak değerlendirilen Çanakkale Boğazı’nın İngiliz ve Fransızlarca zorlanması İstanbul’da büyük bir infiale sebep olmuş; kilidi kurcalayanlara engel olma, hatta uzanan elleri kırma şuurunu uyandırmıştır.¹² O sebeple üniversiteli hatta liseli binlerce genç, defterlerini kalemlerini sıralarının üzerinde bırakarak Çanakkale Cephesi’ne koşmuşlardır. Çanakkale Muharebeleri, Anadolu’da da büyük bir heyecan yaratmış; yurdun dört bir yanından gönüllü askerler akın akın Çanakkale’ye sevk edilmiştir.

Şehirlerde yaşayanlar, Çanakkale Muharebeleri’ne ilişkin gelişmeleri basından takip ederken Anadolu köylerinde ise halk şairleri gündemi türkülerle dile getirmiştir. Gaziantep yöresinden derlenen bir türküdeki şu dörtlük, Anadolu’nun gözü ve kulağının Çanakkale’de olduğunu göstermektedir:

*Kamışlı boğazından yürüdü asker
Çanakkale’den de alındı haber
Oynayarak yollandı yavuklu nefer
Koca bir harp oluyormuş bu sene¹³*

Çanakkale Cephesi’nden alınan haberler başta İstanbul olmak üzere yurt çapında büyük yankı uyandırmış Türk askerinin orada verdiği eşsiz mücadeleyi dile getiren birçok şiir yazılmış¹⁴ ve türküleri yakılmıştır.¹⁵ Ancak

- 1 Atilla Özkırımlı, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, C.2, Cem Yay., s. 43.
- 2 Sadık Tural, Şahsiyetler ve Eserler, Ecdad Mat., Ank., 1993, s. 140.
- 3 Hikmet Dizdaroğlu, Halk Şiirinde Türler, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1969, s. 12.
- 4 Gazavatnâmeler konusunda bkz. Ağâh Sırrı Levend, Gazavatnâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey’in Gazavatnâmesi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ank., 1956, 392s.
- 5 Salih Hayri, Kırım Zafernâmesi –Hayrabat-, (Haz. Necat Birinci), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ank., 1988, 387+21s.
- 6 Harp edebiyatı hakkında bkz. Ömer Çakır, “Harp Edebiyatı Kavramı Üzerine”, Türk Kültürü, Yıl:36, Sayı: 421, Mayıs 1998, s. 290-297.
- 7 Nurcan Uçak, “1877-78 Osmanlı-Rus Harbi’nin Türk Edebiyatındaki Akisleri, Gazi Ün., Sos. Bil. Enst., (Basılmamış yüksek lisans tezi), Ank., 1997.

- 8 Cafer Şen, “1897 Osmanlı-Yunan Harbi’nin Türk Edebiyatındaki Akisleri, Gazi Ün., Sos. Bil. Enst., (Basılmamış yüksek lisans tezi), Ankara,1997.
- 9 Nesime Ceyhan, Trablusgarp Hikâyeleri, Selis Yay., İst., 2006.
- 10 Harun Duman, Balkan Savaşı Edebiyatımız, Marmara Ün. Sos. Bil. Enst., (Basılmamış doktora tezi), İst., 1991; Nesime Ceyhan, Balkan Savaşı Hikâyeleri, Selis Yay., İst., 2006.
- 11 Erol Koroğlu, Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı, İletişim Yay., İst., 2004, 520s.
- 12 Ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Çakır, “Çanakkale Harbi ve İstanbul Sevgisi”, Kültür Dünyası, Yıl: 2, Sayı:1, Mart 1998, s.38-40.
- 13 Rıza Yalın, “Cihan Harbi ve Halk Türküleri”, Görüşler, Sayı: 22, II. Teşrin 1939, s. 18-23.
- 14 Bu şiirler hakkında bir araştırma için bkz. Ömer Çakır, Türk Şiirinde Çanakkale Muharebeleri, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004, 330s.
- 15 Bugün yaygın olarak bilinen “Çanakkale Türküsü”nden başka Çanakkale harbi ile ilgili bazı ağıt ve türkü için bakınız. Selami Münir(Derleyen), “Çanakkale Türküsü”(Güfte Saadettin Kaynak),Çanakkale Geçilmez, İst., 1940, s.10; “Çanakkale Türküsü”(Bu türkü 1920 Temmuzunda Eskişehir’de 172. Alay erlerinden, Uluğ İğdemir tarafından derlenmiştir), 18 Mart 1915 Çanakkale Geçilmez, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ank., 1976; Ali Duymaz, “Gelibolu Ağdı/Oy Askerime”,

Dolayısıyla, bu bilgiler ışığında Çanakkale Türküsü'nün savaş başlamadan önce ortaya çıkmış bir türkü olduğunu söylemek mümkündür. Zira, söz konusu mektubun tarihi, Kösemihal'in verdiği bilgi ve türkünün ilk iki kıtasındaki sözler bu kanaatimizi doğrulayan işaretlerdir.

Diğer yandan, araştırmalarımız sırasında bulduğumuz başka belge ve bilgiler ise, bu türkünün savaş başladıktan sonra meydana geldiği yönündedir. Şimdi de sırayla bunlara bakalım.

Şamlı Selim²⁵ tarafından 1915 yılında yayımlanan ve üzerinde Risale-i Musikiyye yahud Musikî Gazetesi yazan eserin on üç numaralı nüshasında şu ifadeyi okuyoruz: Çanakkale Marşı, bestekârı Kemânî Kevser Hanım.²⁶

(Risale-i Musikiyye yahud Musikî Gazetesi'nin 13 numaralı nüshasının kapağı)

Kevser Hanım tarafından bestelendiği belirtilen ve ikişer mısıralı on iki bentten oluşan marşın sözleri şöyledir:

Şamlı Selim tarafından 1915 yılında yayımlanan ve üzerinde Risale-i Musikiyye yahud Musikî Gazetesi yazan eserin on üç numaralı nüshasında şu ifadeyi okuyoruz: Çanakkale Marşı, bestekârı Kemânî Kevser Hanım.²⁶

(Kevser Hanım tarafından bestelendiği belirtilen marşın eski harfli metni; Risâle-i Musikiyye yahud Musikî Gazetesi, Nu.13)

Çanakkale Kahramanlarının Hatırası

Atar çavuş atar vururlar seni
Ölmeden mezara koyarlar seni
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde duman bürür
Kırk altıncı fırkanın nâmî yürür
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde dolu bir testi
Analar babalar ümidi kesti
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde sıra selviler
Altında yatıyor arslan şehitler
Of gençliğim eyvah

Çanakkale Boğazı dardır geçilmez
Kan olmuş suları bir tas içilmez
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde bir sarı yılân
Osmanlının tayyaresi durdurur dîvan
Of gençliğim eyvah

Çanakkale'sinde vurdular beni
Nişanlımın mendiline sardılar beni
Of gençliğim eyvah

Çanakkale'sinde yatar bir selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli
Of gençliğim eyvah

25 Hakkında bkz. Dr. Nazmi Özalp, Türk Musikisi Tarihi, C.1, s. 213, C.2, s.118,171, 341, MEB, Yay., Ank., 2000.

26 Onur Akdoğan, A.g.e., s.9-23; Kevser Hanım hakkında ayrıca bkz. Dr. Nazmi Özalp, Türk Musikisi Tarihi, C.1, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., Ank., 2000, s. 68.

Atar İngiliz atar pişman olursun
Kan ak[ı]cı fırkaya kurban olursun
Of gençliğim eyvah

İstanbul'dan çıktım başım selamet
Çanakkale'ye varmadan koptu da kıyamet
Of gençliğim eyvah

Çanakkale seni duman бүрүдү
Ali Kemal Bey'in nâmı yürүдү
Of gençliğim eyvah

Tayyâre ile uçarız, dağlar aşarız
Bize tayyâreci derler, düşmanları yakarız
Of gençliğim eyvah²⁷

Görüldüğü gibi, "Çanakkale Marşı" adıyla yayımlanan bu eserin sözleri ile başta nakarat olmak üzere bugünkü bildiğimiz Çanakkale Türküsü arasında bariz benzerlikler vardır. Marşın sözlerindeki "Çanakkale'sinde vurdular beni/Nişanlımın mendiline sardılar beni; Çanakkale içinde dolu bir testi/Analar babalar ümidi kesti; Çanakkale'sinde yatar bir selvi/Kimimiz nişanlı kimimiz evli" ifadeler buna örnektir. Ancak Şamli Selim neşrinde dikkati çeken bir husus vardır ki o da şudur: Ek-2'de sunduğumuz eski yazılı metin dikkatle incelendiğinde fark edileceği üzere, güftenin üstündeki notada yer alan sözler ile güfte arasında bazı farklılıklar vardır. Zira, orada: "Edirne'den çıktım başım selâmet/Harbe dahil olmadan kopdu kıyamet/Of gençliğim eyvah" dizelerine karşın aşağıdaki güfteye bu sözler yer almamaktadır. Ancak, bu sözlerin onuncu bentteki; "İstanbul'dan çıktım başım selamet/Çanakkale'ye varmadan koptu kıyamet/Of gençliğim eyvah" şeklindeki ifadelerin kısmen değiştirilmiş şekli olduğu görülmektedir. Bu farklılığın nedeni nedir? Bu durumu, türküyü bestesi açısından araştırması gereken müzikologlara bırakarak başka bir noktaya geçelim.

Sözlerin üstünde yazan "Çanakkale Kahramanlarının Hatırası" ibaresi, bize bu marşın Çanakkale'deki askerlerimizin kahramanlıklarının hatırasını yaşatmak amacıyla bestelenmiş olduğunu düşündürmektedir. Zira, Çanakkale Muharebeleri'nin devam ettiği günlerde Harbiye Nezâreti'nin teşvik ettiği "harp edebiyatı" kampanyası dahilinde kimi şairlerin marş olarak besteletildiğini biliyoruz.²⁸

Harbiye Nezâreti bu kampanya dahilinde Çanakkale'deki askerlerimizin kahramanlık ve fedakarlıklarını anlatan eserlerin yazılmasını teşvik etmiş hatta bu maksatla Temmuz 1915'de edebiyatçı, müzisyen ve ressamlardan oluşan bir heyeti Çanakkale harp sahasına götürmüştür.²⁹

27 Risâle-i Musikiyye yahud Musiki Gazetesi, (Her on beş günde bir defa neşrolunur), Nu.13, Tarih-i Tesisi 1331.

28 Bunlardan birine örnek olarak Rauf Yekta Bey tarafından bestelenen Abdülhak Hamid'in şiirini gösterebiliriz. Rauf Yekta, "Millî Tekbir Hakkında", Yeni Mecmua, Çanakkale Fevkalade Nüsha 1918 (Yayına Haz. Abdurrahman Güzel), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1996, s.182-183.

29 Söz konusu kampanya hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Çakır, "Birinci Dünya Harbi Srasında Harbiye Nezâreti'nin

İşte bu kampanya atmosferinde yazıldığını düşündüğümüz ve yine bugünkü Çanakkale Türküsü'nün sözlerini hatırlatan bir diğer şiir, Destancı Eyüblü Mustafa Şükrü Efendi'ye³⁰ aittir. Destancı Mustafa'nın tek sahife halinde bastırıp "30 Para"dan sattığı "Çanakkale Şarkısı" biraz daha uzun olup on dört kitadan oluşmaktadır. Bu şiirin de tamamı şöyledir:

(Destancı Eyüblü Mustafa Şükrü Efendi, "Çanakkale Şarkısı", Necm-i İstikbal Matbaası, İst., 1331,1s.)

Çanakkale Şarkısı

Çanakkale'sine vardım selâmet
Anafartalar'da koptu kıyamet
Nakarat
Anafartalar'da oldu kıyamet

Başlatılan 'Harp Edebiyatı' Kampanyası ve Bu çerçevede İstanbul Edebiyat Heyeti'nin Çanakkale Cephesi'ne Gönderilmesi', Yedinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri, Genelkurmay Basımevi, Ank., 2000, s. 273-286.; "Çanakkale Kahramanlığını Yaşatmak İçin", İkdâm, Nu: 6608, 28 Haziran 1331/11 Temmuz 1915, s. 1; İbrahim Alaaddin (GÖVSA), Çanakkale İzleri, Marifet Mat.,1926, s. 3-4.

30 Destancı Mustafa, o yıllarda Çanakkale Harbi de dahil toplumu yakından ilgilendiren çeşitli olaylar hakkında destan yazıp bunları tek sahifelik "yaprak destanlar" halinde bastırarak satan halk şairlerinden biridir. Çanakkale ile ilgili birkaç destanı vardır. "Alçak İngilizlerin Çanakkale Bombardmanı ve Kahraman Topçularımızın Müdafası", Necm-i İstikbal Mat., İst., 1331,1s.; "Arıburnu Sahil Muharebesi Destanı", Necm-i İstikbal Mat., İst., 1331, 1s.; Bir inceleme için bkz. Yrd. Doç. Dr. Fatma Ahsen Turan, "Destancı Eyüblü Mustafa Şükrü Efendi ve Destanları", VII.Eyübsultan Sempozyumu Tebliğler, 9-11 Mayıs 2003, Eyüb Belediyesi, İst., 2003, s. 109-118; Ayrıca, destançılık ve destanlar hakkında daha geniş bilgi için bkz. İstanbul Ansiklopedisi, C.8, İst., 1966, s.4520-4524.

Çanakkale'sinde bir büyük çarşı
İşte ben gidiyorum düşmana karşı
Nakarat

Borular çalıyor ileri arşı

Çanakkale'sinde bir uzun servi
Kimimiz taşralı kimimiz yerli
Nakarat

Askerde rahatla geçirdik devri

Çanakkale'sinde bir yeşil direk
Ölen düşmanlara sevinmek gerek
Nakarat

Harbin dehşetine dayanmaz yürek

Çanakkale'sinde yapılır testi
Düşmanlar çekilip ümidi kesti
Nakarat

Kahraman askerin yorulmaz desti

Çanakkale'sinde sıra serviler
Sanki yağmur gibi iner mermiler
Nakarat

Düşmanın üstüne düşer mermiler

Çanakkale'sinde elektirikler
Kumanda ediyor liva ferikler
Nakarat

Düşman cesediyle doldu tarikler

Çanakkale'sinde bir büyük çınar
Duymasın anam ölürsem yanar
Nakarat

Sağ kalır isem her dâim anar

Çanakkale'sinde sıra söğütler
Zâbitler bir yandan asker öğütler
Nakarat

Vâdesi gelerek ölen yiğitler

Çanakkale'sinde akıyor dere
Hesapsız düşmanlar döküldü yere
Nakarat

Bomba yarasıyla açıldı bere

Çanakkale'sinin çoktur furunu
Osmanlı askeri arslan torunu
Nakarat

Aslâ unutulmaz Arıburunu

Çanakkale'sinde toplar inliyor
Topların sesini herkes dinliyor
Nakarat

Topçular düşmanı görüp mimliyor

Çanakkale'sinde yanar lüküsler
Kahraman askerler durmaz göğüsler
Nakarat

Korkarak kaçır hemen öküs[z]ler

Çanakkale'sinde kurulur pazar
Arslan askerlere değmesin nazar
Nakarat

Ecel geldi ise kismetimde yazar³¹

Destancı Eyüblü Mustafa Şükrü Efendi'nin şiiri ile Kevser Hanım'ın bestelediği sözler arasında da kimi benzerliklerin olduğu görülmektedir. Özellikle şu dizeler arasındaki yakınlık oldukça dikkat çekicidir:

Çanakkale'sine vardım selâmet

Anafartalar'da koptu kıyâmet(Destancı Mustafa)

İstanbul'dan çıktım başım selamet

Çanakkale'ye varmadan koptu kıyâmet(Kevser Hanım Bestesi)

Çanakkale'sinde yapılır testi

Düşmanlar çekilip ümidi kesti(Destancı Mustafa)

Çanakkale içinde dolu bir testi

Analar babalar ümidi kesti(Kevser Hanım Bestesi)

Çanakkale'sinde bir uzun servi

Kimimiz taşralı kimimiz yerli(Destancı Mustafa)

Çanakkale'sinde yatar bir selvi

Kimimiz nişanlı kimimiz evli(Kevser Hanım Bestesi)

Aslında bu benzerlikler geleneğin ortak olarak kullanıldığı ve pek çok halk şiirinde de rastlayabileceğimiz söz kalıplarından kaynaklanmaktadır. Çünkü halk şiiri ve türküleri meydana getirilirken daha önce bilinenlerden "söz kalıpları" alınıp adeta yenilere monte edilir. Bu yüzden yeni türkülerde mevcut ses ve söz kalıplarından sıkça faydalandığı görülür. Değişik türkülerden aldığımız şu örnekler buna birer kanıttır:

1897 Türk-Yunan Harbi ile ilgili bir türkünün şu dizelerinin daha sonra da kullanıldığı anlaşılmaktadır:

Yunan'ın içinde bir sıra selvi

Kimimiz nişanlı kimimiz evli

Sılada bıraktım saçları telli³²

"Köy Halk Türküleri"³³ adlı kitaptaki türkülerin birinin rastladığım şu dizeler de bir hayli tanıdık geliyor:

İsparta'dan çıktım başım selâmet

Köy yoluna döndüm koptu kıyâmet

Hasan Âli Yücel'in "Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış"³⁴ isimli eserinde gördüğüm bir halk şiirindeki şu mısralar da oldukça dikkat çekicidir:

Karakoldan çıktım yan basa basa,

Çiğerlerim koptu kan kusa kusa,

(...)

İki mezar arasında vurdular beni,

Yarın çevresine sardılar beni,

Ölmeden toprağa koydular beni,

Vay koydular beni!...

Örnekler daha da çoğaltılabilir. Bu türkülerdeki bazı söz kalıplarının Çanakkale Türküsü'nde kullanıldığı açıktır. Bu noktada yukarıda yaptığımız tespitlerimize bazı ilaveler yapabiliriz: Çanakkale Muharebeleri sırasında bestelenen "Çanakkale Marşı", yazılan "Çanakkale Şarkısı" veya yakılan "Çanakkale Türküsü" tamamen ori-

Necm-i İstikbal Matbaası, İst., 1331,1.s.

32 Erdoğan Gökçe, "1897 Türk-Yunan Savaşlarında Yakılan Türküler", Folklor Araştırmaları, Nu: 303, Ekim 1974, s. 7119-7121.

33 Yusuf Ziya Demirci, Köy Halk Türküleri, Burhaneddin Mat., İst., 1938, s. 307.

34 Hasan Ali Yücel, Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış, Remzi Kitabevi, 1932, s. 34-35.

31 Destancı Eyüblü Mustafa Şükrü Efendi, "Çanakkale Şarkısı",

jinal olmayıp kendinden önceki halk şiiri birikiminden izler taşımaktadır. Hemen belirtelim ki, bu durum bir eksiklik değil; halk şiirlerinin/türkülerin meydana gelme sürecinde gelenekteki devamlılığın tabii bir sonucudur. Dolayısıyla, bu bilgiler Çanakkale Türküsü'nün harp öncesi doğmuş olduğu yönündeki düşüncemizi biraz daha kuvvetlendirmektedir.

Çanakkale Türküsü'ne ilişkin bulduğumuz ve Sabah Gazetesi'nde 1916 yılı başlarında yayınlanan bir diğer metin de Filorinalı Nâzım'ın kaleme aldığı "Çanakkale Türküsü"³⁵ adlı şiirdir. Ancak, bu şiirin adının dışında bugünkü türkü ile bir ilgisi yoktur. Şiirin yanına yazılan nottan öğrendiğimize göre bu şiir bestelenmek ümidiyle yazılmıştır.

Çanakkale Türküsü'nün doğuş zamanına ilişkin belge, bulgu ve tespitlerimizi belirttikten sonra, türkünün 1915 yılından günümüze doğru geliş veya "yayılsı öyküsü"ne geçebiliriz.

2.Çanakkale Türküsü'nün Yayılsı

Çanakkale Cephesi'ndeki harp muhabirlerinin anlattığına göre, askerlerimiz arasında memleket türkülerini söyleyenler vardır.³⁶ Kuvvetle muhtemel söylenen türkülerden biri de Çanakkale Türküsü'dür. Daha önce ifade ettiğimiz gibi, Çanakkale Savaşları sırasında pek çok şiir kaleme alınmış; ancak bunların çoğu kısa süre sonra unutulup gitmiştir. Oysa Çanakkale Türküsü unutulmamış, Birinci Dünya Savaşı bittikten sonra bu türkü askerinin dilinde Osmanlı coğrafyasının hemen her yerine

yayılmıştır. Falih Rıfkı, 20 Mart 1918 tarihli Dergâh Mecmuası'nda yayımlanan bir yazısında bu gerçeği şöyle dile getirir:

"Çanakkale için bu kadar şiir yazıldı, hiç biri hatırmızda yok... Belki yazanların bile!. Çanakkale harbini yapan neferler sılaya dönerken bir türkü tutturdular. Bu türkü İstanbul sokaklarından tâ Anadolu içlerine kadar yayıldı.

*Çanakkale içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni*

*Güftesi şu basit mısralar olan bu türkünün yanık sesi önünde şairlerimizin yazdığı Çanakkale şiirlerinin sahteliğini hissettik, onlar kâğıttan yapılmış çiçeklere benziyordu. Çünkü bu türküde orada harp edenlerin acıları vardı, memleket hasretleri duyuluyordu."*³⁷

Araştırmalar göstermektedir ki, Çanakkale Türküsü Anadolu sınırlarının da dışına çıkmış hatta Balkanlarda da oldukça çok söylenen meşhur türküler arasına girmiştir. Çünkü, Çanakkale Savaşları'na Türk ordusu içinde Rumeli'de yaşayan halkların da katıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda, Çanakkale Türküsü'nün Romanya'da yaşayan Gagauz Türklerinin söylediği türküler arasında yer aldığı³⁸, bunun yanında Arnavutça söylenişinin de olduğunu,³⁹ Makedonya Türklerince söylenen türküler arasında bulunduğunu⁴⁰ hatta Makedonya'da millî marş gibi önem verilerek okunduğunu⁴¹ belirtmek gerekir.

Öte yandan, Çanakkale Türküsü Kerkük türkülerinde de karşımıza çıkar. Hatta Rodop türkülerinde de geçen bu türkünün iki ayrı varyantının olduğu ifade edilmektedir.⁴² Bu bilgiler Çanakkale Türküsü'nün Çanakkale'de savaşan askerin kaderine eşlik ettiğini göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir. Türkünün Arnavutça Söyleniş'i'nden bir kıta şöyledir:

*Çanakkale içinde bir sarı çadır
Türk zabitleri bir araya toplanır
Of gençliğe vay aman*

Anadolu'dan çok uzakta Çanakkale Zaferi'ni yaşayan Gagauzların söylediği Çanakkale Türküsü'nden birkaç dize ise şöyledir:

*Çanakkale içinde vurdular beni
Ah gençliğim yazık ince belime*

35 Filorinalı Nâzım, "Çanakkale Türküsü", Sabah, N. 9522, 29 Şubat 1331/13 Mart 1916, s. 3.

Çanakkale Türküsü

*Çanakkale, Kabe gibi uludur,
Toprakları şehitlerle doludur!
Kırılan hep orda düşman koludur.
Türk sinesi ne metin bir cevhermiş;
Milyonla gülleyle karşı sipermiş!
Ne arslanlar yetiştirmiş bu vatan!
Ateşlere ölümlere can atan;
Her birisi cihan değer kahraman!
Yıldırımlar: Bunlar için oyuncak,
Şarapneller: Bir geveze fırıldak;
Zırhlılardan cehennemler savuran,
Dağa, taşa sayılmaz gülle vuran,
Toprakları bombalarla kavıran:
İki büyük düşman yere kapandı,
Tarih bunlar için mezar yapandı!*

*Çanakkale: Mucizeler yarattı.
İstanbul'u Türk süngüsü dayattı!
Düşman burdan sürülerek top attı.
Çanakkale harbi düşün ne müthiş
Tarih böyle bir gün daha görmemiş!
Esâtri kahramanlar meşhedi,
Aranırsa burasıdır ebedi!..
Yüzbinlerce düşmanı mahvetti:
(Çanakkale) anılıyor haşyetle,
Tarih burda eğiliyor hürmetle!
Bu devleti parlak görmek isterdik,
Yoklukta bir büyük varlık gösterdik.
" Vatan için şân alarak can verdik"
Minareler kadar yüksek kemikten:
Zafer sütunları diktik çelikten!..*

36 M. Burhaneddin, "Çanakkale Mektubu", İkdâm, Nu.6613, 3 Temmuz 1331/16 Temmuz 1915, s.1.

37 **[Falih Rıfkı (ATAY)], "Harf Edebiyatı", Dergah, Yıl: 1, C.2, Nu:23, 20 Mart 1338, s. 174.

38 Yaşar Nabi, "Balkanlar ve Türklük VII", Varlık, C.3, Sayı:65, 15 Mart 1936, s. 260.

39 İrfan Morina, "Çanakkale Türküsünün Arnavutça Söyleniş'i", III. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ank., 1987, s.161-166.

40 Hamdi Hasan, Makedonya Türklerince Söylenen Türküler, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ank., 2008, s. 290-291.

41 Fahri Ersavaş bu konuda şu bilgiyi vermektedir: "Makedonyalı Türkler arasında bu 'Çanakkale Türküsü' en çok söylenen türkü olup dillerden düşmedi. Makedonya'ya davet edilen bir şair grubu içinde bulunan şair arkadaşım Mehmet Ateşoğlu, 'Makedonya gezimizde nereye gitysek halk ozanları bize ilk önce Çanakkale Türküsü'nü söylediler. Onlar bu türküye bir millî marş gibi çok önem veriyorlar' dedi.(Fahri Ersavaş, Çanakkale Geçilmez, Emre Mat., İst., 2000, s.26'daki dipnot.

42 Suphi Saatçi, Kerkük'ten Derlenen Olay Türküleri, Anadolu Sanat Yay., İst., 1993, s.44-47.

Ölmeden mezara koydular beni
Ah gençliğim yazık ince belime
Etme Bulgarım etme pişman olursun
Ah gençliğim yazık güzel belime⁴³

Türküde Gagauzların İngiliz ve Fransızlar yerine daha yakınlarındaki “Bulgar”ları koymuş olmaları dikkat çekmekle beraber bunu türkülerin oluşum sürecinde asıl metne yapılan yeni ilaveler şeklinde yorumlamak mümkündür.

Çanakkale Türküsü’nün Makedonya Türklerince söylenen iki çeşidi olduğu görülmektedir. Bunlardan “Çanakkale İçinde Aynalı Çarşı” adını taşıyan ikişer mısralı dört bentten oluşur. Türkiye’de söylenenden farklı olarak son iki dize şöyledir: “Anburnu’ndan çıktık yâr bana bana/Hep düşmanlar kaçıyor kan kana kana”.⁴⁴ “Çanakkale Türküsü” adıyla bilineninde ise mısralardaki farklılık daha fazla olup metni şöyledir:

Çanakkale içinde vurdular beni
Kefensiz mezara koydular beni oof gençliğim eyvah

Atma be kâfir Yunan atma aman pişman olursun
Kanımıza dokunmadan aman kurban olursun
oof gençliğim eyvah

Çanakkale deresini atlayamadım
Fişek önünde döküldü annem toplayamadım
oof gençliğim eyvah

İstikamdan çıktım yan basa basa
İngiliz’in tayyâresi geliyor kan kusa kusa
oof gençliğim eyvah

Atma be kâfir Moskov pişman olursun
Kamamızı ya takmadan kurban olursun
oof gençliğim eyvah

İstikamın önünde bir demir kazık
Annemlen babama oldu ya yazık
oof gençliğim eyvah

Çanakkale içinde sıra sıra söğütler
Altında yatıyor arslan yiğitler
oof gençliğim eyvah

Manastr içinde bir ufak kasaba
Ordan olan askerler iç iç gelmiyor esaba
oof gençliğim eyvah

Kesin kellesini aman kanu damlamasın
Örtün şapkasını sinekler konmasın
oof gençliğim eyvah⁴⁵

Çanakkale Türküsü’nün Kerkük varyantına da bazı mahalli sözlerin ilave edildiği görülmektedir. Suphi Saatçi’nin verdiği bilgiye göre, Kerkük’te bilinen ezgisi ile söylenen Çanakkale Türküsü’nün sözleri şöyledir:

Ağlama (a)nam ağlama tez geliyorum
Seni görmeden hay havar sızlanıyorum
Of gençliğim ayvah

Çana(k)kala içinde mermerden direk
Arkadaşlar şehid olu(r) dayanmaz ürek
Ah gençliğim ayvah

Çana(k)kala içinde ongün oturdum
Onbirinci günü harbe tutuştum
Ah gençliğim ayvah

Çana(k)kala içinde aynalı çarşı
Ana ben gedyorum duşmana karşı
Ah gençliğim ayvah

Çana(k)kala içinde oldum onbaşı
Sineme vurdular süngünün başı
Ah gençliğim ayvah

Çana(k)kala içinde sıra sıra söğütler
Oturmuş onbaşılar asker öğütler
Ah gençliğim ayvah⁴⁶

Bu bilgilerden sonra Çanakkale Türküsü’nün 1918’deki öyküsüne dönecek olursak, 1918 yılı bizde aynı zamanda halk türkülerinin de önemsenmeye başladığı bir zamandır. Bu tarihte Yeni Mecmua’nın çıkardığı “Çanakkale Özel Sayısı”nda Musa Süreyya imzalı “Asker Türküleri” başlıklı yazıda askere rûhî bir zevk, kırlmaz, bükülmez bir azim veren türkülerin öneminden bahsedilmekte ve milli ruhu ihtiva eden bu türkülerin bir an önce derlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.⁴⁷

İşte bu yıllarda Çanakkale Türküsü, yalnızca Türk aydınının değil müttefik Alman askerleri ve bilim adamlarının da dikkatini çeker. Bu çerçevede hemen hemen aynı tarihlerde Almanlara ait bazı neşriyatlarda Çanakkale Türküsü ile karşılaşırız. Dr. Mete Soy Türk’ün belirttiğine göre bunlardan biri, Alman Askerî Yardım Heyeti’nin İstanbul’da çıkardığı “am Bosphorus” adlı asker gazetesinin 10 Mart 1918 tarihli 11. sayısında yer alır ki on sekiz bentten oluşmaktadır.⁴⁸ Diğer bir neşir, bu sırada Osmanlı ordusunda görev yapan Karl Hadank isimli bir Alman subaya aittir. Hadank, Çanakkale Türküsü’nü Marmara’nın güney kıyısında yer alan küçük bir liman kasabasında askerlerimizden derler ve 1919 yılında yayımlar. Prof. Dr. Ali Osman Öztürk’ün ilgili bölümünü tercüme edip yayımladığı eserde Karl Hadank, türküyü nerede ve kimden derlediği hakkında şu bilgiyi verir: “Bizzat V. Osmanlı Ordusu’nun ana karargahında görevli olduğum 1917 ve 1918 yıllarında Marmara denizinin güney kıyısında bulunan küçük bir liman kasabasında birçok zahmet ve zaman kaybı ile Türk askerlerini ve çocuklarını türkü tespiti için heveslendirmeyi başardım.”⁴⁹ Aşağıya söz konusu derlemenin tamamını alıyoruz. Ancak bu metin ile Kevser Hanım’ın bestelediği “Çanakkale Marşı” ve Destancı Mustafa’nın “Çanakkale Şarkısı” adlı eseri arasındaki benzerlikler gözden kaçmıyor. Hatta, aşağıdaki metnin ilk kıtasının Kevser Hanım bestesinde olması oldukça ilginçtir.

46 Suphi Saatçi, Kerkük’ten Derlenen Olay Türküleri, Anadolu Sanat Yay., İst., 1993, s.45-46.

47 Musa Süreyya, “Asker Türküleri”, Yeni Mecmua, Çanakkale Fevkalade Nüsha 1918 (Yayına Haz. Abdurrahman Güzel), Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları, Çanakkale, 1996, s. 230-231.

48 <http://www.gallipoli-1915.org/turku.htm>

49 Ali Osman Öztürk, “Çanakkale Türküsünün Bilinmeyen Bir Varyantı”, Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı, Sayı: 4, Mart 2006, s. 260.

43 Yaşar Nabi, “Balkanlar ve Türklük VII”, Varlık, C.3, Sayı: 65, 15 Mart 1936, s. 260.

44 Hamdi Hasan, Makedonya Türklerince Söylenen Türküler, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ank., 2008, s. 290.

45 Hamdi Hasan, a.g.e., s. 291.

Çanakkale Marşı

*Edirneden çıkdım başım selamet.
harbe dahil olmadan kopdu bu kıyamet,
of! gençliyim eyvah!*

*Çanak kale içinde bir dolu testi.
analar, babalar umudu kesdi.
öf! gençliyim eyvah!*

*Çanak kale içinde vurdular beni,
ölmeden mezarıma koydular beni.
of! gençliyim eyvah!*

*Çanak kale içinde bir uzun selvi.
kimimiz nişanlı, kimimiz evli?
of! gençliyim eyvah!*

*Arı burnu yayılırken yan başa başa [basa basa]
öli[y]orum din kardaşlar kan kusa kusa.
of! gençliyim eyvah!*

*Tabancam duvarda asılı kaldı.
cehizi sandıkda basılı kaldı.
of! gençliyim eyvah!*

*Çanak kale içinde sıra sıra söyüdler
altında yatarlar baba şehidler.
of! gençliyim eyvah!⁵⁰*

Çanakkale Türküsü'nün yirmi iki bentten oluşan daha uzun başka bir metnini de Alman bilim adamı Willi Heffening, 1923 yılında Berlin'de çıkan "Der Islam" dergisinde "Türkische Volkslieder" (Türk Halk Türküleri) başlıklı inceleme yazısında yayımlar. Willi Heffening'in 1917/1918 yıllarında derlediği türkünün kaynak kişileri şunlardır: Birinci kişi, Eskişehirli Ahmet Oğlu Cemaledin. Yirmi yaşlarında çok nükteli bir delikanlı olup babası Çerkez. İkinci kişi, memleketini bilmediği Mehmet adından biri. Üçüncü kişi, Konya Vilayeti'nden Beyşehirli Yusuf Oğlu Mehmed. Bu kişinin Çanakkale Savaşları'na katıldığı belirtiliyor. Dördüncü kişi ise, Erzurumlu Mustafa Onbaşı.⁵¹ Bu derleme de incelendiğinde kimi farklılıklar olmakla birlikte hem Kevser Hanım bestesine hem de Eyüblü Mustafa Şükrü'nün eserine benzer sözler içerdiği görülmektedir.

1918'li yıllardan biraz daha beri geldiğimizde "türkülerin derlenmesi" konusunda çok ciddi adımların atılmaya başlandığını görüyoruz. Ancak bu çalışmalar için "savaş" atmosferinden kurtulup "barış" atmosferine geçişi beklemek gerekecektir. Zira, ülkemizde türkülerin derlenmesi yönündeki düşüncelerin sistemli ve programlı bir şekilde hayata geçebilmesi yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile mümkün olabilmektedir. Cumhuriyet'in ilk on yılı içinde; "1926 (İzmir, Ödemiş, Tire, Aydın, Nazilli, Sultanhisarı, Denizli, Manisa, Kırkağaç, Soma, Bergama, Dikili, Ayvalık, Edremit, Havran, Balıkesir, Bandırma, Bursa, Gemlik ve Mudanya'da),⁵² 1926 (Gaziantep, Urfa, Akçakale, Niğde, Kayseri, Sivas çevresinde elli bir gün),

1927 (Konya, Ereğli, Karaman, Alaşehir, Ödemiş, Aydın, Manisa, İzmir çevrelerinde iki ay kadar), 1928 (Batı Karadeniz, Sivas, Eskişehir, Kütahya, Bursa çevrelerinde), 1929 (Trabzon, Erzincan, Erzurum çevrelerinde), 1932 (Balıkesir ve çevresinde) ve daha sonraki tarihlerde, Anadolu'nun pek çok ili gezilerek halk türküleri derlenmiştir.⁵³ Bu derlemeler neticesinde bir araya getirilen beş yüzden fazla türkü 1930'da Halk Türküleri⁵⁴ adı altında yayımlanmıştır. Burada oldukça dikkat çekici bir husus vardır ki, derlenen türküler arasında Çanakkale Türküsü yer almamaktadır. Bunun sebebinin, o yıllarda Birinci Dünya Harbi ile ilgili pek çok türkü arasında Çanakkale Türküsü'ne yeterince dikkat edilmemesi olduğunu düşünüyoruz. Zira, o yıllarda Çanakkale ile ilgili kimi yazılarda bu türkünün sözlerine rastlıyoruz ki bu da türkünün aydınlar tarafından bilindiğini göstermektedir. Örneğin, İsmail Habib'in 21 Temmuz 1934 ile 4 Temmuz 1935 tarihleri arasında günlük bir gazetede neşredilen yazılarından birinde Çanakkale Türküsü'ne ait şu mısralara yer verilir: "Çanakkale içinde aynalı çarşı/Anam ben gidiyom düşmana karşı!; Çanakkale içinde sırmalı testi/Analar babalar umudu kesti; Çanakkalesinde oldum onbaşı/Yarama bakmıyor doktor binbaşı!"⁵⁵

Ancak, aradan çok fazla zaman geçmeyecek ve Mahmut Ragıp Gazimihal (Kösemihal) 1936 yılında Çanakkale Türküsü'nü notasıyla beraber yayımlayacaktır.⁵⁶ Sözleri şöyledir:

*Çanakkale içinde vurdular beni
Nişanlımın çevresine sardılar beni
Of gençliğim eyvah!*

*Çanakkale içinde aynalı çarşı
Anne, ben gidiyorum düşmana karşı
Of, gençliğim eyvah!*

*Çanakkale içinde kasap olur mu?
Vurulan, şehitler hesap olur mu?
Of gençliğim eyvah!*

*Çanakkale içinde bir dolu testi
Analar, babalar umudu kesti
Of gençliğim eyvah!*

Gazimihal'in yayımladığı Çanakkale Türküsü dört kıtadan oluşmaktadır ve bu tarihten sonraki yayınlar için de temel teşkil etmiştir. Çünkü, daha sonra Çanakkale Türküsü adıyla türkü kitaplarında yer alacak olan metinler büyük ölçüde Gazimihal'in yayımladığına dayanmak-

53 Bu derlemeler hakkında geniş bilgi için bkz. Yusuf Ziya Demircioğlu, Memleketimizde Musiki Folklorü Hareketleri, Musiki Mecmuası, Nu.244, Mart 1969, s. 12-13; Nu: 245, Nisan 1969, s. 13-14; Ethem Ruhi Üngör, "Halk Çalgılarımız Üzerine İnceleme Gezi Notları", Musiki Mecmuası, Nu: 247, Haziran 1969, s. 4-6.

54 Halk Türküleri, İstanbul Üniversitesi Konservatuvarı Neşriyatı, İst., 1930.

55 İsmail Habib Sevük, Tunadan Batıya, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ank., 1987, s. 243-244.

56 M. Ragıp Gazimihal (Kösemihal), "Çanakkale Türküsü", Türk Halk Türkülerinin Kökeni Meselesi, Akşam Mat, 1936; Musiki Mecmuası, Nu: 407, Aralık 1984, s. 24-25; Onur Akdoğu, a.g.e., s. 12.

50 Ali Osman Öztürk, a.g.m., s. 265.

51 Ali Osman Öztürk, "Çanakkale Türküsü 1917/18 Tarihli Bir Derleme", Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi, Sayı: 11, Şubat 1997, s. 83-87.

52 Seyfeddin Senai ve Asaf kardeşler tarafından yapılan derlemeler için bkz. Yurdun Nağmeleri, Milli Mat., İst., 1926.

tadır. Hemen belirtelim ki, Gazimihal'in verdiği sözler de Kevsir Hanım'ın bestelediği marşı hatırlatmakta ve her iki eserin sözlerinde önemli benzerlikler olduğu görülmektedir.

Naki Tezel'in herhangi bir kaynak vermeksizin 1949'da yayımladığı türkünün sözleri ise şöyledir:

*Çanakkale içinde aynalı çarşı
Ana ben gidiyorum düşmana karşı
Of gençliğim eyvah..*
*Çanakkale içinde bir uzun selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli
Of gençliğim eyvah..*
*Çanakkale içinde bir dolu desti
Analar babalar mektubu kesti
Of gençliğim eyvah..*
*Çanakkale üstünü duman bürüdü
On üçüncü fırka harbe yürüdü.
Of gençliğim eyvah⁵⁷*

Bu metnin son beyti daha önceki metinlerin hiç birinde yoktur. Fakat Kevsir Hanım'ın bestelediği marşta geçen “Çanakkale seni duman bürüdü/ Ali Kemal Bey'in nâmı yürüdü” mısralarıyla yakınlığı ortadadır. Diğer mısralar da öncekilerden pek farklı değildir.

1950'li yıllarda Çanakkale Türküsü birkaç kitapta birden görünmeye başlar. Bunda o tarihlerde yapılan ve ülke çapındaki yardımlarla desteklenen Çanakkale Şehitler Abidesi'nin oluşturduğu havanın katkısı olsa gerktir.⁵⁸

İşte bunlardan biri halk müziğine büyük emek vermiş olan Muzaffer Sarısözen'e aittir. Muzaffer Sarısözen'in Yurttan Sesler⁵⁹ adlı notalarıyla türkülerden örnekler verdiği eserinde “Çanakkale” başlığı altında verilen sözler ile Naki Tezel'in yayınladığı metnin kıtaları tamamen aynı olup yalnızca nakaratları farklıdır. Sarısözen'in 1952 yılında yayımladığı söz konusu notada nakaratlar “Of gençliğim eyvah” yerine “Of sağolsun anam” şeklindedir. Bir yıl sonra yayınlanan Cahit Öztelli'nin Halk Türküleri⁶⁰ adlı kitabındaki sözler ise bir kıtası hariç Gazimihal'in yayınladığı sözlerle aynı olup nakaratında çok küçük bir değişiklik olduğu anlaşılmaktadır. Burada da “Of gençliğim eyvah” nakarati “Ah gençliğim eyvah” biçimindedir. Birkaç yıl sonra Ragıp Şevki ise hazırladığı Seçme Türküler⁶¹ adlı kitaba Muzaffer Sarısözen'in metnini aynen almıştır.

1966 yılında ise, Çanakkale Türküsü'nün marşların toplandığı bir antolojiye alındığını görüyoruz. Ethem Ruhi Üngör, Türk Marşları isimli kitabında “Çanakkale Marşı” adlı notasıyla beraber aşağıdaki sözleri verir ve bestecisinin Destancı Mustafa olduğunu belirtir.⁶²

57 Naki Tezel, “Kahramanlık Türküleri”, Radyo, C.8, Sayı: 87, Mart 1949, s. 6-7,15.

58 Çanakkale Şehitler Abidesi'nin yapılış öyküsü için bkz. Necmi Onur, Çanakkale Savaşları ve Şehitler Abidesi, İst., 1960, s. 98-101.

59 Muzaffer Sarısözen, “Çanakkale”, Yurttan Sesler, Akın Mat., Ankara 1952, s.13.

60 Cahit Öztelli, Halk Türküleri, Varlık Yay., İst., 1953, s. 95.

61 Ragıp Şevki Yeşim, Seçme Türküler, Sine Radyo Haftası Neşriyatı, İst., 1957, s.104.

62 Ethem Ruhi Üngör, Türk Marşları, Türk Kültürü Araştırma

Marşın bestekârı olarak Destancı Mustafa'nın adının geçmesini Ethem Ruhi'nin bir yanılığsı olarak düşünüyöruz. “Çanakkale içinde sıra serviler/Binbaşılar oturmuş asker öğütler” gibi Destancı Mustafa'nın “Çanakkale Şarısı”ndaki kimi dizeleri hatırlatan marşın sözleri şöyledir:

*Çanakkale içinde aynalı çarşı
Çanakkale içinde bir kırık testi
Anne ben gidiyorum düşmana karşı
Anneler ve babalar ümidi kesti*

*Çanakkale içinde sıra serviler
Arıburnu'ndan çıktık yan basa basa
Binbaşılar oturmuş asker öğütler
Hep düşmanlar kaçıyor kan kusa kusa*

1967 yılında çıkarılan Çanakkale İl Yıllığı'nda yer alan ve 1971'deki İl Yıllığı'nda da aynısı bulunan “Çanakkale Türküsü”nün sözleri ise buraya kadar verdiğimiz metinlerden bazısının aynen bazısını da kısmen değişiklikle tekrarlayan mısralardan oluşmaktadır. Bununla beraber söz konusu neşirlerin önemi şudur: Çanakkale Türküsü, bu yıllıklarla ilk kez “Çanakkale'de söylenen bir türkü” olarak literatüre girmiştir. Önemine binaen bu metni de buraya almayı uygun buluyoruz.

*Çanakkale içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliğim eyvah*

*Çanakkale köprüsü dardır geçilmez
Al kan olmuş suları bir tas içilmez
Of gençliğim eyvah*

*Çanakkale içinde aynalı çarşı
Anne ben gidiyorum düşmana karşı
Of gençliğim eyvah*

*Çanakkale içinde bir dolu testi
Anneler babalar ümidi kesti
Of gençliğim eyvah*

*Çanakkale'den çıktım yan basa basa
Ciğerlerim çürüdü kan kusa kusa
Of gençliğim eyvah*

*Çanakkale içinde sıra söğütler
Altında yatıyor aslan yiğitler
Of gençliğim eyvah*

*Çanakkale'den çıktım başım selâmet
Anafarta'ya varmadan koptu kıyamet
Of gençliğim eyvah⁶³*

1970'li yıllar Çanakkale Türküsü'nün öyküsünde önemli bir dönemin başlangıcı olur. Çünkü türkü, bu yıllardan sonra ülke çapında daha çok bilinme imkanına kavuşur. Artık, Çanakkale Türküsü halk şiiri ve müziği ile ilgili hemen her kitaba alındığı gibi türküler hakkında bilgi veren araştırmalarda da “bentleri iki, kavuştakları tek

Enstitüsü Yay., Ank., 1986, s. 183.

63 Çanakkale İl Yıllığı, 1967, s. 86.

dizeli türküler” için verilen örneklerin başında yer alır.⁶⁴ Ayrıca türkünün daha da meşhur olmasında bu yıllarda radyodan duyulması ve TRT kayıtlarına girmesinin de büyük payı olduğu kanaatindeyiz.

Çanakkale Türküsü'nün sözleri 1973'te notasıyla beraber TRT arşivinde şu bilgilerle yerini almıştır:

Derleyen: Muzaffer Sarısözen

Derleme Tarihi: (-----)

İnceleme Tarihi: 22.11.1973

Notaya Alan: Muzaffer Sarısözen

Kimden Alındığı: İhsan Ozanoğlu

Yöresi: Kastamonu

TRT yayınındaki sözler nakaratları hariç, Muzafer Sarısözen'in yukarıda bahsettiğimiz ve 1952'de yayınladığı sözlerin aynısıdır. Muzaffer Sarısözen'in kaynak kişi olarak gösterdiği İhsan Ozanoğlu, Musiki Mecmuası'ndaki bir yazısında, ne zaman olduğuna ilişkin bir tarih vermeden, Sarısözen'in Çanakkale Zaferi yıldönümünde günün önemini belirtecek türkü ararken nereye başvurduysa Çanakkale konusu üzerine türkü bulamadığını bunun üzerine telefonla kendisine müracaat ettiğini, kendisinin de hemen notasını yazıp Kastamonu'dan postaladığını, Ankara'ya gittiğinde ise Çanakkale Türküsü'nün hiçbir yerde bilinmediğine göre mutlaka Kastamonu'da yapılmış olması gerektiğini belirtir. Yazının devamında ise Sarısözen'in kendisine şimdi de bestekârını tespit etmesini rica ettiğini fakat türküyü yakını kesin olarak tespit edemediğini ifade eder.⁶⁵

Muzaffer Sarısözen bu türkünün sözlerinin aynısını 1952 yılında yayınladığına göre, türküyü İhsan Ozanoğlu'dan bu tarihten önce derlemiş olmalıdır. Zaten, Muzaffer Sarısözen'in Türkiye'nin değişik yerlerinden derlediği türkülerle ilişkin bilgiler arasında Çanakkale adlı türkünün kaynak kişi İhsan Ozanoğlu'ndan 14.7.1947 tarihinde Kastamonu'da derlendiğine dair bilgi⁶⁶ şüphemizi kısmen gidermektedir. Bu noktada ilginç olan yine Sarısözen'in Çanakkale isimli bir türküyü daha önce 4.7.1939'da Çorum'un Sungurlu ilçesinin Yalman Köyü'nde kaynak kişi Mustafa Kopuk'tan derlemiş olmasıdır.⁶⁷ Dolayısıyla eğer bir "sahiplenme" olacak ise, Çorum'un bunu daha önce ve daha fazla hak ettiği gibi bir sonuca varılabilir. Asıl dikkat çeken nokta ise, 1899 doğumlu Muzaffer Sarısözen'in Sivas Lisesi 8. sınıfında okurken çocuk yaşta "onbeşliler" arasında vatan hizmetine koşması ve Çanakkale Muharebeleri'ne katılmasıdır.⁶⁸ Tabii burada Çanakkale Gazisi Sarısözen'in Çanakkale Zaferi yıldönümünde günün önemini belirtecek türkü araması ile nereye başvurduysa Çanakkale konusu üzerine türkü bulamaması üzerine İhsan Ozanoğlu'na müracaat etmesi gibi

konular⁶⁹ elbette merak konusudur. Merakımızı celbende bir başka konu ise, Muzaffer Sarısözen'in o yıllarda Çorum'da ve Kastamonu'da derlediği türküler arasında Çanakkale Türküsü yer alırken aynı yıllarda Çanakkale'de derlediği türküler arasında söz konusu türkünün bulunmamasıdır.⁷⁰

Öte yandan, İhsan Ozanoğlu'nun türkünün yöresine ilişkin iddiası bazı kitaplara da geçmiştir.⁷¹ Yurt Ansiklopedisi'nde "Çanakkale içinde aynalı çarşı" sözleriyle başlayan ezgi, Kastamonu ve Tuna üzerindeki Adakale'den derlenmiştir. Türkünün yalnız sözleri yöreye ilgilidir⁷² denilmektedir.

Bazı kaynaklarda ise, türkünün Çanakkale yöresine ait olduğu yazılıdır.⁷³ Farklı bilgiler haliyle Çanakkale Türküsü'nün hangi yöreye ait olduğuna dair zihinlerde bir soru işaretinin oluşmasına sebep olmaktadır. O nedenle kısaca bu konuya da açıklık getirmek gerekir.

Yukarıda belirtildiği gibi, Çanakkale Türküsü'nün hangi yöreye ait olduğuna ilişkin farklı görüşler vardır. Aslında, "türkülerin nerede ve ne zaman ortaya çıktığını bilmek çok kere elden gelmez. Yurdun birçok yerinde söylenmekte olan bir türkü elbette bir tek yerde doğmuştur. Eğer varsa, türküdeki yer ve kişi adları da onun doğuş yerini her zaman göstermez. Çünkü, türkü gittiği yerlerde bazı değişikliklere uğrar. Bu yüzden kimi zaman bir türküye değişik yerlerin halkı sahip çıkar; bu türkü oranın değil; bizimdir, derler."⁷⁴ Fakat bunla beraber, bazı türkülerin çıkış yerleri bilinir. Bu türküler genellikle tarihi olay-

69 İhsan Ozanoğlu, "Çanakkale Türküsü", Musiki Mecmuası, Nu: 389, Mart 1982, s. 8.

70 Acaba bunun nedeni derlemecinin ilgi ve dikkati ile izah edilebilir mi? Çanakkale Türküsü'nün yörede çok bilinmesi ve "derlemeci" açısından yeni ve farklı bir özellik taşımamasından dolayı bu türkü kaydedilmemiş olabilir mi? Bunu tam olarak bilemiyoruz, ancak benzer bir eğilim bize belki yardımcı olabilir diye düşünmekteyiz. Şöyle ki: Çanakkale il folklor araştırmacısı Ömer Gözükcül yöreye ait yaklaşık beş yıllık derleme çalışmalarının bir bölümünü Çanakkale Halk Kültürü -1(Heyamola Yay., 2006) adıyla yayımladı. Kendisi ile 2006 yılının değişik zamanlarında birkaç kez görüşme imkânımız oldu. Bu sırada derlediği türküler arasında Çanakkale Türküsü'nün de olup olmadığını sordum. O da türkünün çok bilinmesi sebebiyle derleme faaliyeti sırasında bu konuyla pek fazla ilgilenmediğini ifade etti. Çalışmalarından ve sohbetlerimizden bizde son derece titiz bir araştırmacı ve derlemeci olduğu kanaati hâsıl olan Ömer Gözükcül'ün gerekçeleri acaba Sarısözen'in ihmali mi de izaha yardımcı olabilir mi? Bir ihtimal olarak bunun üzerinde düşünülebilir(Ö.Çakır).

71 Mehmet Özbek, Folklor ve Türkülerimiz, Ötüken Yay., İst., 1975, s.375; Türk Halk Müziği Sözlü eserler Antolojisi 1, TRT Müzik Dairesi Yay., Nu: 98, Ankara, 2000, s. 209; Salih Turhan, Anadolu Halk Türküleri ve Ezgileri, K.T.B.Yay., Ank., 1992, s. 175.

72 Yurt Ansiklopedisi, C.3, Anadolu Yayıncılık, İst., 1982, s.1909(Ansiklopedi'nin kaynak belirtmeksizin verdiği hükmü genel yaygın ve yanlış kanaatin tekrarı olarak değerlendiriyoruz (Ö.Çakır).

73 Durmuş Yazıcıoğlu (Derleyen), Türk Halk Türküleri, Ege Ün., Mat., İzmir, 1969, s.95; Çanakkale İl Yıllığı, 1967, s.86; 1971, s.172.

74 Cahit Öztelli, Halk Türküleri/Evlerinin Önü, Özgür Yay., İst., 1983, s. 16.

64 Hikmet Dizdaroğlu, a.g.e., s.118, Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yay., Ank., 1983, s.304; Cevdet Kudret, Örneklerle Edebiyat Bilgileri C.1, 2. bsk. İnkılâp Kitabevi, 1980, s. 293.

65 İhsan Ozanoğlu, "Çanakkale Türküsü", Musiki Mecmuası, Nu: 389, Mart 1982, s. 8.

66 Armağan Coşkun Elçi, Muzaffer Sarısözen (Hayatı, Eserleri ve Çalışmaları), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1997, s. 324.

67 Armağan Coşkun Elçi, a.g.e., s. 182.

68 Armağan Coşkun Elçi, a.g.e., s. 24.

larla dayanan türkülerdir. Dolayısıyla, Çanakkale Türküsü ile ilgili bu tür bir tartışma yersiz ve ilmî dayanaklardan yoksundur. Şu ana kadar verdiğimiz bilgiler kesin bir şekilde bu türkünün ortaya çıkış yerinin Çanakkale olduğunu kanıtlamaktadır.

Netice Yerine

Buraya kadar “Çanakkale Türküsü’nün öyküsü”nü kronolojik bir metotla; “türkünün doğuşu ve yayılışı” ekseninde ele almaya çalıştık. Türkünün şekli, muhtevası ve diline pek temas etmedik. Zira, söz konusu türkü bu açılardan da incelemeye muhtaçtır. Biz, makalemizi –şimdilik- vardığımız şu sonuçlarla noktalamak istiyoruz:

- 1- Çanakkale Türküsü, daha önce yörede söylenen bir aşk türküsü üzerine halk şiiri geleneğine uygun olarak eski ve yeni sözler monte edilmek suretiyle bir ayrılık ve savaş türküsü olarak yakılmış olup savaşın arifesinde de askerlerimizce söylenmeye başlanmış bir türküdür.
- 2- Söz konusu türkü, Çanakkale Muharebeleri boyunca askerlerin dilinden düşmemiş, bu sırada türkünün sözlerine savaşla ve yöre ile ilgili yeni ifadeler ilave edilmiştir.
- 3- Türkünün sözlerinin yer aldığı elimizdeki en eski metinler, Çanakkale Muharebeleri’nin olduğu 1915 yılında yayımlanmıştır. Bunlar; Kevser Hanım’ın bestelediği Çanakkale Marşı ile Destancı Eyüblü Mustafa Şükrü Efendi’nin yayımladığı Çanakkale Şarkısı adlı eserlerdir.
- 4- Çanakkale Türküsü, Birinci Dünya Savaşı bittikten sonra, memleketlerine dönen askerlerin dilinde başta Anadolu olmak üzere Osmanlı coğrafyasının hemen her tarafına yayılmıştır. Doğal olarak Kastamonu’ya da ulaşmıştır. Türkünün Kastamonu iline ait olduğu yönündeki düşünce bilimsel değildir.
- 5- Çanakkale’de doğan ve savaş sonrası çok geniş bir coğrafyaya yayılan Çanakkale Türküsü’nün birkaç ana kolundan bahsedilebilir. Bunlardan ilki; Çorum, Çanakkale, Kastamonu ve Konya gibi illerde söylenen Anadolu koludur. İkincisini Rumeli kolu oluşturur ki, türkünün Arnavutça söylenişi, Makedon, Bulgar ve Gagauz Türklerinin türkülleri arasında yer alması bu çerçevede ele alınabilir. Yöreyle ait sözlerin girmesi ile söylenişteki değişiklik açısından Rumeli kolu gibi Kerkük yöresinde söylenen şekli de farklı bir kol olarak değerlendirilebilir. Alman asker ve bilim adamlarının neşrini ise, Anadolu kolu içinde mütalaa edebiliriz.
- 6- Aradan uzun zaman geçmesine rağmen bu türkü ölmemiş, canlılığını muhafaza etmeyi başarmıştır. Bunu toplumu çok derinden etkileyen bir olaya dayanmasına, ezgisinin dokunaklı oluşuna ve sanat yapısının yüksek olmasına bağlayabiliriz.
- 7- 1970’li yıllardan sonra Çanakkale Türküsü oldukça meşhur olmuş, hem sözleri hem de ezgisi bakımından ortak bir söyleyişe kavuşarak daha rafine hale gelmiştir.⁷⁵

- 8- Günümüzde Çanakkale Türküsü, Çanakkale Muharebeleri’ni kazanan kahraman askerlerimizin hissiyatına tercüman olan en kıymetli eserlerden biri olarak, türkülerimiz arasında hak ettiği müstesna yerini almıştır.

⁷⁵ Müzik tarihçisi Dr. Nazmi Özalp ile 12 Şubat 2002 tarihinde Ankarada yaptığım bir görüşmede kendileri, eskilere göre Çanakkale türküsünün bugünkü bestesinin çok daha güzel olduğunu ifade etmişlerdir.(Ö.Çakır)

EK 6

“ÇANAKKALE TÜRKÜSÜNE İLİŞKİN”

Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

(2012- Konya Selçuk Üniversitesi)

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Atatürk ve Çanakkale Savaşları Araştırma Merkezi
Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı
Mart 2004, Sayı 2, syf. 319-326

EK 6
Çanakkale Türküsüne İlişkin
Ali Osman ÖZTÜRK⁷⁶

Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığında (Sayı: 1, s. 13-35) yayımlanan Ömer Çakır imzalı 'Çanakkale Türküsünün Öyküsü' başlıklı yazı, adı geçen türkünün doğuşu (yakılışı) ve yayılışı üzerine, kaynaklara hakim bir değerlendirme yapıyor. Yazarı, türkünün 1915 tarihli Çanakkale Savaşlarından önce mi, yoksa sonra mı yakıldığı (s. 15) sorusuna yönlendiren 29 Eylül 1914 tarihli bir mektup. Emrullah Nutku'nun kaleminden çıktığı anlaşılan bu mektuba göre:

"Birkaç günden beri Çanakkale sokaklarından askerler geçiyor, 'Çanakkale içinde Aynalıçarşı, Anne ben gidiyorum düşmana karşı' sarkışını söylüyorlar. At üstünde zabıtlar, top arabaları. mekkare ve dere kervanları sokağımızı doldurdu. Harp olacaktı, İngiliz ve Fransız harp filoları boğazın dışında dolaşıyor. Buraları bombardıman edeceklermiş..." (s. 16)

Bu alıntıdan türkünün savaştan önce bilindiği anlaşılmakta ve bu ayrıca bir başka belge ile de kanıtlanabilmektedir: Türk Müzik tarihçisi Mahmut Ragıp Kösemihal de asıl türkünün bir ağıt olduğunu (ilk iki kıta: Çanakkale içinde vurdular beni/ Nişanlımın çevresiyle sardılar beni; Çanakkale içinde aynalı çarşı/ Ana ben gidiyorum düşmana karşı). Çanakkale savaşları esnasında yeniden hatırlandığını ve zamana uygun mısralar araya katılarak güncellendiğini belirtir. Nitekim kendisine Vahit Lütfi de türkünün I. Dünya Savaşı'ndan çok önce söylendiği anlatılmıştır.

Ömer Çakır'ın yazısında yer verdiği bir başka belge ise Kemani Kevser Hanım'a ait olduğu varsayılan bir Çanakkale Marşı bestesi. Melodik benzerlikten söz açılmadığından hareketle, bu sözde marşın sözlerine bakılırsa, daha eski türkülerde kullanılan söz kalıplarının varlığı açıkça görülüyor. Dolayısıyla halk (şiiri) türküsü üslubunda yazılmış bir şiir mi bestelenmiş sorusu geliyor aklımıza. Destancı Mustafa'ya ait olan bir diğer metin de görüşümce gelenekten bağımsız bir belge olarak görülmemeli; çünkü "Çanakkale Türküsü'nün sözlerini hatırlatan" ibaresi (s. 19) buradaki benzerliği ifade etmekte yetersiz kalıyor. Açıkça söylemek gerekirse, iki metin arasında doğrudan genetik bir ilişki var, hatta aynı denilebilir, yalnızca bir önceki bendin son dizesi yinelenerek bir sonrakine geçilmektedir. Bu da halk türküsü geleneğinde rastlanan bir özelliktir (örn. "Dinle sana bir nasihat edeyim" türküsü: Pir Sultan Abdal).

Keza destancılar da aslında salt şiir yazan değil, aynı zamanda geleneği, yani eski destanları yaşatan kişilerdir. Bu nedenle Sayın Çakır'ın söz kalıplarının halk türkülerine "adeta monte" diye nitelemesini de düzeltmek gerekecektir. Çünkü burada doğrudan montaj sözkonusudur.

Ünlü Macar Türkolog Ignacz Kunos'un 1889 tarihli derlemeleri⁷⁷ arasında bulunan birkaç asker ve eşkiya

türküsünün metni incelenirse, hem Kevser Hanım'ın hem de Destancı Mustafa'nın metinlerinde olan kıtaları/bentleri görmek olasıdır:

İzmir'in yolunda vurdular beni.

Al kanlar içine koydular beni,
Kızın çevresine sardılar beni. (Kunos, III/10, /; s. 96)
Keza;

Yanya'nın içinde vurdular beni.

Al kanlar içinde koydular beni,
Yarin çevresine sardılar beni. (Kunos, III/11. 3; s. 98)
Keza;

İzmir'in içinde kurulur Pazar.

İzmir'in çapkınları pazarlık bozar
Kaldır fistanını deymesin nazar. (Kunos, III/15. 3; s. 101; bkz. ayrıca 111/6, 2; s. 94)
Keza;

Seray önü sıra sıra söyütler,

Oturmuş binbaşı asker öğütler.
Bu kavgada ölen babayıytler. (Kunos. III/19, 1;s. 104)
Keza;

Sğastopol önünde sıra söyütler,

Binbaşı yüzbaşı asker öğütler,
Sılada yarımız mektubu bekler, (Kunos. III/20, 4. s. 105)
Keza;

Kışlanın önünde bir uzun selvi,

Kimimiz nişanlı kimimiz evli,
Sılada bıraktım ben bir saç telli. (Kunos, III/20. 7; s. 106)
Keza;

İzmir'in içinde kurulur pazar,

Kaldır fistanını deymesin nazar,
İzmir'in güzeli yılda bir azar. (...)
İzmir'in içini duman bürüdü
Herkes sevdiyini aldı yürüdü.
Benim sevdiğiyim şunda bir idi. (Kunos. II/64. I, 2: s. 56; ayrıca bkz. II/72,
Keza:

Monastirin ortasında bir altun direk,

Kesilen başlara dayanmaz yürek. (Kunos. II/93. 3; s. 75)
Buradan çıkarılabilecek sonuç şu olabilir:

İzmir türkülleri ile Sivastopol (osmanlı-Rus Savaşı) türkülerinden alınmış ve yeni duruma (Çanakkale Savaşı'na) uyarlanmış bir metinle karşı karşıyayız. Bu türkü, başka türkülerden alınmış, uyarlanmış, monte edilmiş yeni unsurlar ile ilk yıllarda oldukça uzun bir metin görünümü vermektedir. Çakır'ın yazısında yer alan metinlerin kıtalarını birleştirdiğimizde bu anlaşılacaktır.

Ayrıca türkünün 19. yy.'ın son çeyreğindeki (1897 Türk-Yunan Harbi) savaşlarla olan ilgisini Ömer Çakır belgelemektedir. (s.21)

Türkünün yaygınlaşması bağlamında şunu belirtmek gerekir ki; yalnızca Çanakkale türküsü olarak değil, en sevilen dizelerinden biri olan '... vurdular

bunu, ilk Arap rakamı noyu, ikincisi ise dizeyi belirtmektedir. Örn. M/10, 1: 3. grup, 10 nolu türkünün 3. dizesi.]

76 Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi

77 Ignacz Kunos, "Türk Halk Türkülleri". Yay. Haz. Ali Osman Öztürk, İş Bankası Kültür Yayınları: 369, Ankara 1998. [Metin içinde kullanılan Romen rakamı, bu kitaptaki türkü gru-

beni. Ölmeden mezara kovdular beni' başka türkülerle kavuştak olarak da hizmet etmektedir:

Ay karanlık bir gecede vurdular beni

Ölmeden mezara anam koydular beni (Tokat Yaylası Türküsü)

Burada asıl dile getirmek istediğimiz husus, sayın Ömer Çakır'ın yazısında yer almayan, ancak onun tezlerini destekleyen eski 1917/18 tarihli bir makaledir. Alman araştırmacı Willi Heffening tarafından 1923'te yayımlanan bu makalede⁷⁸. Çanakkale Türküsü genetik olarak Plevne (1877-78) ve Sivastopol türkülerine ilişkilendirilmekte ve öyle görünüyor ki en uzun Çanakkale Türküsü metnine yer verilmektedir. Şubat 1997 tarihinde tanıtmaya çalıştığımız bu makalede türküyü ilgili önemli saydığımız bölümleri aşağıya alıyoruz⁷⁹:

"Willi Heffening, 1917/18 tarihlerinde derlediği Çanakkale Türküsü üzerine önce şu bilgileri verir: "1915 yılında ortaya çıkan Çanakkale şarkısı" oldukça ilginçtir. Bu türkü, eski askerlik, eşkıya ve aşk türkülerini bünyesine almıştır. Burada Plevne türkülerini (1877-78) üzerinden. Kırım Savaşında yakılan Sivastopol Türküsü ne kadar uzanan bir çizgi takip edilebilir (bkz. kıta 5 ve 6). dolayısıyla 60 yılı aşkın bir süre gündeme gelir. Bu arada türküde bir tür çeşitlenme gözlemlenebilir ki, bu savaşın gidişatıyla birlikte, askerleri değişen haleti ruhiyesi sayesinde olmuştur. Sivastopol Türküsü, 5. kıtanın 3. dizisinde, sıladaki sevgilileri mektup beklerken gösterir (sılada yarımız mektubu bekler); Sivastopol'un kuşatılması esnasında, müttefiklerin zafer kazanmasının etkisiyle moral yerinde ve güven duygusu hakimdir. Türkler ise yedek beklemektedirler ve sadece geçici olarak çarpışmalara katılmaları sağlanır; kuşatmanın uzun sürmesi, kavuştak dizisinin gösterdiği gibi, onlara izin hayalleri bile kurdurur, ancak yine de her türlü imkan zorlanarak, Sivastopol komutanı Menşikof'u yok etme arzusu canlıdır. Buna karşın Plevne yenilgisinden sonra. 1877-78'deki o uğursuz savaşta moraller ne kadar da bozuktur! Bulgarlar, Romenler, Sırplar ve Montenegro'lular ayaklanırlar; Türkler darbe üstüne darbe alırlar. "Bu kavgada ölen baba-yiğitler" der, Plevne Türküsü'nün söz konusu dizesi. Çanakkale Türküsü'nde bu dize, 1915'in ağır, ama zaferle biten savaşlarının etkisiyle atılacaktır. Atılmak zorundadır, çünkü o zamanki haleti ruhiyeyi artık yansıtmamaktadır"⁸⁰

(...)

Türkünün derlendiği kaynak kişiler şunlardır: 1. Eskişehirli Ahmet oğlu Cemaledin Anadolu [Devlet?] Demiryolları'nda ustabaşı. 20 yaşlarında çok nükteli bir delikanlı; Babası Çerkez. 2. Memleketini bilmediği Mehmet adında biri. 3. Konya Vilayetinden Beyşehirli Yusuf oğlu Mehmed. Çiftçi olan bu kişinin Çanakkale savaşına katıldığı belirtilmektedir. 4. Erzurumlu Mustafa Onbaşı.

78 Heffening, W.: "Türkische Volkslieder", Der İslam. XIII (1923), s. 236-267

79 Özürcü, A. O.: "Çanakkale Türküsü 1917/18 Tarihli Bir Derleme" Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi. Sayı:1, Şubat 1997, s. 83-87

80 Heffening, W.: a.g.m., s. 83 vd.

Bu kaynak kişilerden ilki, türküyü hem söyleyerek hem de dikte ettirecek yardımcı olmuş, diğerleri ise metni yazılı olarak vermişlerdir⁸¹.

Aşağıda vereceğimiz Çanakkale türküsü metnini Heffening yukarıda adı geçen kaynak kişilerden toplayarak bir araya getirmiş ve 22 kıta oluşturmuştur. İlk yedi kıtayı hem Türkçe (yani Latin harfli) hem de Almanca çevirisiyle; sekizinci kıtadan itibaren de Osmanlıca harflerle bastırmıştır. Dolayısıyla, sözkonusu kıtalar burada (ikinci) kez Latince harflerle yayımlanmaktadır:

1. Çanakkala içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliyim heva [eyvah]
2. Çanakkala içinde bir dolu desti
Analar bobalar omudu kesti
Of gençliyim heva [eyvah]
3. Çanakkala içinde bir dal kestane
Vurulan gazilere çalı dibi hastane
Of gençliyim eyvah
4. Çanakkala içinde bir uzun çarşı
Göksüm aşdım gidiyorum düşmana karşı
Of gençliyim eyvah
5. Çanakkala içinde sıra sıra söğütler
Altında yatıyor aslan şehidler
Of gençliyim eyvah
6. Çanakkala içinde bir uzun selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli
Of gençliyim eyvah
7. İstanbuldan çıkdım başım selamet
Çanakkala varmadan koptuda kıyamet
Sevgilim validem Allah'a emanet
Of gençliyim eyvah
8. Çanakkala içinde bir sarı yılan
İngiliz gemisi duruyor civan
Of gençliyim eyvah
9. Çanakkala içinde bir dolu desti
Deştiler üstüne sam yeli esti
Of gençliyim eyvah
10. Çanakkala içinde toplar atıldı
Fransız askeri denize döküldü
Of gençliyim eyvah
11. Çanakkala içinde geçemez oldum
İngiliz Fransız seçemez oldum
Of gençliyim eyvah
12. Martinimi astım zeytin dalına
Fışengimi doladım ince belime
Of gençliyim eyvah
13. Çanakkala boğazı dardır geçilmez
Soğuktur suları kandır içilmez
Of gençliyim eyvah
14. Çanakkala lopları deniz de yakıyor
On birinci fırka hücumu kalkıyor
Of gençliyim eyvah
15. Çanakkala içinde bir yeşil çadır
Çadırın içinde şehitler yatır
Of gençliyim eyvah
16. Yüksek siperlerden allayamadım
Fışengim döküldü toplayamadım
Of gençliyim eyvah

81 Heffening, W.: a.g.m., s. 246.

17. Atma çavuş atma kanım akıyor
Nişanım var sılada yolumda bakıyor
Of gençliyim eyvah
18. *Çanakkaladan [çıkım] yan basa basa*
İngilizler kaçıyor kan kusa kusa
Of gençliyim eyvah
19. *Çanakkala içinde bir uzun çayır*
Ana ben gidiyorum başını kayır
Of gençliyim eyvah
20. *Çanakkale içinde düşman yürüdü*
On ikinci fırkanın namı yürüdü
Of gençliyim eyvah
21. *Çanakkala içinde harman olur mu?*
Kara bomba yarasına derman olur mu?
Of gençliyim eyvah
22. *Çanakkala içinde sıra sıra kazanlar*
Oturmuş zabıtlar künyeye yazarlar
Of gençliyim eyvah

Sonuç

Heffening'in makalesinde nota da bulunmaktadır. Alanımız olmadığından bu hususu müzikologlara bırakıyoruz. Ancak: onun 2 nolu dipnotta belirttiğine göre; 1919'da Hadank'in MSOSA 8 kısaltmasıyla verilen derginin 68. sayfasında yayımladığı "Jungtürkische Soldaten- und Volkslieder" (Jöntürk asker ve halk türküleri) başlıklı makalede Çanakkale Türküsü'ne de yer verilmiştir. Bu makalede yer alan diğer metinlerin "popüler olmuş sanat şarkıları olduğu" tespiti yapılmaktadır ki. Hadank, Jöntürk şairlerin çoğunun adını vermemiş, "Sanat şarkısı" tespitini metinlerin üslubuna dayandıran Heffening, şairlerden ikisinin adını belgeyle veriyor: İsmail Hakkı Bey'in Kur'a Marşı (No 1) ve Nazım Bey'e ait olan Marş-ı Sultani (No: 5)⁸². Öyleyse, hem Çanakkale Türküsü'nün sözlerinin o dönem Jöntürk şiiri içinde yeri olup olmadığını hem de Kevser Hanım'ın bestesi olup olmadığını hem de burada adı geçen kaynaklarda belirtilen metin ve nota belgeleriyle de karşılaştırmak gerekecektir. Sanırım türkü hakkında kesin karar vermek için henüz erkendir.

MEHMETÇİK VE ANZAK JOHNNY'NİN EZGİLERİ

(*Çanakkale Türküsü & The Band
Played Waltzing Matilda*)

Çanakkale Türküsü ile Waltzing Matilda. birbirinden binlerce kilometre uzakta iki ülke Türkiye ve Avustralya'da çok ünlü, her vesileyle söylenen ve kitleleri duygulandıran iki ezgi... İlginç olan bir nokta bu ezgilerin de aslında, günümüzdeki şekliyle dile getirdikleri, Çanakkale Savaşları'yla hiçbir ilgisinin olmayışı... İkisi de zaman içinde değişmiş, bazı eklemeye ve çıkarmalara uğramış; her ikisi de aşk, özgürlük ve kahramanlık sembolleri içermektedir. Çanakkale 1915'le bağlantıları ve bu şekilde ün kazanmaları ise, daha sonradır. Diğer yandan bu iki ezginin, savaşın acılarını ve evrensel insanlık dramını dile getirişleri, ortak bir diğer yönleridir... Birisinde Türk askeri Mehmetçik, diğerinde ANZAK askeri Johnny, çok dokunaklı ve bir o kadar da

yalın bir şekilde, Çanakkale Savaşını anlatmaktadırlar. Yıllardan beri ve giderek daha geniş kitleler tarafından sevilerek söylenmelerinin önemli bir nedeni de bu olsa gerektir. Diğer yandan, bu özelliğiyle iki ezgi, savaş karşıtı öğeler de içermektedir...

Çanakkale Türküsü ve Waltzing Matilda'nın Türkçe-İngilizce metinleriyle, öyküleri ilginç olup şöyledir:

A BAZAAR WITH MIRRORS -AND THE BAND PLAYED WALTZING MATILDA

(*The Ballads of Mehmetçik and Johnny*)

These two ballads sung on every occasion raising affection among the people of the two distant countries; Turkey and Australia. What is interesting and ironic about these songs is that, both originally have nothing to do with the 1915 Gallipoli Campaign. And both of them have been, in the course of time, altered with additions and omissions. Besides, both include symbols of affection, freedom and heroism. Their connection with Gallipoli happens to be after the campaign and thus they became popular in the years to follow 1915.

Furthermore, both songs, one by the Turkish Soldier Mehmetçik and the other by the Anzac Soldier Johnny, describe the agony of the war in a very plain yet, just as sensitive manner. This must have been one of the reasons why they have gradually become one of the most favorite ballads of Turkey and Australia. In this respect, both songs also reflect anti-war message. Here are the stories of Aynalı Çarşı and And the Band Played Waltzing Matilda.

ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ'NÜN ÖYKÜSÜ⁸³

Türk kültüründe, toplumun bütününe veya küçük bir kısmını ya da herhangi bir insanı derinden etkileyen olaylar üzerine halk ozanları tarafından türküler yakılır/söylenir. Çanakkale Savaşları Türk tarihinin en önemli olaylarından biridir. Dolayısıyla bu savaşla ilgili de birçok türkü yakılmıştır. Bunlar içinde en meşhur olanı Çanakkale Türküsü adıyla bilinendir.

Türkünün doğuşu Çanakkale Savaşları öncesine uzanır. Çünkü bazı belgelerde savaşa hazırlanan askerlerin Çanakkale Türküsü'nü söyledikleri belirtilmektedir. Bunlardan birinde Çanakkale Sultani (lisesi)'nde yatılı okuyan bir öğrenci Çanakkale Savaşı başlamadan İstanbul'daki annesine gönderdiği 29 Eylül 1914 tarihli mektubunda şöyle der:

Sevgili Anneciğim,

Çanımıza tak diyen iki yıllık gurbet hayatından artık kurtuluyoruz. Sana ve aileme kavuşacağım için seviniyorum.

Mektebimizi alıyorlar, hastahane olacakmış, bizi de İstanbul'daki mekteplere dağıtacaklarmış. Hocalarımızın çoğu da askerlik hizmetine gidiyorlar, büyük sınıflar da gönüllü yazılacaklarmış. Bugün Türkçe hocamız sınıfa geldi, ama çok kalmadı, bize veda etti. Bize: "Zamanı gelince cephede yapılacak vatan hizmetinin mekteple yapılan hizmetten kutsi olduğunu" söyledi

82 Heffening bu tespitinde, "Vatan-u hürriyet şarkısı, yay. Hüseyin, 2. Baskı, Dersâdet: 1327/ 1329 119211, s. 61 ve 102" kaynağına gönderme yapmaktadır.

83 Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sayı. I, Mart 2003. Yrd. Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Birkaç günden beri Çanakkale sokaklarından askerler geçiyor. "Çanakkale içinde Aynalıçarşı, Anne ben gidiyorum düşmana karşı" şarkısını söylüyorlar...

Araştırmalarımıza göre türkünün aslı Çanakkale'de öldürülen bir gencin ağzından söylenmiş ağıttır. Savaş sırasında bu ağıta, o günlerin duygularına tercüman olan mısralar ilave edilmiştir. Yeni türküler yakılırken öncekilerden hazır söz kalıplarının kullanılması, halk şiirinde bir gelenektir. Diğer pek çok türkünün olduğu gibi Çanakkale Türküsü'nün de ilk söyleyeni belli değildir.

Çanakkale Türküsü'nün -şimdilik- bilinen en eski metni 1915 yılına aittir. Risale-i Musikîye adlı gazetede yer alan bu güfte. Kemani Kevser Hanım tarafından "Çanakkale Marşı" adıyla bestelenmiştir. Sözleri ikiye mısralı on iki benlen oluşur. Aynı yıl içinde yayımlanan ve bugünkü Çanakkale Türküsü'nün Sözlerine benzeyen başka bir metin Destancı Mustafa Şükrü'ye aittir. "Çanakkale Şarkısı" adlı bu şiir biraz daha uzun olup on dört kıtadan oluşmaktadır. Türkünün dört kıtadan oluşan kısmen farklı bir metnini ise 1936 yılında Mahmut Ragıp Gazimihal yayımlamıştır. İşte günümüzde bilinen Çanakkale Türküsü'nün sözleri bahsettiğimiz bu üç esere dayanır.

Çanakkale Savaşı'nın atmosferinde doğan bu türkü savaş boyunca askerlerin hislerine tercüman olmuştur. Birinci Dünya Savaşı bittikten sonra da memleketlerine dönen askerlerin dilinde, başta Anadolu olmak üzere Osmanlı coğrafyasının hemen hemen her tarafına yayılmıştır. Bugün. Çanakkale Türküsü'nün Anadolu'nun dışında Arnavutluk, Kerkük ve Gagauz türküleri arasında yer aldığı bilinmektedir. Çanakkale Türküsü'nün böylesine geniş bir coğrafyaya yayılması, "hangi yöreye ait" olduğu yönünde bir tartışma doğurmuştur. Bu çerçevede Tuna nehri üzerindeki Adakale ve Kastamonu iline ait olduğu yönünde iddialar dile getirilmiştir. Muzaffer Sarısözen'in söz konusu türküyü 1950'li yıllarda Kastamonu'da İhsan Ozanoğlu'ndan derlemesi türkünün bu yöreye ait olduğu yönünde yaygın bir yanlış sebep olmuştur. Oysa Çanakkale'de doğan ve buraya ait olan türkünün Kastamonulu askerlerin dilinde yöreye ulaşması çok tabiidir.

Doğuşundan günümüze uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen Çanakkale türküsü ölmemiş canlılığını muhafaza etmeyi başarmıştır. Bunu toplumu çok derinden etkileyen bir olaya dayanmasına, ezgisinin dokunaklı oluşuna ve sanat yapısının yüksek olmasına bağlayabiliriz.

Bugün. Çanakkale Türküsü Çanakkale Muharebeleri'ni kazanan kahraman askerlerimizin duygularına tercüman olan en kıymetli eserlerden biri olarak, türkülerimiz, arasında hak ettiği seçkin yerini almıştır.

THE STORY OF A SOLDIER'S BALLAD

Since 1915, when the war took place, many poems have been written and many songs have been sung about the battles at Gallipoli. Therefore, these battles occupy a distinct and significant place in Turkish history and literature. However, we should note that of the poems written and the songs composed, there are few surviving up to the present day. In Turkish literature, there are two famous poems concerning the Gallipoli Campaign. One of them is "Çanakkale Şehitlerine"

(To Those who Died at Gallipoli), written by Mehmet Akif, the other is the famous song entitled "Çanakkale Türküsü" (Canakkale Ballad).

There have been numerous studies of the poem by Mehmet Akif, but academic studies into the Ballad of Canakkale are, unfortunately, inadequate. It was this lack of scholarly concern that led us to investigate the subject. In this paper, we have studied the story of the Canakkale Ballad chronologically within the context of its origin and spread.

All folk songs in general originate as follows: a folk poet who has experienced or felt deeply about a series of social events composes a song with reference to the poems and melodies in his memory. The newly-composed song spreads from mouth to mouth and undergoes changes. During this period, the name of the original composer of the song is forgotten. The case of the Canakkale Ballad is no different. This song was composed in the atmosphere of an event which made a great impact on the memory of the Turkish people, a great war. Accordingly, this song has an origination date. However, there are conflicting reports about whether it was composed before or after the war.

In a letter included in Emrullah Nutku's work entitled "Çanakkale Savaşlarının Şanlı Tarihine Bir Bakış" (A Look at the Glorious History of the Gallipoli Campaign), it was stated that Turkish soldiers were already singing the Canakkale Ballad before the start of the war. This letter, dated 29 September 1914, was written by a student attending Canakkale High School. In a letter to his mother, a student named Seyfullah says that soldiers were parading on the streets for a couple of days, singing the song 'Çanakkale icinde Aynalı Çarşı/Anne ben gidiyorum diismana karsi' (There's a Mirror Bazaar in Canakkale/Mother, I'm off to light the enemy). It follows that the Canakkale Ballad was already known before the start of the war.

The view by Mahmut Ragıp Gazimihal, who carried out important studies into the history of Turkish music and folk songs, supports the assumption above. In one of his articles, Gazimihal suggests that a youngster who was killed in Canakkale years before composed the song, but new lines were added to it when it was remembered during the war. Thus, such data suggests that the song originated before the start of the Gallipoli Campaign.

Other works found during our investigations suggest that the song was composed during the course of the war. One of these is 'Canakkale Marsi' (Gallipoli March), by Kemani Kevser Hanım. Lyrics of the march, published in the newspaper Musiki in 1915, are quite similar to those of the Canakkale Ballad. Lyrics of a poem entitled 'Çanakkale Şarkısı (Gallipoli Song) written by Destancı Mustafa, are also reminiscent of the Canakkale Ballad.

In fact, these similarities result from the traditional phrasal patterns encountered in many folk poems, since the 'phrasal patterns' already known are replaced by new ones when composing folk poems and songs. Therefore, other songs exist, some lyrics of which are reminiscent of the Canakkale Ballad. After the first World War had ended, Turkish soldiers returning home spread the Canakkale Ballad to almost every part of

Ottoman territory . The song even has a version in the Albanian language.

Not much attention or consideration was given to the Canakkale Ballad in song compilations in the initial years of the foundation of the Turkish Republic, the reason being that it was just one among many other songs about the First World War. Mahmut Ragip Gazimihal later published the words of the Canakkale Ballad, together with its musical notation, in 1936.

After the 1950s, the song became more popular. Publicity at this time surrounding construction of the large war memorial at Cape Helles dedicated to all the Turkish soldiers lost in the lighting at Gallipoli, a campaign that received nation-wide support, almost certainly contributed to this popularity .

Although the records of TRT (Turkish Radio and Television Broadcasting Board) for the 1970s suggest that the Canakkale Ballad belongs to the region of Kastamonu. current documents suggest that this song originated in the region of the Dardanelles.

In conclusion, we can list the following results of our investigations:

The Canakkale Ballad originated as a song of separation, sung when joining the army, with the help of available phrasal patterns in compliance with the traditions of the folk poem.

The song was sung during the battles at Gallipoli and enriched by Kevser Hanım's composition (the Gallipoli March) and Destancı Eyüblü Şükrü's contributions,

After the First World War had ended, the song spread across Ottoman territory, particularly in Anatolia, through the singing of soldiers returning to their homelands.

The song has managed to survive for a 90-year period because of its origins in the Gallipoli Campaign, which had a great impact on the Turkish public, its touching melody and its high artistic quality.

After the 1970s, the song became very famous, acquiring a common singing style in terms of its lyrics and melody.

As one of the most precious works revealing the feelings of our brave soldiers who won the battle at Gallipoli, the Canakkale Ballad now occupies a unique place among Turkish songs.

ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ

Çanakkale içinde vurdular beni
Olmeden mezara koydular beni
Of gençliğim eyvah
Çanakkale köprüsü dardır geçilmez
Al kan olmuş suları bir tas içilmez
Of gençliğim eyvah
Çanakkale içinde aynalı çarşı
Anne ben gidiyorum düşmana karşı
Of gençliğim eyvah
Çanakkale içinde bir dolu testi
Anneler babalar ümidi kesti
Of gençliğim eyvah
Çanakkale'den çıktım yan basa basa
Ciğerlerim çürüdü kan kusa kusa
Of gençliğim eyvah
Çanakkale içinde sıra söğütler
Altında yatıyor arslan yiğitler
Of gençliğim eyvah
Çanakkale'den çıktım başım selamet
Anafarta'ya varmadan koptu kıyamet
Of gençliğim eyvah

SOLDIER'S BALLAD

In Canakkale, a bazaar with mirrors;
Mother, I go now to tight the enemy .
Alas I am so young.
In Canakkale there is a pitcher full;
Mothers and fathers have given up all hope.
Alas I am so young.
In Canakkale a row of cypress trees
Under which are buried lion-like martyrs
Alas I am so young.
In Canakkale the straits are so narrow
The waters are blood, you can drink not a drop
Alas I am so young.
They came and then shot me in Canakkale;
Before I was dead they put me in a grave
Alas I am so young.
Departing Canakkale, my mind at ease.
Not yet at Anafarta, doomsday struck,
Alas I am so young.
Set off from Canakkale. step in step.
Now, lungs rotten, vomiting blood,
Alas I am so young

FOTOĞRAFLAR |

Çanakkale İl ve İlçeleri Haritası (Arşiv 4)

Çanakkale'den bir görünüm (Arşiv 7)

Çanakkale, Kordon (Arşiv 6)

Çanakkale (Arşiv 7)

Çanakkale, Kordon (Arşiv 6)

Çanakkale, Sarıçay (Arşiv 6)

Çanakkale Saat Kulesi (Arşiv 7)

Çanakkale Şehitleri Anıtı (Şehitler Abidesi), Gelibolu Yarımadası (Arşiv 7)

Çanakkale Mehmetçığe Saygı Anıtı (Arşiv 7)

Çanakkale boğazının karşı yakasından bir görünüm (Arşiv 7)

Çanakkale Kilitbahir Kalesi (Arşiv 7)

Çanakkale ilinin önemli bir tarihi figürü, Truva Atı (Arşiv 4)

Çanakkale, Aynalı Çarşı (Arşiv 4)

Çanakkale'de 1956 Kışı Saat Kulesi Meydanı
(Arşiv 7)

Çanakkale kent kıyılarının eski bir görünümü
(Arşiv 6)

Çanakkale Cumhuriyet Meydanından eski bir
görüntü (Arşiv 7)

Çanakkale Kordon'un Eski Hali (Arşiv 6)

■ Bu günkü İskele meydanı ve Anafartalar Otel'i'nin bulunduğu yolun eski hali
İskele Meydanı ve Anafartalar Otel'i'nin bulunduğu alanın eski hali (Arşiv 6)

Çanakkale 1960'lı Yıllar
(Arşiv 6)

Çanakkale Cumhuriyet Meydanından eski bir görünüm (Arşiv 6)

Çanakkale'den Eski bir görünüm (Arşiv 6)

Saniye CAN, 1930 yılında Çanakkale’de doğan ve 1996 yılında aramızdan ayrılan, Çanakkale Halk müziğine derlemeci, araştırmacı ve yorumcu olarak büyük katkılar sağlayan ve Çanakkale müzik kültürünün en önde gelen sanatçılarından biridir. 1954 yılında Ankara Radyosu’na Türk Halk Müziği sanatçısı olarak girmiş ve kırk yılı aşkın bir süre bu görevini başarıyla sürdürmüştür. Sanat yaşamı boyunca ses sanatçısı olarak verdiği konser, radyo kayıtları ve derleme çalışmaları yanında, kişiliği ile Çanakkale’nin olduğu kadar tüm Türkiye’nin ilgi ve beğenisini kazanmıştır. (Fotoğraf; Arşiv 2)

Saniye CAN, bir halk konseri sırasında. (Arşiv 2)

Saniye Can türkülerini seslendirirken, kuzeni Cevat Can (sağ başta) ile birlikte. (Arşiv 2)

Çanakkale Halk Eğitim Merkezi Halk Oyunları Ekibi ve Müzisyenler, 1972 (Arşiv 3)

Çanakkale köy düğününde Davul ve Klarnet çalan müzisyenler, Eceabat Yalova Köyü, 2009 (Arşiv 1)

Zeybek Oynayan Oyuncular (Arşiv 3)

Köy kadınları bendir eşliğinde türkü söylerken, Eceabat-Beşyol Köyü 2006, (Arşiv 1)

Halk Eğitim Merkezi Bağlama ekibi, 70'li yıllar (Arşiv 3)

Köy düğününde erkek evindeki kına gecesinde davulcuların gösterisi, Ayvackı Yukarıköy, 2011, (Arşiv 1)

Bigalı Klarnetçi Nurettin Bayramiç ve Ekip Arkadaşı, Çan-Altıkulaç, 2001, (Arşiv 1)

Müziyen Kadın, Ayvacık Yukarıköy Aşağımahalle, 2010. (Arşiv 1)

Müziyen Nevzat Akkaş, Ezine ilçe merkezi, 2012, (Arşiv 5)

Sazandar Veli Can, Mustafa Yavaş ve Derlemeci Ömer Gözükızıl. Merkez-Çiftlikdere Köyü, 2010. (Arşiv 1)

Gülizar Figan, kına gecesinde bayanlara bendir çalarken, Ayvacık Yukarıköy, 2011, (Arşiv 1)

Sazandar Mustafa Kurt (Dık Mustafa), Bayramiç-Karıncalı, 2010 (Arşiv 1)

Sazandar Bektaş Topalsoy (Durgut), Merkez-Akçeşme Köyü, 2010. (Arşiv 1)

"Dilli Damak" yapımı, Gökçeada-Yenibademli Köyü, 2010. (Arşiv 1)

İsmail Hakkı Uysal, kendi yaptığı Dilli Damağı çalarken, Gökçeada-Yenibademli Köyü, 2010. (Arşiv 1)

Hüseyin Demir kendi yaptığı "Dilli Damak" ile. Gökçeada-Uğurlu Köyü. 2010. (Arşiv 1)

İhsan Tüzün Epe Pşine Çalarken, Biga-Bakacak Köyü, 2001. (Arşiv 1)

Durmuş Ali Özçetin kendi yaptığı 'Dilli Damak' ile. Gökçeada-Uğurlu, 2010. (Arşiv 1)

Çerkes köy düğününde Akordeon ile eğlence, Biga Hacılar Köyü, 2012 (Arşiv 5)

Çerkes Halk Çalgısı Pşine (Arşiv 5)

Çerkes düğününde düz tahtaya çubuklarla vurularak ritim tutan gençler, Biga Hacılar Köyü, 2012 (Arşiv 5)

Kaynak Kişi Ömer Sezgin, Kaval Çalarken, Biga-Yolindi Köyü, 2001
(Arşiv 1)

Kaynak Kişi Şerafettin Aydemir, Phaçış çalarken. Biga-Bakacak Köyü, 2001
(Arşiv 1)

Roman müzisyen çırakları, davul çalmayı öğreniyorlar, Bayramiç İlçe Merkezi, 2003
(Arşiv 1)

Bir derleme gezisi, Alaattin Canbay, Ömer Can Satır, Rıdvan Yüce, Hüseyin Armutoğlu kaynak kişi ve müzisyenler, Ezine ilçe merkezi, 2012. (Arşiv 5)

Ayvacak Yörük Kostümü Çanakkale Cumhuriyet İlköğretim Okulu (Arşiv 9)

Çanakkale Geleneksel Zeybek kıyafeti ile Hüseyin Armutoğlu (Arşiv 9)

Türkmenlerin Düğün ve Bayram Kıyafetleri
(Arşiv 9)

Pomak Halk Oyunları Kostümü
(Arşiv 9)

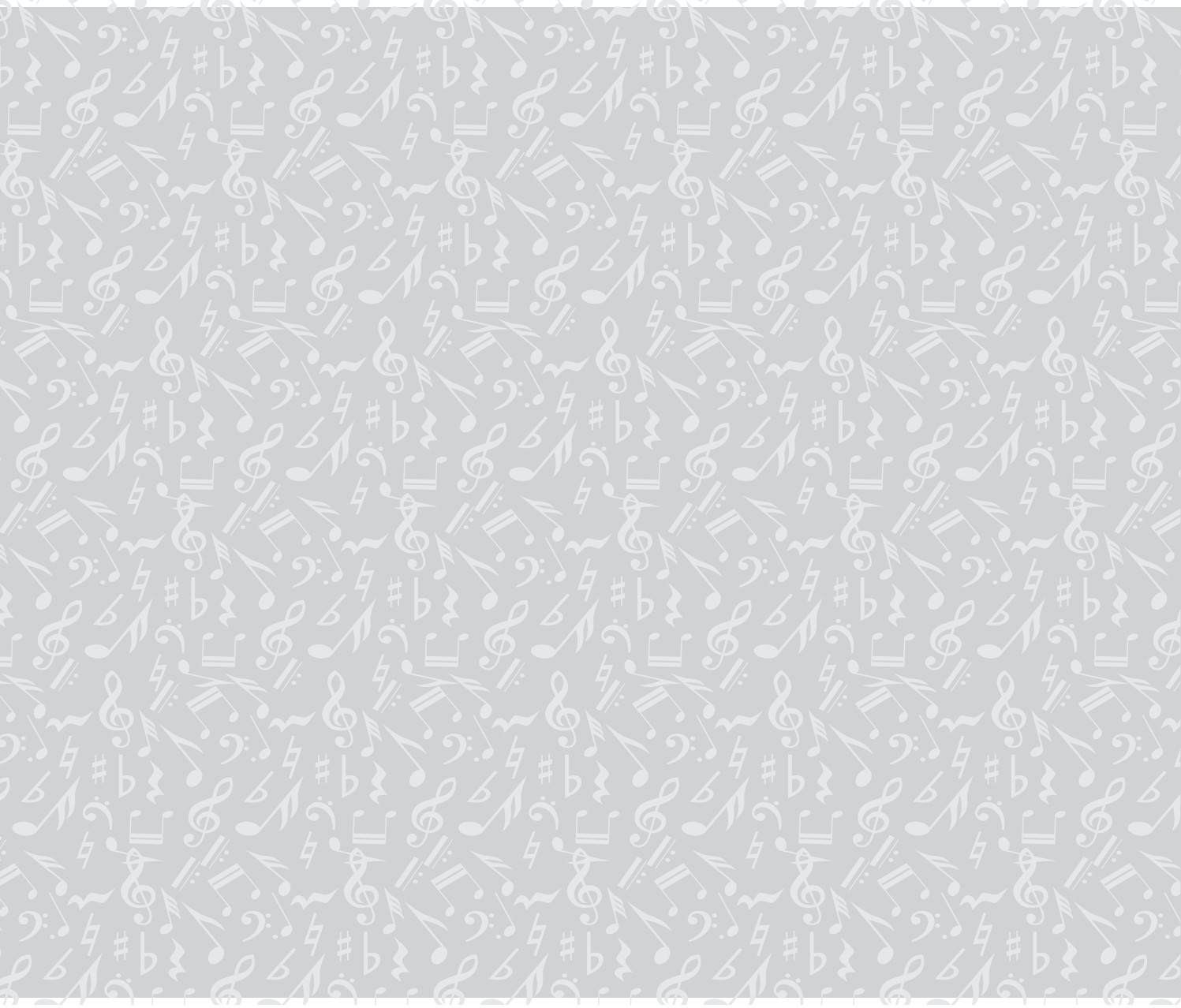
Çanakkale Ezine Bir Düğün Günü (Arşiv 10)

Çanakkale Köşeler Köyü Bir Düğün Günü (Arşiv 10)

Çanakkale Fevzipaşa Mahallesi'nin İki Önemli Müzisyeni, Davulda Emrullah Katırcı, Klarnette Yalçın Kırıkkulak, 2013 (Arşiv 5)

KAYNAKLAR DİZİNİ

KAYNAKLAR

- AKDOĞU, O. (1991). *Ünlü Nihavent Longa ve Çanakkale Türküsü Kimindir?: Kevser Hanım*, İzmir: Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Yayınları No:3 s.9-23.
- AKDOĞU, O. (2003). *Türk Müziğinde Türler ve Biçimler*, İzmir, Meta Matbaası.
- AKDOĞU, O. (2004). *Bir Başkaldırı Öyküsü Zeybekler: Tarihi-Ezgileri-Dansları*, İzmir: Sade Matbaası.
- ARAYICI, A. (2008). *Çingeneler*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- AREL, H.S. (1968). *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*, İstanbul: İleri TMK.
- ATABAY, M. (2008). "Cumhuriyet Döneminde Çanakkale'ye Göçler" *Çanakkale Tarihi*, C.VI, İstanbul: Değişim, s.3315-3332.
- AVCI, A.H.(2001). *Zeybeklik ve Zeybekler, Bir Başkaldırı Geleneğinin Toplumsal ve Kültürel Boyutları*, Hückelhoven: Verlag Anadolu.
- AYDOĞAN, N.B.(1996). *Çanakkale*, T.C. Çanakkale Valiliği Tanıtıcı Yayınlar Serisi.
- BAŞGÖZ, İ.(2008). *Türkü*, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- BORATAV, P.N. (1999). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayıncılık.
- CAN, M.C. (1993). "Türk Müziğinde Makam Üzerine Bir İnceleme", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Kayseri.
- ÇAKAR, Ş.Ş. (2004). *Türk Müziği Teorisi ve Makamları*, Ankara: MEB.
- ÇAKIR, Ö. (2003). "Çanakkale Türküsünün Öyküsü", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, Sayı:1, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üni. Atatürk ve Çanakkale Savaşları Araştırma Merkezi.
- ÇİNE, H. (1994). *Zeybek Oyunlarımız*, İzmir: Mey Yayıncılık.
- DUYGULU, M.(2006). *Türkiyede Çingene Müziği*, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- DUYGULU, M.(2008). *Çanakkale Türküleri*, İstanbul: Yarımada Yayıncılık.
- ELÇİ, A.C.(1997). *Muzaffer Sarısözen-Hayatı Eserleri ve Çalışmaları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- EVİN, A.(2002). *Uzun Havalalar*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- GAZİMİHAL, M.R. (2012). *Türk Halk Oyunları Kataloğu*, Ankara: Kültür Bakanlığı, www.e-kitap.kulturuzturizm.gov.tr/belge/1-2147h.html (erş.12.06.2012).
- GAZİMİHAL, M.R.(1961) *Musiki Sözlüğü*, İstanbul: MEB.
- GÖZAYDIN, N.(1989). "Anonim Halk Şiiri Üzerine", *Türk Dili Türk Şiiri Özel sayısı III* (Halk Şiiri), Ankara: TDK.
- GÖZÜKIZIL, Ö. (2006). *Çanakkale Halk Kültürü I-Halk Anlatıları*, İstanbul: Heyamola Yayınları.
- GÖZÜKIZIL, Ö.(2012). Kişisel Görüşme Notları, Çanakkale.
- GÖZÜKIZIL, Ö. (2013). Yayınlanmamış Derleme Notları, Çanakkale.
- GÜREL, E.(2003). *Çanakkale Türküleri*, Çanakkale: Aydın Kırtasiye.
- GÜRSU, E. (2001). *Biga (Fotoğraf ve Belgelerle İlçemizi Tanyalım)*. Çanakkale:Doğuş Matbaası.
- HOŞSU, M.(1997). *Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı*, İzmir: Kombassan Yayıncılık.
- KAÇAR, G.Y. (2009). *Türk Musikisi Rehberi*, Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- KARADENİZ, M.E. (1983). *Türk Musikisinin Nazariye ve Esasları*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- KARPUZOĞLU, M. (2002). *Antik Çağ'dan Günümüze Çanakkale*, Çanakkale: Bilgi Yayıncılık.
- KAŞIKÇI, C.E. (1993). *Çanakkale Halk Oyunlarının Ritmik Yönden İncelenmesi*, İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı (Yayımlanmamış Bitirme Ödevi), İstanbul.
- KAYNAR, Ü.(1996). *Türk Halk Kültürü ve Halk Müziği*, İstanbul: Ege Yayıncılık.
- KESER, U.(2009). "Çanakkale'den Almanya'ya Çanakkale Türküsünün Hikayesi", Das Erste Internationale Symposium Zu Den Deutsch-Turkischen Historischen Und Kulturellen Bezuhungen, *I.Uluslararası Tarihi ve Kültürel Yönleriyle Türk-Alman İlişkileri Sempozyumu*, 8-10 Ekim 2009.
- LOMAX, A. (1968). *Folk Song Style and Culture*, McCall: Washington, DC.
- OĞUZ M.Ö. ve diğ. (2004) *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Matbaası.
- ÖZBEK, M. (1998). *Türk Halk Müziği El Kitabı I, Terimler Sözlüğü*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- ÖZBEK, M.(2009). *Türkülerin Dili*, Ankara: Ötüken Yayınları.
- ÖZBEK,M.(1981). *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- ÖZBİLGİN,M.Ö. (2005). *Zeybeklik Kurumu ve Zeybek Oyunları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Folklor Bilim Dalı.
- ÖZTELLİ, C. (1983). *Halk Türküleri/Evlerinin Önü*, İstanbul: Özgür Yayıncılık.
- ÖZTÜRK, A.O.(1997). "Çanakkale Türküsü 1917/18 Tarihli Bir Derleme", *Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı 11, Ankara: Tömer Yayınları.
- ÖZTÜRK, A.O.(2004). "Çanakkale Türküsüne İlişkin", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, Sayı:2, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üni. Atatürk ve Çanakkale Savaşları Araştırma Merkezi.
- ÖZTÜRK, A.O.(2005). "Çanakkale Türküsü Çanakkale'nindir", *Aynalı Pazar Gazetesi*, Yıl.3, Sayı.109.
- ÖZTÜRK, O.M. (2006). *Zeybek Kültürü ve Müziği*, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- PELİKOĞLU, M.C.(2012). *Geleneksel Türk Halk Müziği Eserlerinin Makamsal Açından Adlandırılması*, Erzurum: Mega Matbaası.
- ŞENEL, S. (1998). *Türk Halk Musikisi Bilgileri* (Basılmamış Ders Notları) İstanbul: İTÜ TMDK.
- ŞİMŞEK, E. (1997). "Mani Şeklindeki Şiirlerle Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri Var mıdır?", *Milli Folklor*, 5 (33), Bahar s. 36-41. Ankara: Feryal Matbaası.
- TANRIKORUR, C. (1998). *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- TARANÇ, B. (2007). *İki Kıyımın Müziği*, Ankara: Ürün Yayıncılık.
- TAYDAŞ, N.(2005). "Ah Bu Türküler Köy Türküleri", *Folklor/Edebiyat Dergisi*, Cilt.11 Sayı 42.
- TÜRK DİL KURUMU (1982). *Türkiyede Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, C.12 Ankara: TDK.
- YÜCE, R.(2000). "Kusköy Zeybeği", MEB. Halk Oyunları Yarışmaları Derlemesi- (Yayımlanmamış Araştırma Notları), Çanakkale.

İnternet Kaynakları

- <http://www.canakkale.bel.tr> (24.03.2012).
- <http://www.canakkale.gov.tr> (24.03.2012).
- <http://www.canakkaleili.com> (30.03.2012).
- <http://www.canakkalekultur.gov.tr> (04.04.2012).
- <http://tr.wikipedia.org> (10.04.2012).
- <http://www.zeybekoloji.com> (22.06.2012).
- <http://www.youtube.com> (12.04.2012).
- <http://www.turkuler.com> (13.04.2012).

Resim ve Fotoğraf Kaynakları

- Arşiv 1, Ömer Gözükızıl Arşivi.
- Arşiv 2, Cevat Can Arşivi.
- Arşiv 3, Şuayip Odabaşı Arşivi.
- Arşiv 4, <http://www.canakkale.gov.tr>
- Arşiv 5, Alaattin Canbay Arşivi.
- Arşiv 6, <http://www.canakkale.bel.tr>
- Arşiv 7, Ayhan Öncü Arşivi.
- Arşiv 8, Mümtaz Fırat Arşivi.
- Arşiv 9, Hüseyin Armutoğlu Arşivi.
- Arşiv 10, Mehmet Fikret Topallı Arşivi,
- <http://eskiturkiyefotografileri.com/>

DİZİN

A

A Benim Kırmızı Gülem 26
 A Bir Alay Bir Alay 4, 48, 54, 55
 Acıpayam 30
 Adatepe Köyü 49, 51, 110
 Adatepe Yolunda 4, 48, 56, 57
 Ada zeybeği 5
 Afyon 30
 Ağuş 140
 Ağır Hava 18
 Ağıt 22, 222
 Ahmet Sezgin 28, 50, 136, 138
 Ahmet Yamacı 23, 28, 49, 51, 90, 104, 178
 Akçadağ Havası 25
 Akçakoyun 25, 26
 Akçeşme 18, 269
 Akdeniz 13, 229
 Akhisar 30
 Akköy 16
 Aksak dokuzlu 39
 Akşehir 30
 Alaattin Canbay 10, 48, 49, 54, 60, 72, 78, 86, 98, 106, 124, 142, 154, 170, 176, 180, 272, 278
 Alay 4, 5, 15, 17, 25, 26, 31, 32, 40, 48, 54, 55, 188, 189, 206, 226, 243
 Alay havası 5, 188
 Alay havası zeybeği 5, 188
 Alay Oyunu 25
 Alçıtepe Köyü 21, 49, 50, 88, 98, 154
 Alevi 16, 47
 Ali Duvarı Deldi 4, 28, 48, 62, 63
 Ali Karadeniz 25
 Ali Osman 10, 27, 43, 234, 235, 240, 241, 249, 250, 254, 255
 Anadolu 9, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 23, 29, 30, 34, 38, 42, 47, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 228, 229, 232, 237, 243, 248, 249, 250, 252, 253, 256, 258, 277
 Andante 30
 Ankara 2, 14, 20, 22, 23, 25, 28, 29, 31, 34, 36, 43, 46, 47, 49, 102, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 243, 251, 252, 253, 255, 266, 277, 278
 Ankara Devlet Konservatuarı 23, 43, 49
 Annem Entari Almış 4, 28, 34, 48, 64, 65
 Antalya 30
 Arabın Evleri 25
 Arda Boylarında 4, 28, 48, 66, 67
 Arif Dülger 27
 Arkandaki Kazak mı 48, 68
 Arzu Kamber 27
 Asmadan Gel Asmadan 4, 48, 70, 71
 Asya 12, 15
 Âşık Edebiyatı 14
 Âşıklar 20
 Avrupa 12, 13, 15, 24, 228, 237
 Ayağında Terlikler 4, 48, 72, 73
 Aydın 10, 24, 30, 33, 195, 203, 216, 250, 277
 Ayhan Sarı 50, 156
 Ayna Çaktım Yüzüne 4, 28, 48, 74, 75

Aysel Sevim 48, 50, 72, 126
 Aysel Şen 10, 48, 51, 56, 70, 164, 172
 Ayşe Gezmez 21, 49, 88
 Ayvacık 16, 18, 32, 33, 48, 49, 51, 56, 118, 189, 211, 215, 267, 268, 272
 Ayvalık 30, 32, 190, 197, 250
 Ayvalık Zeybeği 32, 197
 Az Duralım 26

B

Bağlama 21, 47, 136, 267
 Bağlıköy 25, 28, 49
 Bahadırılı 18
 Bahçelerde Güller Açmış 4, 48, 76, 77
 Bahçemizde Güller Açtı 4, 48, 78, 79
 Balıkesir 4, 23, 24, 28, 30, 31, 32, 41, 48, 58, 72, 80, 81, 168, 189, 250
 Balıkesir Yolunda 4, 28, 41, 48, 80, 81
 Balkan Savaşları 13, 223
 Balkan Yarımadası 12
 Balya 30
 Bar 22
 Batı Anadolu 23, 29, 34
 Bayındır 30
 Bayramiç 12, 16, 17, 18, 19, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 47, 48, 49, 50, 51, 92, 116, 122, 172, 187, 189, 204, 205, 206, 268, 269, 271
 Bayramiç Harmandalısı 18
 Bayramiç İşi 18
 Bayramiç Karşılması 18
 Bayramiç Zeybeği 18
 Belen 16
 Ben Bir Geyik Gezer Gördüm 26
 Ben Bir Yeşil Fenerim 118
 Bengi 18, 22, 24, 32, 194
 Bergama 30, 31, 32, 33, 190, 197, 199, 216, 250
 Beyhan Gümüş 49, 51, 110, 182
 Bıçak Havası 16, 17
 Biga 5, 12, 17, 23, 24, 27, 28, 29, 33, 34, 47, 48, 49, 50, 51, 60, 76, 90, 104, 106, 112, 130, 142, 144, 150, 156, 157, 162, 168, 169, 178, 191, 205, 206, 209, 270, 271, 277
 Biga Çiftellisi 5, 48
 Biga Yarımadası 12, 24
 Bilecik 30
 Bizim Evin Arkası 4, 48, 82, 86
 Bodrum 30
 Bodrumun Gerisi 27
 Bolu 31
 Bolvadin 30
 Bombili 19
 Boşnak 17
 Boynan Köyü 28, 48, 66
 Boynanlar Köyü 28, 48, 58
 Bozcaada 12, 17, 32, 48, 187
 Bozdoğan 30
 Bozkır 30
 Bu Evi Yapan Usta 4, 48, 84, 85
 Buldan 30
 Bulgaristan Muhacirleri 19
 Bursa 23, 24, 25, 30, 250

Bursa Damları 25

C

Cem 16, 24, 47, 243, 252
 Cem Aşığı 47
 Cemil Demirsipahi 50, 104, 130
 Cemile 25, 33, 213
 Cengene 27
 Cengi Harbi 26
 Ceviz İdim Kopardılar 4, 48, 86, 87
 Cing Gızı 17
 Coşkun Bağcıoğlu 29, 48, 49, 50, 186, 190, 192, 204, 206
 Ç
 Çaktım Çaktım Yanmadı 33, 216
 Çan 5, 12, 17, 18, 19, 24, 29, 31, 32, 34, 40, 48, 49, 50, 51, 54, 70, 82, 84, 124, 128, 164, 192, 194, 209, 214, 268
 Çanakkale 1, 2, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 56, 58, 66, 76, 80, 96, 100, 114, 128, 132, 134, 138, 140, 144, 148, 152, 160, 174, 186, 188, 195, 196, 197, 199, 202, 203, 205, 208, 211, 217, 220, 221, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 234, 235, 236, 237, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 272, 273, 274, 277, 278
 Çanakkale Boğazı 12, 227, 235, 243, 245
 Çanakkale Halk Kültürü 4, 12, 14, 252, 277
 Çanakkale halk oyunları 4, 15
 Çanakkale Marşı 44, 45, 46, 226, 231, 232, 237, 245, 246, 247, 249, 250, 251, 253, 255, 258
 Çanakkale müzik kültürü 4
 Çanakkale Savaşları 15, 43, 241, 242, 244, 248, 250, 251, 254, 257, 277
 Çanakkale Türküleri 5, 28, 76, 144, 277
 Çanakkale Türküsü 4, 42, 43, 45, 46, 221, 225, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 235, 236, 240, 241, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 255, 256, 257, 258, 259, 277
 Çanakkale zeybeği 5, 195, 196
 Çan Çiftlemesi 18, 32, 128
 Çan Sekmesi 5, 12, 18, 29, 31, 32, 40, 49, 192, 194
 Çayırı Biçer misin 4, 21, 49, 88, 89
 Çeltik Köyü 48, 49, 60, 106
 Çemberimde Gül Oya 4, 28, 34, 41, 49, 90, 91, 142
 Çerkez 17, 20, 24, 56, 230, 250, 256, 270
 Çeşme 30
 Çınarları Cınlatalım 4, 49, 92, 93
 Çırpılar Köyü 32, 187
 Çiftelli 16, 48, 191
 Çiftleme Zeybeği 18, 31, 32, 128

Çift Oyun Havası 27
Çine 29, 30, 277
Çivril 30

D

Dağlar Seni Delik Delik Delerim 25
Darbuka 15, 47
Dardanel 13
Davul 25, 26, 27, 32, 33, 47, 205, 267
Def 47
Demirci 30, 247
Demircili 30
Denizgöründü zeybeği 197
Denizin Kenarında 4, 49, 94, 95
Denizli 30, 118, 226, 250
Dere Boyu Tekneli 4, 28, 49, 96, 97
Dere Kolu 17
Destan 22, 27
Destancı Mustafa Şükrü 45, 258
Dinar 30
Dizi 36
Doğu Anadolu 16, 34, 226
Dömeke 4, 25, 28, 49, 100, 101
Dömeke Yandı Gene 4, 28, 49, 100, 101
Dört Güllü 17
Düz hava 5, 31, 200

E

Eceabat 16, 17, 18, 21, 49, 50, 88, 98, 154, 267
Edremit 5, 12, 19, 25, 30, 31, 32, 49, 189, 198, 199, 250
Edremit Körfezi 12, 19
Edremit zeybeği 5, 198
Efe 223, 224
Ege 9, 12, 17, 19, 20, 23, 24, 30, 31, 33, 45, 47, 199, 203, 213, 216, 217, 226, 244, 252, 277
Ekici 25
Ekrem Gürel 48, 50, 76, 144
Elmalı 30, 156
Emet 30
Eminem 4, 25, 28, 49, 102, 103, 104, 105
Eminem Eminem Demekten 4, 28, 49, 102, 103
Eminem Giymiş Alları 4, 28, 49, 104, 105
Emin Karabulut 26, 27
Emirdağ 30
Emrullah Katırcıoğlu 50, 212, 213, 215, 217, 274
Emrullah Nutku 43, 228, 241, 244, 255, 258
Engin Gürsu 48, 50, 76, 144, 157
Enise Sarı 10, 48, 49, 60, 106
Erkan Sürmen 23, 28, 174
Erkek karşılaşması 5, 214
Ermenek 30
Ersin Günaslan 10, 48, 49, 50, 84, 92, 140, 148, 152, 198, 202, 208
Ersin Mirze 29, 48, 49, 50, 190, 192, 204, 206
Eski Halay Havası 27
Eski Harmandalı 33, 203
Eskişehir 30, 243, 250
Eskitek 25
Eşmen Ben 26
Evciler 27

Eviç 32, 37, 50
Evlerinin Önü 4, 25, 43, 49, 106, 124, 252, 277
Evlerinin Önü Yıldız Piyade 25
Evlerinin Önü Zelham 4, 49, 106
Evreşe Yolları 4, 12, 16, 18, 28, 34, 35, 49, 108, 109
Evreşe Yolları Dar 4, 28, 34, 49, 108, 109
Eymeli Kadiriye 4, 49, 110, 111
Ey Şişeler 26
Ezgili Tekerleme 50
Ezine 16, 18, 19, 23, 24, 26, 28, 30, 32, 33, 47, 48, 50, 136, 187, 189, 206, 211, 268, 272, 273

F

Fatma Adanır 49, 50, 98, 154
Fatma Bulut 28, 49, 51, 96, 174
Fatma Erken 49, 50, 94, 146
Fehime Kutluer 28, 49, 51, 112, 162
Ferruh Arsunar 30
Fethiye 30
Fevziye Doğramacı 28, 49, 112
Firanlı köyü 26
Fuad Köprülü 20

G

Gaba Tulum 18
Gaba Zeybek 18
Gedik Köyü 17
Gediz 30
Geleneksel Türk Halk Müziği 11, 20, 277
Gelibolu 12, 16, 18, 19, 24, 27, 28, 34, 48, 49, 51, 62, 74, 86, 108, 120, 170, 243, 262
Gelibolu Karşılama 27
Gelibolu Yarımadası 12, 19, 24, 262
Gelin ağlatma 26
Gelin Geldi 27
Gelin Oldum 26
Gemi Geldim 27
Gerçek Zebek 18
Gidiyor musun Yarım 49
Gocadaylar 25
Goca hava zeybeği 5, 200
Gökçeada 12, 48, 269, 270
Gökçe Ağacın Kilimi 176
Gökte Uçan Tayyare 4, 49, 114, 115
Gördes 30
Gülcan Can 48, 49, 50, 84, 140, 148, 152
Gülten Yel 50, 142
Gündoğdu 30, 49, 50, 94, 146
Güneydoğu Anadolu 13
Güney Marmara 12, 23
Güvende 5, 17, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 31, 33, 40, 50, 205
Güzelleme 22

H

Hacıyusuflar Köyü 48, 50, 72, 126
Hadi Gine Bindallı 4, 49, 116, 117
Hafıza Emine Aşkoğu 43, 225
Halay 15, 22, 27
Halileli Köyü 48
Halil Rıfat 25
Halk Edebiyatı 14, 22, 277
Halk Ezgileri 1, 2, 3, 4, 9, 10, 20

Hamza Beycan 26
Hani Benim Ceylan Yarım 4, 49, 118, 119
Harmandalı 5, 12, 16, 17, 18, 31, 33, 40, 49, 203
Harmanlı Köyü 48, 50, 76, 144
Hasan Kalmaz 23, 28, 51, 168
Hasan Mavili 27
Hasan Orak Biçiyor 4, 28, 49, 120, 121
Hasan Öz 25, 26
Haydaroba 18
Hellespontos 13
Hey Garınca 25
Hicazkar 37
Hora 9, 15, 17, 22, 23
Horon 22
Horozım 26
Hüseyin Armutoğlu 10, 48, 51, 70, 164, 272, 278
Hüseyini 32, 33, 36, 37, 48, 49, 50, 51

I

İlgardere 18
İlgin 30
İsparta 30, 247

İ

İbrahim Nenic 25, 100
İbrahim Tokgöz 27, 29, 49, 195
İbrahim Yenici 49
İçerler İçerler 26
İhsan Ozanoğlu 42, 43, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 252, 258
İlahi 22
İndim Kuyu Dibine 4, 26, 28, 49, 122, 123
İnegöl 30
İnönü 30, 223
İrfan Berkant 49, 114
İsmail Güney 28, 48, 74
İşte Geldik Koşa Koşa 4, 49, 124
İzmir 20, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 45, 49, 96, 197, 213, 216, 222, 223, 226, 229, 232, 244, 250, 252, 255, 277
İzzet Adalı 27

J

Jale Mavili 27

K

Kaba Güvende 5, 17, 26, 27, 29, 31, 33, 40, 50, 205
Kaba Güvengi 17, 18, 31
Kadın oyunları 16, 33
Kafkas 13
Kalafat Köyü 50, 142
Kamil Nizam Bigalı 23, 28, 49, 90, 104
Kaniye Arıkan 51, 176
Kanun 15, 47
Karaağaç 30
Karadeniz 13, 21, 25, 34, 36, 224, 250, 277
Karanfilim Sarmaştı 4, 50, 126, 127
Karanfilin Moruna 4, 18, 28, 31, 32, 40, 50, 128, 129
Karanlıkdere 5, 17, 29, 31, 33, 40, 50
Karanlıkdere zeybeği 5
Karapınar 30
Kardan Beyaz 27
Karl Hadank 46, 221, 231, 232, 234, 235,

241, 249
 Karşiki Tarlada Talim Var 4, 50, 104, 130, 131
 Karşılama 4, 5, 17, 18, 22, 23, 26, 27, 29, 33, 34, 38, 48, 49, 50, 51, 64, 74, 132
 Karşiyaka 30
 Karyolamın Demiri 4, 12, 18, 28, 31, 33, 40, 50, 132, 133
 Kasap 15, 16, 22
 Kastamonu 31, 42, 43, 176, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 232, 241, 252, 253, 258, 259
 Kavak Köyü 48
 Kaval 271
 Kayadere Çamları 5, 50, 134, 135
 Kayadere Köyü 50, 134
 Kaynanamın Donu 17
 Kaynar Kazan Taşmaz mı 5, 50, 136, 137
 Kazak Havası 18
 Kazdağı 12
 Keman 15, 47
 Kemeçe 21
 Kent zeybeği 30
 Kerimoğlu 33, 217
 Keşan Karşılması 27
 Kevser Hanım 44, 45, 226, 227, 245, 247, 249, 250, 251, 253, 255, 257, 258, 259, 277
 Kız Pınar Başında Testi Doldurur 5, 50, 138, 139
 Kiremitten Su Damlar 26
 Klarnet 15, 21, 32, 47, 267
 Klasik Türk Müziği 196
 Kocaarap Zeybeği 195
 Koca Hava 17
 Kocakule 5, 50
 Koca Kule Ateş Almış 26
 Koca Oyun 17
 Kocayayla Köyü 50, 209, 214
 Kocayayla Sekmesi 5, 50, 209
 Konya 30, 34, 222, 230, 241, 250, 253, 254, 256
 Koruköy 51, 170
 Kula 30
 Kumköy 18
 Kuruköy 48, 86
 Kusköy 5, 18, 29, 31, 33, 40, 50, 210, 211, 278
 Kusköy Zeybeği 5, 18, 29, 31, 33, 50, 211, 278
 Kuzey Ege 9, 23, 31, 33, 213
 Kuzupınarı Köyü 48, 51, 68, 166
 Küçükçetmi 16
 Küçükkuyu 48, 56
 Küçükpaşa Köyü 48, 49, 54, 124
 Küreş Havası 27
 Kütahya 30, 250

L
 Lapseki 5, 16, 28, 34, 41, 48, 49, 50, 51, 140, 176, 180, 182, 212
 Lapseki çeşmesi 5, 140, 212
 Lirilam 18

M
 Makam 36, 277

Makedonya 47, 226, 228, 232, 248, 249
 Maltepe Köyü 48, 82
 Manav 15
 Mani 21, 34, 278
 Manisa 30, 33, 203, 205, 250
 Manyas 30
 Marmara Denizi 231, 235
 Martinimin Demiri 33, 132
 Mavili 26, 27
 Mavilim 5, 50, 144, 145
 Mavi Yaka Mor Yaka 5, 50, 142, 143
 Maya 36, 277
 Mehmet Büyükgüngör 49, 120
 Mehmet Küçük 50, 134
 Mehmet Özbek 12, 20, 22, 23, 28, 50, 51, 150, 162, 225, 226, 244, 252
 Melahat Tandoğan 28, 48, 62
 Menderes Çayı 12
 Mendili Oyaladım 72
 Menemen 30
 Mengi 22
 Mey 21, 29, 277
 Mihallıçık 30
 Milas 30
 Mine Sezgin 50, 136
 Muğla 24, 30, 31, 33, 215
 Muhacir 19
 Mustafa Başol 25, 28, 49, 102
 Mustafa Kısa 50, 134
 Muzaffer Sarısözen 22, 23, 25, 42, 43, 48, 49, 80, 100, 116, 122, 128, 132, 195, 224, 225, 251, 252, 258, 277
 Mükerrerem Ergül 51, 170

N
 Nafiye Ergun 10, 48, 49, 60, 106
 Nafize Ergin 48, 74
 Nazilli 30, 250
 Necip Çağlar 29, 50, 207
 Necmiye Kaçar 48, 82
 Nesli Derelioğlu 48, 51, 68, 166
 Nevruz 5, 31, 33, 50, 213
 Nevruz köyü 33, 50, 213
 Nida Tüfekçi 23, 28, 32, 62, 64, 108, 150, 199
 Nihat Kaya 28, 29, 48, 50, 58, 66, 207
 Ninnalar 5, 31, 33, 50, 213
 Ninni 22, 72

O
 Ocak 221, 224
 Oğlanın Adı Erdem 5, 50, 146, 147
 Oğlan Oyunu 18
 Onbir Aym Gülüsün 50
 Orhaneli 30
 Orta Anadolu 19
 Osmanlı İmparatorluğu 46, 221, 222, 229, 231, 235
 Osmanlı-Rus Savaşı 13
 Oyun 4, 5, 15, 17, 18, 19, 20, 23, 26, 27, 29, 32, 189, 194
 Oyun müzikleri 4

Ö
 Ödemiş 30, 250
 Ömer Can Satır 10, 49, 56, 60, 68, 70, 78, 82, 86, 88, 94, 106, 110, 118, 124,

126, 142, 146, 154, 164, 166, 170, 172, 180, 182, 188, 191, 197, 200, 209, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 272

P

Pamukçuköy 30
 Pancar Oyun Havası 27
 Pertev Naili Boratav 22
 Pınar Baştan Bulanır 5, 28, 50, 150, 151
 Pomak 17, 24, 273
 Pşine 48, 270

R

Raziye 5, 50, 214
 Rebia Berkalp 50, 128
 Refia Can 48, 64
 Refikam 4, 48, 56, 57
 Remziye Gülay 26
 Resmîye Albay 48, 54, 124
 Risale-i Musikiye 45
 Ritimli-Usullü Türküler 22
 Ritmik yapı 38
 Romanlar 15, 47
 Rumeli 23, 27, 248, 253
 Rumeli Karşılması 27
 Rüştü Akkaş 26

S

Saba 32, 33, 37, 48, 49, 50
 Sabah Güvendesî 25
 Saksafon 47
 Sallansın Biber Dalı 5, 50, 152, 153
 Samıt 17
 Sandıklı 30
 Saniye Can 23, 28, 48, 49, 50, 64, 80, 114, 128, 132, 266
 Sarayköy 30
 Saya 90, 142, 157
 Sayalara Gidelim 25
 Sazandar 47, 268, 269
 Saz şairleri 225
 Seferihisar 30
 Segah 36, 37
 Seksenbir 209
 Selahattin Altınbaş 49, 196
 Semah 16, 22
 Semai 39
 Sen Bir Yeşil Bübersin 5, 50, 154, 155
 Serbüilent Yasun 23
 Serik 30
 Serpil Kaya 28, 48, 58, 66
 Seyacı 5, 50, 156, 158, 159
 Seydişehir 30, 34
 Seyide Çakıroğlu 48, 86
 Seyitgazi 30
 Seyvan Köyü 51, 180
 Sıra Sıra Siniler 5, 28, 34, 41, 51, 160, 161
 Sıtkı Buralday 27
 Siğirtme 4, 48, 70, 71
 Sinekçidir Köyümüz 5, 28, 51, 162, 163
 Sinekçi Köyü 28, 50, 51, 150, 162
 Sirtö 15, 17
 Sivrihisar 30
 Sohbet Türküleri 22
 Soma 30, 205, 250
 Söğüt 30, 237

Söke 30
 Susurluk 30
 Suya Giderim Suya 5, 40, 51, 88, 160, 164, 165
 Süleyman Çalgıcı 25
 Süleyman Köy 49
 Sürmeli zeybeği 5, 215
 Sür Söför Arabamı 51, 166
 Süzme 18, 27, 31, 32, 49, 194

Ş
 Şarkıkaraağaç 30
 Şenzade Kabasakal 50, 154
 Şerif Canko 51, 160
 Şerife Albay 48, 49, 54, 124
 Şerife Aygören 48, 78
 Şerife Dönmez 49, 118
 Şerife Taban 51, 180
 Şinik 102
 Şu Biganın Düzüne 5, 28, 51, 168, 169
 Şu Dağların 26
 Şu Uzun Hava Arasından 26

T
 Tabancalı zeybeği 5, 31, 216
 Tahtaköylü Fatma 25
 Talat Çağlar 49, 200
 Tavas 30
 Tavşan Gelir 25, 102
 Tefenni 30
 Tire 30
 Trakya 12, 23, 24, 28, 34, 47, 48, 66
 Troya 12
 TRT İzmir Radyosu 28, 49, 96
 TRT Müzik Dairesi 28, 42, 51, 58, 62, 66, 74, 80, 90, 96, 100, 104, 108, 112, 114, 116, 120, 122, 128, 132, 136, 138, 150, 160, 162, 168, 174, 178, 187, 190, 194, 195, 205, 206, 211, 225, 252
 Turgutlu 30
 Türk edebiyatı 15, 232, 243
 Türk Halk Müziği 5, 9, 11, 20, 23, 28, 29, 36, 42, 58, 62, 64, 66, 74, 80, 90, 96, 100, 104, 108, 112, 114, 116,

120, 122, 128, 132, 136, 138, 150, 160, 162, 168, 174, 178, 187, 190, 194, 195, 196, 205, 206, 211, 252, 266, 277

Türk-i 20
 Türkmen 14, 16, 18, 24, 32, 47, 189
 Türkmen Alay Havası 32, 189
 Türküler 4, 12, 20, 21, 22, 34, 36, 53, 225, 226, 228, 235, 247, 248, 249, 251, 278
 Türkü Yakıcılar 20

U
 Ud 15, 47
 Uğur Top 29, 50, 210
 Urfa Beyaz 5, 51, 170, 171
 Usul 38
 Usulsüz Türküler 22
 Uşak 30
 Uşşak 32, 33, 36, 37, 48, 49, 50, 51
 Uyudum Uyandım Ayva Dibinde 5, 51, 172, 173
 Uzunalan 19
 Uzun Uzun Birmanlar 5, 28, 51, 174

Ü
 Ümit Kaftancıoğlu 28, 49, 108
 Üvecik Köyü 51, 176

V
 Varın Söylen Giden 26
 Varsağı 22
 Versinler 4, 34, 48, 74, 75

W
 Willi Heffening 46, 221, 230, 231, 235, 236, 239, 241, 250, 256

Y
 Yağcılar 30
 Yağmur Yağar 25
 Yalçın Kırıkkulak 10, 29, 48, 49, 50, 51, 56, 186, 188, 190, 192, 197, 198, 199, 202, 204, 206, 208, 210, 212, 213, 215, 217, 274

Yalvaç 30
 Yandım Ayşem 4, 18, 31, 33, 50, 132, 133
 Yaprak Gazeli Yarım 51
 Yaşar Şen 23, 28, 48, 74
 Yaşko Gökkaya 26, 27, 28, 49, 116
 Yatma Yeşil Çimene 5, 28, 51, 64, 178, 179
 Yemen 15
 Yenice 5, 18, 23, 25, 26, 28, 29, 32, 33, 47, 48, 49, 50, 51, 58, 66, 68, 72, 78, 94, 100, 102, 126, 146, 166, 180, 181, 190, 200, 207, 209, 213, 216
 Yenice'ye Giderken 5, 51, 180, 181
 Yeni Harmandalı 33, 203
 Yeni hava zeybeği 5, 217
 Yeşil Sandık Kildi 5, 51, 182, 183
 Yiğitleme 22
 Yörük 14, 15, 47, 272
 Yörük-Türkmen 14
 Yugoslavya 47
 Yunanistan 232
 Yüce Dağ Başına 25
 Yüksek Evler Yaptırdım 26

Z
 Zebek 17, 18
 Zebek Havası 18
 Zeybek 4, 16, 17, 18, 22, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 38, 39, 48, 49, 50, 51, 203, 226, 267, 272, 277
 Zeybek müziği 29, 38
 Ziyet Yavuz 50, 142
 Zurna 25, 26, 27, 47

93 Harbi
 93 Harbi 13